

КОМУНІКАЦІЯ ЗА СТАТТЕЮ 15 РИМСЬКОГО СТАТУТУ

***ДО ОФІСУ ПРОКУРОРА МІЖНАРОДНОГО
КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ
СТОСОВНО ЙМОВІРНОГО ЗЛОЧИНУ
КАТУВАННЯ, ВЧИНЕНОГО
РОСІЙСЬКИМИ ВІЙСЬКОВИМИ
В УКРАЇНІ***

*Підготовлене Харківською правозахисною групою
Подане через OTP Contact Pathway*

За фінансової підтримки чеської організації People in Need,
у рамках ініціативи SOS Ukraine.
Зміст публікації не обов'язково збігається з їхньою позицією

Загальна редакція
Ірина Марчук

Автори
Владислав Должко, Ірина Марчук, Геннадій Токарев

Фото на обкладинці: Андрій Діденко

Комунікація за статтею 15 Римського Статуту до Офісу Прокурора Міжнародного кримінального суду стосовно ймовірного злочину катування, вчиненого російськими військовими в Україні / Владислав Должко, Ірина Марчук, Геннадій Токарев; ГО «Харківська правозахисна група». — Харків: ТОВ «Видавництво „Права людини“», 2024. — 168 с.

ISBN 978-617-8186-33-3

ISBN 978-617-8186-33-3

© Владислав Должко,
Ірина Марчук,
Геннадій Токарев, 2024
© Андрій Діденко,
фото на обкладинці, 2024
© ГО «Харківська правозахисна
група», 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	4
РЕЗЮМЕ.....	5
1. ВСТУП	7
2. МЕТОДОЛОГІЯ.....	9
2.1. Бази даних.....	9
2.2. Методологія збору свідчень з відкритих джерел.....	14
2.3. Методологія збору свідчень під час особистих контактів та їх подальша обробка	15
2.4. Підготовка подання.....	17
3. АНАЛІТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ПАТТЕРНИ КАТУВАНЬ.....	19
3.1. Статистична інформація	19
3.2. Методи катування	19
3.3. Мета катування (<i>dolus specialis</i>).....	28
4. АНАЛІТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО НЕЛЮДСЬКІ УМОВИ УТРИМАННЯ У ПОЛОНІ.....	30
4.1. Умови утримання, що становили нелюдське поводження.....	30
4.2. Тривалість утримання у полоні.....	34
5. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ЙМОВІРНИХ ВИКОНАВЦІВ КАТУВАННЯ.....	35
5.1. Тимчасово окуповані території Харківської області	35
5.2. Тимчасово окуповані території Чернігівської області	44
5.3. Тимчасово окуповані території Київської області	44
5.4. Тимчасово окуповані території Запорізької області	45
5.5. Тимчасово окуповані території Сумської області.....	45
6. ПОПЕРЕДНЯ ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ ЗАДОКУМЕНТОВАНОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....	46
6.1. Катування як злочин проти людяності.....	47
6.2. Катування як воєнний злочин	51
7. ВИСНОВКИ.....	54

ДОДАТКИ

Додаток 1. РЕЗЮМЕ СВІДЧЕНЬ ЖЕРТВ ТА СВІДКІВ КАТУВАННЯ, ЯКІ ОТРИМАНІ ХПГ ВНАСЛІДОК ПРЯМИХ КОНТАКТІВ З ПОСТРАЖДАЛИМИ.....	57
Додаток 2. ВИКЛАД СВІДЧЕНЬ ЖЕРТВ ТА СВІДКІВ КАТУВАННЯ, ЯКІ ОТРИМАНІ ХПГ ВНАСЛІДОК ПРЯМИХ КОНТАКТІВ З ПОСТРАЖДАЛИМИ.....	71
Додаток 3. ФОРМИ СТАНДАРТИЗОВАНИХ ДОКУМЕНТІВ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ ХПГ У ПРОЦЕСІ ЗІБРАННЯ ТА ОБРОБЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ВІД ЖЕРТВ ТА СВІДКІВ ЖОРСТКОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ	162

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ СКОРОЧЕНЬ

АТО — Антитерористична операція.

БД — загальна база даних ініціативи «Трибунал для Путіна» (Т4Р).

БД ХПГ — окрема база даних ХПГ.

війська РФ — ЗС РФ, інші військові формування Російської Федерації, афілійовані збройні формування, що перебувають під контролем Російської Федерації (так звані «ДНР» і «ЛНР»), приватні військові компанії (ПВК), групи найманців та інші збройні формування, які беруть участь у збройному конфлікті на боці Російської Федерації.

ВП — відділ поліції.

ВК — виправна колонія.

ГРУ РФ — Головне розвідувальне управління РФ.

ГУНП — Головне управління Національної поліції України.

ЗС РФ — Збройні сили Російської Федерації.

ЗС України — Збройні сили України.

ІТТ — ізолятор тимчасового тримання.

КПП — контрольно-пропускний пункт.

ЛЖВ — люди, які живуть з ВІЛ-інфекцією.

МКС — Міжнародний кримінальний суд.

МКЧХ — Міжнародний Комітет Червоного Хреста.

МО РФ — Міністерство оборони РФ.

ПТСР — посттравматичний стресовий розлад.

Росгвардія — Національна гвардія Росії.

РС МКС — Римський статут Міжнародного кримінального суду.

РФ — Російська Федерація.

СБ України — Служба безпеки України.

СІЗО — слідчий ізолятор.

СК РФ — Слідчий Комітет Російської Федерації.

сmt. — селище міського типу.

т. зв. «ДНР» — так звана «Донецька народна республіка».

т. зв. «ЛНР» — так звана «Луганська народна республіка».

т. зв. «с. в. о.» — так звана «спеціальна військова операція» (термін, яким посадові особи РФ називають агресивну війну проти України) .

т. о. т. — тимчасово окупована військами РФ суверенна територія України.

Т4Р — глобальна ініціатива правозахисних організацій України «Трибунал для Путіна», створена після повномасштабного вторгнення Росії в Україну з метою документування жорстоких злочинів..

ФСБ РФ — Федеральна служба безпеки Російської Федерації.

ХПГ — Харківська правозахисна група.

ЧХ РФ — Російське товариство Червоного Хреста.

ЧХ України — Товариство Червоного Хреста України.

Терміни «допитувати», «допит» не мають кримінально-правового значення, а стосуються незаконної практики допиту російськими військовими українських цивільних осіб, яких часто при цьому кували або піддавали нелюдському поведженню протягом усього «допиту».

РЕЗЮМЕ

1. 2 березня 2022 року Прокурор МКС Карім Хан оголосив про відкриття офіційного розслідування ситуації в Україні, яка охоплює будь-які минулі та теперішні звинувачення у воєнних злочинах, злочинах проти людяності чи геноциді, скоєних на будь-якій частині території України будь-якою особою з 21 листопада 2013 року.
2. ГО «Харківська правозахисна група» (ХПГ) представляє це подання за статтею 15 РС МКС до Офісу Прокурора МКС, яке містить інформацію про інциденти катування, ймовірно вчинені військовими РФ на тимчасово окупованих військами РФ територіях України після початку повномасштабної військової агресії РФ проти України 24 лютого 2022 року. З початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну ХПГ разом із партнерами підготували та направили до Офісу Прокурора МКС декілька подань за статтею 15 РС МКС, які стосувалися обґрунтування ймовірного вчинення військами РФ:
 - (1) обстрілів цивільних об'єктів та цивільного населення;
 - (2) геноциду у Маріуполі;
 - (3) позасудових страт;
 - (4) жорстких позбавлень фізичної свободи;
 - (5) насильницької передачі дітей з України до РФ;
 - (6) насильницького зникнення людей.
3. У **Розділі 1** «Вступ» міститься коротка довідкова інформація про ХПГ та висловлені подяки міжнародним донорам, які підтримували наші зусилля з документування злочинів. У цьому розділі також відзначається робота партнерських організацій, які брали участь у зборі інформації про випадки катування після повномасштабного вторгнення Росії в Україну.
4. У **Розділі 2** «Методологія» описані процедури збору, обробки, дослідження та зберігання інформації, отриманої з різних джерел. У цьому розділі викладено процес збирання інформації, що має доказову цінність, з метою підготовки цього подання до Офісу Прокурора МКС.
5. **Розділ 3** «Аналітична інформація про паттерни катувань» і **Розділ 4** «Аналітична інформація про нелюдські умови утримання» містять аналітичну інформацію про задокументовані випадки катувань і нелюдського поводження, вчинені російськими військовими. Загальний аналіз зібраної інформації базується на даних, зібраних партнерами ініціативи «Т4Р», які були внесені до бази даних у період з 24 лютого 2022 року по 1 лютого 2024 року.
6. У **Розділі 5** «Інформація про ймовірних виконавців катування» міститься конкретна інформація про членів російської армії та пов'язаних із нею бойовиків, які фігурують у свідченнях постраждалих та свідків, що розміщені у Додатку 2 до цього Подання. Інформація у цьому розділі структурована за т. о. т. різних областей України, де відбувалися події, описані постраждалим або свідком, а також за ідентифікаційними даними окремих членів або груп (у випадках, коли ймовірні злочини були вчинені групою) російських військових.
7. У **Розділі 6** «Попередня правова кваліфікація задокументованої інформації» міститься правовий аналіз наданих доказів та стверджується, що задокументовані випадки катування, вчинені російськими військовими та пов'язаними з ними група-

ми бойовиків, є як воєнними злочинами, так і злочинами проти людяності відповідно до РС МКС.

8. У **Розділі 7** «Висновки» підведено основні підсумки цього Подання.
9. У **додатках** до цього подання наведені знеособлені свідчення постраждалих та свідків катування (загалом 66 свідчень) та короткий виклад цих свідчень, а також стандартні форми, які використовують документатори у своїй роботі, в тому числі форму інформованої згоди на надання доказів Офісу Прокурора МКС.

1. ВСТУП

10. ХПГ була зареєстрована в 1992 році. До цього вона діяла як правозахисна група Харківського товариства «Меморіал». ХПГ здійснює захист прав людини в конкретних випадках їх порушень, розглядаючи більше 3 тисяч письмових звернень на рік, інформує українську державу та суспільство про ситуацію у сфері прав людини в Україні, аналізує стан дотримання прав людини та основоположних свобод в Україні. ХПГ намагається змінити на краще ситуацію в Україні з забезпеченням таких прав людини як право на життя, свобода від катувань та поганого поводження, від свавільних затримань, свобода слова та інформації, право на приватність, права вразливих груп населення — в'язнів, ЛЖВ, наркозалежних, шукачів притулку та інших.
11. Центр стратегічних справ (ЦСС) ХПГ, створений у 2003 році, має у провадженні в національних судах та ЄСПЛ до 200 стратегічних справ на рік. Юристи ЦСС подали **635** заяв до ЄСПЛ, виграли **185** справ, де порушення за статтями 2, 3, 5, 6, 8, 13 та іншими статтями ЄКПЛ було встановлено Судом. Понад **400** індивідуальних заяв, поданих юристами ХПГ, все ще перебувають на розгляді в ЄСПЛ (**85** справ очікують розгляду по суті), причому більше половини цих справ стосуються жорстоких злочинів, пов'язаних із конфліктом на сході України. ХПГ співпрацює з договірними органами ООН та іншими механізмами притягнення до відповідальності, такими як Комітет ООН з прав людини, спеціальні доповідачі ООН, Комітет ООН проти катувань (САТ), Робоча група ООН з безпідставних затримань тощо. Окрім правової допомоги та юридичного представництва жертв на різних міжнародних та національних майданчиках, ХПГ надає гуманітарну та психологічну підтримку безпосереднім жертвам жорстоких злочинів, вчинених в Україні.
12. Відтак, до початку повномасштабної стадії цієї війни ХПГ також підготувала та надіслала подання¹ відповідно до статті 15 РС МКС до Офісу Прокурора МКС, яке охоплювало широкий спектр ймовірних жорстоких злочинів, вчинених на т. о. т. Донецької та Луганської областей. ХПГ отримала від Офісу Прокурора МКС підтвердження про отримання цього подання².
13. Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну (2022–2024 рр.) ХПГ здійснює документування ймовірних воєнних злочинів та злочинів проти людяності, вчинених військовими РФ, владою РФ та афілійованими з РФ групами бойовиків на території України. Документування жорстоких злочинів ХПГ ґрунтується на свідченнях потерпілих або свідків, документальних доказах, цифрових доказах, спостереженнях під час моніторингових візитів на деокуповані території чи в райони, розташовані поблизу лінії зіткнення, та інформації з відкритих джерел. ХПГ є одним із співзасновників глобальної ініціативи «Трибунал для Путіна» (Т4Р), основною метою якої є притягнення винних у злочинах, вчинених в Україні, до відповідальності шляхом документування жорстоких злочинів.
14. 24 березня 2022 року ХПГ у відповідь на повномасштабну агресію РФ проти України разом із іншими партнерськими неурядовими організаціями, зокрема, ГО «Центр громадянських свобод» та ГС «Українська Гельсінська спілка з прав людини», заснували глобальну ініціативу «Трибунал для Путіна» (Т4Р). Учасники ініціативи документують

¹ Лист від 9 січня 2019 року.

² № ОТП-СР-9/19 від 27 березня 2019 року.

події, у яких є ознаки злочинів згідно з Римським статутом Міжнародного кримінального суду (геноцид, злочини проти людяності, воєнні злочини) на всій території України. Ініціатива прагне використати чинні механізми ООН, Ради Європи, ОБСЄ, ЄС і Міжнародного кримінального суду для притягнення винних у вчиненні жорстоких злочинів в Україні до відповідальності шляхом документування жорстоких злочинів.

15. Авторами цього подання є Владислав Должко, Ірина Марчук та Геннадій Токарев, під загальною редакцією Ірини Марчук.
16. ХПГ вдячні міжнародним благодійним інституціям та партнерам, які підтримували наше функціонування у складних умовах війни та наші зусилля у зборі інформації з метою підготовки цього подання, зокрема, Європейському Союзу, Датському Інституту проти катувань «DIGNITY» (Данія), Чеським благодійним фондам «People in Need» та Prague Civil Society Centre, а також фонду «Panorama Global» (США).

2. МЕТОДОЛОГІЯ

17. У цьому розділі викладені основні аспекти методології, яка лежить в основі збору та обробки інформації, отриманої під час особистих контактів з жертвами/свідками катування та з відкритих джерел. У цьому розділі також описано процес підготовки цього Подання.

2.1. БАЗИ ДАНИХ

2.1.1. База даних (БД) ініціативи Т4Р

Загальна інформація про БД

18. БД глобальної ініціативи Т4Р є реляційною базою даних, розробленою спеціально для збору, обробки, аналізу інформації про жорстокі злочини, які підпадають під юрисдикцію МКС.³
19. БД була розроблена у 2016–2017 рр., та значно удосконалена протягом 2022–2024 років. БД містить інструменти для збору, верифікації та системного аналізу внесених даних. БД побудована на основі вільної системи управління базами даних MySQL. Для документування подій/інцидентів працівники організацій використовують дані, які надходять безпосередньо від свідків і постраждалих, а також інформацію з відкритих джерел (соцмережі, новини в медіа, повідомлення органів влади). Фільтрувальні інструменти допомагають шукати інформацію про конкретну подію, яка може бути кваліфікована як злочин, який підпадає під юрисдикцію МКС.
20. Після перевірки дані вносяться до розробленої ХПГ БД у вигляді конкретної справи. Особлива увага приділяється медіафайлам і персональним даним, які згодом можна верифікувати за допомогою розвідки на основі відкритих джерел (використовується методологія OSINT) та (або) шляхом прямих контактів із постраждалими та свідками. Там, де це можливо, працівники організацій-учасниць коаліції Т4Р фіксують події під час «польових місій», де роблять зйомку масштабів руйнувань за допомогою квадрокоптерів, особисто спілкуються зі свідками та жертвами подій, збирають та документають їх безпосередні свідчення.
21. Треті особи не мають доступу до інформації в базі даних. Персональні дані та, за необхідності, медіафайли додатково шифруються. Проте статистичні дані, які оновлюються щодня, є відкритими та доступні для перегляду онлайн на веб-сайті ініціативи Т4Р⁴.
22. Процес документування жорстоких злочинів відбувається за регіональним принципом: різні регіони України закріплені за різними організаціями-партнерами. За загальним правилом організації закріплюються за регіонами, де вони працювали роками і розуміють географічні та інші місцеві особливості.

Технічні характеристики БД

23. До 24 лютого 2022 року БД була простою за структурою базою MySQL, розташованою на внутрішньому сервері в офісі ХПГ. Та база даних була призначена для конвертації даних з електронних таблиць, ручного редагування та введення даних за

³ Див. <https://t4pua.org/1200>

⁴ Див. <https://t4pua.org/stats>

допомогою простого веб-інтерфейсу. База даних також дозволяла формувати статистичні звіти на основі підготовлених запитів. Коли персональні дані вводилися в базу даних, вони були зашифровані (AES_ENCRYPT⁵) за допомогою ключа, який можна було змінити в будь-який час.

24. Після 24 лютого 2022 року базу даних було перенесено на зовнішній сервер, щоб забезпечити віддалений доступ для багатьох документаторів. Для цього було створено модуль авторизації користувачів з різними рівнями прав доступу (гість, документатор, редактор, юрист, адміністратор; з правами перегляду та редагування персональних даних і без таких прав). БД була розміщена на сервері української компанії «Mirohost», сервери фізично розташовані в Європі. Вибір хостингу базувався на вимогах зручності та швидкості взаємодії для документаторів, які працюють в Україні.
25. Після запуску БД було виявлено декілька факторів, які обмежують її використання в умовах війни. Отже, як БД, так і веб-інтерфейс постійно вдосконалювалися та розвивалися для вирішення нових проблем, які виникали у процесі документування жорстоких злочинів. БД адаптовано до реалій роботи з документування жорстоких злочинів у воєнний час, загроз безпеці даних, частоті потреби у різноманітних класифікаціях та статистичній обробці введених даних.
26. Було впроваджено кілька технічних удосконалень для захисту персональних даних і покращення роботи БД:
 - скасовано вільний доступ до папки, де зберігаються медіафайли та документи розділу «Свідчення». Файли можна переглянути або завантажити лише після входу в базу даних і введення ключа шифрування персональних даних;
 - доступ до медіа-файлів і документів, розташованих у розділі «Справа» кожного епізоду, суворо заборонено будь-яким особам, крім юриста, який веде цю справу;
 - змінено «жорстку прив'язку» типів даних до таблиць БД. Натомість, стало можливим розширювати категорії введених у БД даних без зміни самої структури бази, а тільки шляхом зміни параметрів конфігурації, тобто впроваджено використання простого «конструктора категорій»⁶ для введених даних;
 - створено модуль автоматичної фіксації всіх змін у записах даних, що вводяться документаторами. Історію змін («лог змін») неможливо змінити через інтерфейс БД. Історія змін зберігається в базі в зашифрованому вигляді за принципом «чорної скриньки»;
 - створено модуль автоматичної фіксації всіх переглядів окремих епізодів і інформації про конкретних осіб («персоналії»), якщо їх переглядав документатор, який не створив записи, і не юрист, який веде «Справу». Зберігання історії переглядів відбувається за принципом «чорної скриньки»;
 - реалізовано механізм двофакторної автентифікації, що передбачає після звичайного входу із введенням логіна, пароля і коду шифрування персональних даних подальше введення додаткового коду, надісланого на електронну поштову адресу користувача;
 - підключено модуль реєстрації всіх спроб входу з невдалою авторизацією, а в разі досягнення певного ліміту «помилки авторизації» — можливість продовження таких спроб закривається для IP-адреси цього користувача. Крім того, збільшено

⁵ Див. <https://dev.mysql.com/doc/refman/8.0/en/encryption-functions.html>

⁶ Розширення БД здійснюється не через додавання нових таблиць (їх кількість залишається фіксованою) та не через додавання нових інструментів (вони не змінюються), а шляхом введення нових категорій, кожній з яких присвоюється власний номер та значення.

- часові проміжки між самими спробами авторизації. Розблокування IP адреси відбувається через адміністратора БД;
- з метою посилення безпеки та збереження даних імплементовано періодичний аналіз використання програмних модулів інтерфейсу БД і видалення застарілих модулів, що втратили свою актуальність, а також здійснюється періодичне видалення з БД неактивних користувачів та/або зміна паролів користувачів;
 - реалізовано всі технічні рекомендації від Лабораторії Цифрової Безпеки щодо захисту БД від потенційних хакерських атак.
27. На момент підготовки цього Подання, БД представляє собою онлайн базу даних MySQL із веб-інтерфейсом, що відображається в будь-якому Інтернет-браузері. Зі сторони сервера запити та команди до БД виконуються за допомогою скриптів на мові програмування PHP-8. БД створена та оперується ХПГ, доступ до вихідного коду бази, а відтак, і можливість видозмінювати її організаційну структуру, має виключно технічний спеціаліст ХПГ.

Доступ до БД

28. Доступ до БД звичайних користувачів буває двох видів. Доступ, що передбачає можливість редагування даних, надається виключно авторизованим ХПГ документаторам ініціативи Т4Р, перелік яких є вичерпним та які здійснюють документування виключно особисто. Доступ, що надає можливість переглядати інформацію, зазначену у БД, надається виключно з дозволу ХПГ та обмежується вичерпним переліком осіб та чітко окресленою метою (до таких випадків можна віднести, зокрема, надання «гостьового» доступу співробітникам правоохоронних органів України).
29. Доступ до БД надає виключно технічний спеціаліст ХПГ на виконання відповідного розпорядження директора організації. Правилами використання БД передбачено, що передача виданого доступу іншим особам забороняється, а робота із БД має здійснюватися виключно особисто.
30. Вхід до БД здійснюється за логіном, паролем та ключем шифрування, який додатково захищає персональні дані. Також у БД передбачений захист шляхом здійснення двофакторної автентифікації.
31. У випадку виявлення підозрілої активності, пов'язаної із здійсненням входу до БД, технічний спеціаліст ХПГ має можливість відслідкувати джерело активності та примусово заблокувати діяльність такого джерела.

Документатори

32. Операторами БД є документатори окремих організацій ініціативи Т4Р (близько 50 осіб), які попередньо пройшли групове та індивідуальне навчання з користування БД. Для правильного і однорідного внесення даних також були розроблені та інтегровані до інтерфейсу бази інструкції по роботі з БД.
33. Також, оскільки документування вимагає від операторів не тільки технічних навичок, а й базових знань міжнародного гуманітарного та міжнародного кримінального права, ХПГ були проведені юридичні тренінги щодо обох галузей міжнародного права з фокусом на стандарти доказування в МКС. Крім цього, для документаторів було прицільно організовано проведення тренінгів щодо застосування у процесі роботи нових стандартів документування для неурядових організацій «ICC Eurojust Guidelines for civil society (2022)». Після тренінгів від документаторів вимагається, щоб їх робота проходила у повній відповідності до вивчених стандартів.

34. Внесення інформації до БД контролюється професійними супервайзерами — найбільш досвідченими документаторами, які мають знання у сфері міжнародного гуманітарного права та міжнародного кримінального права. Контроль з боку супервайзерів дозволяє мінімізувати кількість помилок документаторів під час внесення інформації та їх оперативне виправлення у разі виявлення.

Внесення відомостей до БД

35. Інформація, яка зберігається в базі даних щодо кожного випадку незаконного позбавлення волі, поєднаного з катуванням та нелюдським поводженням, називається «епізод». Кожен епізод відповідає юридичним елементам відповідних злочинів, як зазначено в Елементах злочинів («ICC Elements of Crimes»). Епізод містить дату події (або інтервал/період, якщо точна дата невідома), місце, обставини події, вид події, її попередню правову кваліфікацію за РС МКС та «персоналію», пов'язаних з цією подією (тобто жертви, свідки та/або виконавці злочинів).
36. Епізод у БД має наступні властивості:
- кожен епізод має унікальний номер і пов'язується з датою (або ймовірним інтервалом дат) події, а також з місцем, де відбулася подія, або об'єктом, який постраждав (адреса, координати);
 - кожен епізод може супроводжуватися свідченням, які можуть включати текстову інформацію та будь-яку кількість медіафайлів (фото, відео, документи тощо);
 - кожне свідчення має власний унікальний номер і може бути прикріплено до будь-якого епізоду чи набору епізодів;
 - до будь-якого епізоду можна прив'язати будь-яку «персоналію» і вказати роль цієї особи в даному епізоді;
 - в епізоді містяться відмітки, обрані документатором зі списку, щодо типу події, постраждалого об'єкту, попередньої юридичної кваліфікації події та збитків, а також ключові слова — ці дані використовуються при складанні статистичних звітів;
 - кожен епізод може мати опціональний розділ з інформацією відносно ходу відкритої за цим епізодом юридичної справи, який може містити інформацію та файли з обмеженим доступом;
 - кожний епізод обов'язково містить у собі дані про джерело отримання інформації про катування.
37. Розроблене ХПГ програмне забезпечення дозволяє перевіряти коректність написання адреси, знаходити повтори одних і тих же епізодів та здійснювати захист персональних даних шляхом їх автоматичного шифрування і зберігання в БД в зашифрованому вигляді. Після введення ключа доступу всі персональні дані розшифровуються та можуть бути оброблені.

Безпека БД

38. БД містить інструменти для уникнення несанкціонованої зміни, видалення чи спотворення внесеної інформації.
39. У БД здійснюється протоколювання будь-яких дій, пов'язаних із додаванням нової чи редагуванням раніше внесеної інформації. Доступ до перегляду логів/змін має виключно технічний спеціаліст ХПГ. Можливість видалення внесених епізодів має виключно технічний спеціаліст ХПГ, інші користувачі БД, у тому числі й користувачі з доступом для редагування, не володіють відповідними правами на видалення раніше внесених епізодів.

40. Усі медіафайли, які завантажені у БД, зберігаються паралельно на двох хостингах: основний оперується українською компанією «Mirohost» з серверами у Європі, резервний хостинг розташований у Німеччині та оперується компанією «IONOS». Резервне копіювання бази здійснюється щоденно, резервні копії бази зберігаються у 4 різних сховищах.
41. БД оснащена двофакторною автентифікацією користувачів.

Фільтрування інформації

42. Дослідження зібраної інформації про факти катування здійснюється інструментами БД, зокрема, шляхом заздалегідь створених специфічних запитів до БД. Специфічні запити представляють собою фільтри, здатні виокремити епізоди за певними значеннями полів БД.
43. Перелік специфічних запитів для користувачів БД є статичним: усі користувачі БД, крім адміністратора, не мають можливості створювати нові запити, редагувати або видаляти запити, що вже існують.
44. Нові специфічні запити розробляються, тестуються та імплементуються у БД виключно адміністратором БД (технічним спеціалістом ХПГ) у випадку необхідності отримання специфічних наборів даних, що зробити наявними запитам є неможливим або неефективним. Після розробки та першої імплементации нового специфічного запиту до БД цей запит залишається доступним серед інших запитів.
45. Принцип роботи специфічних запитів полягає у підрахунку або виведенні значень певних полів БД, які відібрані із загального масиву епізодів із застосуванням певного фільтру. Полями, які можуть бути взяті за основу для здійснення фільтрації, можуть бути будь-які поля БД, зокрема, але не виключно, місце, дата події (можливе фільтрування як за однією датою, так і за інтервалом між двома датами), тип події, правова кваліфікація тощо.
46. Враховуючи складність побудови деяких специфічних запитів, вони також надають можливість виконувати складні дослідження із великим масивом інформації. Наприклад, у БД наявний інструмент для кластерного дослідження епізодів за варіативною комбінацією вхідних параметрів, який реалізовано як специфічний запит.
47. Окремо у БД реалізований пошук за епізодами, який приймає вхідні дані у формі тексту або кодів (наприклад, номерів епізодів), а також може враховувати інформацію про суб'єкт використання БД та часові діапазони здійснення події, внесення інформації про подію до БД або останнє редагування інформації у БД.
48. Також реалізована можливість пошуку за персоналіями, який дозволяє, за умови наявності прав доступу до персоналій та вірності введення ключу шифрування, здійснити пошук за різними полями, які притаманні запису у розділі персоналія. Цей інструмент також корисний для зменшення вірогідності створення персоналій, які будуть дублями вже наявної у БД персоналії.
49. Інструменти БД також дозволяють досліджувати інформацію, яка стосується суб'єктів роботи із БД та сервісної інформації БД, що може бути застосовано для відстеження активності користувачів, історії змін даних у конкретному епізоді та динаміки заповнення БД даними. Ці та інші параметри можуть бути використані у випадку необхідності ретроспективного пошуку та виправлення помилок суб'єктів використання БД.
50. Крім зазначених у цьому підрозділі інструментів БД, які доступні для користувачів БД, адміністратор БД має доступ до back-end даних та структури БД, а тому має можливість більш детальної роботи з даними (як з погляду перспективного створення нових специфічних запитів, так і з погляду питань забезпечення безпеки даних та коректності роботи користувачів БД).

2.1.2. Окрема база даних ХПГ (БД ХПГ)

51. Для ведення окремих кримінальних проваджень, первинна та вторинна допомога потерпілим в яких надається адвокатами та юристами, що співпрацюють з ХПГ, використовується додатково ще одна база даних, доступ до якої мають тільки оператори цієї бази та адвокати (юристи), які представляють потерпілих та співпрацюють з ХПГ (надалі — БД ХПГ).
52. Також до БД ХПГ мають гостьовий (тільки перегляд) доступ три співробітника DIGNITY (неурядова організація, яка розташована у Копенгагені), які надавали консультації ХПГ у питаннях документування та підготовки зібраних матеріалів для Офісу Прокурора МКС.
53. БД ХПГ була побудована на ідентичній платформі, що й БД ініціативи T4P⁷, із певними технічними особливостями, зазначеними нижче.

Технічні особливості БД ХПГ

54. БД ХПГ містить додатково групу полів «Справа», яка складається зі значної кількості полів, які містять інформацію про рух юридичної справи на національному та міжнародному рівнях, про вчинені юридичні дії у справі, а також усі супровідні юридичні документи (протоколи розшукових заходів, дані експертиз, необхідні медіа файли тощо).
55. У межах групи «Справа» зберігаються усі конфіденційні дані про особу. Відтак, БД ХПГ організована таким чином, що доступ до групи полів «Справа» у окремих епізодах мають лише адвокат (адвокати), які ведуть ці справи, та адміністратор БД (технічний спеціаліст ХПГ). Інші користувачі бази мають доступ лише до короткого опису події («свідчення»), яке дозволяє скласти загальне враження про подію, її категорію, але не дозволяє дізнатися про подробиці вчинення катування, хід розслідування, а також персональні дані постраждалих та свідків.
56. Також БД ХПГ містить сервісні функції, які дозволяють з'ясувати, які саме адвокати вели конкретні справи на певному етапі та хронологію вчинення ними юридичних дій.
57. Задля забезпечення конфіденційності даних про особу, в межах групи полів «Справа» адвокат (юрист), який веде юридичну справу, може самостійно через інтерфейс БД ХПГ зашифрувати окремі файли, які були завантажені до БД при внесенні інформації про конкретну справу. Дане шифрування направлене на запобігання несанкціонованому доступу до змісту файлів у випадку отримання зловмисником фізичного доступу до серверів, на яких зберігається БД ХПГ.
58. Після шифрування файлу він зберігається у БД ХПГ у зашифрованому вигляді та потребує розшифрування перед подальшим використанням. Розшифрування здійснюється також самостійно адвокатом, який веде юридичну справу, через інтерфейс БД ХПГ.

2.2. МЕТОДОЛОГІЯ ЗБОРУ СВІДЧЕНЬ З ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ

59. Інформація, яка подається у цьому Поданні, спирається на різні джерела інформації: (1) показання свідків, (2) результати моніторингових поїздок, (3) інформація з відкритих джерел. У межах третьої категорії усі відкриті джерела можна умовно поділити

⁷ Див. підрозділ 2.1.1. База даних (БД) ініціативи T4P.

на офіційні та неофіційні. До **офіційних джерел** ми відносимо усі публікації чи заяви офіційних посадових осіб. До **неофіційних** можна умовно віднести весь інший масив інформації, який доступний у мережі Інтернет чи на інших відкритих майданчиках, зокрема, але не виключно, публікації у засобах масової інформації, статті на веб-ресурсах, публікації у соціальних мережах, новинні сюжети, репортажі тощо.

60. Процес зібрання інформації також має свої особливості в залежності від типу інформації та джерела, з якого ця інформація походить. При збиранні інформації з відкритих публічно доступних джерел документатори виокремлюють інформацію з відкритого джерела, яка містить відомості про подію, що має ознаки міжнародного злочину, та зберігають її у базі даних. Також документатори фіксують (зберігають, роблять знімок екрану, запис екрану) джерело інформації таким чином, щоб було видно посилання на це джерело та дату і час фіксації такого джерела, а також зберігання, якщо можливо, доступних метаданих. Отримані файли фіксації джерела також додаються до бази даних, де вже не можуть бути змінені чи видалені.
61. Під час збору інформації з відкритих джерел документатор також здійснює верифікацію отриманих даних. Частіше за все це відбувається шляхом пошуку інформації про цю подію в інших джерелах з подальшим зіставленням отриманих даних. Іншим способом верифікації є встановлення підтвердження задокументованої події шляхом наступного контакту з жертвами чи свідками події, які своїми свідченням можуть підтвердити цю подію.

2.3. МЕТОДОЛОГІЯ ЗБОРУ СВІДЧЕНЬ ПІД ЧАС ОСОБИСТИХ КОНТАКТІВ ТА ЇХ ПОДАЛЬША ОБРОБКА

62. Методологія збору інформації, яка використовується ХПГ під час особистих контактів із жертвами та свідками катування закріплена у Стандартних операційних процедурах ХПГ, які були розроблені спільно ХПГ і DIGNITY у відповідності до Керівних принципів щодо документування міжнародних злочинів і порушень прав людини для цілей притягнення до відповідальності, розроблені МКС разом з Євроюстом для організацій громадянського суспільства («ICC-Eurojust Guidelines for civil society organizations on documenting international crimes and human rights violations for accountability purposes»), Принципів проведення ефективного розслідування та збору інформації («Принципів Мендеса», «the Méndez Principles on Effective Interviewing»), Стамбульського протоколу та найкращих практик щодо проведення інтерв'ювання із застосуванням травмо-інформованого підходу.
63. Процедура збору свідчень узагальнено складається з декількох стадій: (1) підготовка та планування інтерв'ю, (2) запис безпосередньо процесу інтерв'ювання, (3) документування запису інтерв'ю та обробка отриманих даних, (4) стадія після-інтерв'ю.
64. Під час першої стадії (**підготовка та планування інтерв'ю**), інтерв'юери ХПГ: збирають довідкову інформацію про особу, з якою планується провести інтерв'ю; проводять оцінку ризиків щодо особи, яка бере інтерв'ю, та особи, яку опитують; визначають цілі та теми, щодо яких буде проведене інтерв'ю; забезпечують, наскільки це можливо, організацію зручної логістики, доречного формату інтерв'ю та максимально спокійного і приватного середовища. Протягом цієї стадії інтерв'юери ХПГ також дізнаються в особи, яку планується опитати, її побажання стосовно місця проведення, формату проведення інтерв'ю, отримують попередню згоду на проведення інтерв'ю

та на фіксацію інтерв'ю технічними засобами тощо. На цій стадії особу обов'язково питають, чи представляє її юрист або адвокат та чи попередньо давала ця особа ідентичні свідчення представникам правоохоронних органів України чи представникам Офісу Прокурора МКС.

65. Друга стадія (**безпосередньо інтерв'ю та запис інтерв'ю**) починається з обов'язкового пояснення формату інтерв'ю та його мети. Після цього респондент повинен заповнити форму (1) інформованої згоди в **Додатку 3 (Форма 3)** та/або (2) згоди на обробку персональних даних, як зазначено в **Додатку 3 (Форма 2)**⁸. Інтерв'юер ХПГ зобов'язаний ознайомити особу з основними аспектами форми інформованої згоди (тобто мета діяльності, на яку погоджується особа; процедура відкликання згоди; гарантії конфіденційності) і відповісти на будь-які запитання, які можуть виникнути у особи.
66. Після цього відбувається безпосередньо процес інтерв'ювання, який проводиться із врахуванням вимог інформованого про підхід, що враховує травму, до проведення інтерв'ю. За погодженням з особою, яку опитують, проводиться фіксація проголошених свідчень із застосуванням технічних засобів; також інтерв'юер ХПГ може робити нотатки під час проведення інтерв'ю, щоб уникнути необхідності повторного опитування особи та її ретравматизації. У випадку необхідності інтерв'юер ХПГ може залучити психолога ХПГ, який, зазвичай, також представлений у команді, що здійснює опитування на місцевості; за бажанням особи, яку опитують, вона також може записатися на майбутнє відвідування психолога ХПГ у місці їх дислокації.
67. На завершення інтерв'ю працівник ХПГ, у випадку виявлення у свідченнях особи ознак складу міжнародного злочину, пропонує цій особі звернутися до національних правоохоронних органів України та/або Офісу Прокурора МКС; згода особи на таке звернення фіксується шляхом заповнення заяви на надання правової допомоги, бланк якої міститься у **Додатку 3 (Форма 1)** до цього Подання. Заява на надання правової допомоги є підставою для будь-яких юридичних дій, що вчиняються в інтересах особи як на національному, так і на міжнародному рівні.
68. У виняткових випадках інтерв'ю може проводитися дистанційно, якщо організувати особисті інтерв'ю складно або незручно. У таких випадках інтерв'юери ХПГ мають забезпечити наявність захищеного каналу зв'язку для проведення інтерв'ю. Документи, які мають бути фізично підписані опитуваним, можуть бути надіслані йому в електронному вигляді (якщо особа має можливість їх роздрукувати) або поштою. Останній вимагає від інтерв'юованого повернути заповнену форму інтерв'юеру найбільш зручним способом.
69. Під час третьої стадії (документування запису інтерв'ю та обробка отриманих даних), яка відбувається вже після повернення документаторів до офісу ХПГ, зібрана документаторами інформація зберігається, оцифровується (за необхідності) та передається операторам БД ХПГ.
70. Оператори БД ХПГ отримують доступ до загального (короткого) опису події, персональних даних постраждалих, свідків, загиблих, та первинних заяв постраждалих, у тому числі, заяви на надання правової допомоги⁹, а також згоди на обробку персо-

⁸ Згідно з практикою ХПГ, бланк інформованої згоди необхідний, коли свідчення особи будуть використані у міжнародних процедурах; якщо отримані свідчення використовуються виключно у межах національної юрисдикції України, то, згідно із законодавством України, достатнім є отримання згоди на обробку персональних даних.

⁹ Див. Додаток 3. Форма 1. Форма заяви на надання правової допомоги.

нальних даних¹⁰ та/або інформованої згоди¹¹. Оператори БД ХПГ не отримують доступу до матеріалів кримінальних справ, повних записів опитування та інших чутливих доказів. Таку інформацію документатор, який проводив інтерв'ю, у подальшому передає безпосередньо адвокатам (юристам).

71. Робота оператора БД ХПГ полягає у створенні нового епізоду (внеску) у БД ХПГ із зазначенням місця, часу, короткого свідчення про подію, персональних даних потерпілих осіб, свідків, загиблих та виконавців, прикріпленню документів формального характеру (заяви, інформовані згоди).
72. Про завершення роботи із внесення даних у БД ХПГ оператор повідомляє документатора, який первинно передав інформацію про епізод.
73. Документатор складає список осіб, які бажають отримати допомогу від ХПГ. Ця допомога може включати, зокрема, правову допомогу на національному чи міжнародному рівнях, передачу інформації про справу особи до Офісу Прокурора МКС шляхом включення до Подання тощо. Обов'язковою умовою для надання юридичної допомоги є наявність заяви на надання правової допомоги, а також згоди на обробку персональних даних (для національних проваджень) та/або інформованої згоди (для міжнародних процедур).
74. У результаті детального ознайомлення з такими списками менеджмент ХПГ здійснює розподіл справ між юристами чи адвокатами, які співпрацюють з організацією, зважаючи на види юридичної допомоги, яку запитували постраждалі.
75. Після отримання інформації про справу, адвокат без зайвої затримки зазначає про це у БД ХПГ, роблячи відповідну позначку із своїм прізвищем. З цього моменту усі матеріали у групі «Справа» (враховуючи ті, що будуть завантажені до цієї групи пізніше) автоматично стають недоступними для інших користувачів БД ХПГ.
76. Після цього адвокат звертається до документатора, який має передати конфіденційні матеріали та/або інформацію, отримані під час спілкування з постраждалим. Після отримання конфіденційних та чутливих даних адвокат завантажує їх до групи «Справа» відповідного епізоду у БД ХПГ.
77. На заключному етапі інтерв'юер ХПГ проводить **оцінку після інтерв'ю**. Інтерв'юер запитає, чи є в інтерв'юйованого будь-які проблеми з безпекою після інтерв'ю; чи отримувала особа прямі чи непрямі погрози на адресу неї або членів його/її родини; чи почувається ця людина в безпеці в місці, де вона проживає. У разі потреби інтерв'юер порадить такій особі звернутися до психолога ХПГ.

2.4. ПІДГОТОВКА ПОДАННЯ

78. З метою написання цього Подання ХПГ провела підготовчі дії, які будуть описані у цьому підрозділі. Перш за все, юристи ХПГ здійснили «case mapping», зокрема, відібрали свідчення постраждалих від катування, які містять найбільш повну інформацію про способи катування, місця катування та/або жорсткого позбавлення свободи, інших людей, яких також утримували у полоні та катували, ймовірних виконавців катування (свідченням, де постраждалі запам'ятали ідентифікаційні дані ймовірних виконавців та відтворюють їх у тексті свідчень, приділялася особлива увага) тощо.

¹⁰ Див. Додаток 3. Форма 2. Форма згоди на обробку персональних даних; використовується ХПГ у провадженнях на національному рівні.

¹¹ Див. Додаток 3. Форма 3. Форма інформованої згоди; використовується ХПГ у справах, де наявні міжнародні процедури.

79. Щодо кожного із зазначених свідчень був складений опис події, який певною мірою формалізує свідчення жертви чи свідка, але при цьому зберігає усі деталі у тому вигляді, як вони були задокументовані при опитуванні.
80. Під час складання опису подій було здійснено повну деперсоналізацію усіх даних про особу, зокрема, прізвищ, імен та по-батькові, вказівок на конкретні географічні місцезнаходження, проте зазначена інформація збережена у тому об'ємі, наскільки вона стала відома від опитуваної особи, та може бути надана на запит МКС. Деперсоналізований масив свідчень міститься у **Додатку 2** до цього Подання.
81. Після цього отриманий масив свідчень був досліджений. В результаті цього на основі кожного свідчення були складені резюме свідчення, де у стислому вигляді подається характеристика подій, які описані у свідченні. Резюме свідчення виконує роль способу організації даних у вигляді «case mapping», що пришвидшує роботу з розгорнутим описом кожного свідчення. Резюме свідчення містяться у **Додатку 1** до цього Подання.
82. На основі зазначених свідчень та інформації, задокументованої з відкритих джерел, були написані розділи 3, 4 та 5 цього Подання, де інформація розподілена на інформацію про катування (Розділ 3), інформацію про нелюдське поводження (Розділ 4) та інформацію про ймовірних виконавців (Розділ 5). Основним першоджерелом цих розділів є свідчення постраждалих, які розміщені у **Додатку 2**, а тому у тексті розділів міститься багато посилань на ці свідчення.
83. Розділ 6 цієї Комунікації, де наводиться попередня правова кваліфікація задокументованих інцидентів, був складений на підставі узагальнення та аналізу зібраної інформації. Цей розділ побудований з використанням РС МКС та Елементів¹² міжнародних злочинів МКС, а саме у частині тлумачення складів злочинів, передбачених статтею 7(1)(f) РС МКС та 8(2)(a)(ii) РС МКС.
84. Резюме та вступ надають загальний огляд подання. Розділ 2 містить методологію цього Подання. У результаті проведеного дослідження були складені Висновки за результатами документування, обробки та представлення інформації.
85. У **Додатку 3** до цього Подання розміщено форми трьох типових документів, які використовує ХПГ під час опитування свідків, яке вчиняється при особистих контактах, зокрема, (1) форма заяви на надання правової допомоги, (2) форма згоди на обробку персональних даних та (3) форма інформованої згоди.

¹² Див. Elements of Crimes. International Criminal Court. URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/ElementsOfCrimesEng.pdf> (дата звернення: 20.04.2023).

3. АНАЛІТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ПАТТЕРНИ КАТУВАНЬ

86. У цьому розділі Подання надається аналітична інформація про паттерни катувань. Автори Подання розрізняють катування та нелюдське поводження, про яке буде зазначено у Розділі 4.
87. Інформація, представлена в цій частині Подання, ґрунтується на юридичному визначенні катувань як основного воєнного злочину та основного злочину проти людяності, як це передбачено в Елементах злочинів МКС. Правова кваліфікація є попередньою та використовується виключно з метою систематизації отриманої інформації.

3.1. СТАТИСТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ

88. За період з 24 лютого 2022 по 1 лютого 2024 року учасниками ініціативи «Т4Р» було задокументовано у БД загалом **580** інцидентів, які пов'язані із катуванням. У межах цих інцидентів було зібрано інформацію про щонайменше **283** постраждалих та **74** загиблих осіб.
89. Найбільша кількість інцидентів, які пов'язані з катуванням, була зафіксована на т. о. т. Харківської області — загалом **353** інцидентів. На т. о. т. Чернігівської області було задокументовано **58** інцидентів, на т. о. т. Київської області — **49** інцидентів, на т. о. т. Херсонської області — **37** інцидентів, на т. о. т. Запорізької області — **23** інциденти, на т. о. т. Донецької області — **17** інцидентів, на т. о. т. Миколаївської області — **16** інцидентів, на т. о. т. Сумської області — **16** інцидентів, на т. о. т. Луганської області — **9** інцидентів.

3.2. МЕТОДИ КАТУВАННЯ

90. На основі зібраних свідчень постраждалих і свідків катувань було виявлено кілька паттернів (закономірностей) щодо найбільш часто використовуваних методів катувань. Перелік методів, які використовували російські військові, не є вичерпним, але вказує на наявність злочинних паттернів у різних географічних точках, де ймовірні злочини були вчинені.
91. ХПГ стверджує, що наведена нижче інформація демонструє наявність послідовних паттернів злочинної поведінки російських військових. Незважаючи на те, що діяння відбувалися за різних обставин, вони характеризуються однаковою злочинною поведінкою (*actus reus*).

Побиття

92. Майже у кожному свідченні, які наведені у Додатку 2 до цієї Комунікації, можна знайти згадку про побиття захоплених у полон цивільних. Відтак, можна вважати побиття найбільш розповсюдженим способом катування.
93. До цієї групи методів катування варто віднести задокументовані інциденти побиття, вчинені руками та ногами, і побиття із застосуванням підручних засобів, наприклад, палиць, прикладів від автоматів, гумових кийків тощо.

94. Побиття, які здійснювалися руками, є найбільш розповсюдженим способом катування. Інформація про застосування цього способу катування зустрічається на різних «стадіях» захоплення у полон:
- під час безпосереднього фізичного захоплення потерпілого (наприклад, ОСОБА_26 свідчить, що до будинку під'їхали легковий автомобіль з позначкою «Z» та прапором РФ, звідки вийшли семеро чоловіків у військовій формі, які почали бити ОСОБА_26 руками, ногами та прикладами автоматів¹³);
 - під час т. зв. «обшуків» (наприклад, ОСОБА_8 свідчить, що військові РФ били його руками кожного разу, коли під час т. зв. «обшуку» у його помешканні знаходили речі з українською символікою¹⁴);
 - під час транспортування (наприклад, ОСОБА_5 свідчить, що коли військові РФ везли його після захоплення у машині, то машина раптово зупинилася і військовий РФ, який був водієм, декілька разів вдарив кулаком у тактичний рукавиці ОСОБА_5 по обличчю, внаслідок чого у ОСОБА_5 утворилася гематома під оком та були розбиті верхня та нижня губа; після цього військові РФ повезли ОСОБА_5 далі¹⁵);
 - під час т. зв. «допитів»¹⁶,
 - під час утримання в полоні (наприклад, ОСОБА_144 свідчить, що інколи військові РФ, які наглядали за полоненими у приміщенні ІТТ, заходили до камер і били полонених¹⁷) тощо.
95. Також непоодинокі випадки, коли військові РФ били полонених ногами. Загалом, з **66** свідчень, які наводяться у Додатку 2 до цієї Комунікації, щонайменше у **15** свідченнях постраждали прямо зазначають про побиття ногами¹⁸.
96. Ці побиття, за свідченнями постраждалих, відрізнялися більшою силою, ніж побиття руками. Зокрема, у своїх свідченнях ОСОБА_80 згадує, як двоє військових РФ жорстко побили його ногами по всьому тілу — вони розбили йому ліве око та поламали ребро так, що йому було важко дихати¹⁹.
97. У своїх свідченнях ОСОБА_143 згадує, що коли після чергового побиття військовий РФ намагався надягнути ОСОБА_143 на голову мішок та заламати руки, ОСОБА_143 втратив рівновагу та впав, поваливши на землю і військового РФ. Це дуже розлютило військового РФ та він жорсткого побив ОСОБА_143 ногами по тулубу та голові²⁰.
98. В частині випадків побиття ногами були такої сили, що постраждалі втрачали свідомість. Наприклад, ОСОБА_98 свідчить, що військовий РФ бив його ногами по різних ділянках тіла протягом двох-трьох хвилин, після чого почав бити і по голові, іноді в живіт і по ребрах. Внаслідок жорсткого побиття ОСОБА_98 втратив свідомість, до тями він прийшов вже вдома²¹.
99. Проте, беззаперечно, найбільш жорстокими були побиття із застосуванням сторонніх предметів. Серед таких предметів можна зазначити, зокрема, приклади від автома-

¹³ Див. Свідчення № 7.

¹⁴ Див. Свідчення № 3.

¹⁵ Див. Свідчення № 2.

¹⁶ Побиття руками під час т. зв. «допитів» зустрічаються у багатьох свідченнях.

¹⁷ Див. Свідчення № 61.

¹⁸ Зокрема, див. Свідчення № 1, 3, 7, 10, 12, 13, 18, 20, 21, 22, 31, 36, 40, 59.

¹⁹ Див. Свідчення № 31.

²⁰ Див. Свідчення № 59.

²¹ Див. Свідчення № 36.

тів²², гумові палиці та кийки²³, металопластикову трубу та офіцерський ремінь²⁴, мішок з піском²⁵, кирка та молот²⁶, шомпол²⁷, дерев'яна бита²⁸, батіг²⁹ тощо.

100. Такі побиття, зазвичай, були найболіснішими та спричиняли найтяжчі наслідки. Наприклад, у своїх свідченнях ОСОБА_12 згадує, що військові РФ били його гумовими дубинками по тулубу, по голові та по рукам; ОСОБА_12 здається, що його били приблизно 3 хвилини без зупинки. Військові РФ зламали ОСОБА_12 ребра з лівого боку, завдали гематому на обидва ока, біля лівого ока було розсічення та по всьому тілу були синці. Внаслідок побиття ОСОБА_12 почав задихатися³⁰.
101. Варто зазначити, що певні побиття відрізнялися своєю «методичністю». Зі свідчень жертв можна зробити припущення, що деякі військові РФ, які їх катували, володіли певними техніками, які підвищували болісність побиття, чи знали певні місця на тілі, де удари сприймалися особливо болісно. Наприклад, ОСОБА_117 свідчить, що військові РФ зняли йому штани та наносили неодноразові удари гумовою дубиною по сідницях, по задній стороні ніг, а також один раз сильно вдарили по потилиці³¹. Також, ОСОБА_112, якого катували ті ж військові РФ, вказує, що військовий РФ з позивним «Рембо» наносив йому удари гумовою палицею спочатку по ногах, а потім поступово підіймався вище. Далі «Рембо» вдарив ОСОБА_112 по животу, той зігнувся від болю, «Рембо» почав наносити удари від голови рухаючись до низу спини, звідки знову почав підніматися догори, поки не дійшов знову до голови. Такі побиття повторилися і під час наступного т. зв. «допиту» ОСОБА_112³².
102. У багатьох випадках побиття із застосуванням сторонніх предметів було такої сили, що постраждалі втрачали свідомість — тільки це стримувало військових РФ та катування зупинялися. Зокрема, у своїх свідченнях ОСОБА_8 неодноразово зазначає, що від жорстоких катувань шляхом побиття він багато разів втрачав свідомість³³. Також, ОСОБА_120 згадує, що під час захоплення у полон військові РФ жорстоко побили його, надягнули йому мішок на голову та вдарили ОСОБА_120 прикладом по голові, від чого ОСОБА_120 втратив свідомість. Внаслідок побиття ОСОБА_120 отримав закриту черепно-мозкову травму та струс головного мозку, що встановлено висновком судово-медичної експертизи; через травму ОСОБА_120 постійно страждає на головний біль та запаморочення³⁴.
103. Говорячи про силу та жорстокість катування через побиття, у своїх свідченнях ОСОБА_112 вказує, що коли ОСОБА_114, якого утримували в одній камері з ОСОБА_112 у приміщенні Балаклійського ВП, не захотів співпрацювати з військовими РФ, його

²² Застосовувалися, здебільшого, військовими РФ, які були озброєні автоматами, зокрема, див. Свідчення № 12, 18, 20, 21, 22, 58, 66 та інші.

²³ Застосовувалися, здебільшого, військовими РФ (ймовірно, співробітниками ФСБ РФ, співробітниками т. зв. «органів» т. зв. «Л/ДНР»), які були озброєні палицями та/або пістолетами, зокрема, див. Свідчення № 3, 6, 25, 37, 38, 40, 43, 61, 62, 63.

²⁴ Див. Свідчення № 26.

²⁵ Див. Свідчення № 7.

²⁶ Див. Свідчення № 13.

²⁷ Див. Свідчення № 3.

²⁸ Див. Свідчення № 4, 5.

²⁹ Див. Свідчення № 5.

³⁰ Див. Свідчення № 44.

³¹ Див. Свідчення № 45.

³² Див. Свідчення № 43.

³³ Див. Свідчення № 3.

³⁴ Див. Свідчення № 46.

побили так сильно, що йому було дуже погано і довелося викликати лікаря, після чого ОСОБА_114 відпустили додому, де він все одно помер³⁵.

104. Серед свідчень, які надаються у Додатку 2 до цієї Комунікації, є свідчення постраждалої від групового зґвалтування ОСОБА_123, яку військові РФ неодноразово ґвалтували та били по обличчю та по нирках³⁶.
105. Загалом, побиття були найрозповсюдженим способом катування та відрізнялися своєю надзвичайною жорстокістю. Постраждали, які переживали катування через побиття, зазвичай, отримували серйозні розлади фізичного та психічного здоров'я, про які буде зазначено далі.

Катування електрострумом

106. Наступним за розповсюдженістю способом катування було катування електрострумом. Військові РФ застосовували до постраждалих електрошокери та спеціальні пристрої для катування електрострумом.
107. Згідно зі свідченнями постраждалих, військові РФ застосовували електрошокери у різні частини тіла: у грудну клітину та біля ребер³⁷, у шию³⁸, у потилицю³⁹, у область статевих органів⁴⁰, у бік⁴¹, по стегнам⁴², по рукам⁴³, по ногам⁴⁴ тощо.
108. Удари електрошокером були неодноразові, що призводило до нестерпного болю та розладів функціонування організму у полонених. Наприклад, ОСОБА_80 свідчить, що військові РФ намочили йому водою потилицю та почали бити електрошокером в потилицю. Він був дуже слабкий, а військові РФ вдарили його електрошокером повторно. Під час другого разу в ОСОБА_80 почали смикатись ноги та він обмочився під себе⁴⁵. У свідченнях ОСОБА_90 постраждалий вказує, що військові РФ били його електрошокером приблизно 15 разів в ноги вище коліна та 1 раз вдарили його електрошокером в руку — його ноги від струму німіли⁴⁶.
109. Досліджуючи свідчення постраждалих, можна зробити висновок, що катування електрострумом були дуже тривалими, а кількість жертв — значною, що викликало ситуації, коли електрошокер розряджався. Наприклад, у своїх свідченнях ОСОБА_75 зазначає, що військові РФ переставали його бити та застосовувати до нього електрошокер тільки тоді, коли електрошокер розряджався, а коли він заряджався знову, військові РФ продовжували катувати ОСОБА_75⁴⁷. Також, ОСОБА_57 свідчить, що протягом т. зв. «допитів» військові РФ били його електрошокером приблизно 40–50 разів — його били струмом за кожне слово українською мовою, яке ОСОБА_57 вимовляв⁴⁸.

³⁵ Див. Свідчення № 43.

³⁶ Див. Свідчення № 48.

³⁷ Див. Свідчення № 1, 43.

³⁸ Див. Свідчення № 27.

³⁹ Див. Свідчення № 31.

⁴⁰ Див. Свідчення № 43.

⁴¹ Див. Свідчення № 16.

⁴² Див. Свідчення № 16.

⁴³ Див. Свідчення № 27, 33, 38.

⁴⁴ Див. Свідчення № 27, 33.

⁴⁵ Див. Свідчення № 31.

⁴⁶ Див. Свідчення № 33.

⁴⁷ Див. Свідчення № 27.

⁴⁸ Див. Свідчення № 15.

110. Розповсюдженням також було катування електрострумом, яке здійснювалося із застосуванням спеціальних приладів⁴⁹, під час якого постраждалим на різні частини тіла чіпляли електроди (клейми, дроти) та подавали струм. Дані прилади вже неодноразово були виявлені правоохоронними органами України та журналістами у приміщеннях, де, за наявними даними, військові РФ утримували та катували людей⁵⁰.
111. Серед свідчень постраждалих зустрічаються вказівки на під'єднання електродів до різних чутливих частин тіла, зокрема, до мочок вух⁵¹, до носа⁵², до пальців⁵³, до статевих органів⁵⁴, до ніг⁵⁵ тощо.
112. Катування електрострумом із застосуванням спеціальних приладів, за свідченнями постраждалих, відрізнялося нестерпним болем та нерідко призводило до того, що постраждалі просто втрачали свідомість під час допиту. Наприклад, ОСОБА_105 свідчив, що військові РФ надягали йому на мізинці дроти та били струмом, а після цього надягали ОСОБА_105 затискачі на вуха та знову подавали струм. Загалом військові РФ двічі вдарили постраждалого струмом через мізинці та один раз — через вуха. ОСОБА_105 свідчить, що відчував нестерпний біль⁵⁶. Також, ОСОБА_78 свідчить, що військові РФ під'єднали до нього дроти та тричі вдарили його струмом — після третього удару ОСОБА_78 втратив свідомість та прийшов до тями лише від того, що на нього вилили відро води⁵⁷.
113. Непоодинокими є випадки застосування води при катуванні струмом для покращення контакту електродів з тілом та, відповідно, збільшенню відчуття болю при катуванні. Наприклад, ОСОБА_26 свідчить, що військові РФ під'єднали до його вух та статевих органів дроти, а його збили на підлогу, на якій була вода, та катували електричним струмом⁵⁸. У своїх свідченнях ОСОБА_78 розповідає, що перед катуванням його роздягнули до трусів, посадили на залізний стілець, облили водою, взяли дроти для зарядки акумулятора, один дріт причепили за мізинець лівої руки, а інший дріт причепили на мізинець ноги та почали катувати⁵⁹.
114. Військові РФ застосували струм також і до дітей. ОСОБА_17, якому на час полону було 17 років, свідчить, що військові РФ катували його електрострумом. ОСОБА_17 вказує, що вони під'єднали до його пальців електричні клейми і подавали електричний струм: перший раз протягом приблизно 5 секунд, а другий раз — протягом приблизно 30 секунд⁶⁰.
115. У контексті наслідків від, ймовірно, катування струмом варто звернути увагу на свідчення ОСОБА_145, який зазначає, що до підвалу, де утримували ОСОБА_145 та інших людей, військові РФ привели чоловіка, який розповів полоненим, що йому чіпляли до

⁴⁹ У своїх свідченнях ОСОБА_57 визначає цей прилад, як «апарат, що подавав електричний струм», від якого до пальців ніг постраждалого приєднали дроти; див. Свідчення № 15.

⁵⁰ Див. <https://www.facebook.com/prokuraturakharkiv/posts/pfbid0mew8RvaeWsw4nNKca9KkeYnwwZQUqSS9GGaneYBLx3kNKmg9zn1A6uwLxBSdeKJqSI> (дата звернення: 02.07.2024).

⁵¹ Див. Свідчення № 5, 40, 59.

⁵² Див. Свідчення № 5, 60.

⁵³ Див. Свідчення № 6, 29, 40.

⁵⁴ Див. Свідчення № 7.

⁵⁵ Див. Свідчення № 39.

⁵⁶ Див. Свідчення № 40.

⁵⁷ Див. Свідчення № 29.

⁵⁸ Див. Свідчення № 7.

⁵⁹ Див. Свідчення № 29.

⁶⁰ Див. Свідчення № 6.

носа щось, та тепер його ніс пече. Полонені розв'язали цього чоловіка, і він на очах у ОСОБА_145 та інших полонених почав задихатися та через десь 40 хвилин помер. Точно встановити причину раптової смерті цього чоловіка неможливо, проте його розповідь та інші свідчення ОСОБА_145, де він стверджує, що чув, як цього чоловіка катували струмом, дають обґрунтовані підстави вважати, що така смерть може бути пов'язана із катуванням струмом⁶¹.

116. Дослідження зібраних свідчень дозволяє зробити висновок, що катування електричним струмом було розповсюдженим способом катування, спричиняло постраждалим нестерпний біль та мало негативні наслідки для здоров'я потерпілих (неодноразовими були випадки втрати свідомості). Задokumentовані свідчення вказують, що військові РФ катували електрострумом навіть неповнолітніх, а також застосовували різноманітні способи посилення больових ефектів від електричного струму (застосування води, залізного стільця, роздягання постраждалого, під'єднання електродів до чутливих місць на тілі тощо).

Катування шляхом позбавлення постраждалого можливості дихати

117. Ця група способів катування враховує застосування військовими РФ утоплення або удушення постраждалого. Ці способи, зазвичай, застосовувалися у поєднанні з іншими способами катування, зокрема, із побиттям та катуванням електрострумом, що спричиняло ще більше фізичне та психічне виснаження постраждалих.
118. У своїх свідченнях ОСОБА_103 зазначає, що під час т. зв. «допиту» військові РФ протягом приблизно 1 години 30 хвилин били ОСОБА_103 руками, ногами та прикладами від автоматів, а потім принесли відро з водою і опускали туди голову ОСОБА_103, насильно тримаючи її руками у воді. Після цього військові РФ приєднали до ніг постраждалого дроти та почали катувати його струмом. Катування через утоплення та катування електрострумом військові РФ чергували⁶².
119. Для удушення використовували підручні засоби. Наприклад, ОСОБА_16 свідчить, що під час т. зв. «допиту» йому наказали роздягнутися до поясу, після чого один із чоловіків бив ОСОБА_16 по всьому тілу батоном, кийком, душив мотузкою, пробивали голову твердим предметом, схожим на шмат господарського мила. Також йому поставили ножа до шиї ззаду і надрізали мочку лівого вуха⁶³. Згадка про застосування удушення як способу катування наявна також у свідченнях ОСОБА_75, який вказує, що протягом утримання у приміщенні сільськогосподарського комплексу військові РФ били його по спині, у живіт, по грудній клітині, пахвинній ділянці, застосовували до нього електрошокер та душили⁶⁴.
120. Також задokumentовані факти, коли військові РФ застосовували катування через удушення щодо жінок, яких утримували у полоні. У своїх свідченнях ОСОБА_148 вказує, що протягом утримання у полоні військові РФ декілька разів застосовували до неї удушення шляхом надягання пакету на голову. Удушення тривало до того моменту, поки ОСОБА_148 не втрачала свідомість⁶⁵.

⁶¹ Див. Свідчення № 60.

⁶² Див. Свідчення № 39.

⁶³ Див. Свідчення № 5.

⁶⁴ Див. Свідчення № 27.

⁶⁵ Див. Свідчення № 63.

Катування шляхом вчинення надрізів на тілі

121. До цієї групи способів катування доцільно віднести будь-які дії, пов'язані із нанесенням відкритих ран на тілі та/або намагання відрізати частини тіла постраждалих. Такі способи катування не тільки викликали у постраждалого сильний біль, але і в подальшому погано заживали, враховуючи нелюдські антисанітарні умови утримання полонених та відсутність медичної допомоги⁶⁶.
122. Найчастіше постраждалі свідчать, що військові РФ намагалися порізати (відрізати) їм вуха⁶⁷ та пальці⁶⁸. Також, як і у випадку з удушенням, дослідження свідчень безпосередніх постраждалих дає підстави вважати, що катування через здійснення надрізів або намагання відрізати частину тіла використовувалися разом із іншими способами, зокрема, разом із побиттям та катуванням електрострумом.
123. За змістом деяких свідчень складається враження, що військові РФ застосовували катування через здійснення надрізів як садистичний спосіб з метою не тільки завдати біль полоненому, але і морально принизити його. Наприклад, коли військові РФ жорстоко катували ОСОБА_8, який був чоловіком директорки місцевого краєзнавчого музею, вони неодноразово негативно та принизливо висловлювалися стосовно українців (використовували фрази на кшталт *«українську націю треба вирізати, як свиней»*), а після цього взяли один з експонатів музею (ятаган) та намагалися відрізати ним вухо ОСОБА_8, проте у них це не вийшло, оскільки експонат був не гострий⁶⁹. Також, ОСОБА_57 свідчить, що військові РФ протягом катування дражнили його «Бандерою» та питали, чи герой він, після чого били. Далі вони запропонували ОСОБА_57 на своєму ютуб-каналі викладати їх пропагандистські ролики, а коли ОСОБА_57 відмовив, то вони погрожували відрізати йому інші пальці (одного у ОСОБА_57 вже давно немає)⁷⁰.
124. Також, у свідченнях ОСОБА_35⁷¹ та ОСОБА_16⁷² простежується застосування катування через здійснення надрізів під час найжорстокіших т. зв. «допитів», які мали на меті примусити постраждалих надати військовим РФ інформацію, пов'язану із розташуванням ЗС України або колишньої служби у ЗС України, якими полонені не володіли, а тому просто вимушені були терпіти нелюдський біль від різних способів катування.
125. Окремо варто звернути увагу на свідчення ОСОБА_143, який зазначив, що коли у військових РФ не вийшло катувати його струмом, оскільки вийшов з ладу їх пристрій для катування, вони настільки сильно зірвали тримач дротів з вуха ОСОБА_143, що поранили мочко вуха ОСОБА_143. Оскільки на цьому тримачі вже була кров і залишки шкіри інших людей, то через пару днів поранене вухо ОСОБА_143 почало гноїтися і погано в подальшому загоювалося⁷³.

Катування шляхом імітації розстрілу

126. Цей спосіб катування можна віднести до психологічного катування, пов'язаного з погрозами, проте оскільки він був широко розповсюджений та спричиняв дуже сильний шок для постраждалих, його варто дослідити окремо.

⁶⁶ Більш детально про нелюдські умови утримання див. Розділ 4 цієї Комунікації.

⁶⁷ Див. Свідчення № 3, 9, 5, 8.

⁶⁸ Див. Свідчення № 9, 15.

⁶⁹ Див. Свідчення № 3.

⁷⁰ Див. Свідчення № 15.

⁷¹ Див. Свідчення № 9.

⁷² Див. Свідчення № 5.

⁷³ Див. Свідчення № 59.

127. Імітація розстрілу застосовувалась у різних варіантах, основні з яких зводяться до таких. Полоненому під час т. зв. «допиту» чи просто при зверненні до нього кажуть, що його зараз розстріляють. Після цього полоненого вантажать у машину та вивозять кудись у ліс чи до якоїсь ями (виводять на вулицю, приставляють до стінки тощо). Далі військові РФ можуть запропонувати полоненому зробити певні дії як «останнє бажання» (покурити, сходити у туалет тощо), проте можуть і не робити цього, або примусити «молитися» перед смертю. Окремо може мати місце викопування полоненим собі могили, достатньо глибокої, щоб там дійсно могло бути розміщено тіло людини. Далі, військові РФ націлюють зброю, зазвичай, у голову полоненому, рахують зворотній відлік та роблять постріл, проте в останній момент відводять зброю убік (у цей момент полоненого можуть додатково штовхнути чи вдарити, щоб посилити оглушення від пострілу). Після цього полоненого повертають до місця утримання.
128. Варто звернути увагу, що згідно зі свідченнями постраждалих, катування через імітацію розстрілу завжди має детально спланований характер та виконується настільки переконливо, що постраждалі до останнього моменту вірять, що їх ведуть на справжній розстріл. Деякі постраждалі навіть після пострілу, який здійснюється убік, ще деякий час не можуть повірити, що вони не загинули.
129. Катування через імітацію розстрілу також застосовувалося для катування постраждалих, які є близькими родичами. Наприклад, військові РФ імітували розстріл ОСОБА_136, який є сином ОСОБА_135, щоб змусити батька розказати їм інформацію, яка їх цікавила. Після цього військові РФ відвели ОСОБА_135 на місце, де начебто був розстріляний його син, намагалися примусити його «молитися» на брошурку із зображенням Божої Матері та після цього імітували його розстріл — приставили автомат до голови ОСОБА_135 та здійснили постріл угору над головою. Також військові РФ примусили ОСОБА_136 сховатися та спостерігати, як вони імітували розстріл його батька⁷⁴.
130. Інколи імітація розстрілу виконувалася значно швидше та без пострілу, проте налякані постраждалі все одно отримували надзвичайний шок від цього. Наприклад, ОСОБА_143 свідчить, що до нього зі спини підійшов військовий РФ, перезарядив зброю та наніс удар в голову ззаду. Спочатку ОСОБА_143 не зрозумів, що сталося, і подумав, що в нього вистрілили, але потім зрозумів, що це був удар — у той момент ОСОБА_143 дуже злякався⁷⁵.
131. Також варто зазначити, що під час здійснення імітації військові РФ могли привезти полонених до ям, де вже лежали трупи людей. Постраждалі свідчать, що це ще більше переконувало їх у справжності намірів військових РФ на здійснення розстрілу, а, відтак, і лякало постраждалих. Наприклад, під час імітації розстрілу ОСОБА_12 військові РФ наділи йому мішок на голову та привезли до лісу, де вдарили ОСОБА_12 прикладом автомата по голові, поставили на коліна і зняли мішок з голови. ОСОБА_12 побачив, що він стояв біля ями в лісу, у якій лежали два трупи невідомих чоловіків. Військові РФ зробили декілька пострілів з автомата біля голови ОСОБА_12, після чого підняли ОСОБА_12 та відвезли назад до камери⁷⁶.
132. Загалом, катування шляхом імітації розстрілу відрізнялося надзвичайно серйозним переляком, шоком та подальшими негативними наслідками для постраждалих, оскільки характер та спосіб виконання цих імітацій розстрілу однозначно створював у полонених уявлення, що їх дійсно зараз розстріляють.

⁷⁴ Див. Свідчення № 55 та 56.

⁷⁵ Див. Свідчення № 59.

⁷⁶ Див. Свідчення № 44.

Погрози здійснення фізичної розправи чи застосування фізичних катувань

133. Іншим способом психологічного катування були погрози здійснення фізичної розправи. Як продовження інформації, яка викладена у попередньому підрозділі, погрози здійснення фізичної розправи були достатньо переконливими, щоб утримувати полонених у атмосфері постійного страху.
134. Найчастіше погрози фізичної розправи стосувалися погроз щодо вбивства, скалічення або застосування «фізичних» катувань, зокрема, побиття, застосування електричного струму чи сексуального насильства. Наприклад, у своїх свідченнях ОСОБА_120 вказує, що військові РФ постійно примушували полонених виконувати фізично виснажливу та брудну роботу (вантажити дрова в машини, набирати та приносити їм воду, чистити вольєри собак та мити туалети), називали полонених «неграми» та постійно загрожували вбивством, скаліченням та катуванням електрострумом⁷⁷.
135. Також військові РФ часто погрожували прострілити полоненим коліно або ногу⁷⁸, знищити село, звідки полонені були родом⁷⁹, травили полонених собаками⁸⁰ тощо.
136. Окрім вищенаведених способів здійснити фізичну розправу, інколи військові РФ лякали здійсненням і зовсім садистичних способів. Наприклад, під час т. зв. «допиту» ОСОБА_93 один військовий РФ тримав ОСОБА_93, а другий військовий РФ встромив йому у вказівний палець правої руки шприц і погрожував ввести в нього рідину жовтого кольору (за словами військових РФ, у шприці була сеча). Військові РФ намагалися з'ясувати у ОСОБА_93 щось стосовно якихось «біолабораторій»⁸¹.
137. Непоодинокими були погрози застосування сексуального насильства, які були адресовані як чоловікам, так і жінкам, а також дітям. Наприклад, під час т. зв. «допиту» неповнолітнього ОСОБА_17 військові РФ, яких було загалом до 10 чоловіків зі зброєю, погрожували ОСОБА_17 посадити його анальним отвором на скляну пляшку, проте не зробили цього⁸². У свідченнях ОСОБА_80 він згадує, що військові РФ погрожували йому засунути кип'ятильник у анальний отвір⁸³. Під час допиту ОСОБА_93, військовий РФ, який його допитував, також погрожував ОСОБА_93 зґвалтуванням. Пізніше інший військовий РФ погрожував зґвалтувати дружину ОСОБА_93⁸⁴.
138. У своїх свідченнях ОСОБА_148 вказує, що військові РФ декілька разів вимагали від неї повністю роздягнутися у присутності незнайомих чоловіків, які глузували з неї, розглядали її та погрожували їй зґвалтуванням⁸⁵. Також, у своїх свідченнях ОСОБА_107 згадує, що військові РФ погрожували залити у її анальний отвір монтажну піну⁸⁶.
139. Також розповсюдженими були погрози щодо вбивства близьких родичів полонених. У своїх свідченнях ОСОБА_63 згадує, що під час т. зв. «допиту» військові РФ погрожували йому тим, що вб'ють його вагітну дружину⁸⁷.

⁷⁷ Див. Свідчення № 46.

⁷⁸ Зокрема, див. Свідчення № 38, 48 та інші.

⁷⁹ Див. Свідчення № 60.

⁸⁰ Див. Свідчення № 41.

⁸¹ Див. Свідчення № 34.

⁸² Див. Свідчення № 6.

⁸³ Див. Свідчення № 31.

⁸⁴ Див. Свідчення № 34.

⁸⁵ Див. Свідчення № 63.

⁸⁶ Див. Свідчення № 42.

⁸⁷ Див. Свідчення № 18.

140. Дослідження свідчень постраждалих осіб дозволяє зробити висновок, що мали місце погрози застосування різного насильства, які у поєднанні з фізичним катуванням ще більше лякали постраждалих та спричиняли їм сильні моральні страждання.

Інші способи катування

141. У межах цього підрозділу наводиться інформація про способи катування, описання яких неможливо віднести до попередніх умовних груп, проте які потребують висвітлення у цьому Поданні.
142. Згідно зі свідченнями ОСОБА_120, військові РФ примушували полонених терпіти навчання медичних працівників військ РФ. Зокрема, ОСОБА_120 свідчить, що для того, щоб полонених погодували, військові РФ змушували полонених терпіти, поки військові медичні сестри військових РФ вчилися на полонених робити уколи та крапельниці, а також вводили полоненим у вену якийсь розчин (ОСОБА_120 точно не знає, що це було)⁸⁸.
143. Також варто звернути увагу на свідчення ОСОБА_107, яку військові РФ катували із застосуванням способів, близьких за характером до сексуального насильства. Зокрема, під час т. зв. «допиту» військові РФ приставили ОСОБА_107 дуло автомату до внутрішньої сторони стегна та почали тиснути. Після кожної «неправильної відповіді» чи у випадках, коли ОСОБА_107 замислювалася над відповіддю, військові РФ починали тиснути сильніше та підіймали дуло все вище по стегну. В результаті військові РФ підняли автомат аж до паху ОСОБА_107 та дуже сильно тиснули⁸⁹.
144. Загалом, військові РФ використовували різні способи та різні комбінації способів катування людей, які спричиняли постраждалим надзвичайно сильний біль та нелюдські страждання.

3.3. МЕТА КАТУВАННЯ (*DOLUS SPECIALIS*)

145. Дослідження свідчень постраждалих від катування дозволяє сформулювати декілька тез, які можуть окреслити вірогідну мету захоплення людей у полон та їх подальшого катування.

Отримання інформації як мета катування

146. Розповсюдженою метою катування було отримання під час т. зв. «допитів» інформації про конкретні факти чи людей. Коли жертва не володіла такою інформацією, злочинці часто вважали, що жертва приховує таку інформацію. Т. зв. «допити», які проводять російські військові, не мають нічого спільного з допитами в кримінально-процесуальному розумінні. Потерпілий, який піддавався таким т. зв. «допитам», не мав жодних навіть мінімальних процесуальних прав. Навпаки, жертву жорстоко катували з метою отримання інформації, якою, на переконання військових РФ, жертва володіє.
147. Одним із найбільш поширених питань, відповіді на які військові РФ намагалися «вистягнути» у цивільних людей, було про дислокацію ЗС України. Однак, враховуючи те, що т. зв. «допити» відбувалися на тимчасово окупованій території та постраждалі були цивільними особами, а тому не володіли та не могли володіти такою інформацією, постраждалим доводилося терпіти довготривалі жорстокі катування, поки військові РФ не «повірять», що полонені дійсно нічого не знають.

⁸⁸ Див. Свідчення № 46.

⁸⁹ Див. Свідчення № 42.

Примушення до зізнання як мета катування

148. Іншою підставою для проведення т. зв. «допиту» були т. зв. «підозри» у допомозі ЗС України, зокрема, через коригування вогню, проте такі т. зв. «підозри» були абсолютно безпідставними та використовувалися як безапеляційне обґрунтування захоплення в полон та подальших катувань.

Примушення до публічної демонстрації лояльності до РФ як мета катування

149. Розповсюдженням також було катування, пов'язане із примушенням жертви, яка мала чітку проукраїнську позицію та повагу серед місцевих мешканців, відкрито продемонструвати свою лояльність до РФ та «відмовитися» від своїх проукраїнських поглядів. Зокрема, один із постраждалих у своєму інтерв'ю журналістам ХПГ свідчить: «Доки я не почав кричати «Слава Росії» і співати російський гімн, вони не переставали знущатися ... Так би мене винесли, мабуть»⁹⁰.

Примушення до співпраці з військовими РФ як мета катування

150. У своїх свідченнях ОСОБА_57 вказує, що протягом утримання його у полоні військові РФ вимагали, щоб він на своєму ютуб-каналі публікував відео, які військові РФ скажуть, проте ОСОБА_57 відмовився, а військові РФ погрожували йому розстрілом. Через два тижні військові РФ знову запропонували ОСОБА_57 знімати відео в «обмін на свободу» та погрожували відрізати по одному пальцю (у ОСОБА_57 вже давно немає одного пальця)⁹¹. Також, ОСОБА_12 свідчить, що під час т. зв. «допитів» військові РФ запропонували йому співпрацювати з ними, зокрема, оскільки ОСОБА_12 користується авторитетом серед місцевого населення, військові РФ запропонували йому наступного дня пройти по місту з прапором РФ. ОСОБА_12 відмовився⁹².

Знуцання над жертвами як мета катування

151. Значну частину випадків також становило катування, вчинене як знущання над жертвами. Зокрема, були випадки, коли жертв могли побити без будь-якої на те причини, просто як спосіб розважитися. Одним із прикладів може бути задокументовані свідчення постраждалих про побиття ймовірно т. зв. «командиром батальйону» військових т. зв. «ЛНР», який на вигляд був у стані алкогольного сп'яніння, полонених, серед яких був і неповнолітній хлопець⁹³.

⁹⁰ Див. <https://khpg.org/160881182>

⁹¹ Див. Свідчення № 15.

⁹² Див. Свідчення № 44.

⁹³ Див. Свідчення № 4, 5.

4. АНАЛІТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО НЕЛЮДСЬКІ УМОВИ УТРИМАННЯ У ПОЛОНІ

152. У більшості випадків катування було пов'язане із протиправним позбавленням фізичної свободи та утриманням постраждалих у полоні. За наявною інформацією, війська РФ утримували цивільних як у спеціально обладнаних місцях (наприклад, приміщення поліцейських відділків, ізоляторів тимчасового тримання, колоніях тощо), так і у різних непристосованих приміщеннях (наприклад, у різних підвалах, льохах, на підприємствах тощо).
153. Дослідження задокументованих свідчень постраждалих від катування та жорсткого позбавлення свободи дозволяє стверджувати, що умови, у яких війська РФ протиправно утримували людей, були настільки поганими, що самі по собі вже становили нелюдське поводження, близьке за характером страждань до катування.

4.1. УМОВИ УТРИМАННЯ, ЩО СТАНОВИЛИ НЕЛЮДСЬКЕ ПОВОДЖЕННЯ

154. У багатьох свідченнях, які наводяться у Додатку 2 до цього Подання, постраждалі звертають увагу на ті страждання, відчуття виснаження та приниження, які вони відчували у зв'язку саме із жахливими умовами утримання у полоні. Зокрема, задокументовані свідчення жертв дозволяють виділити щонайменше наступні аспекти умов полону, які становили нелюдське поводження, близьке за характером страждань до катування.

Перенаселеність камер та приміщень

155. Багатьох постраждалих від катування та жорсткого позбавлення свободи утримували у камерах, де кількість полонених відносно площі приміщення явно перевищувала відповідні стандарти, встановлені для в'язниць⁹⁴. Наприклад, у своїх свідченнях ОСОБА_16 вказує, що його разом із двома односельцями утримували у підвалі залізничного вокзалу «Козача Лопань», де у підвалі (камері) розміром приблизно 3 на 3 метри вже утримували приблизно 8 осіб⁹⁵. У своїх свідченнях ОСОБА_39 свідчить, що у камері розмірами 3 на 5 метрів утримували 20 людей; не було, чим дихати, тому деякі люди почали задихатися⁹⁶. Також, ОСОБА_73 свідчить, що у камері розміром 2,5 на 3,5 метри окрім нього утримували ще 8 осіб⁹⁷.
156. Перенаселеність камер призводила до того, що полоненим доводилося спати сидячи або по черзі. Наприклад, ОСОБА_101 свідчить, що його утримували у полоні у приміщенні Балаклійського ВП, де тримали у камері, яка розрахована на 2 осіб, проте там

⁹⁴ Див. CPT/Inf (2015) 44. Living space per prisoner in prison establishments: CPT standards. Effective from 2015-12-15. Official edition. Strasbourg. URL: <https://rm.coe.int/16806cc449> (дата звернення: 14.04.2023).

⁹⁵ Див. Свідчення № 5.

⁹⁶ Див. Свідчення № 10.

⁹⁷ Див. Свідчення № 25.

утримували 7 осіб — спати доводилося по черзі, бо місць для семи людей не вистачало⁹⁸. Також, ОСОБА_144 свідчить, що його утримували у приміщенні Оленівської виправної колонії (№ 120). ОСОБА_144 спочатку утримували у камері, яка розрахована на 6 осіб, де загалом утримували 20 полонених, а потім перевели до іншої камери, яка також розрахована на 6 осіб, проте там утримували 57 людей. Спати полоненим доводилось сидячи та по черзі, оскільки місця всім не вистачало⁹⁹.

157. Жінок також утримували в умовах перенаселеності приміщень. Зокрема, у своїх свідченнях ОСОБА_148 вказує, що її утримували у камері, яка представляла собою невелике приміщення, площею не більше 8 метрів квадратних, де утримували від 4 до 10 жінок. Спати полоненим доводилося по черзі, оскільки місця всім не вистачало¹⁰⁰.

Відсутність денного світла та задуха у приміщеннях

158. Відповідно до свідчень постраждалих, значна частина місць, де їх утримували в полоні, були підвальними чи напівпідвальними приміщеннями, куди взагалі або майже не проникало денне світло. У своїх свідченнях ОСОБА_129 зазначає, що весь час утримання у підвалі полонені були вимушені перебувати у цілковитій темряві — лише наприкінці місяця військові РФ принесли полоненим одну свічку із насмішкою, щоб полонені хоч побачили один одного¹⁰¹. Також, ОСОБА_145 зазначає, що під час утримання у полоні люди намагалися орієнтуватися у часі, проте це було майже неможливо, оскільки у приміщенні, де утримували полонених, не було вікон — суцільна темрява¹⁰².
159. Перенаселеність у приміщеннях, про яку було зазначено у попередньому пункті, сама по собі ускладнювала дихання полонених. Також, приміщення, де утримували людей, зазвичай, були підвальними (або напівпідвальними) та дуже тісними, а тому деякі полонені починали задихатися. Наприклад, ОСОБА_39 свідчить, що у тісній камері, де утримували 20 осіб, не було, чим дихати, а тому деякі полонені почали задихатися¹⁰³.
160. У своїх свідченнях ОСОБА_73 зазначає, що у камері, де окрім ОСОБА_73 утримували ще 8 осіб, не було світла і була сильна задуха, а на прогулянку полонених виводили дуже рідко і лише з чорним пакетом на голові¹⁰⁴. Також, згідно зі свідченнями ОСОБА_77, його утримували у підвалі на сирій землі, умови перебування в підвалі були жакливими. У підвалі була сильна задуха, не було світла та не було туалету; до туалету полонених виводили із мішком на голові¹⁰⁵. ОСОБА_8 свідчить, що його та іншого чоловіка побили військові РФ за те, що ОСОБА_8 та інший чоловік попросили вивести їх подихати свіжим повітрям¹⁰⁶.
161. ХПГ переконана, що утримання полонених у приміщеннях без доступу денного світла, що неодноразово здійснювали військові РФ, є поведженням, імперативно забороненим статтею 118 Четвертої Женевської конвенції.

⁹⁸ Див. Свідчення № 37.

⁹⁹ Див. Свідчення № 61.

¹⁰⁰ Див. Свідчення № 63.

¹⁰¹ Див. Свідчення № 50.

¹⁰² Див. Свідчення № 60.

¹⁰³ Див. Свідчення № 10.

¹⁰⁴ Див. Свідчення № 25.

¹⁰⁵ Див. Свідчення № 28.

¹⁰⁶ Див. Свідчення № 3.

Відсутність або недостатня кількість харчування та води

162. Значна кількість постраждалих від катування чи жорсткого позбавлення свободи у своїх свідченнях скаржилися на низьку якість харчування, його недостатню кількість або взагалі відсутність. Зокрема, у своїх свідченнях ОСОБА_35 зазначає, що полоненим давали їсти один раз на день у відрі¹⁰⁷. Також, ОСОБА_93 свідчить, що військові РФ давали полоненим їжу у відрі без посуду, а сама їжа була холодною консервованою вівсяною кашею, яка перемішана з недоїдками¹⁰⁸. ОСОБА_95 у своїх свідченнях вказує, що військові РФ давали полоненим (12 чоловіків) їжу один раз на добу; з їжі полоненим давали 2 буханки хліба та консервну банку з перловкою та горохом¹⁰⁹.
163. Деяких полонених протягом декількох днів морили голодом, або давали харчування на такому рівні, щоб вони просто не померли з голоду. Зокрема, ОСОБА_8 свідчить, що військові РФ взагалі не давали полоненим їсти декілька днів, а лише давали одну пляшку води на усю камеру¹¹⁰. Також, у своїх свідченнях ОСОБА_129 вказує, що військові РФ практично не годували полонених — давали лише 120 грам хліба на добу та 2 літри зерноsumіші на чотирьох осіб, годували один раз на добу. До кінця місяця полонені вже не могли пересуватися з голоду¹¹¹.
164. Наявні непоодинокі свідчення, які вказують, що полоненим надавали недостатню кількість питної води. Зокрема, згідно зі свідченнями ОСОБА_93, військові РФ давали 30 полоненим загалом 5 пляшок по 1,5 літри на всіх на день¹¹². ОСОБА_144 свідчить, що полоненим давали загалом десь 10 літрів води на добу: цю воду полонені пили, цією водою милися та змивали унітази. Води надзвичайно не вистачало, ОСОБА_144 свідчить, що цього ледве вистачало, щоб хоч трохи вгамувати спрагу¹¹³.

Неналежні умови для відвідання туалету або відсутність можливості такого відвідання

165. За свідченнями полонених, питання відвідання туалету було одним із найбільш нестерпних з точки зору умов утримання. Найжорстокішим по відношенню до полонених була заборона на відвідання туалету протягом певного періоду, який міг коливатися від декількох годин до декількох днів, поки людину утримували у певному місці. Зокрема, ОСОБА_40 свідчить, що військові РФ не дозволяли полоненим вийти у туалет¹¹⁴. ОСОБА_48 також свідчить, що близько доби його не водили до туалету¹¹⁵. У своїх свідченнях ОСОБА_80 також вказує, що часто ходити у туалет було не можна — полонених виводили до туалету тільки разом по декілька осіб¹¹⁶.
166. У місцях, де людей утримували протягом тривалого проміжку часу, військові РФ ставили у переповнену камеру відро, на яке полонені мали ходити у туалет. Коли відро наповнювалося, у тісній задушливій камері починало нестерпно смердіти. Зокрема, ОСОБА_93 вказує, що усі приблизно 30 людей, яких утримували у приміщенні, ходили

¹⁰⁷ Див. Свідчення № 9.

¹⁰⁸ Див. Свідчення № 34.

¹⁰⁹ Див. Свідчення № 35.

¹¹⁰ Див. Свідчення № 3.

¹¹¹ Див. Свідчення № 50.

¹¹² Див. Свідчення № 34.

¹¹³ Див. Свідчення № 61.

¹¹⁴ Див. Свідчення № 11.

¹¹⁵ Див. Свідчення № 12.

¹¹⁶ Див. Свідчення № 31.

у туалет на одне відро, яке виносили один раз на добу¹¹⁷. ОСОБА_80 також свідчить, що під час утримання у приміщенні магазину всі полонені були вимушені ходити у туалет на відро, яке стояло посеред приміщення, його виносили раз на добу¹¹⁸. Також, у своїх свідченнях ОСОБА_64 вказує, що протягом доби утримання йому не давали ні води, ні їжі, а в туалет він був змушений ходити в пляшку¹¹⁹.

167. Також у випадках, коли людей примушували ходити на відро, вони були вимушені робити це на очах у багатьох інших полонених, зокрема, і протилежної статі. Зокрема, ОСОБА_58 свідчить, що у приміщенні магазину, де його утримували у полоні, замість туалету було відро, на котре ходили і жінки, і чоловіки¹²⁰. Також, у своїх свідченнях ОСОБА_95 вказує, що замість туалету у приміщенні, де її утримували, стояло одне відро на всіх. Відтак, у туалет ОСОБА_95 доводилося ходити на очах у чоловіків у це відро, що принижувало її честь та гідність. Через сморід з відра, а також через те, що вікна приміщення були забиті, в приміщенні було важко дихати¹²¹. ОСОБА_120 також свідчить, що замість туалету у приміщенні старого магазину, де його утримували у полоні, стояло відро, на котре ходили і жінки, і чоловіки¹²². Про єдине відро, на яке у туалет в одному приміщенні ходили і чоловіки, і жінки, також свідчить і ОСОБА_107¹²³.

Утримання із зав'язаними очима та у кайданках

168. Деякі з опитаних ХПГ постраждалих свідчать, що протягом їх утримання, зокрема, у місцях відносно короткострокового утримання, вони весь час були закуті у кайданки та із зав'язаними очима. Наприклад, у своїх свідченнях ОСОБА_74 зазначає, що протягом утримання у полоні у підвалі військові РФ не давали ОСОБА_74 ні води, ні їжі, а також весь час тримали його із зав'язаними руками, та на голові у ОСОБА_74 був постійно одягнений чорний мішок, через що він не бачив денного світла та не міг себе забезпечувати в своїх особистих потребах, а саме, у нього не було можливості самостійно сходити до туалету. Сходити до туалету ОСОБА_74 допомагали інші полонені, які у той час також утримувалися у підвалі¹²⁴. Також, ОСОБА_8 свідчить, що протягом дня утримання його у полоні з нього не знімали мішок та кайданки¹²⁵.
169. Деякі постраждалі також були піддані т. зв. «допитам», перебуваючи із зав'язаними очима або із надягнутим на голову мішком. Це створювало ситуацію, коли жертва не могла бачити, що відбувається навкруги, а лише відчувала раптовий біль, коли кати зненацька її били або катували струмом. Наприклад, військові РФ неодноразово «допитували» ОСОБА_124 з мішком на голові. Під час т. зв. «допитів» його били у живіт, по нирках, плечах, руках, а також катували електричним струмом¹²⁶. Також, ОСОБА_101 свідчить, що коли його вели із мішком на голові, військовий РФ на ім'я Богдан чотири рази вдарив його кулаком по обличчю¹²⁷.

¹¹⁷ Див. Свідчення № 34.

¹¹⁸ Див. Свідчення № 31.

¹¹⁹ Див. Свідчення № 19.

¹²⁰ Див. Свідчення № 16.

¹²¹ Див. Свідчення № 35.

¹²² Див. Свідчення № 38.

¹²³ Див. Свідчення № 42.

¹²⁴ Див. Свідчення № 26.

¹²⁵ Див. Свідчення № 3.

¹²⁶ Див. Свідчення № 49.

¹²⁷ Див. Свідчення № 37.

4.2. ТРИВАЛІСТЬ УТРИМАННЯ У ПОЛОНІ

170. Варто зазначити, що багатьох постраждалих від катування та жорсткого позбавлення свободи утримували у полоні відносно тривалий проміжок часу. Деякі свідчення містять вказівку на декілька місяців утримання у нелюдських умовах, а деяких жертв продовжують і досі утримувати десь на території РФ.
171. Наприклад, військові РФ утримували ОСОБА_26 у полоні загалом більше трьох місяців¹²⁸. У своїх свідченнях ОСОБА_145 вказує, що за 69 днів полону він втратив 22 кілограми¹²⁹. Також, ОСОБА_147 утримували у полоні загалом 10 місяців¹³⁰. ОСОБА_154 утримували у полоні також протягом трьох місяців¹³¹.
172. Також, у провадженні ХПГ є справа, де студента третього курсу одного з харківських вищих навчальних закладів військові РФ 29 березня 2022 року захопили в полон та вивезли на територію РФ. Родина розпочала широкомасштабну кампанію з пошуку своєї дитини (вони залучили адвоката ХПГ в Україні та російського адвоката в РФ), проте РФ відмовляє у поверненні студента та довгий час взагалі приховувала факт його полону. Протягом часу його утримання, РФ «визнавала» студента «військово-полоненим», відмовлялась від такого визнання, а потім суд РФ виніс рішення, яким встановив, що студент був затриманий «за протиправні дії», проте йому не висунуто жодного кримінального звинувачення, слідство не ведеться, а отже, суд зробив висновок, що він не має жодних процесуальних прав, включаючи право на адвоката. На сьогодні, студент продовжує утримуватися у полоні в РФ, а ХПГ намагається домогтися його повернення¹³².
173. ХПГ вважає, що масове тривале утримання військовими РФ українців у полоні у нелюдських умовах має системний характер застосування «пасивних катувань» та є проявом цілеспрямованої політики РФ. Значна кількість місць утримання зі схожими нелюдськими умовами, ймовірно залучення до цього процесу різних підрозділів та родів військ РФ, у «відносинах» між якими простежується сувора ієрархія щодо питань організації процесу утримання захоплених у полон, вказують на наявність узгодженості та централізованості дій РФ як держави проти українського населення на тимчасово окупованих територіях України та на території РФ.

¹²⁸ Див. Свідчення № 7.

¹²⁹ Див. Свідчення № 60.

¹³⁰ Див. Свідчення № 62.

¹³¹ Див. Свідчення № 65.

¹³² Див. <https://t4pua.org/en/1792>

5. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ЙМОВІРНИХ ВИКОНАВЦІВ КАТУВАННЯ

174. Дослідження свідчень постраждалих від катувань та інформації у відкритих джерелах дозволило встановити окремі ідентифікаційні дані та зовнішні ознаки конкретних військових РФ, які безпосередньо катували або віддавали накази на здійснення катувань.

5.1. ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІ ТЕРИТОРІЇ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

5.1.1. Військовий РФ з позивним «Ірбіс»

175. Ймовірна інформація про військового РФ із позивним «Ірбіс» міститься у свідченнях ОСОБА_8¹³³, ОСОБА_112¹³⁴ та ОСОБА_12¹³⁵.
176. У свідченнях ОСОБА_8 військовий РФ з позивним «Ірбіс» фігурує разом із військовим РФ з позивним «Алі» («Алі» був чеченської зовнішності та намагався ятаганом з колекції музею відрізати ОСОБА_8 вухо). Вони захопили ОСОБА_8 у полон та проводили щодо ОСОБА_8 т. зв. «допит», під час якого жорстоко катували постраждалого. За змістом свідчень, «Ірбіс» був головним серед групи військових РФ, які захоплювали ОСОБА_8 у полон та катували. Дії у свідченнях ОСОБА_8 відбувалися у місті Балаклія Ізюмського району Харківської області.
177. У свідченнях ОСОБА_112 військовий РФ з позивним «Ірбіс» фігурує під час повторного т. зв. «допиту» ОСОБА_112 разом із військовими РФ із позивними «Тайсон» (він же «Рембо»), «Сурік» та третій військовий РФ, ідентифікаційні дані якого ОСОБА_112 не знає. Враховуючи те, що повторний т. зв. «допит» проводив саме «Ірбіс», а також поведінку інших військових РФ у його присутності (див. свідчення), можна припустити, що «Ірбіс» був головним серед цієї групи військових РФ. Дії у свідченнях ОСОБА_112 відбувалися у місті Балаклія Ізюмського району Харківської області, а саме т. зв. «допит» проводили у приміщенні Балаклійського районного відділу поліції.
178. ОСОБА_112 у своїх свідченнях вказує, що «Ірбіс» проводив т. зв. «допит» без балаклави, а тому ОСОБА_112 детально запам'ятав його зовнішність. ОСОБА_112 описує військового РФ з позивним «Ірбіс» наступним чином: *«чоловік не слов'янської зовнішності, невисокого зросту (близько 1,65 метра), мав чорне волосся, чорну бороду, чорні очі, був збитої тілобудови, будь-яких анатомічних особливостей на обличчі не було, промова була з кавказьким акцентом»*.
179. ОСОБА_12 у своїх свідченнях зазначає, що протягом утримання його у камері у приміщенні Балаклійського ВП, до нього у камеру заходив військовий РФ, якого звали *Богдан*, а його позивний був «Ірбіс». ОСОБА_12 описує військового РФ із позивним «Ірбіс» наступним чином: *«без балаклави на голові, азійської зовнішності, схожий на казаха, коренастої статури, зріст близько 165 см»*.
180. За наявною інформацією, військовий РФ із позивним «Ірбіс» ймовірно є співробітником ФСБ РФ¹³⁶.

¹³³ Див. Свідчення № 3.

¹³⁴ Див. Свідчення № 43.

¹³⁵ Див. Свідчення № 44.

¹³⁶ Див. <https://www.pravda.com.ua/rus/articles/2023/03/13/7393096/> (дата звернення: 22.12.2023)

5.1.2. Група військових РФ, які проводили т. зв. «допити» у приміщенні Балаклійського ВП

Військовий РФ із позивним «Сурік»

181. Ймовірна інформація про військового РФ із позивним «Сурік» міститься у свідченнях ОСОБА_112¹³⁷, ОСОБА_12¹³⁸ та ОСОБА_117¹³⁹. У свідченнях цих постраждалих військовий РФ із позивним «Сурік» фігурує разом з військовими РФ з позивним «Тайсон» (він же «Рембо») та іншим військовим РФ, ідентифікаційні дані якого жодний із цих трьох постраждалих не знає.
182. Згідно з зібраними свідченнями, «Сурік» неодноразово проводив т. зв. «допити» разом з «Тайсоном» та цим третім військовим, причому ієрархічно «Сурік» ймовірно був «старшим» за «Тайсона», оскільки «Тайсон» виконував накази «Суріка». Проте зі свідчень ОСОБА_112 можна зробити припущення, що сам «Сурік» був ієрархічно «підлеглим» військовому РФ із позивним «Ірбіс»¹⁴⁰.
183. Протягом т. зв. «допитів» військовий РФ із позивним «Сурік» віддавав накази «Тайсону» катувати захоплених у полон цивільних, а також наявні свідчення, коли «Сурік» самостійно катував полонених.
184. У своїх свідченнях ОСОБА_112 описує військового РФ із позивним «Сурік» наступним чином: *«слов'янської зовнішності, невисокого зросту, приблизно 1,70 метра, збитої тілобудови, навіть повненький, був у балаклаві, очі блакитного кольору, на доступних для огляду ділянках обличчя шрамів або татуювань не було, промова була чітка та ясна»*.
185. Також ОСОБА_112 свідчить, що «Сурік» постраждав внаслідок обстрілу (під час обстрілу він був у балаклаві, яка від високої температури прилипла до його обличчя та її знімали разом зі шкірою у лікарні; у нього залишився значний опік на правому боці шиї).
186. ОСОБА_12 у своїх свідченнях описує, що військовий РФ із позивним «Сурік» був *«круглолиций, очі були голубого кольору, статура коренаста, зріст приблизно 165 см, мав характерний російський говір»*. ОСОБА_12 свідчить, що «Сурік» був у формі бежевого кольору. ОСОБА_12 також свідчить, що у червні внаслідок обстрілу «Сурік» отримав опік шиї з правої сторони.
187. Також певне описання військового РФ із позивним «Сурік» надає і ОСОБА_117, зокрема, ОСОБА_117 свідчить, що «Сурік» був *«круглолиций, очі були голубого кольору»*. Також ОСОБА_117 вказує, що «Сурік» носив форму бежевого кольору.

Військовий РФ із позивним «Тайсон» (його ще називали «Рембо»)

188. Згідно з зібраними свідченнями, ймовірна інформація про військового РФ із позивним «Тайсон» фігурує у свідченнях ОСОБА_112¹⁴¹, ОСОБА_12¹⁴² та ОСОБА_117¹⁴³.
189. ОСОБА_112 описує «Тайсона» наступним чином: *«він був не слов'янської зовнішності, високого зросту, спортивної тілобудови, плечистий, був у балаклаві, характерною рисою на обличчі були скули, які сильно виділялися та не прикривалися балаклавою, одягав великі чорні окуляри, на доступних для огляду ділянках обличчя шрамів*

¹³⁷ Див. Свідчення № 43.

¹³⁸ Див. Свідчення № 44.

¹³⁹ Див. Свідчення № 45.

¹⁴⁰ Див. Свідчення № 43, 44, 45.

¹⁴¹ Див. Свідчення № 43.

¹⁴² Див. Свідчення № 44.

¹⁴³ Див. Свідчення № 45.

або татуювань не було». ОСОБА_112 свідчить, що саме «Тайсон» в основному катував його, зокрема, застосовував до нього фізичну силу.

190. ОСОБА_12 свідчить, що військовий РФ із позивним «Тайсон» крім балаклави постійно носив сонцезахисні окуляри, але ОСОБА_12 звернув увагу на його характерні виступаючі скули. «Тайсон» мав худорляву, спортивну статуру, зріст приблизно 190 см. За свідченнями ОСОБА_12, «Тайсон» носив форму чорного кольору. ОСОБА_117 у своїх свідченнях зазначив, що «Тайсон» крім балаклави постійно носив сонцезахисні окуляри, а також він має характерні виступаючі скули та був одягнений у форму чорного кольору.
191. За змістом свідчень можна звернути увагу, що військовому РФ із позивним «Тайсон» постійно віддавав накази військовий РФ із позивним «Сурік», а тому можна припустити, що «Тайсон» був ієрархічно підпорядкований «Суріку». Саме «Сурік», згідно зі свідченнями, у більшості випадків віддавав «Тайсону» накази катувати полонених.

Третій військовий РФ у групі, яка проводили т. зв. «допити» у приміщенні Балаклійського ВП

192. Цей військовий РФ фігурує у свідченнях ОСОБА_112¹⁴⁴, ОСОБА_12¹⁴⁵ та ОСОБА_117¹⁴⁶. Кожний з наведених вище постраждалих описує цього військового РФ, проте не знає його позивний чи інші ідентифікаційні дані.
193. ОСОБА_112 свідчить, що цей військовий РФ був *«слов'янської зовнішності, високого зросту, збитої тілобудови, у балаклаві, очі блакитного кольору, ніс з горбинкою, на доступних для огляду ділянках обличчя шрамів або татуювань не було, промова була чітка та ясна»*.
194. ОСОБА_12 та ОСОБА_117 свідчать, що цей військовий РФ був у формі чорного кольору.

Військовий РФ, який був «наглядачем» за полоненими у Балаклійському ВП (Олександр, т. зв. «дядя Саша»)

195. Згідно із зібраними ХПГ даними, одним із «наглядачів» за полоненими у Балаклійському ВП був військовий РФ на ім'я Олександр, проте полонені називали його «дядя Саша». Цей військовий РФ фігурує у свідченнях ОСОБА_101¹⁴⁷, ОСОБА_112¹⁴⁸, ОСОБА_12¹⁴⁹ та ОСОБА_117¹⁵⁰. За наявними свідченнями, «дядя Саша» був із тимчасово окупованого Луганська.
196. Постраждалі свідчать, що «дядя Саша» надягав полоненим мішки на голови та відводив на т. зв. «допити», а після них — відводив назад до камери. Також, коли захоплених у полон цивільних привозили до приміщення Балаклійського ВП, «дядя Саша» записував анкетні дані полонених.

5.1.3. Військовий РФ із позивним «Граніт» та його ймовірні підлеглі

197. Інформація про військового РФ із позивним «Граніт» зустрічається у різних свідченнях, більшість з яких сконцентрована навколо т. о. т. села Стрілеча Харківського району Харківської області. Напевно, це можна пояснити, наприклад, через свідчення

¹⁴⁴ Див. Свідчення № 43.

¹⁴⁵ Див. Свідчення № 44.

¹⁴⁶ Див. Свідчення № 45.

¹⁴⁷ Див. Свідчення № 37.

¹⁴⁸ Див. Свідчення № 43.

¹⁴⁹ Див. Свідчення № 44.

¹⁵⁰ Див. Свідчення № 45.

- ОСОБА_93¹⁵¹, який вказує, що військовий РФ із позивним «Граніт» був т. зв. «комендантом» у тимчасово окупованому військами РФ селі Стрілеча Харківського району Харківської області. ОСОБА_93 свідчить, що «Граніта» звали В'ячеслав.
198. За свідченнями ОСОБА_95¹⁵², військовий РФ із позивним «Граніт» мешкав у кімнаті, яка була розташована над напівпідвальним складським приміщенням магазину у селі Стрілеча, де утримували полонених цивільних, зокрема, і ОСОБА_95.
199. Згідно з повідомленням Харківської обласної прокуратури, за процесуального керівництва Харківської обласної прокуратури заочно повідомлено про підозру 46-річному російському військовослужбовцю з позивним «Граніт» у порушенні законів та звичаїв війни, вчиненому за попередньою змовою групою осіб.
200. За даними слідства, підозрюваний був військовим комендантом у Балаклії, він підписував накази та інструкції, якими дозволяв російським військовослужбовцям проводити незаконні затримання та катувати цивільних. Військовий комендант визначив такі підстави «затримання» мирних мешканців, як участь особи у зоні проведення АТО, наявність родичів військовослужбовців, висловлювання проукраїнської позиції тощо¹⁵³.
201. За свідченнями ОСОБА_93, одним із «заступників» військового РФ із позивним «Граніт» був військовий РФ із позивним «Майор». ОСОБА_93 свідчить, що «Майор» був на зріст приблизно 190 см, щільної статури, до 37 років.
202. Іншим «помічником» військового РФ із позивним «Граніт», за свідченнями ОСОБА_95, був військовий т. зв. «Л/ДНР» із позивним «Кум», якого ОСОБА_95 описував наступним чином: *«вік понад 35 років, худорлявої статури, зростом 175 см, сірі очі, рівний довгастий ніс, волосся світло-русявого кольору, коротка стрижка»*. Саме «Кум» проводив стосовно ОСОБА_95 т. зв. «допит».
203. У свідченнях ОСОБА_93 також фігурує військовий РФ із позивним «Фізрук», який двічі протягом утримання ОСОБА_93 у приміщенні магазину ставив усіх полонених у ряд і бив по нирках кожного другого в ряду. Ймовірно, військовий РФ із позивним «Фізрук» також був підлеглим військового РФ із позивним «Граніт».
204. Також, у свідченнях ОСОБА_93 фігурує військова РФ Яна Рубан. За словами ОСОБА_93, Яна Рубан була керівником т. зв. «народної міліції ЛНР». Додому до ОСОБА_93 вона приїхала разом із трьома іншими військовими РФ, одного з яких звали Саша, а у іншого був позивний «Чапа». Вони посадили ОСОБА_93 до машини та повезли до села Стрілеча Харківського району Харківської області (ОСОБА_93 начебто «викликали у комендатуру поговорити про його діяльність»). ОСОБА_93 привезли до приміщення магазину, де з ним спілкувався військовий РФ із позивним «Майор» (заступник «Граніта»).
205. Також, у свідченнях ОСОБА_95 наявна інформація про військову РФ на ім'я Яна (24 роки), яка очолювала певну т. зв. «службу» т. зв. «ЛНР», через яку проходили всі волонтери. Ця Яна у складі групи військових РФ (6 осіб, за свідченнями ОСОБА_95, військові т. зв. «ЛНР») захопили ОСОБА_95 у полон і повезли спочатку до приміщення пожежної частини села Липці Харківського району Харківської області, а потім перевезли також до села Стрілеча Харківського району Харківської області (до при-

¹⁵¹ Див. Свідчення № 34.

¹⁵² Див. Свідчення № 35.

¹⁵³ Див. https://t.me/prokuratura_kharkiv/9045 (дата звернення: 02.07.2024).

міщення магазину, де на той час поряд проживав «Граніт»; щодо ОСОБА_95 т. зв. «допит» проводив помічник «Граніта» із позивним «Кум»).

206. Окремо варто зазначити, що ОСОБА_28¹⁵⁴ у своїх свідченнях вказує, що під час утримання у полоні він чув позивні військових РФ, зокрема, «Калининград», «Гранит», «Хан» та «Ярик».

5.1.4. Військовий РФ із позивним «Шаман» та ймовірно пов'язані з ним інші військові РФ

207. Військовий РФ із позивним «Шаман» фігурує у свідченнях ОСОБА_48¹⁵⁵ та ОСОБА_121¹⁵⁶.
208. ОСОБА_48 свідчить, що «Шаман» був «старшим» серед групи військових РФ (близько 20 осіб), які увірвалися до будинку ОСОБА_48, обшукали будинок, забрали цінні речі ОСОБА_48 та захопили його у полон. ОСОБА_48 свідчить, що про «Шамана» казали, що він начебто є депутатом.
209. У ході проведення слідчих дій ОСОБА_48 упізнав «Шамана» по фото, інформація про що зафіксована у матеріалах відповідного кримінального провадження.
210. У своїх свідченнях ОСОБА_48 вказує, що на власні очі бачив, як «Шаман» дуже сильно бив військовослужбовців ЗС України; у полоні ОСОБА_48 безпосередньо бачив, як військові РФ катували військовослужбовців ЗС України. ОСОБА_48 зазначає, що разом із «Шаманом» ходив його «охоронець» у військовій формі, схожу на ту, яку носили радянські десантники.
211. У свідченнях ОСОБА_121 військовий РФ із позивним «Шаман» відвозив її додому після утримання у полоні. Як свідчить ОСОБА_121, через тиждень після того, як «Шаман» повернув ОСОБА_121 додому, він повернувся до неї у супроводі інших військових РФ та змусив ОСОБА_121 продекламувати промову, у якій ОСОБА_121 повинна була сказати, що вона удома та що військові РФ її начебто не били; «Шаман» записав цю промову на камеру. Потім «Шаман» повідомив, що ОСОБА_121 поміняють на дочку «Шамана», яку затримали у Харкові.
212. ОСОБА_48 свідчить, що після захоплення військові РФ повели його до «комбата» (ймовірно, командира батальйону). ОСОБА_48 описує «комбата» як молодого чоловіка невисокого зросту. Інші військові РФ називали «комбата» за позивним «Душман».
213. Військовий РФ, якого інші військові РФ називали «комбат», фігурує також у свідченнях ОСОБА_86¹⁵⁷. Відтак, ОСОБА_86 описує «комбата» наступним чином: *«все тіло було в татуюваннях, всі його називали «Комбат», на вигляд йому близько 50 років, середнього зросту, середньої статури, розмовляв російською мовою»*.
214. Також варто зазначити, що у свідченнях ОСОБА_121 крім «Шамана» фігурували ще декілька військових РФ, зокрема, військовий РФ із позивним «Витязь» (він був «головним» у групі військових РФ, які захоплювали ОСОБА_121 у полон) та військовий РФ із позивним «Ара» (він був «заступником» «Витязя»); загалом ця група складалася із семи військових РФ.

¹⁵⁴ Див. Свідчення № 8.

¹⁵⁵ Див. Свідчення № 12.

¹⁵⁶ Див. Свідчення № 47.

¹⁵⁷ Див. Свідчення № 32.

5.1.5. Військовий РФ із позивним «Сармат» та його ймовірні підлеглі

215. У свідченнях ОСОБА_62¹⁵⁸ фігурує військовий РФ із позивним «Сармат». Цей військовий РФ проводив щодо ОСОБА_62 т. зв. «допити», під час яких жорстоко катував постраждалого та погрожував йому вбивством. Фізичне та психологічне насилля над ОСОБА_62 продовжувалось протягом місяця, поки «Сармат» не поїхав до тимчасово окупованого військами РФ міста Куп'янськ.
216. ОСОБА_62 у своїх свідченнях описує військового РФ із позивним «Сармат» наступним чином: *«середнього зросту, приблизно 1.75 метра, волосся та борода чорного кольору, чорні очі, ніс маленький, мав спортивну статуру та смуглу шкіру»*. «Сармат» говорив ОСОБА_62, що він по національності татарин, проживає в м. Казань, РФ.
217. Також військовий РФ із позивним «Сармат» фігурує у свідченнях ОСОБА_106¹⁵⁹. Згідно зі свідченнями ОСОБА_106, саме «Сармат» був головним серед військових РФ, які утримували ОСОБА_106 у полоні та катували його, саме «Сармат» наказував іншим військовим РФ вчиняти щодо ОСОБА_106 протиправні дії.
218. Згідно зі свідченнями ОСОБА_62, одного зі своїх підлеглих «Сармат» називав за позивним «Алтай». «Алтай» був не високий на зріст, але більший за «Сармата». ОСОБА_106 свідчить, що під час одного з т. зв. «допитів», разом із «Сарматом» його проводили ще двоє військових РФ, які на вигляд були бурятами.

5.1.6. Група військових РФ, які ймовірно здійснили групове зґвалтування ОСОБА_123

219. Згідно зі свідченнями ОСОБА_123¹⁶⁰, вона пережила неодноразові групові зґвалтування та катування, вчинені військовими РФ щодо неї. ОСОБА_123 свідчить, що військові РФ ґвалтували її анально, орально та вагінально, а також знімали ґвалтування на відео, били її та погрожували вбивством.
220. ОСОБА_123 детально запам'ятала ідентифікаційні дані та зовнішні ознаки військових РФ, які безпосередньо ґвалтували її, а також не зупинили протиправні дії інших військових РФ та утримували в полоні, чим робили таке ґвалтування можливим. Зокрема, ОСОБА_123 запам'ятала шість військових РФ, про яких зазначено у наступних пунктах.
221. Військовий РФ на ім'я Саша (худий, високий, зріст 180–185 см, мав татуювання на грудній клітині у вигляді свастики, біля свастики був орел, цей Саша був головним серед групи військових РФ) — цей Саша безпосередньо у групі з іншими військовими РФ щонайменше двічі ґвалтував ОСОБА_123, причому саме цей військовий РФ ініціював ґвалтування ОСОБА_123 (примусово тягнув її у кімнату та починав ґвалтування). Цей військовий РФ також погрожував ОСОБА_123, що військові РФ вб'ють, заріжуть та закопають її, якщо ОСОБА_123 не буде їх слухатися.
222. Військовий РФ на ім'я Саша та з позивним «Кіт» (зріст до 170 см, товстий, інші військові РФ казали, що Саша з Липецька, РФ) — «Кіт» безпосередньо у групі з іншими військовими РФ щонайменше один раз ґвалтував ОСОБА_123.
223. Військовий РФ на ім'я Ілля (24 роки, дуже агресивний, весь час змінювався настрої, худий, рудий з бородою) — військовий РФ на ім'я Ілля безпосередньо у групі з інши-

¹⁵⁸ Див. Свідчення № 17.

¹⁵⁹ Див. Свідчення № 41.

¹⁶⁰ Див. Свідчення № 48.

- ми військовими РФ щонайменше двічі ґвалтував ОСОБА_123. Під час ґвалтування Ілля знімав ґвалтування, побиття та погрози ОСОБА_123 на камеру. Протягом другого ґвалтування Ілля разом з «Рижим» та Сашою (з татуюванням) били ОСОБА_123 по обличчю та по нирках.
224. Військовий РФ із позивним «Рижий» (рудий, десь 30–35 років, щільний, середнього зросту) — «Рижий» безпосередньо у групі з іншими військовими РФ щонайменше один раз ґвалтував ОСОБА_123. Протягом ґвалтування «Рижий» разом з Іллею та Сашою (з татуюванням) били ОСОБА_123 по обличчю та по нирках, а також погрожували їй автоматом та штик-ножом.
225. Інформація про військового РФ із позивним «Рижий» наявна також у свідченнях ОСОБА_90¹⁶¹, коли після утримання у полоні та катувань ОСОБА_90 повернувся, щоб спитати про техніку, яку військові РФ забрали з його будинку, він чув, що у одного з військових РФ був позивний «Рижий». Також, у полоні ОСОБА_90 чув, що військові РФ казали, що вони зі 46-ої мотострілкової бригади ЗС РФ.
226. Військовий РФ на ім'я Олег (36 років, маленького зросту 165–170 см, товстий, мав татуювання на лівій руці у вигляді піци, планет та космонавта, та на правій руці — татуювання у вигляді абстракції) — у свідченнях ОСОБА_123 відсутні посилення на безпосередню участь Олега у ґвалтуванні. ОСОБА_123 вказує, що після одного з ґвалтувань Олег вивів ОСОБА_123 з кімнати та говорив іншим військовим РФ зупинитися. Наступного дня, коли інші військові РФ пішли рити окопи, Олег примушував ОСОБА_123 пити пиво. Також є згадка, що на прохання ОСОБА_123 відпустити її додому Олег відповів, щоб ОСОБА_123 звикала, бо тепер вона буде жити з ними.
227. Військовий РФ з позивним «Кузнец» (приблизно 30-35 років, худий, казав, що з Санкт-Петербурга, РФ) — стосовно цього військового РФ ОСОБА_123 свідчить, що він «не чіпав» її. «Кузнец» мав проблеми з серцем, тому і не ходив на збори разом із іншими військовими РФ. «Кузнец» сказав ОСОБА_123, що інших військових РФ, які її ґвалтували, мають покарати.
228. Після зазначених у свідченнях ОСОБА_123 подій вона ніколи більше не бачила цих військових РФ. Проте ОСОБА_123 свідчить, що може впізнати всіх військових РФ за сукупністю рис обличчя.

5.1.7. Інформація про інших військових РФ, які фігурують у свідченнях постраждалих осіб

229. У свідченнях постраждалих наявна інформація про інших військових РФ, які ймовірно були причетні до утримання постраждалих у полоні та їх катування. У цьому підрозділі буде викладене резюме свідчень постраждалих про військових РФ, інформація про яких не була включена до попередніх підрозділів цього розділу.
230. У свідченнях ОСОБА_86¹⁶² фігурує військовий РФ із позивним «Мир». Цей військовий РФ був чеченської зовнішності, високого зросту та великої статури. «Мир» приймав участь у т. зв. «допиті» ОСОБА_86 у приміщенні підрозділу «Харківенергозбут» у селі Липці 5 березня 2022 року.
231. Також, ОСОБА_86 свідчить, що коли під час утримання у полоні його та інших полонених водили на примусові роботи, за ними наглядав військовий РФ на ім'я Сергій

¹⁶¹ Див. Свідчення № 33.

¹⁶² Див. Свідчення № 32.

- (років 25, невеликого зросту, середньої статури, розмовляв на російській мові, розповідав, що він з Донбасу).
232. За свідченнями ОСОБА_15¹⁶³ та ОСОБА_16¹⁶⁴, протягом утримання їх у полоні до приміщення із дерев'яною битою в руках прийшов т. зв. «командир батальйону» військових т. зв. «ЛНР», який, на вигляд, був у стані сильного алкогольного сп'яніння. Спочатку він побив 17-річного хлопця ОСОБА_17, а потім побив до несвідомого стану ОСОБА_15 та став очікувати, коли той помре, проте один з конвоїрів викликав лікаря, який застосував до ОСОБА_15 адреналін.
 233. У свідченнях неповнолітнього ОСОБА_17¹⁶⁵ фігурує військовий РФ, якого інші військові РФ називали «Білий», і такий самий напис був у нього на футболці. «Білий» разом із іншими військовими РФ проводив щодо ОСОБА_17 т. зв. «допит».
 234. Під час захоплення ОСОБА_58¹⁶⁶ у полон, у групі військових РФ фігурує військовий РФ на ім'я Рамазан (дагестанець; Рамазан хвалився, що у нього єдина сім'я в РФ, у котрій три брати мають «крапові бирети»). Рамазан та інші військові РФ заламали ОСОБА_58 руки, вивели його на подвір'я та поклали лицем до землі, після чого почали питати, хто ще є на території підприємства.
 235. У свідченнях ОСОБА_80¹⁶⁷ фігурує декілька військових РФ, зовнішні ознаки яких ОСОБА_80 запам'ятав та наводить у своїх свідченнях. Під час захоплення у двір до ОСОБА_80 першим з групи військових РФ зайшов їх командир (він був без балаклави, розмовляв російською мовою, за віком був приблизно від 45 років). Пізніше, приблизно 10 березня 2022 року під час т. зв. «допиту» у приміщенні біля сараю поруч із магазином «Славутич» ОСОБА_80 «допитував» також командир військових РФ (років 50-60, мав сиву бороду та ніж з білої слонової кістки, пістолет).
 236. За свідченнями ОСОБА_90¹⁶⁸, 5 травня 2022 року до камери, де його утримували у приміщенні Вовчанського ВП, зайшли двоє військових РФ. Протягом декількох секунд, поки військові РФ дозволили ОСОБА_90 зняти шапку, він встиг розгледіти їх. Один військовий РФ був зростом 190 см, вагою приблизно 120 кг, темне волосся. Другий військовий РФ був зростом 170-180 см, худий, світле волосся. Вони розмовляли без акценту російською мовою. Військові РФ були озброєні пістолетом Макарова. Вони проводили щодо ОСОБА_90 т. зв. «допит» та застосовували фізичне насильство та психологічний тиск.
 237. У свідченнях ОСОБА_93¹⁶⁹ фігурує військовий РФ, який під час т. зв. «допиту» постраждалого представився йому «слідчим Міністерства внутрішніх справ ЛНР» (дослівно) на ім'я Павло. Т. зв. «слідчий на ім'я Павло» погрожував ОСОБА_93 згвалтуванням та разом із іншим військовим РФ встромили ОСОБА_93 у палець шприц та погрожував ввести в нього, за їхніми словами, сечу.
 238. 10 червня 2022 року у спортзалі школи у селі Липці Харківського району Харківської області військові РФ жорстоко побили ОСОБА_98¹⁷⁰, внаслідок чого він втратив свідомість. Військовий РФ бив ОСОБА_98 ногами по різних ділянках тіла протягом двох–

¹⁶³ Див. Свідчення № 4.

¹⁶⁴ Див. Свідчення № 5.

¹⁶⁵ Див. Свідчення № 6.

¹⁶⁶ Див. Свідчення № 16.

¹⁶⁷ Див. Свідчення № 31.

¹⁶⁸ Див. Свідчення № 33.

¹⁶⁹ Див. Свідчення № 34.

¹⁷⁰ Див. Свідчення № 36.

трьох хвилин, після чого почав бити і по голові, іноді в живіт і по ребрах. ОСОБА_98 отримав численні травми по всьому тілу, до тями він прийшов лише вдома. За свідченнями ОСОБА_98, військовий РФ, який бив його, виглядав на 30–40 років, мав спортивну статуру, кучеряву бороду і вуса, дуже коротку стрижку, волосся чорного кольору, середньої смуглявості шкіру, кирпатий ніс, темні очі, басистий голос. Зріст — близько двох метрів, був одягнений у футболку, носив чорний круглий годинник на руці, мав сучасний автомат, пістолет і був у повному обмундируванні.

239. У свідченнях ОСОБА_101¹⁷¹ фігурують декілька військових РФ, які утримували ОСОБА_101 у полоні та катували його. Зокрема, ОСОБА_101 свідчить, що 29 травня 2022 року близько 9:00 у гараж біля приміщення селищної ради смт. Савинці Ізюмського району Харківської області увійшов співробітник ФСБ РФ у формі чорного кольору на ім'я Богдан, казах, стрункої статури, зріст 176-180 см, мав тонкі вуса, спортивної статури, накачаний. Богдан завдав ОСОБА_101 декілька ударів по обличчю, після чого ОСОБА_101 перевезли до приміщення Балаклійського ВП.
240. Орієнтовно 26-27 червня 2022 року близько 9:00 ОСОБА_101 привели на т. зв. «допит» у приміщенні Балаклійського ВП. Під час т. зв. «допиту» ОСОБА_101 бачив (1) співробітника ФСБ РФ у зеленій формі, зріст близько двох метрів; (2) співробітника ФСБ РФ на зовнішній вигляд (не російської зовнішності, з бородою, міцної, спортивної статури, зріст 167-170 см, волосся чорне, ніс з горбинкою); (3) співробітника ФСБ РФ (росіянин, стрункої статури, волосся пряме рудого кольору, зріст близько 190 см); (4) співробітника ФСБ РФ Богдана. Протягом т. зв. «допиту» військові РФ катували ОСОБА_101, били його та погрожували йому.
241. У своїх свідченнях ОСОБА_124¹⁷² також свідчить про його утримання у полоні та катування у приміщенні Балаклійського ВП, зокрема, згадує, що 2 червня 2022 року т. зв. «допит» щодо нього проводив один військовий РФ у зеленій формі (до 30 років, зріст близько 2 метрів, спортивної статури, мав темне волосся, темні круглі очі, розмовляв чистою російською мовою).
242. За свідченнями ОСОБА_107¹⁷³, під час захоплення її у полон військовий РФ, який вів її до БТР, за голосом був до 30 років, середньої статури, зріст приблизно 1,70 метра. Під час т. зв. «допиту» ОСОБА_107 ставив питання військовий РФ (ОСОБА_107 вважає, що він був співробітником ФСБ РФ), який був середнього зросту, середньої статури, волосся чорне, очі карі, на вигляд — років 30, обличчя овальне, брови широкі чорні, розмовляв чистою українською мовою. Він записував відповіді ОСОБА_107 у блокнот.
243. Згідно зі свідченнями ОСОБА_120¹⁷⁴, 17 серпня 2022 року до нього додому у селі Малі Проходи Харківського району Харківської області цілеспрямовано прийшли троє військових РФ, зокрема, військовий РФ з позивним «Юрга» (чоловік приблизно 30 років, брекети на зубах, зростом близько 170 см, худорлявої статури) та військова т. зв. «ЛНР» з позивним «Белка» (жінка, руде волосся, худорлявої статури, зростом близько 170 см, мала татуювання на шії). Військові РФ обшукали квартиру ОСОБА_120 та квартири його сусідів, внаслідок чого обікрали ці квартири, а ОСОБА_120 побили, наділи йому мішок на голову, вдарили прикладом по голові (ОСОБА_120 втратив свідомість) та захопили його у полон.

¹⁷¹ Див. Свідчення № 37.

¹⁷² Див. Свідчення № 49.

¹⁷³ Див. Свідчення № 42.

¹⁷⁴ Див. Свідчення № 46.

5.2. ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІ ТЕРИТОРІЇ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

244. У своїх свідченнях ОСОБА_137 згадує, що військові РФ, які утримували його у полоні у приміщенні на території колишньої психіатричної лікарні у селі Левоньки Чернігівського району Чернігівської області, згадували село Лукашівку, село Слободу і казали, що їх розбили ЗС України. Також, військові РФ розповідали, що вони воювали в Сирії. ОСОБА_137 здається, що номер бригади російських військових № 74¹⁷⁵.
245. Серед російських військових, які супроводжували ОСОБА_135 та інших полонених, яких утримували у приміщенні психіатричної лікарні, ОСОБА_135 запам'ятав, що там був капітан, з одним оком (замість ока у нього була пластина), і він всіма командував. Цей капітан постійно скаржився, що його вся сім'я воює, мати раком захворіла. Також, протягом утримання у полоні ОСОБА_135 також чув розповідь військового РФ на ім'я Ельдар, який, за його словами, був з «севера».¹⁷⁶
246. Також ОСОБА_135 свідчить, що коли військові РФ повторно запитали у нього, де він служив, на що ОСОБА_135 сказав, що служив у радянській армії, і російські військові запитали, де конкретно, на що ОСОБА_135 відповів, що в Уссурійську, то військові РФ сказали, що він їх «земеля» (з однієї місцевості), та ще раз спитали, де конкретно, на що ОСОБА_135 сказав «Роздольне», і російські військові ще раз сказали, що він їх «земеля». Після цього ОСОБА_135 зрозумів, що вони російські військові і з Уссурійська¹⁷⁷.
247. Згідно зі свідченнями ОСОБА_136, 31 березня 2022 року до його будинку прийшли військові РФ і почали перевіряти документи. Військових було двоє і вони представилися, що вони російські військові. Пізніше ОСОБА_136 дізнався про те, що ці військові були з Сибіру, РФ. ОСОБА_136 також свідчить про російського командира, у якого не було одного ока. Також, ОСОБА_136 згадує, що інший військовий РФ представився полоненим за прізвищем «Берьошин» та сказав, що йому було за 30 років, можливо 32. Військові РФ, за свідченнями ОСОБА_136, казали, що вони зв'язківці¹⁷⁸.
248. У своїх свідченнях ОСОБА_141 згадує командира військових РФ, який представив ОСОБА_141 т. зв. «коменданта» військових РФ на ім'я Армен. Цей Армен був т. зв. «комендантом» військових РФ в тимчасово окупованому селі Андріївка загалом 10 днів (до відходу російських військових з села Андріївка). Після звільнення села Андріївка, т. зв. «комендант» Армен був ідентифікований СБ України — це командир 74-ї окремої мотострілецької бригади Армен Абгарян, 1990 р. н., родом з Кемеровської області, РФ¹⁷⁹.

5.3. ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІ ТЕРИТОРІЇ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

249. У своїх свідченнях ОСОБА_152 зазначає, що 25 березня 2022 року військовий РФ, якого називали «Пётр», наказав ОСОБА_152 та його сину ОСОБА_153 вийти з будинку, після чого наказав своїм підлеглим, щоб вони розстріляли ОСОБА_153 за те, що він заглянув у вікно будинку, де у той час дислокувались військові РФ. Військові РФ надягнули мішок на голову ОСОБА_153 та обмотали його руки скотчем. Після цього військові РФ поставили ОСОБА_153 на коліна біля стіни будинку та провели декілька

¹⁷⁵ Див. Свідчення № 53.

¹⁷⁶ Див. Свідчення № 55.

¹⁷⁷ Див. Свідчення № 55.

¹⁷⁸ Див. Свідчення № 56.

¹⁷⁹ Див. Свідчення № 57.

пострілів з автоматичної зброї над його головою. Після цього військові РФ побили його та вдарили ножом у область шиї¹⁸⁰.

5.4. ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІ ТЕРИТОРІЇ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

250. Неповнолітній на момент захоплення у полон ОСОБА_154 свідчить, що після того, як військові РФ не пропустили його на блок-пості на шляху до Запоріжжя та сказали вийти з машини, військовий РФ, який перевіряв документи, зателефонував невідомій особі, і за 5 хвилин до місця події приїхав військовий РФ з позивним «225-ий», який відвів ОСОБА_154 на внутрішнє подвір'я кафе «Чумацький шлях», і посадив в одній з альтанок. У ОСОБА_154 забрали документи й телефон. Військові РФ розпитували ОСОБА_154 про його ставлення до війни, чи вважає він росіян «фашистами» і «орками»¹⁸¹.
251. Протягом утримання ОСОБА_154 у полоні, з його батьком ОСОБА_157 зв'язався чоловік на ім'я Мурад Саїдов і почав перемовини щодо обміну ОСОБА_154 на свого сина, який перебував в Україні. Цей Мурад Саїдов у подальшому забрав ОСОБА_154 з приміщення Василівського ВП, де ОСОБА_154 утримували, до готелю у Мелітополі, де хлопця продовжили утримувати у полоні¹⁸².

5.5. ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІ ТЕРИТОРІЇ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

252. У своїх свідченнях ОСОБА_160 вказує, що після деокупації міста Тростянець Сумської області правоохоронними органами України було розпочато досудове розслідування, в ході якого було проведено слідчі дії, зокрема, огляд місця події, де відбувались катування, генетичну експертизу зразків крові з поверхонь підвалу вокзалу, а також встановлено підрозділи ЗС РФ, які перебували у тимчасово окупованому м. Тростянець¹⁸³.

¹⁸⁰ Див. Свідчення № 64.

¹⁸¹ Див. Свідчення № 65.

¹⁸² Див. Свідчення № 65.

¹⁸³ Див. Свідчення № 66.

6. ПОПЕРЕДНЯ ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ ЗАДОКУМЕНТОВАНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

253. У цьому Поданні представлені докази злочину катування, вчиненого членами ЗС РФ та пов'язаних із ними групами бойовиків після повномасштабного вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року, що кваліфікується як основний злочин проти людяності згідно зі статтею 7(1)(f) РС МКС та серйозне порушення Четвертої Женевської конвенції відповідно до статті 8(2)(a)(ii) РС МКС. Обидва злочини охоплюють однаково злочинну поведінку (*actus reus*), яка вчиняється шляхом дії або бездіяльності, що тягне за собою «заподіяння сильного фізичного або психічного болю або страждань одній або кільком особам». Однак злочини відрізняються на основі контекстуальних елементів і необхідного злочинного умислу (*mens rea*). Катування як злочин проти людяності передбачає, що воно вчинене в контексті широкомасштабного або систематичного нападу на цивільне населення, тоді як катування як серйозне порушення Четвертої Женевської конвенції означає, що злочин було вчинено в контексті міжнародного збройного конфлікту проти осіб, які перебувають під захистом. Докази, представлені у цьому Поданні, відповідають складовим елементам катування як злочину проти людяності, так і воєнного злочину.
254. Елементи злочинів МКС передбачають наступні елементи злочину катування відповідно до статті 7(1)(f) РС МКС:
1. Зловмисник завдав сильного фізичного чи душевного болю або страждань одній чи кільком особам.
 2. Така особа або особи перебували під вартою або під контролем зловмисника.
 3. Такий біль чи страждання не виникали лише внаслідок законних санкцій і не були невід'ємними або випадковими.
 4. Дія була вчинена в рамках широкомасштабного або систематичного нападу, спрямованого проти цивільного населення.
 5. Зловмисник знав, що дія була частиною широкомасштабного або систематичного нападу, спрямованого проти цивільного населення, або мав намір зробити таку поведінку частиною широкомасштабного чи систематичного нападу.
- Що стосується воєнного злочину у вигляді катування як серйозного порушення Женевської конвенції згідно зі статтею 8(2)(a)(ii)-(1) РС МКС, то необхідно довести наступні елементи:
1. Зловмисник завдав сильного фізичного чи душевного болю або страждань одній чи кільком особам.
 2. Зловмисник завдав болю чи страждань з метою: отримання інформації чи зізнання, покарання, залякування чи примусу або з будь-якої причини, заснованої на будь-якій дискримінації.
 3. Така особа або особи були під захистом однієї чи кількох Женевських конвенцій 1949 року.
 4. Зловмисник усвідомлював фактичні обставини, які встановлювали цей захищений статус.
 5. Діяння мало місце в контексті міжнародного збройного конфлікту та було пов'язане з ним.
 6. Зловмиснику були відомі фактичні обставини, які встановлювали існування збройного конфлікту.

6.1. КАТУВАННЯ ЯК ЗЛОЧИН ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ

6.1.1. Контекстуальні елементи

255. Щоб довести злочини проти людяності згідно з РС МКС, необхідно продемонструвати наявність контекстуальних елементів на додаток до складових елементів (*actus reus* та *mens rea*) основних злочинів. Катування є злочинами проти людяності, якщо вони вчинені як частина широкомасштабного або систематичного нападу, спрямованого проти будь-якого цивільного населення, вчиненого з усвідомленням нападу. Як зазначено в прецедентному праві МКС, контекстуальні елементи злочинів проти людства, які впливають із вступної частини статті 7(1) РС МКС та визначення нападу, охоплюють такі правові елементи: (i) напад був направлений на будь-яке цивільне населення; (ii) політика держави або організації; (iii) напад широкомасштабного або систематичного характеру; (iv) зв'язок між діянням особи та нападом; та (v) знання про напад.¹⁸⁴
256. *Напад на цивільне населення*. Термін «напад, спрямований проти будь-якого цивільного населення», передбачений у статті 7(2)(a) РС МКС, розуміється як «курс поведінки, що включає багаторазове вчинення дій, зазначених у параграфі 1, проти будь-якого цивільного населення, відповідно до або на підтримку державної або організаційної політики щодо вчинення такого нападу».¹⁸⁵ «Напад» не обов'язково повинен мати військовий характер, оскільки він може включати будь-яку форму насильства проти цивільного населення.¹⁸⁶ Прецедентне право МКС тлумачить «цивільне населення» згідно з визначенням цивільного населення, викладеним у статті 50(1)-(2) Першого Додаткового протоколу, де зазначено: «цивільне населення включає всіх осіб, які є цивільними особами».¹⁸⁷ Цивільне населення має бути головною ціллю, а не випадковою жертвою нападу.¹⁸⁸ Це Подання надає докази того, що російські військові, правоохоронні органи, окупаційна влада та пов'язані з ними групи бойовиків навмисно атакують цивільних осіб на окупованих територіях, які вважаються «ворожими» або «небезпечними» для російського режиму/окупаційної влади, піддаючи їх незаконному затриманню, катуванню та іншим формам насильства. У Поданні представлені показання з перших вуст про катування та жорстоке поводження, а також міститься інформація про інші жорстокі злочини, вчинені у поєднанні з катуванням (наприклад, незаконне затримання, нелюдське поводження, зґвалтування, вбивство).
257. *Державна політика*. Елемент «політики» у значенні статті 7(2)(a) РС МКС «стосується того факту, що держава або організація має намір здійснити напад на цивільне населення шляхом дій або навмисного невиконання дій».¹⁸⁹ Політика не повинна бути офіційно оформлена.¹⁹⁰ Російський уряд через свої війська, окупаційну владу та пов'язані з ними групи бойовиків проводить скоординовану державну політику, спрямовану на придушення будь-яких форм опору та протесту на окупованих територіях України шляхом тероризації українського цивільного населення, що досягається хвилею не-

¹⁸⁴ ICC, Katanga (ICC-01/04-01/07), Judgment pursuant to Article 74 of the Statute, Trial Chamber II, 7 March 2014, paras 1094-1100 (*Katanga* Art 74 Judgment); Bemba (ICC-01/05-01/08), Judgment pursuant to Article 74 of the Statute, Trial Chamber III, 21 March 2016, paras 148-169 (*Bemba* Art 74 Judgment).

¹⁸⁵ ICC Elements of Crime, Art 7, Intro, para 3.

¹⁸⁶ Ibid.

¹⁸⁷ *Katanga* Art 74 Judgment, para. 1102; *Bemba* Art 74 Judgment, para. 152.

¹⁸⁸ *Katanga* Art 74 Judgment, para. 1104 (referring to ICTY *Kunarac* Appeal Judgment), para 91.

¹⁸⁹ *Katanga* Art 74 Judgment, para. 1108.

¹⁹⁰ Ibid.

законних затримань, катувань та жорстокого поводження, насильницьких зникнень та інших серйозних порушень міжнародного гуманітарного права, спрямованих проти цивільного населення.

258. *Широкомасштабний або систематичний напад*. Напад має бути «широкомасштабним або систематичним», що означає, що акти насильства не є спонтанними чи поодинокими.¹⁹¹ Ці два терміни є роздільними, а не кумулятивними, тобто достатньо продемонструвати існування одного виміру атаки. Судова практика тлумачить термін «широкомасштабний» через призму «масштабного характеру нападу та кількості жертв». Термін «систематичний» означає організований характер актів насильства та малої ймовірності їх випадкового виникнення.¹⁹² Докази, представлені у цьому Поданні, демонструють, що злочин катування було вчинено у контексті як широкомасштабного, так і систематичного нападу на цивільне населення. Подання включає **66 свідчень** потерпілих і свідків про випадки катування та нелюдського поводження, вчинених російськими військовими та пов'язаними з ними групами бойовиків протягом періоду незаконного утримання. База даних Т4Р містить інформацію про **580 епізодів** катування, які були зареєстровані ХПГ та іншими партнерськими організаціями за період з 24 лютого 2022 року по 1 лютого 2024 року. База даних містить інформацію про щонайменше **283 постраждалих** та **74 померлих**. Подання демонструє, що катування використовувалися як тактика для терору цивільного населення на всіх окупованих територіях, у тому числі в Харківській, Київській, Чернігівській та Запорізькій областях. Крім того, існують помітні паттерни поведінки російських військових та пов'язаних із ними груп бойовиків щодо катування та жорстокого поводження, вчинених на окупованих територіях. Ці паттерни стосуються 1) категорій цивільних осіб, які стали мішенями; 2) розташування місць утримання у полоні; 3) методи катування і жорстокого поводження. Усі ці паттерни у сукупності демонструють систематичний вимір атаки російських військових та пов'язаних із ними груп бойовиків проти цивільного населення на окупованих територіях. Атака була скоординована та організована.
259. *Зв'язок*. Необхідно продемонструвати достатній зв'язок між діянням, яке підпадає під сферу дії статті 7(1) РС МКС, та нападом. Окремі діяння, які явно відрізняються за своїм контекстом і обставинами від інших діянь, які є частиною нападу, не підпадають під дію статті 7(1) РС МКС.¹⁹³ Катування вчинялися російськими військовими, правоохоронними органами та пов'язаними з ними групами бойовиків саме в період окупації та використовувалися саме як тактика терору цивільних осіб на окупованих територіях.
260. *Обізнаність*. Зловмисник повинен знати, що його/її дії є частиною широкомасштабного чи систематичного нападу на цивільне населення. Однак це не слід тлумачити як вимогу довести, що зловмисник знав усі характеристики нападу або точні деталі плану чи політики держави чи організації.¹⁹⁴ Мотив зловмисника не має значення для доказу обізнаності. Досить встановити обізнаність зловмисника про те, що його/її дії були частиною нападу.¹⁹⁵ Винуватці катувань включають широкий спектр осіб, у тому числі військових ЗС РФ, співробітників правоохоронних органів (ФСБ РФ) та пов'язаних із РФ груп бойовиків, які утримували цивільних осіб у полоні та піддавали їх катуванням. Виконавці, як безпосередні виконавці, так і командири, діяли, знаючи

¹⁹¹ *Katanga* Art 74 Judgment, para. 1123.

¹⁹² *Ibid.*

¹⁹³ *Katanga* Art 74 Judgment, para. 1124; *Bemba* Art 74 Judgment, para. 165.

¹⁹⁴ ICC Elements of Crime, Art 7, Intro, para. 2.

¹⁹⁵ *Katanga* Art 74 Judgment, para. 1125; *Bemba* Art 74 Judgment, para. 167.

про напад і про те, що їхні дії були його частиною. Питання *mens rea* має розглядатися МКС після встановлення окремих підозрюваних.

6.1.2. Сильний біль або страждання

261. Елемент тяжкості означає *важливий ступінь* болю та страждань, які можуть бути задоволені «окремою дією або сукупністю дій, якщо розглядати їх як ціле».¹⁹⁶ Він оцінюється в кожному конкретному випадку з урахуванням усіх обставин справи.¹⁹⁷ Біль і страждання можуть бути як фізичними, так і психічними. Як свідчить практика міжнародних кримінальних судів і трибуналів, немає необхідності доводити, що біль або страждання призвели до конкретного фізичного ушкодження, порушення функції організму або смерті.¹⁹⁸ Так само не обов'язково, щоб наслідки катування були видимими, а травма не повинна бути постійною.¹⁹⁹
262. Подання містить детальні свідчення про випадки катування, які задовольняють поріг *сильного* фізичного та/або психічного болю та страждань. Методи катування, які застосовували члени російських військ і пов'язаних з ними груп бойовиків, включають побиття, ураження електричним струмом, удушення, порізи гострими предметами, імітаційні страти, зґвалтування тощо. Перелік використаних методів не є вичерпним, однак є репрезентативним щодо паттернів злочинної поведінки російської армії та пов'язаних із РФ груп бойовиків. Безпосередні свідчення постраждалих, які є частиною цього Подання, підтверджують, що вони страждали від нестерпного болю та страждань, особливо під час так званих «допитів», які проводили військові РФ, ФСБ РФ чи інші пов'язані з РФ групи бойовиків в місцях утримання у полоні. Під час цих т. зв. «допитів» багато потерпілих втратили свідомість і отримали серйозні тілесні ушкодження, серед яких переломи кісток (рук, ребер тощо), струс мозку, синці, порізи тощо. Деякі постраждалі свідчили, що чули, як інші полонені кричали від болю під час т. зв. «допитів» і були свідками, коли люди, яких повертали із т. зв. «допитів», згодом померли внаслідок отриманих травм.
263. Окрім сильного фізичного болю та страждань, заподіяних постраждалим, жертви зазнали серйозної психічної травми. Деякі свідчення, які є частиною цього Подання, супроводжуються експертними висновками психологів, які підтверджують серйозні психічні розлади постраждалих внаслідок катувань та нелюдського поводження. Такі висновки експертів доступні *не у всіх* справах, які є частиною цього Подання, у зв'язку з тим, що експертиза психічного стану постраждалих ще триває. Особливого душевного болю жертвам завдавали імітаційні страти та погрози насильства щодо членів їхніх родин. У багатьох випадках зловмисники використовували комбінацію різних методів катування, що посилювало фізичний і психічний біль та страждання жертв.

6.1.3. Вимога щодо тримання під вартою/контролю (лише для катування як злочину проти людяності)

264. Катування як основний злочин проти людяності вимагають, щоб жертва(и) «перебувала під вартою або під контролем зловмисника». Визначення катувань у Міжнародному

¹⁹⁶ Ongwen Trial Judgment, para. 2701.

¹⁹⁷ Ongwen Trial Judgment, para. 2701.

¹⁹⁸ Ongwen Trial Judgment, para. 2701 (original footnote omitted).

¹⁹⁹ Ibid.

кримінальному суді не вимагає, щоб зловмисник діяв у офіційній якості порівняно з визначенням, наданим у документах з прав людини, таких як Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання. Судова палата у справі *Al Hassan* зазначила, що терміни «тримання під вартою» та «під контролем» не слід ототожнювати з «ув'язненням або іншим суворим позбавленням свободи». Крім того, було уточнено, що ці терміни слід тлумачити широко «в тому сенсі, що особа не обов'язково перебуває під вартою, і для встановлення цього елементу достатньо певної форми контролю».²⁰⁰

265. Хоча вимога «утримання під вартою/контролю» не завжди ототожнюється з ув'язненням або іншим суворим позбавленням свободи, більшість випадків катування, перерахованих у цьому Поданні, мали місце в контексті незаконного затримання. Утримання під вартою/контроль над постраждалими встановлені з моменту незаконного позбавлення свободи, яке було вчинене російськими військовими або пов'язаними з ними групами бойовиків. Потерпілих незаконно затримували вдома, на роботі чи на блокпостах. Це часто супроводжувалося фізичним насильством, коли російські військові зв'язували потерпілим руки, одягали мішок на голову, надягали наручники тощо. Як правило, згодом потерпілих відвозили в невідомому напрямку та залишали під контролем чи під вартою російських військових. Вимога контролю/тримання під вартою також підтверджується тим фактом, що жертв примусово утримували в місцях незаконного тримання без права покинути таке місце або можливості оскаржити таке незаконне затримання в адміністративному чи іншому судовому порядку; і жертви повністю залежали від російських військових у отриманні їжі, води, а також доступу до туалету.

6.1.4. Виняток законних санкцій

266. Щоб довести катування як злочин проти людяності, необхідно довести, що біль чи страждання не виникли внаслідок законних санкцій, не були невід'ємними чи випадковими.²⁰¹ Ні РС МКС, ні Елементи злочинів МКС не визначають, що таке «законні санкції». У справі *Al Hassan* Судова палата зазначила, що тлумачення терміну має відповідати «міжнародно визнаним правам людини» відповідно до статті 21(3) РС МКС.²⁰² Посилаючись на практику органів з прав людини, таких як Міжамериканський суд з прав людини, Африканська комісія з прав людини і народів та Європейський суд з прав людини, Судова палата визнала, що «тілесні покарання, призначені судовими та адміністративними органами, зокрема, «шмагання батоном» або «побиття палицею», оскільки вони викликали або «серйозні», або «сильні» фізичні або психологічні страждання, становлять катування, жорстоке, нелюдське поводження або покарання, що принижує гідність, всупереч міжнародному праву прав людини».²⁰³ Таким чином, було встановлено, що тілесні покарання, які задовольняють поріг сильного болю або страждань злочину катування згідно зі статтею 7(1)(f) РС МКС, не можуть становити «законні санкції».²⁰⁴
267. Припущення «ефективного контролю» російських військових на окупованих територіях України не наділило їх повноваженнями запроваджувати будь-які санкції проти

²⁰⁰ *Al Hassan Trial Judgment*, para. 1129.

²⁰¹ *Ongwen Trial Judgment*, para. 2703.

²⁰² *Al Hassan Trial Judgment*, para. 1141.

²⁰³ *Al Hassan Trial Judgment*, para. 1142.

²⁰⁴ *Al Hassan Trial Judgment*, para. 1144.

українського цивільного населення. Незважаючи на те, що затримання може бути дозволено з міркувань безпеки (інтернування) відповідно до МГП, позбавлення волі є «винятковим заходом контролю», який окупаційна влада може застосувати щодо осіб, які перебувають під захистом, проти яких не було порушено кримінальну справу.²⁰⁵ Інтернування має відповідати принципу законності, що означає, що особу затримано з причин (матеріальний аспект) і відповідно до процедур (процесуальний аспект), викладених у Четвертій Женевській конвенції.²⁰⁶ Навіть якщо припустити, що осіб на окупованих територіях затримували з міркувань безпеки, російська влада не дотримувалася процесуальних гарантій, які надаються таким особам під час ув'язнення, зокрема, право бути поінформованим про причини інтернування, право бути у визнаному місці інтернування, право оскаржити законність затримання.²⁰⁷ З огляду на те, що жодна з цих процедурних гарантій не була дотримана російською владою, затримання, здійснені військами РФ, не можуть розглядатися як «законні санкції» згідно з міжнародним правом.

268. Безпідставне затримання цивільних осіб часто супроводжувалося заподіянням *сильного* фізичного і психічного болю та страждань, що є катуванням та нелюдським поводженням. Управління Верховного комісара ООН з прав людини відзначило «широко поширену практику катування або жорстокого поводження з боку російських збройних сил, правоохоронних і пенітенціарних органів».²⁰⁸ За жодних обставин добре задокументовані випадки катувань і нелюдського поводження, вчинені в незаконних місцях ув'язнення російськими військовими, офіцерами ФСБ і членами пов'язаних з РФ груп бойовиків, не можуть вважатися «законними санкціями» згідно з міжнародним правом.

6.1.5. *Mens rea*

269. Катування як злочин проти людяності має за замовчуванням супроводжуватися *mens rea* «умислу» та «обізнаності», як це передбачено статтею 30 РС МКС. До визначення включено як прямий, так і непряний умисел, тоді як *dolus eventualis*, який є найнижчим порогом для навмисних злочинів у вибраних юрисдикціях континентального права, виходить за рамки «правила за замовчуванням» (про *mens rea* «умислу» та «обізнаності»), яке передбачене у статті 30.

6.2. КАТУВАННЯ ЯК ВОЄННИЙ ЗЛОЧИН

6.2.1. Контекстуальні елементи

270. Подібно до злочинів проти людяності, воєнні злочини передбачають існування дворівневої структури: контекстуальні елементи та основні злочини. Контекстуальні елементи воєнних злочинів охоплюють (1) наявність збройного конфлікту; (2) зв'язок між збройним конфліктом і ймовірним злочином; (3) жертви, які не беруть безпосередньої

²⁰⁵ ICRC, Contemporary challenges to IHL — security detention, 29 October 2010, <https://www.icrc.org/en/document/security-detention>.

²⁰⁶ GC IV, Art 42 (Grounds for Internment or Assigned Residence), Art. 78 (Security Measures. Internment or Assigned Residence. Right of Appeal).

²⁰⁷ Pejic, Jelena, “Procedural principles and safeguards for internment/administrative detention in armed conflict and other situations of violence”, *International Review of the Red Cross* 87.858 (2005): 375–391.

²⁰⁸ 2023 OHCHR Detention Report, para. 88.

участі у бойових діях; та (4) обізнаність винного про фактичні обставини, які свідчать про наявність збройного конфлікту. Каткування можуть становити основний воєнний злочин, якщо супроводжуються контекстуальними елементами воєнних злочинів.

271. *Збройний конфлікт*. Ані Женевські конвенції, ані Додаткові протоколи не містять визначення «збройного конфлікту». Цей термін отримав своє значення в прецедентному праві МТКЮ в Апеляційному рішенні щодо юрисдикції у справі *Tadic (Tadic Appeal Decision on Jurisdiction)*, яке було визначено як «вживання збройної сили між державами або тривале збройне насильство між державними органами влади та організованими збройними групами або між такими групами у межах держави».²⁰⁹ Тому в кожному конкретному випадку необхідно розрізняти міжнародний збройний конфлікт (МЗК), який ведеться між двома або більше державами, і неміжнародний збройний конфлікт (НМЗК), який ведеться між державою та іншим недержавним суб'єктом (суб'єктами). Це Подання стосується ймовірних злочинів, вчинених після повномасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2024 року в контексті МЗК. Така правова кваліфікація конфлікту була схвалена ООН, регіональними організаціями та різними міжнародними судовими форумами.²¹⁰ Хоча Росія офіційно називає триваючу війну з Україною т. зв. «с. в. о.», це не змінює юридичної оцінки конфлікту як МЗК.
272. *Зв'язок зі збройним конфліктом*. Вимога щодо зв'язку є важливою для демонстрації того, що дія чи бездіяльність достатньою мірою пов'язана зі збройним конфліктом. Щоб продемонструвати зв'язок між збройним конфліктом, міжнародним чи неміжнародним, і передбачуваним злочином, необхідно визначити, що злочин був тісно пов'язаний зі збройним конфліктом у цілому.²¹¹ Однак це не означає, що передбачувані злочини мають бути вчинені в конкретному географічному регіоні, де в даний момент відбувається збройний конфлікт. Щоб показати наявність зв'язку, достатньо, щоб «передбачувані злочини були тісно пов'язані з бойовими діями, що відбувалися в інших частинах територій, контрольованих сторонами конфлікту».²¹² Це Подання ілюструє те, що ймовірні злочини були вчинені внаслідок збройного конфлікту та подальшої окупації українських територій. Російські військові в координації з російською окупаційною владою намагалися виявити «нелояльних» або проукраїнськи налаштованих місцевих жителів на окупованих територіях. Цих цивільних осіб часто захоплювали російські військові та піддавали катуванням і нелюдському поводженню, щоб витягти військову інформацію, якою цивільні особи не володіли, або змусити їх співпрацювати з російськими військовими.
273. *Особи, які перебувають під захистом*. Воєнний злочин катування повинен бути вчинений проти осіб, які перебувають під захистом. Стаття 4 Четвертої Женевської конвенції визначає таку категорію осіб як «ті, які в певний момент і будь-яким чином опиняються, у разі конфлікту або окупації, в руках сторони конфлікту або окупаційної держави, громадянами якої вони не є». Положення тлумачилося широко, щоб відобразити реалії сучасних міжетнічних конфліктів, де зловмисники та жертви можуть бути однієї національності. За таких обставин жертвам надається захищений статус

²⁰⁹ ICTY, *Prosecutor v. Dusko Tadic, Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction*, IT-94-1, 2 October 1995 (Tadic Appeal Decision on Jurisdiction), para. 70.

²¹⁰ See OHCHR Report (24 Feb — 15 May 2022), 29 Jun 2022, para. 15; I Marchuk & A Wanigasuriya, “The ICC and the Russia-Ukraine War”, *ASIL Insights* (online), (Jul 5, 2022), at: <https://www.asil.org/insights/volume/26/issue/4>.

²¹¹ Tadic Appeal Decision on Jurisdiction, para. 70.

²¹² Ibid.

відповідно до МГП. Як зазначено у свідченнях, ймовірні злочини були вчинені проти цивільних осіб на окупованих територіях, які кваліфікуються як «особи, що перебувають під захистом» згідно з МГП. Вони були мішенню російських військ лише тому, що їх сприймали як «нелояльних», «антиросійських», «небезпечних» або «підозрілих».

274. *Mens rea*. Додатковою вимогою МКС, яка є поруч із контекстуальними елементами воєнних злочинів, є обізнаність злочинця щодо фактичних обставин, які встановили існування збройного конфлікту. Враховуючи те, що ймовірні злочини вчинялися на окупованих територіях України в розпал триваючої війни, зловмисники не можуть заперечувати обізнаність про обставини, що встановлюють наявність збройного конфлікту, а також захищений статус цивільних жертв.

6.2.2. *Actus reus*

275. *Actus reus*. Як зазначалося вище, *actus reus* для воєнного злочину катування такий самий, як описано для катування як основного злочину проти людяності.

6.2.3. *Mens rea*

276. *Mens rea*. На відміну від катування як основного злочину проти людяності, катування як воєнний злочин має супроводжуватися додатковим *mens rea (dolus specialis)*. Це означає, що на додаток до стандарту *mens rea* за замовчуванням, який передбачений у статті 30 РС МКС, необхідно довести, що зловмисник завдав болю чи страждань, переслідуючи такі цілі, як: отримання інформації чи зізнання, покарання, залякування чи примусу або з будь-якої причини, заснованої на будь-якій дискримінації. Конкретна мета «має бути частиною мотивації поведінки, але вона не обов'язково повинна бути «переважною або єдиною метою».²¹³ Як продемонстровано у свідченнях, наданих у цьому Поданні, під час здійснення катувань російські військові переслідували різні цілі, зокрема, отримання інформації, примушування до зізнань, примушування публічно присягнути на вірність Росії, примушування до співпраці з російськими військовими або знущання над жертвами.

²¹³ Al Hassan Trial Judgment, para. 1145 (original footnote omitted).

7. ВИСНОВКИ

277. ХПГ визнає важливість триваючих слідчих дій Офісу Прокурора МКС в Україні та вітає видачу шести ордерів на арешт російських вищих політичних і військових керівників. Водночас ХПГ хоче привернути увагу Офісу Прокурора МКС до ймовірних злочинів катування, вчинених у контексті незаконного позбавлення волі, які вчиняються у великих масштабах і систематично в Україні, особливо на окупованих територіях. ХПГ закликає Офіс Прокурора МКС надати пріоритет розслідуванню злочинів катування у контексті незаконного затримання та виявити окремих підозрюваних на найвищих рівнях російської політичної та військової ієрархії, які несуть найбільшу відповідальність за реалізацію політики терору цивільного населення на окупованих територіях.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1.

РЕЗЮМЕ СВІДЧЕНЬ ЖЕРТВ ТА СВІДКІВ КАТУВАННЯ, ЯКІ ОТРИМАНІ ХПГ ВНАСЛІДОК ПРЯМИХ КОНТАКТІВ З ПОСТРАЖДАЛИМИ

Резюме свідчення № 1

ОСОБА_1 свідчить, що у період з 18 квітня 2022 по 28 квітня 2022 року він утримувався військовими РФ у полоні у місті Балаклія Ізюмського району Харківської області. Під час утримання в полоні його катували (били, катували електрострумом). В полоні ОСОБА_1 утримували в нелюдських умовах (тісна камера, перенаселеність камери, неналежна кількість води та харчування, морили голодом, відсутність доступу до туалету). Внаслідок отриманих травм ОСОБА_1 після визволення з полону звертався за медичною допомогою.

Резюме свідчення № 2

ОСОБА_5 свідчить, що у період з 23 квітня 2022 по 14 травня 2022 року військові РФ та співробітники правоохоронних органів РФ утримували його в полоні та катували у приміщенні Балаклійського відділу поліції (місто Балаклія Ізюмського району Харківської області). ОСОБА_5 били та чинили психологічний тиск (погрожували пістолетом, вдавали готування до страти). ОСОБА_5 утримували у нелюдських умовах. ОСОБА_5 свідчить про катування інших полонених, яких військові РФ утримували разом з ним в одній камері. ОСОБА_5 свідчить, що детально пам'ятає, де його захопили військові РФ, де його бив військовий РФ (на автошляху між селом Яковенкове та містом Балаклія) та де військові РФ утримували його у полоні (у приміщенні Балаклійського відділу поліції).

Резюме свідчення № 3

ОСОБА_8 свідчить, що військові РФ двічі захоплювали його в полон, проводили т. зв. «допити», під час яких жорстоко катували. Зокрема, військові РФ били ОСОБА_8 руками, ногами, шомполом, прикладами від автоматів, гумовою палицею та іншими предметами по всьому тілу. Внаслідок побиттів ОСОБА_8 неодноразово втрачав свідомість. Військові РФ також катували ОСОБА_8 струмом, імітували його розстріл та намагалися відрізати йому вухо ятаганом. Військові РФ утримували ОСОБА_8 у полоні у нелюдських умовах — не давали їсти декілька діб; давали одну пляшку води на усю камеру; замість туалету стояли два відра. ОСОБА_8 запам'ятав позивні військових РФ, які утримували його у полоні та катували.

Резюме свідчення № 4

ОСОБА_15, військовий пенсіонер, 1976 р. н., у 2015 році був учасником АТО, після чого працював викладачем у військовому університеті та вийшов на пенсію. Військові РФ захопили ОСОБА_15 у полон, утримували його у підвалі приміщення залізничного вокзалу «Козача Лопань» та катували, а саме неодноразово били ОСОБА_15 настільки сильно, що той втрачав свідомість. За наявною інформацією, військові РФ примусово вивезли ОСОБА_15 на територію РФ та продовжують утримувати у невідомому місці.

Резюме свідчення № 5

ОСОБА_16, 1999 р. нар., у 2018–2021 роках проходив службу у Державній прикордонній службі України. Військові РФ захопили **ОСОБА_16** у полон та утримували його у приміщенні залізничного вокзалу «Козача Лопань». Військові РФ проводили щодо **ОСОБА_16** т. зв. «допити», а саме катували шляхом побиття його по всьому тілу батоном, кийком, удущення постраждалого мотузкою; також військові РФ пробили **ОСОБА_16** голову твердим предметом, схожим на шмат господарського мила, надрізали ножом мочку вуха та катували електричним струмом. Після військові РФ перевезли **ОСОБА_16** до приміщення КПП «Гоптівка», де також катували струмом, але більшої сили і з використанням води (вологих ганчірок) для кращого контакту електродів з тілом. **ОСОБА_16** свідчить, що його утримували в полоні у нелюдських умовах: тривалий час не надавали харчування, води, спати доводилось на бетонній підлозі у переповненій камері. Військові РФ також залякували полонених.

Резюме свідчення № 6

ОСОБА_17 є студентом Харківського коледжу, разом зі своєю бабусею проживав у смт. Козача Лопань Харківського району Харківської області, розташованому біля кордону з РФ. На момент описаних у свідченнях подій **ОСОБА_17** було 17 років. Військові РФ проводили щодо **ОСОБА_17** т. зв. «допити», під час яких катували дитину — били його гумовою палицею по голові та катували електрострумом; також військові РФ погрожували посадити **ОСОБА_17** анальним отвором на пляшку, але не зробили цього. Після т. зв. «допитів» військові РФ примусили **ОСОБА_17** написати письмове вибачення, що він начебто «ображав військових РФ», та відповідати на питання російських журналістів-пропагандистів (відповіді були в подальшому розповсюджені у мережі Інтернет).

Резюме свідчення № 7

ОСОБА_26, 1964 р. нар., був мешканцем садового товариства «Ветеран» біля с. Глушківка Куп'янського району Харківської області; раніше **ОСОБА_26** приймав участь у АТО. Військові РФ захопили **ОСОБА_26** у полон, де проводили т. зв. «допити», під час яких жорстоко катували **ОСОБА_26**, а саме били руками, ногами, прикладами автоматів, мішком з піском, металопластиковою трубою та офіцерським ременем, намотаним на руку, з коментуванням і лайкою з приводу того, що **ОСОБА_26** приймав участь у АТО; також військові РФ катували **ОСОБА_26** електричним струмом.

Резюме свідчення № 8

Військові РФ захопили **ОСОБА_28** у полон та утримували у сараї біля магазину «Славутич» у селі Черкаські Тишки. Військові РФ неодноразово проводили щодо **ОСОБА_28** т. зв. «допити», під час яких жорстоко катували постраждалого, а саме постійно били **ОСОБА_28** по ногах, зокрема, по коліну лівої ноги били прикладом від автомату та ногами, а також застосовували електрошокер і катували струмом. Військові РФ погрожували розстріляти **ОСОБА_28** та відрізати йому вуха. **ОСОБА_28** свідчить, що його утримували у нелюдських умовах: не давали належного харчування та води, морили голодом, у туалет полонені ходили на відро, їх утримували у неопалюваному сараї, а тому при зниженні температури на вулиці **ОСОБА_28** отримав обмороження усього тіла. Військові РФ примусили **ОСОБА_28** підписати документ про те, що начебто **ОСОБА_28** не має претензій до військових РФ та начебто військові РФ його не катували.

Резюме свідчення № 9

Військові РФ захопили **ОСОБА_35** у полон з будинку його матері у селі Руські Тишки Харківського району Харківської області та утримували у сараї біля магазину «Славутич». Військові РФ по декілька разів на день проводили щодо ОСОБА_35 допити, під час яких катували постраждалого, а саме били його руками та прикладами від автоматів, різали йому вуха та пальці. Військові РФ також возили ОСОБА_35 у приміщення ВПС «Козача Лопань», де щодо нього також проводилися т. зв. «допити», під час яких військові РФ катували постраждалого електрострумом. Військові РФ утримували ОСОБА_35 у нелюдських умовах: він спав на бетонній підлозі, коли на вулиці було приблизно від -5 до 1 градусів за Цельсієм; їсти давали один раз на день у відрі.

Резюме свідчення № 10

Військові РФ захопили **ОСОБА_39** у полон та утримували спочатку у сараї біля магазину «Славутич» у селі Черкаські Тишки Харківського району Харківської області, а потім у приміщенні КПП «Гоптівка». Під час утримання у полоні військові РФ неодноразово «допитували» ОСОБА_39, а саме катували, зокрема, шляхом нанесення ударів по тілу, катування електрострумом, застосовували погрози розстрілом та імітували розстріл. Військові РФ також примушували ОСОБА_39 до примусової фізичної праці на свою користь. Військові РФ утримували ОСОБА_39 у нелюдських умовах, близьких до катування.

Резюме свідчення № 11

Військові РФ захопили **ОСОБА_40** у полон та утримували у сараї біля магазину «Славутич» у селі Черкаські Тишки Харківського району Харківської області. Під час утримання у полоні військові РФ «допитували» ОСОБА_40, під час чого неодноразово погрожували їй розстрілом. ОСОБА_40 свідчить, що її утримували у нелюдських умовах, близьких до катування. Також ОСОБА_40 свідчить, що військові РФ катували її хлопця ОСОБА_39.

Резюме свідчення № 12

Військові РФ захопили **ОСОБА_48** у полон з двору власного будинку. Під час захоплення військові РФ побили ОСОБА_48, обшукали його домівку та забрали цінні речі, які знайшли. Військові РФ неодноразово «допитували» ОСОБА_48, під час чого катували ОСОБА_48, зокрема, дуже сильно били ногами та прикладами від автоматів (внаслідок чого зламали ОСОБА_48 ніс), імітували розстріл ОСОБА_48, стріляючи над головою. ОСОБА_48 свідчить, що у полоні бачив, як військові РФ катували та вбивали полонених військовослужбовців ЗС України. У своїх свідченнях ОСОБА_48 називає позивні військових РФ, які його утримували в полоні та катували.

Резюме свідчення № 13

Військові РФ захопили **ОСОБА_53** у полон із його будинку у місті Вовчанськ Чугуївського району Харківської області. Після захоплення військові РФ вивезли ОСОБА_53 за місто, де катували, зокрема, били ОСОБА_53 по всьому тілу ногами, автоматами та киркою (вибили ОСОБА_53 зуби) та стріляли у нього холостими набоями, погрожуючи вбивством. Після цього військові РФ привезли ОСОБА_53 на базу військових РФ у місті Вовчанськ, де знову били (вдарили декілька разів молотом так, що ОСОБА_53 втратив свідомість). Військові РФ залишили ОСОБА_53 на вулиці, оскільки думали, що ОСОБА_53 помер.

Резюме свідчення № 14

Військові РФ захопили **ОСОБА_56** у полон та утримували у приміщенні Балаклійського районного відділу поліції. Під час утримання у полоні військові РФ проводили т. зв. «допити» та катували ОСОБА_56, зокрема, били по всьому тілу та погрожували.

Резюме свідчення № 15

Військові РФ захопили **ОСОБА_57** у полон. Під час захоплення у полон військові РФ били ОСОБА_57, обшукали його дачу та квартиру та забрали цінні речі. У полоні військові РФ проводили щодо ОСОБА_57 т. зв. «допити», а саме катували його, зокрема, били по тілу і голові, катували електрострумом до втрати свідомості та погрожували розстрілом. У катуваннях ОСОБА_57 брала участь особа, яка представлялася «слідчим РФ». Військові РФ утримували ОСОБА_57 у нелюдських умовах, близьких до катування, загалом понад 100 діб. Утримання у нелюдських умовах та жорстокі катування мали негативні наслідки для фізичного та психічного здоров'я ОСОБА_57, що було підтверджено медичними документами обстежень ОСОБА_57.

Резюме свідчення № 16

Військові РФ неодноразово захоплювали **ОСОБА_58** у полон та проводили щодо нього т. зв. «допити», а саме катували, зокрема, били ОСОБА_58 по голові та ребрам, катували електрострумом, тиснули психологічно, роздягали на вулиці. Військові РФ утримували ОСОБА_58 у нелюдських умовах, зокрема, утримували цілий день у мішці на голові, утримували у льосі, де було сиро та темно, у іншому місці утримання ОСОБА_58 було дуже холодно вночі та жарко вдень, більшість із людей спали на холодній бетонній підлозі. Їжу приносили 1 раз на день в загальному відрі, замість туалету було відро, на котре ходили і жінки, і чоловіки. ОСОБА_58 був свідком катувань інших цивільних полонених та примушення їх до фізичної праці на користь військових РФ. Утримання у нелюдських умовах та жорстокі катування мали негативні наслідки для фізичного та психічного здоров'я ОСОБА_58, що було підтверджено медичними документами обстежень ОСОБА_58.

Резюме свідчення № 17

Військові РФ неодноразово протиправно затримували та катували **ОСОБА_62**. Протягом місяця до ОСОБА_62 застосовували фізичне (били) та психологічне (погрожували вбити) насилля. Протягом утримання у полоні ОСОБА_62 запам'ятав зовнішні ознаки та ідентифікаційні дані військових РФ, які утримували та катували його, та наводить їх у своїх свідченнях.

Резюме свідчення № 18

Військові РФ захопили **ОСОБА_63**, обшукали його будинок та катували під час т. зв. «допиту» у гаражі. Військові РФ жорстоко били ОСОБА_63 руками, ногами, прикладами від автоматів, імітували розстріл, погрожували вбити та зґвалтувати його вагітну дружину.

Резюме свідчення № 19

Військові РФ захопили **ОСОБА_64** у полон, де катували його (били по голові, спині та інших частинах тіла, катували (клали грудьми на ящик і кидали каміння на спину ближче до шиї) та утримували у нелюдських умовах (у задушливій переповненій двомісній камері ОСОБА_64 утримували разом із 8 іншими полоненими; у камері було відсутнє світло та туалет, на прогулянку полонених майже не виводили, їжа була непридатна до вживання). Після звільнення з полону дорогою додому ОСОБА_64 знову був затриманий військовими РФ, які утримували його добу без води, їжі та з пляшкою замість туалету.

Резюме свідчення № 20

Військові РФ захопили **ОСОБА_65** та катували його у гаражі, зокрема, військові РФ били ОСОБА_65 руками, ногами, прикладами від автоматів, ставили гумовий чобіт йому на коліна та з усієї сили били по них, ставили ОСОБА_65 на коліна та імітували розстріл. Також військові РФ роздягнули ОСОБА_65 та шукали у нього на тілі татуювання. Через декілька днів після звільнення з полону, військові РФ знову прийшли додому до ОСОБА_65, побили його, захопили та із зав'язаними очима відвезли; через годину його відпустили.

Резюме свідчення № 21

Військові РФ захопили **ОСОБА_67** та катували його у гаражі, зокрема, військові РФ били ОСОБА_67 руками, ногами, прикладами від автоматів, ставили ОСОБА_67 на коліна та імітували розстріл. Також військові РФ роздягнули ОСОБА_67 та шукали у нього на тілі татуювання, після чого вивели роздягнутого на подвір'я, поставили на коліна та знову імітували розстріл.

Резюме свідчення № 22

Військові РФ захопили **ОСОБА_66** та катували його у гаражі, зокрема, військові РФ били ОСОБА_66 руками, ногами, прикладами від автоматів, ставили ОСОБА_66 на коліна та імітували розстріл. Також військові РФ роздягнули ОСОБА_66 та шукали у нього на тілі татуювання, після чого вивели його на подвір'я, поставили на коліна та знову імітували розстріл (кілька разів стріляли біля вуха).

Резюме свідчення № 23

Військові РФ захопили **ОСОБА_68** у полон, де проводили щодо нього т. зв. «допити», зокрема, катували шляхом побиття. ОСОБА_68 свідчить про місця утримання його у полоні, а також про війська РФ, які захоплювали його у полон та проводили т. зв. «допити».

Резюме свідчення № 24

Військові РФ протиправно затримали **ОСОБА_69**, відвели на свій блокпост, де катували (надягали та знімали з нього гранати) та погрожували вбивством (імітували розстріл), після чого його відпустили. Через декілька днів до ОСОБА_69 додому знову прийшли військові РФ, вони вигнали сім'ю ОСОБА_69 на вулицю (включно з 8-річною онукою ОСОБА_69) та почали стріляти над головами людей заради розваги.

Резюме свідчення № 25

Військові РФ захопили **ОСОБА_73** у полон та утримували його у неволі 50 днів. Протягом утримання у полоні військові РФ катували ОСОБА_73, зокрема, били палицями по голові, спині та інших частинах тіла, внаслідок чого ОСОБА_73 втрачав свідомість. У полоні ОСОБА_73 утримували у нелюдських умовах: у перенаселеній задушливій камері без світла та майже без можливості виходити на прогулянку.

Резюме свідчення № 26

Військові РФ захопили у полон **ОСОБА_74** та утримували у підвальному приміщенні у нелюдських умовах, близьких до катування, а саме весь час утримували без води, без їжі, із зав'язаними руками та надітим на голову чорним мішком. ОСОБА_74 не міг самостійно сходити до туалету, оскільки у нього були зав'язані руки, а тому йому допомагали інші полонені цивільні, яких утримували разом із ним.

Резюме свідчення № 27

Військові РФ захопили **ОСОБА_75** та його сина **ОСОБА_76** у полон. Спочатку **ОСОБА_75** утримували у приміщенні сільськогосподарського комплексу, де жорстоко кували, зокрема, били його по спині, у живіт, по грудній клітині, пахвинній ділянці, застосовували до нього електрошокер та душили. Потім військові РФ перевезли **ОСОБА_75** до приміщення Балаклійського районного відділу поліції, де проводили т. зв. «допити» та також жорстоко кували (били гумовими кийками та застосовували електрошокер) настільки сильно, що **ОСОБА_75** неодноразово втрачав свідомість.

Резюме свідчення № 28

Військові РФ захопили **ОСОБА_77** у полон, утримували протягом 8 днів у нелюдських умовах (у задушливому підвалі без світла та туалету) та постійно кували (проводили т. зв. «допити», протягом яких били **ОСОБА_77** по голові, спині та інших частинах тіла, а також погрожували вбивством).

Резюме свідчення № 29

Військові РФ затримали **ОСОБА_78** та привезли у свій штаб, де його кували електричним струмом, поки **ОСОБА_78** не втратив свідомість. Після того, як на **ОСОБА_78** вилили відро води, і він прийшов до тями, військові РФ його відпустили, але пригрозили, що наступного разу вб'ють.

Резюме свідчення № 30

Військові РФ викрали **ОСОБА_79** з його будинку та утримували у полоні у нелюдських умовах протягом 10 днів. Під час утримання у полоні військові РФ проводили щодо **ОСОБА_79** т. зв. «допити», а саме кували (били, зламали йому руку, у нього відкрилась кровотеча у шлунку) до втрати **ОСОБА_79** свідомості. Внаслідок жорстоких катувань **ОСОБА_79** доставили непритомного до лікарні.

Резюме свідчення № 31

Військові РФ захопили в полон **ОСОБА_80** та утримували у різних місцях у нелюдських умовах, близьких до катування. **ОСОБА_80** детально описує нелюдські умови утримання, зокрема, холод у приміщеннях, відсутність світла, відсутність місць для сну, жажливу їжу, відсутність можливості сходити до туалету тощо. Протягом утримання в полоні військові РФ жорстоко кували **ОСОБА_80**, зокрема, його били ногами, розбили йому ліве око та зламали ребро, кували електрошокером, погрожували вбити та встромити кип'ятильник у анальний отвір.

Резюме свідчення № 32

Військові РФ захопили **ОСОБА_86** та його товариша **ОСОБА_88** в полон та утримували у нелюдських умовах (у холодному приміщенні, полонені спали на підлозі, їсти давали рідко, у туалет дозволяли сходити лише двічі на день). Протягом утримання у полоні військові РФ примушували **ОСОБА_86** та **ОСОБА_88** до фізичної праці на користь військових РФ. Військові РФ били ногами **ОСОБА_86**, йому вибили зуби. **ОСОБА_86** детально запам'ятав зовнішній вигляд та ідентифікаційні дані військових РФ, які утримували його у полоні, та наводить їх у своїх свідченнях.

Резюме свідчення № 33

Військові РФ захопили **ОСОБА_90** у полон і утримували у камері у приміщенні Вовчанського районного відділу поліції. Протягом утримання у полоні військові РФ неодноразово «допитували» **ОСОБА_90** — катували його, а саме, били та катували електрошокером. Військові РФ також погрожували **ОСОБА_90** вколоти якусь речовину йому та вбити його. У камері, де утримували **ОСОБА_90**, був нестерпний холод (**ОСОБА_90** доводилося спати на дерев'яній лавочці та вкриватися матрацом), не було технічної води та було мало свіжого повітря.

Резюме свідчення № 34

Військові РФ двічі захоплювали **ОСОБА_93** у полон та утримували у нелюдських умовах (у неутепленому сараї із заклеєними вікнами, куди не проникало денне світло, спали полонені на підлозі, їли із загального відра холодну кашу з недоїдками, у туалет ходили на спільне відро, яке стояло посередині сараю та виносилось один раз на день). Протягом утримання **ОСОБА_93** у полоні військові РФ проводили щодо **ОСОБА_93** т. зв. «допити», а саме катували **ОСОБА_93** та погрожували йому вбивством, зґвалтуванням його та його дружини. Протягом утримання у полоні **ОСОБА_93** запам'ятав та наводить у своїх свідченнях ідентифікаційні дані та зовнішні прикмети багатьох військових РФ, які захоплювали його, утримували його у полоні, «допитували» та катували.

Резюме свідчення № 35

Військові РФ захопили **ОСОБА_95** в полон та утримували у нелюдських умовах (у неутепленому складському приміщенні, спали на дерев'яних піддонах або на підлозі, їжу давали у відрі, у приміщенні не було освітлення, окрім єдиної свічки, та був сильний сморід та задуха, у туалет всі полонені ходили на спільне відро — **ОСОБА_95** була змушена ходити у туалет на спільне відро перед 12 полоненими-чоловіками, що принижувало честь та гідність **ОСОБА_95**). Протягом захоплення у полон та утримання **ОСОБА_95** у полоні вона запам'ятала ідентифікаційні дані військових РФ та наводить їх у своїх свідченнях.

Резюме свідчення № 36

Військові РФ захопили в полон **ОСОБА_98** та катували його. Військові РФ побили **ОСОБА_98** до несвідомого стану та погрожували прострелити частини тіла. Його били ногами по різних ділянках тіла протягом двох-трьох хвилин, після чого били по голові, в живіт і по ребрах. **ОСОБА_98** несвідомого знайомий довів додому. Внаслідок побиття у **ОСОБА_98** були наявні численні травми та розлади здоров'я. **ОСОБА_98** у своїх свідченнях надає детальний опис військового РФ, який бив його.

Резюме свідчення № 37

Військові РФ (зокрема, співробітники ФСБ РФ) захопили **ОСОБА_101** у полон, де утримували його місяць та катували. Військові РФ неодноразово жорстоко били **ОСОБА_101** та погрожували йому вбивством. Також військові РФ погрожували **ОСОБА_101** зґвалтувати його у присутності його дружини. Після місяця утримання у полоні та катувань військові РФ сказали, що **ОСОБА_101** «пройшов перевірку», віддали йому паспорт та відпустили. **ОСОБА_101** детально запам'ятав зовнішні ознаки та ідентифікаційні дані військових РФ, які утримували його у полоні та катували його, і наводить їх у своїх свідченнях.

Резюме свідчення № 38

Військові РФ захопили **ОСОБА_102** в полон, де утримували майже місяць у нелюдських умовах. Протягом утримання в полоні військові РФ проводили щодо ОСОБА_102 т. зв. «допити» загалом близько 8 разів. Протягом цих т. зв. «допитів» військові РФ катували ОСОБА_102, зокрема, били гумовою палицею по потилиці, колінам, ниркам, кулаками били в область грудної клітини, били електрошокером по зап'ястям рук.

Резюме свідчення № 39

Військові РФ захопили **ОСОБА_103** у полон. Спочатку військові РФ відвезли ОСОБА_103 до занедбаного приміщення, де жорстоко катували (наносили удари ногою в грудну клітину, били руками та прикладом автомата, опускали голову ОСОБА_103 у відро з водою, катували струмом). Також протягом катувань військові РФ погрожували ОСОБА_103, що будуть знущатися над його дружиною. Після катувань ОСОБА_103 був не у змозі самостійно встати та йти, його доставили до підвалу місцевого СТО, а відпустили лише наступного дня.

Резюме свідчення № 40

Військові РФ захопили **ОСОБА_105** у полон, де утримували у нелюдських умовах з 24 березня по 4 квітня 2022 року та катували. Військові РФ звинуватили ОСОБА_105 у тому, що той начебто коригувальник вогню, а тому двічі проводили щодо нього т. зв. «допити», протягом яких його жорстоко катували: завдавали ОСОБА_105 удари гумовими палицями, ногами, били по руках, ногах, тулубу, били дуже сильно кулаком у лоб, а також катували електрострумом (били електрошокером, двічі вдарили ОСОБА_105 струмом через мізинці та один раз — через вуха). Військові РФ також примушували полонених виконувати важку виснажливу фізичну роботу на користь військових РФ (розвантажувати склади, закладати вікна та блокпости мішками з піском).

Резюме свідчення № 41

Військові РФ захопили **ОСОБА_106** у полон, де утримували 12 днів у підвалі та проводили т. зв. «допити», під час яких катували ОСОБА_106. Військові РФ били ОСОБА_106 прикладом від автомата, роздягали його та травили на нього собак. ОСОБА_106 запам'ятав ідентифікаційні дані військових РФ, які утримували його у полоні та катували, та наводить їх у своїх свідченнях.

Резюме свідчення № 42

Військові РФ захопили **ОСОБА_107** у полон та утримували у підвалі у нелюдських умовах протягом трьох днів. Протягом утримання в полоні щодо ОСОБА_107 проводили т. зв. «допит», під час якого застосовували фізичне (тиснули дулом автомата у внутрішню частину стегна та підіймали автомат до пахви ОСОБА_107) та психологічне насилля (погрожували розстрілом та погрожували залити монтажну піну в анальний отвір ОСОБА_107). ОСОБА_107 детально запам'ятала зовнішні ознаки військових РФ, які її захоплювали та катували, та наводить їх у своїх свідченнях.

Резюме свідчення № 43

Військові РФ захопили **ОСОБА_112** у полон, де утримували у камері Балаклійського районного відділу поліції та катували. Військові РФ жорстоко били ОСОБА_112 гумовою палицею по всьому тілу та голові, а також катували його електрошокером (били у груди та у область статевих органів). ОСОБА_112 детально запам'ятав зовнішні ознаки та ідентифі-

каційні дані військових РФ, які його захопили в полон та проводили т. зв. «допит», під час якого жорстоко катували, та наводить цю інформацію у своїх свідченнях.

Резюме свідчення № 44

Військові РФ захопили **ОСОБА_12** у полон та утримували його у камері приміщення Балаклійського районного відділу поліції. Протягом утримання ОСОБА_12 у полоні, військові РФ неодноразово проводили щодо нього т. зв. «допити», під час яких жорстоко катували ОСОБА_12, а саме били його гумовою палицею по голові та всьому тілу. Військові РФ також двічі імітували розстріл ОСОБА_12, для чого вивозили його до лісу. Протягом утримання у полоні у приміщенні Балаклійського ВП ОСОБА_12 детально запам'ятав ідентифікуючі дані та зовнішні ознаки військових РФ, які утримували його та катували, та наводить їх у своїх свідченнях.

Резюме свідчення № 45

Військові РФ захопили **ОСОБА_117** у полон та утримували у камері приміщення Балаклійського районного відділу поліції. Протягом утримання ОСОБА_117 у полоні військові РФ проводили щодо нього т. зв. «допити», під час яких катували його, а саме жорстоко били його гумовою дубиною по голові та тілу, а також примушували роздягатися. Протягом утримання у полоні ОСОБА_117 запам'ятав зовнішні риси та ідентифікуючі ознаки військових РФ, які утримували його у полоні та катували, та наводить їх у своїх свідченнях.

Резюме свідчення № 46

Військові РФ декілька разів обшукували квартиру **ОСОБА_120** та погрозами вбивства примушували його виконувати фізичну роботу на користь військових РФ. Одного разу військові РФ обшукали квартиру ОСОБА_120 та квартири його сусідів, побили його та захопили в полон. ОСОБА_120 утримували у полоні у нелюдських умовах та постійно примушували до важкої фізичної роботи на користь військових РФ (полонених називали «неграми» та під погрозами катувань та вбивства примушували виконувати роботи). Військові РФ проводили на ОСОБА_120 медичні тренування, зокрема, військові медичні сестри військ РФ вчилися робити уколи та ставити крапельниці на ОСОБА_120 та інших полонених; тільки після цих знущань полоненим давали їжу, яка була жахливої якості та якої було дуже мало. Протягом утримання ОСОБА_120 у полоні він запам'ятав ідентифікаційні дані та зовнішні ознаки військових РФ та наводить їх у своїх свідченнях.

Резюме свідчення № 47

Військові РФ обшукали будинок **ОСОБА_121** та захопили її у полон, де утримували три дні у нелюдських умовах, а саме у темному приміщенні без їжі. Протягом утримання у полоні військові РФ проводили щодо ОСОБА_121 т. зв. «допити», під час яких чинили сильний психологічний тиск та погрожували розстрілом. ОСОБА_121 запам'ятала ідентифікаційні дані військових РФ, які захопили її в полон та утримували там, та наводить їх у своїх свідченнях.

Резюме свідчення № 48

Військові РФ захопили **ОСОБА_123** у полон та неодноразово ґвалтували її анально, орально та вагінально. Військові РФ ґвалтували ОСОБА_123 по черзі та всі разом. Ґвалтування військові РФ коментували та знімали на відео. Під час ґвалтування військові РФ били ОСОБА_123 та погрожували їй. Військові РФ були у стані сп'яніння, постійно вживали алкоголь. ОСОБА_123 детально запам'ятала ідентифікаційні дані та зовнішні ознаки військових РФ, які її утримували в полоні та ґвалтували, та наводить їх у своїх свідченнях.

Резюме свідчення № 49

Військові РФ захопили **ОСОБА_124** у полон та неодноразово проводили щодо нього т. зв. «допити», під час яких жорстко били ОСОБА_124 по голові та тілу, по плечах, руках та у живіт, а також катували електрошокером. Також військові РФ імітували розстріл ОСОБА_124. У своїх свідченнях ОСОБА_124 описує військового РФ, який проводив щодо нього т. зв. «допит».

Резюме свідчення № 50

Військові РФ захопили хворого на онкологію шлунку **ОСОБА_129** у полон, де утримували з 14 серпня 2022 року по 2 квітня 2023 року у нелюдських умовах. Стан ОСОБА_129 був настільки жахливий, що був на межі смерті. Протягом утримання у полоні військові РФ неодноразово перевозили ОСОБА_129 з одного місця утримання до іншого, залишали лежати у приміщенні т. зв. «комендатури», місяць утримували у підвалі без світла, майже не годували, не надавали медичної допомоги, поки стан ОСОБА_129 не погіршився до критичного, та знущалися у різний спосіб. Також військові РФ неодноразово проводили щодо ОСОБА_129 т. зв. «допити». Внаслідок тривалого утримання у полоні у нелюдських умовах та катувань стан ОСОБА_129 значно погіршився. ОСОБА_129 був обміняний з боку РФ під час обміну військовополоненими, хоча ОСОБА_129 є цивільною особою.

Резюме свідчення № 51

Військові РФ захопили ОСОБА_134 у полон на т. о. т. села Левоньки Чернігівського району Чернігівської області і утримували його на території психлікарні разом із іншими особами, яких ОСОБА_134 наводить у своїх свідченнях.

Резюме свідчення № 52

Військові РФ захопили ОСОБА_138 у полон на т. о. т. села Левоньки Чернігівського району Чернігівської області і утримували його на території психлікарні разом із іншими особами, яких ОСОБА_138 наводить у своїх свідченнях. Протягом утримання в полоні військові РФ катували ОСОБА_138, а саме били його та змушували лежати на землі на гранаті з відірваною чекою. Військові РФ проводили щодо ОСОБА_138 т. зв. «допити» та хотіли дізнатися, хто з місцевих мешканців зробив завали на в'їзді у село. В результаті катувань у ОСОБА_138 почалися провали у пам'яті.

Резюме свідчення № 53

Військові РФ захопили ОСОБА_137 у полон на т. о. т. села Левоньки Чернігівського району Чернігівської області і утримували його на території психлікарні разом із іншими особами, яких ОСОБА_137 наводить у своїх свідченнях. Військові РФ утримували ОСОБА_137 у нелюдських умовах та нелюдськи до нього ставилися, а також погрожували вбити. ОСОБА_137 запам'ятав деякі прикмети військових РФ, які захоплювали його у полон та утримували там, а також вказує, що, ймовірно, ці військові РФ були з бригади № 74.

Резюме свідчення № 54

ОСОБА_140 став свідком захоплення у полон та жорсткого позбавлення свободи, яке військові РФ вчинили стосовно 6 цивільних людей, серед яких був його син та брат. Також ОСОБА_140 свідчить, що військові РФ катували його брата ОСОБА_138. ОСОБА_140 свідчить, що військові РФ примушували його до фізичної праці на їх користь, а саме до відтаскування гілок від дерев.

Резюме свідчення № 55

Військові РФ захопили ОСОБА_135 у полон на т. о. т. села Левоньки Чернігівського району Чернігівської області і утримували його на території психлікарні разом із іншими особами, яких ОСОБА_135 наводить у своїх свідченнях. Військові РФ проводили щодо ОСОБА_135 т. зв. «допити», під час яких били його та погрожували розстріляти його та його сина. Також військові РФ імітували розстріл ОСОБА_135. ОСОБА_135 свідчить, що військові РФ примушували його до фізичної праці на їх користь, а саме до розпилюванню повалених дерев та відтаскуванню гілок. ОСОБА_135 запам'ятав зовнішні ознаки деяких військових РФ, які утримували його у полоні, та наводить їх у своїх свідченнях.

Резюме свідчення № 56

Військові РФ захопили ОСОБА_136 у полон на т. о. т. села Левоньки Чернігівського району Чернігівської області і утримували його на території психлікарні разом із іншими особами, яких ОСОБА_136 наводить у своїх свідченнях. Військові РФ проводили щодо ОСОБА_136 т. зв. «допити», під час яких погрожували йому розстрілом та змушували дивитися, як військові РФ імітували розстріл його батька. ОСОБА_136 свідчить, що військові РФ примушували його до фізичної праці на їх користь, а саме до розпилюванню повалених дерев. Весь час військові РФ водили ОСОБА_136 та інших полонених під прицілом автоматів. ОСОБА_136 запам'ятав зовнішні ознаки деяких військових РФ, які утримували його у полоні, та наводить їх у своїх свідченнях.

Резюме свідчення № 57

Військові РФ захопили в полон старосту села Андріївка Чернігівського району Чернігівської області та утримували його у полоні у медичному центрі «Вітал». Військові РФ неодноразово погрожували ОСОБА_141 розстрілом та фізичною розправою, утримували його у нелюдських умовах (із зав'язаними очима та руками). Після утримання у полоні військові РФ змусили його як старосту села звертатися до т. зв. «коменданта» військових РФ у тимчасово окупованому с. Андріївка. ОСОБА_141 запам'ятав зовнішні ознаки та ідентифікаційні дані цього т. зв. «коменданта», що в подальшому допомогло ідентифікувати особу цього військового РФ.

Резюме свідчення № 58

Військові РФ захопили ОСОБА_142 в полон, коли той разом із ОСОБА_165 намагалися привезти у село хліб. Військові РФ неодноразово допитували ОСОБА_142 та ОСОБА_165, примушували їх роздягатися (шукали татуювання), декілька разів били прикладами та утримували ніч у полоні. Протягом утримання у полоні люди були зв'язані, а на голови були натягнуті кофти.

Резюме свідчення № 59

Військові РФ захопили ОСОБА_143 у полон, коли ОСОБА_143 перебував на роботі. Під час захоплення у полон військові РФ обшукали, жорстоко побили та імітували розстріл ОСОБА_143. Після захоплення у полон, військові РФ провели т. зв. «обшуки» вдома у ОСОБА_143, а після цього утримували його у полоні у приміщенні ІТТ у м. Херсон. У полоні ОСОБА_143 утримували у нелюдських умовах — у перенаселених камерах без можливості нормально спати, годували дуже погано, протягом декількох днів взагалі не годували.

Протягом утримання у полоні військові РФ неодноразово проводили т. зв. «допити» стосовно ОСОБА_143, які були по своїй сутності катуваннями (ОСОБА_143 били руками, ногами, намагалися катувати електричним струмом, нанесли поранення приладом для катування струмом). Під час т. зв. «допитів» військові РФ намагалися з'ясувати у ОСОБА_143 інформацію про його кума, вимагали, щоб ОСОБА_143 написав на аркуші паперу, що він знає, а коли ОСОБА_143 писав, а військовим РФ його відповіді не подобалися, його били. Після утримання у полоні військові РФ викликали ОСОБА_143 на черговий допит, під час якого вибачилися, сказали, що це була «помилка», та відвезли ОСОБА_143 у смт. Комишани.

Резюме свідчення № 60

Військові РФ захопили ОСОБА_145 та його сусіда у полон під приводом «з'ясування обставин». Полонених утримували у підвалі без вікон, полонені весь час утримувалися у суцільній темряві. Полонених часто морили голодом по декілька днів або давали зовсім мало їжі та знущалися морально (порівнювали зі свинями та «пропонували» помочитися у їжу).

ОСОБА_145 був свідком, як військові РФ катували чоловіка, який потім помер на очах у інших полонених. Тіло цього чоловіка лежало у підвалі з полоненими десь день. Військові РФ потім сказали, що цього чоловіка начебто вбив місцевий «наркоман» ОСОБА_146 (насправді не наркозалежний, просто мав вади промови, багато місцевих його знали, мав 2-річного сина). Через декілька днів військові РФ привели до підвалу ОСОБА_146, який казав полоненим, що йому щось вкололи, від чого він вів себе неадекватно. На прохання покликати лікаря військові РФ відмовлялися, оскільки називали ОСОБА_146 «нациком» та «наркоманом». ОСОБА_146 помер на очах у ОСОБА_145 та інших полонених. Тіло ОСОБА_146 пролежало у підвалі ще день перед тим, як його забрали.

Також полонених змусили читати текст пропагандистського змісту під відеозапис та погрожували розстріляти. Загалом ОСОБА_145 та його сусід утримувалися у полоні 69 днів, протягом яких він втратив 22 кілограми.

Резюме свідчення № 61

Військові РФ захопили ОСОБА_144, який раніше служив у ЗС України, у полон із квартири, де він проживав разом зі своєю дружиною та двома малолітніми дітьми, для проведення т. зв. «фільтрації». Військові РФ тривалий час утримували ОСОБА_144 у різних приміщеннях ІТТ та виправних колоній у нелюдських умовах (надзвичайна перенаселеність приміщень, недостатня кількість їжі, відсутність питної води, неможливість тривалий час помитися, заборона стояти та сидіти вдень, відсутність прогулянок тощо). Загалом ОСОБА_144 утримувався у полоні з 3 квітня 2022 року по 28 липня 2023 року. Під час прибуття у кожне нове місце утримання військові РФ роздягали ОСОБА_144, обшукували, били та катували його електрострумом. Також ОСОБА_144 був повторно захоплений у полон, коли він намагався виїхати з території невизнаних т. зв. «республік» на територію РФ. ОСОБА_144 також свідчить, що військові РФ роздягнули та обшукали його дружину, коли та шукала його, коли його захопили у полон.

Резюме свідчення № 62

Військові РФ захопили ОСОБА_147 у полон після того, як він зі своєю сім'єю пройшли т. зв. «фільтрацію» для того, щоб отримати можливість виїхати на підконтрольну Україні територію та за день до дати, коли ОСОБА_147 мав виїхати з т. о. т. м. Маріуполь. ОСОБА_147 має активну проукраїнську позицію та є засновником відомого у м. Маріуполь театру, який

ставить п'єси сучасних українських авторів. Син ОСОБА_147 є особою з інвалідністю 1 групи з дитинства (є невербальним аутистом).

Військові РФ утримували ОСОБА_147 у полоні загалом протягом 10 місяців, протягом яких його неодноразово «допитували», а саме кували, зокрема, били по спині палицею та погрожували розстрілом чи вбивством сім'ї. Військові РФ утримували ОСОБА_147 у т. зв. «Ізоляції», де були нелюдські умови утримання.

Резюме свідчення № 63

Військові т. зв. «ДНР» захопили у полон ОСОБА_148 та її чоловіка ОСОБА_149. Подружжя розділили, та ОСОБА_148 утримували у камері на заводі «Ізоляція». Під час утримання у полоні військові РФ кували ОСОБА_148, а саме били її по тулубу, обличчю, ногам та рукам, примушували роздягатися перед незнайомими чоловіками, глузували з неї, погрожували зґвалтуванням та били оголену, а також душили її пакетом, який насильно тримали на голові, поки ОСОБА_148 не втрачала свідомість. Умови утримання у камері на заводі «Ізоляція» були нелюдськими. Після цього ОСОБА_148 перевезли до приміщення Донецького слідчого ізолятору, де продовжили утримувати, поки її не обміняли в ході обміну полоненими.

У той час, коли ОСОБА_148 утримували у полоні, їх дітей ОСОБА_150 та ОСОБА_151 т. зв. «служба опіки» т. зв. «ДНР» намагалася переконати, що начебто їх мати та батько вже страчені за начебто вчинені ними злочини. Дітей ОСОБА_148 обманом вивезли до РФ, де молодшу дитину — неповнолітнього ОСОБА_150 — почали готувати до всиновлення у російську родину. Дітей ОСОБА_148 вдалось повернути, проте її чоловіка ОСОБА_149 продовжують утримувати у полоні.

Резюме свідчення № 64

Під час тимчасової окупації м. Буча військові РФ захопили у полон ОСОБА_152 та його сім'ю, зокрема, і його сина ОСОБА_153. З 18 по 28 березня 2022 року військові РФ протиправно утримували ОСОБА_152 та його сім'ю у підвалі його будинку, який військові РФ обрали для дислокації свого особового складу та військової техніки. Протягом утримання у полоні військові РФ застосовували до полонених фізичне насильство. 25 березня 2022 року військові РФ імітували розстріл ОСОБА_153 на очах у його батька ОСОБА_152, а потім побили ОСОБА_153 та вдарили його ножом у область шиї.

Резюме свідчення № 65

Військові РФ захопили неповнолітнього ОСОБА_154 у полон, коли той евакуювався з м. Мелітополь до м. Запоріжжя. Військові РФ здобули інформацію, що ОСОБА_154 є сином високопосадовця міської державної адміністрації м. Запоріжжя. Військові РФ утримували ОСОБА_154 у полоні у приміщенні Василівського ВП. ОСОБА_154 утримували у нелюдських умовах та примушували прибирати приміщення, де військові РФ кували інших захоплених у полон людей. ОСОБА_154 був свідком багатьох катувань, які вчиняли військові РФ проти полонених. Протягом утримання у полоні з батьком ОСОБА_154 вів перемовини чоловік на ім'я Мурад Саїдов, який бажав обміняти ОСОБА_154 на свого сина. Пізніше Мурад Саїдов перевіз ОСОБА_154 до м. Мелітополь та помістив у готель. Також Мурад Саїдов показував ОСОБА_154 сфабриковану проти нього т. зв. «кримінальну справу» за нібито збут наркотиків, яку використовували для шантажу його батька. Протягом утримання у полоні у ОСОБА_154 були проблеми зі здоров'ям, зокрема, напади та надзвичайно високий тиск.

Резюме свідчення № 66

Військові РФ захопили ОСОБА_160 та його товариша ОСОБА_161 у полон, коли ті поверталися з продуктового магазину в тимчасово окупованому місті Тростянець Сумської області. Військові РФ утримували ОСОБА_160 та ОСОБА_161 у підвалі залізничного вокзал міста Тростянець у нелюдських умовах та катували. Військові РФ проводили щодо ОСОБА_160 т. зв. «допит», під час якого жорстоко катували ОСОБА_160, а саме били його руками, гумовими палицями та прикладами від автоматів по обличчю, тулубу, голові, шиї, спині, сідницях та інших частинах тіла. Від отриманих ударів ОСОБА_160 втрачав свідомість. Військові РФ намагалися дізнатися у ОСОБА_160 місце дислокації ЗС України, проте ОСОБА_160 не володів такою інформацією, і військові РФ продовжували його бити. ОСОБА_160 також був свідком катувань інших полонених.

ДОДАТОК 2.

ВИКЛАД СВІДЧЕНЬ ЖЕРТВ ТА СВІДКІВ КАТУВАННЯ, ЯКІ ОТРИМАНІ ХПГ ВНАСЛІДОК ПРЯМИХ КОНТАКТІВ З ПОСТРАЖДАЛИМИ

Свідчення № 1 (Свідчить ОСОБА_1) Місце події: т. о. т. Харківської області

У період з 18 квітня по 20 квітня 2022 року ОСОБА_1 утримували у полоні у приміщенні Балаклійського відділу поліції (вул. Жовтнева, місто Балаклія). При захопленні ОСОБА_1 замотали руки та голову скотчем. У приміщенні Балаклійського відділу поліції ОСОБА_1 били кулаками та ногами по голові, тулубу, рукам та ногам, а потім гумовим кийком били по голові, рукам, ногам та спині; також били електрошокером біля ребер праворуч та ліворуч. Через отримані травми ОСОБА_1 згодом звертався до лікарні за медичною допомогою²¹⁴.

Потім, у період з 20 квітня по 22 квітня 2022 року ОСОБА_1 утримували у підвалі (льосі) Балаклійського автопарку (вул. Загородня, місто Балаклія).

Після цього, з 22 квітня по 28 квітня 2022 року — знову у приміщенні Балаклійського відділу поліції. Разом із ОСОБА_1 утримувалися ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5²¹⁵, а також двоє братів ОСОБА_6 та ОСОБА_7.

ОСОБА_1 свідчить, що його утримували у приміщенні камери приблизно 1,5 на 3 метри; з продуктів харчування на добу давали 1 літр води на всіх та 1 ложку каші на людину, а коли тримали у підвалі (льосі) — взагалі не кормили; у туалет не виводили; медичну допомогу не надавали.

У зв'язку із вищезазначеними подіями, ОСОБА_1 звернувся із заявою про кримінальне правопорушення до правоохоронних органів України. Досудове розслідування у справі триває²¹⁶.

Свідчення № 2 (свідчить ОСОБА_5) Місце події: т. о. т. Харківської області

23 квітня 2022 року близько 13:00 ОСОБА_5 перебував у селі Волохів Яр у свого товариша, де вони різали свиню на подвір'ї. У цей момент до воріт під'їхало два автомобіля: (1) «Шевроле Нива» світло-сірого кольору без номерного знаку, та (2) «Дача Logan» світло-зеленого кольору без номерного знаку. З даних автомобілів на подвір'я зайшли троє чоловіків у камуфляжній формі зеленого кольору зі зброєю (автоматами та пістолетами);

²¹⁴ Медична документація по справі може бути надана на запит.

²¹⁵ Свідчення ОСОБА_5 викладені у Свідченнях № 2.

²¹⁶ Інформація внесена до ЄРДР за № 12022221080000632.

двоє із цих чоловіків були у балаклавах. ОСОБА_5 свідчить, що, ймовірно, ці особи були співробітниками ФСБ РФ. Зазначені чоловіки у зеленій камуфляжній формі наказали ОСОБА_5 та його товаришу пред'явити документи, що посвідчують особу. Після перевірки документів, зазначені чоловіки у зеленій камуфляжній формі вивели ОСОБА_5 під руки за подвір'я. Поруч із одним з двох автомобілів, на якому вони приїхали, особи у формі наділи ОСОБА_5 мішок на голову та кайданки на руки, після чого посадили у автомобіль «Дача Логан» світло-зеленого кольору.

У автомобілі «Дача Логан», окрім ОСОБА_5, сиділи ще троє військових РФ. Надалі автомобіль почав рухатися у невідомому ОСОБА_5 напрямку (ОСОБА_5 продовжували утримувати із мішком на голові). Десь через 5 хвилин автомобіль зупинився; водій вийшов з-за керма та відчинив двері, де сидів ОСОБА_5. Водій зняв з голови ОСОБА_5 мішок та сказав, що треба поговорити; у цей момент ОСОБА_5 побачив, що автомобіль зупинився на ділянці автошляху між селом Яковенковим Ізюмського району Харківської області у напрямку міста Балаклія Ізюмського району Харківської області. Далі військовий РФ (водій) *декілька разів (три або чотири) кулаком правої руки у тактичній рукавиці вдарив ОСОБА_5 по обличчю, внаслідок чого у ОСОБА_5 утворилася гематома під оком та були розбиті верхня та нижня губа.*

Після цього побиття, військові РФ знову надягли ОСОБА_5 на голову мішок та протягом близько 30 хвилин возили по різних блок-постах околиць міста Балаклія. Далі автомобіль, як потім зрозумів ОСОБА_5, прибув до приміщення Балаклійського відділу поліції, де один із військових РФ через ворота завів ОСОБА_5 до камери в приміщенні ІТТ. Перед входом до камери із голови ОСОБА_5 зняли мішок та кайданки; так ОСОБА_5 побачив, що на металевих дверях камери був позначений номер «0».

Через 10-15 хвилин після того, як ОСОБА_5 завели до камери, до неї привели ще одного чоловіка із тілесними ушкодженнями. Згодом ОСОБА_5 дізнався, що цього чоловіка звуть ОСОБА_1²¹⁷. У цій камері ОСОБА_5 утримували 20 діб; протягом цього часу військові РФ не «допитували» ОСОБА_5 та іноді випускали на прогулянку. ОСОБА_5 свідчить, що ОСОБА_1 утримували у камері близько 1 тижня; періодично військові РФ забирали ОСОБА_1 на т. зв. «допити» у приміщення Балаклійського відділу поліції, після чого ОСОБА_1 повертався зі слідами тілесних ушкоджень на обличчі та тілі.

ОСОБА_5 свідчить, що з самого першого дня його утримання у камері із номером «0» він відірвав металевий бігунок зі своєї кофти та надряпав на стіні, яка знаходиться праворуч від входу до камери, своє прізвище, ініціали та дату (23 квітня 2022 року), а у подальшому відмічав кількість днів перебування у камері; аналогічно почав дряпати і ОСОБА_1.

На 20-й день утримання ОСОБА_5 у полоні, його забрали, як він свідчить, ймовірно, співробітники ФСБ РФ на перший поверх Балаклійського відділу поліції для проведення т. зв. «допиту». У кабінеті перебувало троє осіб у камуфляжній формі (один із них був у балаклаві). Один із військових РФ посадив ОСОБА_5 на стілець поруч зі стіною, а сам військовий РФ сів за стіл навпроти, *вийняв пістолет «ПМ» та поклав на стіл, направивши дуло на ОСОБА_5 — таким чином військові РФ чинили психологічний тиск на ОСОБА_5.* Далі військовий РФ сказав ОСОБА_5 розповідати про своїх братів, один із яких був учасником АТО; ОСОБА_5 відповів, що він не підтримує зв'язок з братами, їх місце перебування йому невідоме. Після цього *військові РФ запитали ОСОБА_5 про його «останнє бажання», на що ОСОБА_5 відповів, що хоче сходити у туалет та попити води; військові РФ виконали прохання ОСОБА_5, а потім відвели його до камери із номером «0».* Коли військові

²¹⁷ Свідчення ОСОБА_1 викладені у Свідченнях № 1.

РФ повернули ОСОБА_5 до камери, ОСОБА_1 там вже не було, проте у камері утримувався місцевий мешканець ОСОБА_8²¹⁸. Після цього військові РФ більше не «допитували» ОСОБА_5. 14 травня 2022 року військові РФ відпустили ОСОБА_5.

У зв'язку із вищезазначеними подіями, ОСОБА_1 звернувся із заявою про кримінальне правопорушення до правоохоронних органів України. Досудове розслідування у справі триває²¹⁹. У справі проведено допит ОСОБА_5 та слідчий експеримент, під час якого ОСОБА_5 на місцевості показав слідчим, де його захопили військові РФ, де його бив військовий РФ (на автошляху між селом Яковенкове та містом Балаклія) та місце утримання ОСОБА_5 у полоні (у приміщенні Балаклійського відділу поліції).

Свідчення № 3 (свідчить ОСОБА_8)
Місце події: т. о. т. Харківської області

26 березня 2022 року близько 11:30 ОСОБА_8 перебував у себе вдома у місті Балаклія Ізюмського району Харківської області. У цей час до двору ОСОБА_8 на автомобілі «УАЗ 452» та броньованій машині «КАМАЗ» приїхали близько десяти військових т. зв. «ЛНР». Військові т. зв. «ЛНР» надягли ОСОБА_8 на голову мішок та під дулами ручного кулемету та автомату повели до автомобіля «УАЗ». ОСОБА_8 попросив попрощатися із матір'ю, проте військові т. зв. «ЛНР» відмовили.

ОСОБА_8 свідчить, що його, ймовірно, відвезли до станції транспортного обслуговування для вантажних автомобілів (також відома як Балаклійський автопарк; вул. Загородня, місто Балаклія). Там до ОСОБА_8 прийшов чоловік, судячи з мови — росіянин. Цей чоловік почав «допитувати» ОСОБА_8, під час т. зв. «допиту» погрожував ОСОБА_8 «прострелили коліна». Ввечері ОСОБА_8 відпустили. Протягом дня утримання ОСОБА_8 у полоні з нього не знімали мішок та кайданки; на прохання ОСОБА_8 дати води відмовили; погрожували вбити його, якщо той розповість кому-небудь про те, де його утримували, та про що випитували. Це було перше захоплення у полон ОСОБА_8.

5 травня 2022 року до будинку ОСОБА_8 приїхали військові РФ (за свідченнями ОСОБА_8, це були «кадірівці» та росіяни) на чотирьох автівках: (1) броньована машина «Тигр», (2) броньована машина «КАМАЗ», (3) автомобіль «Тойота Королла» кольору блакитний металік, та (4) автомобіль жовтого кольору.

Військові РФ націлили зброю на ОСОБА_8, наказали віддати ключі від Балаклійського краєзнавчого музею (дружина ОСОБА_8 була директором музею), провели т. зв. «обшук» вдома у ОСОБА_8 (викрали бінокль, гвинтівку, 15 000 гривень готівкою, 1200 доларів США готівкою, ноутбук та інші речі). Під час т. зв. «обшуку», коли військові РФ знаходили речі із українською символікою, вони били ОСОБА_8 руками.

Потім військові РФ привезли ОСОБА_8 до музею та питали про експонати. Під час цього т. зв. «допиту» знущалися, зокрема, казали, що «українську націю треба вирізати, як свиней». У напівпідвальному приміщенні музею військові РФ продовжували бити ОСОБА_8 — наносили численні удари шомполом та прикладами від автоматів, а також били ногами. Від численних побоїв ОСОБА_8 неодноразово втрачав свідомість.

Під час т. зв. «допиту» **військовий РФ (як свідчить ОСОБА_8, «чеченської зовнішності»)** із позивним **«Алі»** намагався відрізати ОСОБА_8 ліве вухо ятаганом із колекції музею,

²¹⁸ Свідчення ОСОБА_8 викладені у Свідченнях № 3.

²¹⁹ Інформація внесена до ЄРДР за № 22023220000000308.

проте йому це не вдалося, оскільки експонат був не гострий. На що **військовий РФ із позивним «Ірбіс», який був у них головним**, сказав не відрізати, щоб не забруднити автомобіль «Тойота».

Ввечері того ж дня ОСОБА_8 відвезли, ймовірно, знову до Балаклійського автопарку (ОСОБА_8 свідчить, що відчував яскраво виражений запах дизельного палива). Там **військові РФ імітували розстріл ОСОБА_8 (стріляли над вухом)**. Потім **військові РФ знову били ОСОБА_8 гумовою палицею, кулаками та ногами, внаслідок чого ОСОБА_8 знову втрачав свідомість**. Після цього ОСОБА_8 кинули до підвалу, де ОСОБА_8 лежав невідомо яку кількість часу.

Пізніше військові РФ витягнули ОСОБА_8 із підвалу та повели до першого поверху, де він почув крики чоловіка та удари по тілу. Коли цього чоловіка вивели, ОСОБА_8 завели. Там ОСОБА_8 знову били через те, що він воював у Чечні на початку 90-х років XX сторіччя; ОСОБА_8 знову втратив свідомість.

Після цього ОСОБА_8 облили водою, приєднали дроти до рук та ніг. Коли з ОСОБА_8 впала маска, він побачив на столі реостат. Військові РФ «допитували» ОСОБА_8 про «картотеку АТО». Під час т. зв. «допиту» ОСОБА_8 били струмом та іншими предметами по всьому тілу. Коли прийшов військовий РФ, який був головним, ОСОБА_8 сказав йому, що коли ОСОБА_8 звільнявся з посади військового комісара району, не було навіть терміну «АТО». На це «головний» відповів, що він почув ОСОБА_8, та наказав його вбити.

Після цього ОСОБА_8 вивели (він пройшов 73 кроки), поставили обличчям до стіни, вистрелили біля голови та одночасно вдарили по спині. ОСОБА_8 знову втратив свідомість та впав. ОСОБА_8 прийшов до тями, коли його вже вантажили до броньованої машини «КАМАЗ». Під час поїздки до броньованої машини «КАМАЗ» вкинули ще двох чи трьох полонених.

Після цього ОСОБА_8 відвезли до підвалу Балаклійського відділу поліції (вул. Жовтнева, місто Балаклія) та помістили до камери з табличкою «0». Там ОСОБА_8 протримали до 23 травня 2022 року. У двомісній камері ОСОБА_8 утримувався із шістьма іншими особами. Коли ОСОБА_8 привели до камери, там вже утримувалися інші особи, зокрема, жителі села Вербівка. Співкамерники ОСОБА_8 зв'язали його спортивною кофтою, бо у нього боліли ребра.

ОСОБА_8 свідчить, що його та іншого чоловіка побили військові РФ за те, що ОСОБА_8 та інший чоловік попросили вивести їх подихати свіжим повітрям. ОСОБА_8 також свідчить, що їм не давали їсти декілька діб; давали одну пляшку води на усю камеру; замість туалету стояли два відра.

Разом із ОСОБА_8 у камері утримувалися ОСОБА_5²²⁰ (волонтер, у якого забрали два автомобілі: (1) автомобіль «Hyundai Santa Fe» та (2) мікроавтобус помаранчевого кольору), та ОСОБА_9. ОСОБА_8 також свідчить, що у сусідніх камерах утримували ОСОБА_10 (у сусідній першій), ОСОБА_11, ОСОБА_12²²¹ (його тримали 46-49 діб).

23 травня 2022 року ОСОБА_8 вивели на т. зв. «допит» та повідомили, що ОСОБА_8 може бути вільним, проте застерегли, щоб «не радів», оскільки **пригрозили все одно вбити**. ОСОБА_8 пішов до своєї матері, яка проживає у місті Балаклія. Коли ОСОБА_8 прийшов до матері, там перебували ОСОБА_13 та ОСОБА_14.

У зв'язку із вищезазначеними подіями, ОСОБА_8 звернувся із заявою про кримінальне правопорушення до правоохоронних органів України. Досудове розслідування у справі триває²²².

²²⁰ Свідчення ОСОБА_5 викладені у Свідченнях № 2.

²²¹ Свідчення ОСОБА_12 викладені у Свідченнях № 44.

²²² Інформація внесена до ЄРДР за № 22023220000000286.

Свідчення № 4 (свідчить ОСОБА_15)
Місце події: т. о. т. Харківської області

ОСОБА_15 проживав разом зі своєю дружиною та сином ОСОБА_16²²³ в селі Нова Козача Харківського району Харківської області, поруч з кордоном з РФ. 24 лютого 2022 року населений пункт, де проживав ОСОБА_15, а також прилеглі території Харківської області були окуповані військовими РФ.

На початку квітня 2022 року військові РФ неодноразово приїздили до оселі ОСОБА_15, але він ховався у розташованому неподалік селі Турово. 6 квітня 2022 року військові РФ знайшли ОСОБА_15 там, забрали його разом з іншими місцевими мешканцями та відвезли до смт. Козача Лопань, де помістили до підвалу приміщення залізничного вокзалу «Козача Лопань» у Козачій Лопані Харківського району. В тому ж підвалі також перебував його син, ОСОБА_16, якого військові РФ раніше забрали з дому.

Приблизно через півгодини ОСОБА_15 повели на т. зв. «допит» на другий поверх вокзалу, де наказали роздягнутись до поясу і побили так, що він майже втратив свідомість. Коли його притягнули та кинули до камери, на його спині, животі та обличчі були криваві садна. Перший час після катувань ОСОБА_15 навіть не міг впізнати свого сина.

Приблизно о 22:00 того ж дня у камеру із дерев'яною битою в руках прийшов **т. зв. «командир батальйону» військових т. зв. «ЛНР»**, який, на вигляд, був у стані сильного алкогольного сп'яніння. Спочатку цей т. зв. «командир батальйону» побив 17-річного хлопця ОСОБА_17²²⁴ (також місцевого мешканця), а потім *побив до невідомого стану самого ОСОБА_15*. На щастя, один з конвоїрів викликав лікаря, після чого до ОСОБА_15 застосували адреналін.

Наступні три дні ОСОБА_15 не катували, мотивуючи це тим, що він може не витримати катування і померти.

15 квітня 2022 року ОСОБА_16 та ще трьох осіб звільнили та відпустили додому; ОСОБА_15, який перед звільненням сина ще був дуже слабким, разом з іншими позбавленими фізичної свободи українцями залишався у підвалі КПП «Гоптівка». Наскільки відомо від ОСОБА_16, решту полонених, які утримуються в приміщенні КПП «Гоптівка» наприкінці липня 2022 року вивезли у невідомому напрямку (як згодом з'ясувалося, на територію РФ).

15 червня 2022 року одна з місцевих мешканок села Козача Лопань сказала дружині ОСОБА_15, що з ним все добре, і він утримується на території РФ, що пізніше підтвердила й інша особа, яка працювала при окупаційній владі у смт. Козача Лопань.

Наприкінці вересня за заявою дружини ОСОБА_15 СБ України розпочало кримінальне провадження за фактом викрадення, незаконного позбавлення свободи та катувань її чоловіка²²⁵.

Свідчення № 5 (свідчить ОСОБА_16)
Місце події: т. о. т. Харківської області

Станом на 24 лютого 2022 року ОСОБА_16 проживав у приватному будинку в селі Нова Козача Харківського району Харківської області разом зі своєю матір'ю ОСОБА_18 та батьком ОСОБА_15²²⁶, який у 2015 році був учасником АТО, після чого працював викладачем у військовому університеті та вийшов на пенсію.

²²³ Свідчення ОСОБА_16 викладені у Свідченнях № 5.

²²⁴ Свідчення ОСОБА_17 викладені у Свідченнях № 6.

²²⁵ Інформація внесена до ЄРДР за № 12022221230001171.

²²⁶ Свідчення ОСОБА_15 викладені у Свідченнях № 4.

24 лютого 2022 року населений пункт, де проживав ОСОБА_16, а також прилеглі території Харківської області були окуповані військовими РФ.

4 квітня 2022 року близько 8:30 ранку, коли ОСОБА_16 ще спав, до будинку під'їхала військова техніка РФ. ОСОБА_15 розбудив ОСОБА_16 і запропонував тікати, але ОСОБА_16 відмовився, і тоді ОСОБА_15 втік сам.

Військові РФ провели т. зв. «обшук» у будинку ОСОБА_16, при цьому весь час *тримаючи ОСОБА_16 під прицілом автомата*. Після цього військові РФ повезли ОСОБА_16 до його сусіда ОСОБА_19; ОСОБА_19 військові РФ також забрали з дому. Дорогою військові РФ забрали з дому також колишнього співробітника поліції та учасника АТО ОСОБА_20.

ОСОБА_16 разом із його односельцями із зав'язаними очима посадили у броньований автомобіль «Тигр» і привезли на залізничний вокзал «Козача Лопань», розташований у смт. Козача Лопань на відстані приблизно 5 км від будинку ОСОБА_16. На вокзалі всіх затриманих завели до підвалу, де у приміщенні (камері) розміром приблизно 3 на 3 метри вже утримували приблизно 8 осіб. Меблі та вентиляція в підвалі були відсутні, всі сиділи прямо на бетонній підлозі. ОСОБА_16 свідчить, що перші два дні полонених взагалі не годували, потім раз на день давали польову кашу.

Приблизно через 2 години ОСОБА_16 повели на другий поверх вокзалу до кабінету № 3, де було двоє чоловіків у військовій формі з емблемами т. зв. «ЛНР». Йому наказали роздягнутися до поясу, після чого один із чоловіків бив ОСОБА_16 по всьому тілу батогом, кийком, душив мотузкою, пробивали голову твердим предметом, схожим на шмат господарського мила. Також йому приставили ножа до шиї ззаду і надрізали мочку лівого вуха. Під час т. зв. «допиту» військові РФ ставили ОСОБА_16 питання щодо його колишньої служби, а також у зв'язку з тим, що у ОСОБА_16 в телефоні було багато контактів товаришів по службі, тому люди, які проводили т. зв. «допит», думали, що ОСОБА_16 — начебто коригувальник вогню ЗС України. Другий чоловік записував свідчення. Втомившись катувати ОСОБА_16, його відвели назад у камеру.

5 квітня 2022 року близько 20:00 у камеру у підвалі помістили ще 10 осіб, серед яких був і батько ОСОБА_16 — ОСОБА_15. Приблизно через півгодини ОСОБА_15 повели на другий поверх вокзалу на т. зв. «допит», а через 15 хвилин принесли назад і кинули в камеру. ОСОБА_15 був роздягнений до поясу, на його спині, животі та обличчі були криваві садна. Перші кілька хвилин після повернення до камери ОСОБА_15 не міг впізнати свого сина ОСОБА_16.

Приблизно о 22:00 того ж дня у камеру із дерев'яною битою в руках прийшов **т. зв. «командир батальйону» військових т. зв. «ЛНР»**, який, на вигляд, був у стані сильного алкогольного сп'яніння. Спочатку цей т. зв. «командир батальйону» побив 17-річного хлопця ОСОБА_17, а потім побив до несвідомого стану ОСОБА_15. На щастя, один з конвоїрів викликав лікаря, після чого до ОСОБА_15 застосували адреналін.

Перші два дні ОСОБА_16 не давали ні їсти, ні пити. 6 квітня 2022 року близько 12 години дня, затриманим принесли кашу та шматок хліба. Приблизно о 14:00 того ж дня ОСОБА_16 зі зв'язаними руками та зав'язаними очима знову повели на другий поверх будівлі вокзалу на т. зв. «допит», тому він не може сказати, скільки людей знаходилося у кабінеті. Цього разу ОСОБА_16 катували електричним струмом, підключаючи дроти до мочок його вух та до носа. Запитання ставили такі ж самі, як і минулого разу.

Наступні три дні ОСОБА_15 не катували, мотивуючи це тим, що він може не витримати катування і померти.

На третій день перебування ОСОБА_16 у підвалі туди прийшов той самий **т. зв. «командир батальйону» військових т. зв. «ЛНР»** із пістолетом у руках, запитав, коли день народження Леніна, і, не отримавши відповіді, зробив постріл у стелю.

На четвертий та п'ятий день ОСОБА_16 *відправили рити окопи* біля школи старших класів у селі Козача Лопань.

На шостий день ОСОБА_16 та ОСОБА_15 вивезли на КПП «Гоптівка», що знаходиться на кордоні між Харківською областю України та Белгородською областю РФ. Там ОСОБА_16 знову катували струмом, але більшої сили і з використанням води (вологих ганчірок) для кращого контакту електродів з тілом. Після ОСОБА_16 катували струмом його батька, ОСОБА_15. Як виглядали люди, які його катували, ОСОБА_16 не знає, оскільки його очі були зав'язані, але йому відомо, що т. зв. «допит» проводили **співробітники ФСБ РФ**.

Наприкінці вересня за заявою ОСОБА_16 СБУ України розпочало кримінальне провадження за фактом викрадення, незаконного позбавлення свободи та катувань²²⁷. ОСОБА_16 була проведена судово-медична експертиза²²⁸, яка виявила одне тілесне ушкодження, яке, на думку експерта, могло бути отримане в період його незаконного позбавлення свободи.

Свідчення № 6 (свідчить ОСОБА_17)
Місце події: т. о. т. Харківської області

24 лютого 2022 року зранку військова техніка ЗС РФ перетнула державний кордон з Україною та заїхала до смт. Козача Лопань; з того часу і до моменту деокупації селища ЗС України у вересні 2022 року смт. Козача Лопань було т. о. т.

17 квітня 2022 року приблизно о 12:00 — 12:30 ОСОБА_17, якому на той момент було 17 років, вийшов зі свого будинку на відкритий простір у полі, де можна було підключитися до мобільного Інтернету, щоб відмітитись на заняттях у коледжі. У цей момент до ОСОБА_17 підійшли двоє людей у зеленій формі, націлили на ОСОБА_17 пістолет, відвели до автомобіля, що стояв поруч із полем, і змусили лягти на землю. За свідченнями ОСОБА_17, один із військових у зеленій формі був «східної зовнішності, ймовірно, бурят», а інший повідомив, що він із т. зв. «ЛНР». Військові РФ проглянули телефон ОСОБА_17 і знайшли там його листування з друзями у додатку «Telegram», де він робив негативні висловлювання щодо російської окупації та повідомляв їм, що відбувається у смт. Козача Лопань.

Дізнавшись про таке, військові РФ перевезли ОСОБА_17 до приміщення «Нової пошти». Там його «допитували» один чоловік у формі з написом «Поліція ЛНР», який під час «допиту» загрожував ОСОБА_17 розстрілом.

Після цього ОСОБА_17 натягнули на голову та очі шапку і повезли на КПП «Гоптівка». Там у нього відібрали особисті речі, зокрема телефон, годинник та ланцюжок, і знову почали проводити т. зв. «допит»; ОСОБА_17 свідчить, що його «допитували» двоє людей у формі з шевронами та написом «Поліція ЛНР». Після «допиту» ОСОБА_17 відвели до камери.

За свідченням ОСОБА_17, у камері утримували 6 осіб, у тому числі ОСОБА_21, сім'я якого жила неподалік від ОСОБА_17. ОСОБА_17 спочатку не впізнав ОСОБА_21, оскільки останній був сильно побитий і лежав із поламаними ребрами. Також у камері утримувалися ОСОБА_22 з Цупівки, ОСОБА_23 з Нової Козачої, ОСОБА_24 з Черкаської Лозової та ОСОБА_25 з Макарівки. У камері не було ні туалету, ні ліжок, всі сиділи та спали на підлозі.

Через 20 хвилин ОСОБА_17 знову повели на т. зв. «допит», при цьому в кімнаті було вже до 10 чоловіків у формі та зі зброєю, які розмовляли російською, а йому дозволили розмовляти «суржиком». Одного із цих чоловіків інші **називали «Білий»**, і такий самий напис був

²²⁷ Інформація внесена до ЄРДР за № 12022221230001171.

²²⁸ Медична документація по справі може бути надана на запит.

у нього на футболці. Військові РФ переглядали записи на телефоні ОСОБА_17 і запитували, кому ОСОБА_17 начебто передавав інформацію про війська РФ; ОСОБА_17 заперечував, що нікому не передавав таку інформацію, за що *військові РФ били ОСОБА_17 гумовою палицею по голові та вимагали відповідати на питання. Також військові РФ погрожували ОСОБА_17 посадити його анальним отвором на скляну пляшку, проте не зробили цього.*

Після цього до пальців рук ОСОБА_17 під'єднали електричні клєми і подали електричний струм: спочатку секунд на 5, а потім — десь на 30.

Після закінчення катувань ОСОБА_17 вивели в коридор і наказали написати, що він вибачається, що ображав військових РФ і начебто передавав інформацію про них. Також військові РФ погрозами застосування нових катувань примусили ОСОБА_17 відповідати на запитання російських журналістів-пропагандистів; відповіді ОСОБА_17 були записані на відео та у подальшому розповсюджені у мережі Інтернет.

Після цього ОСОБА_17 ще 13 днів протримали у камері площею приблизно 16 кв. м.

10 травня 2022 року ОСОБА_17 посадили в автомобіль та відвезли додому до бабусі. При цьому військові РФ забрали у ОСОБА_17 паспорт. Також, протягом ще двох тижнів ОСОБА_17 за наказом військових РФ ходив відмічатись у т. зв. «комендатурі» військових РФ.

За фактом викрадення, незаконного позбавлення свободи та катувань ОСОБА_17 СБ України розпочала кримінальне провадження²²⁹.

Свідчення № 7 (свідчить ОСОБА_26)

Місце події: т. о. т. Харківської області

В ході збройної агресії РФ проти України 24 лютого 2022 року територія, на якій мешкав ОСОБА_26, була тимчасово окупована військами РФ.

30 травня 2022 року, біля 11:00, коли ОСОБА_26 перебував на городі домоволодіння свого колишнього тестя, до будинку під'їхали легкові автомобілі з позначкою «Z» та прапором РФ. З машин вийшло семеро чоловіків у військовій формі, які *почали бити ОСОБА_26 руками, ногами та прикладами автоматів.* Після побиття потерпілому одягли на голову шапку, обмотали скотчем та привезли до приміщення Ізолятору тимчасового тримання (ІТТ), яке розташоване у приміщенні Куп'янського районного відділу поліції.

Там ОСОБА_26 *били металопластиковою трубою та офіцерським ремнем, намотаним на руку, з коментуванням і лайкою з приводу того, що він приймав участь у АТО.* Після чого потерпілого відвели до камери № 10 у приміщенні ІТТ, де також перебував ОСОБА_27, на вигляд приблизно 50-53 років, який був жорстоко побитий.

Наступного дня військові РФ відвели ОСОБА_26 до іншого приміщення, *де до його вух та статевих органів під'єднали дроти, збили на підлогу, на якій була вода, та кували електричним струмом, при цьому проводили т. зв. «допит» щодо обставин його служби в АТО та наявності в нього зброї.*

Ще через день ОСОБА_26 *били мішком з піском по голові та всьому тілу.* В камеру, де тримали ОСОБА_26, приводили також інших осіб, мешканців міста Куп'янськ та Куп'янського району Харківської області, у тому числі міського голову Куп'янська. Всіх затриманих кували під час їх перебування у приміщенні ІТТ.

²²⁹ Інформація внесена до ЄРДР за № 22022220000003205.

ОСОБА_26 свідчить, що частина військових РФ, які утримували цивільних та катували їх у приміщенні ІТТ, були **військовими т. зв. «ЛНР»**, проте при вирішенні питання про звільнення утримуваних людей військові т. зв. «ЛНР» питали дозволу у **співробітника ФСБ РФ**; також ОСОБА_26 свідчить, що затриманих осіб катували колишні співробітники правоохоронних органів України, які перейшли на бік ворога.

7 вересня 2022 року, коли ЗС України провели наступальну операцію по звільненню Харківської області, ОСОБА_26, звільнився з полону і повернувся на свободу.

1 грудня 2022 року ОСОБА_26 звернувся за правовою допомогою до ХПГ. У той же день адвокати ХПГ організували проведення судово-медичного обстеження ОСОБА_26²³⁰. Оскільки з часу завдання ОСОБА_26 тілесних ушкоджень минув значний час, експерт не зміг достовірно зробити висновок про тілесні ушкодження, які б могли утворитись в період його незаконного позбавлення свободи.

26 січня 2023 року прокуратура розпочала розслідування за фактом викрадення, незаконного позбавлення свободи та катувань ОСОБА_26²³¹. Оскільки ОСОБА_26 більше трьох місяців тримали в місці несвободи, за цей час він контактував з багатьма іншими особами, яких теж викрали і тримали в одному приміщенні разом з ним; ОСОБА_26 надав слідчим детальну інформацію про таких осіб, а також дав опис тих осіб, хто «допитував» його, а також осіб, які співробітничали з військовими РФ.

Свідчення № 8 (свідчить ОСОБА_28)

Місце події: т. о. т. Харківської області

3 березня 2022 року близько 10:00 ОСОБА_28 був у себе вдома у селі Черкаські Тишки Харківського району Харківської області. Разом із ОСОБА_28 у цей час були його дружина ОСОБА_29 та дві родини знайомих, зокрема, ОСОБА_30, ОСОБА_31 та її син ОСОБА_32, а також ОСОБА_33.

У цей час до будинку підїхали два автомобіля: (1) вантажний автомобіль «УРАЛ» та (2) позашляховик чорного кольору. Із автомобілів вийшли більше 10 військових т. зв. «штурмової бригади» т. зв. «ЛНР».

Військові РФ поставили усіх, хто був у будинку, обличчям до стіни та до паркану і спитали, чи усі вийшли із будинку. Військові РФ пригрозили, що якщо хтось сховався, то «буде розстріляний на місці». Після цього військові РФ провели т. зв. «обшук» у будинку, внаслідок чого забрали документи про право власності на майно та шість мобільних телефонів.

ОСОБА_28 свідчить, що військові РФ *натягнули йому на голову шапку так, щоб та закривала очі, та примотали її до голови скотчем*. Після цього військові РФ вкинули його до вантажного відділення кузову автомобіля «УРАЛ» та повезли у невідомому напрямку.

Протягом дня до кузову автомобіля «УРАЛ» були вкинуті ще чотири особи, серед яких були ОСОБА_34, ОСОБА_35²³² та ОСОБА_36, які усі є колишніми учасниками АТО. Як свідчить ОСОБА_28, їх привезли до магазину «Славутич» та помістили до сараю, де виготовляли труни; у цей час було вже близько 17:00.

Після цього військові РФ по черзі водили ОСОБА_28, ОСОБА_34, ОСОБА_35 та ОСОБА_36 на т. зв. «допит» у сусіднє приміщення. Під час т. зв. «допиту» військові РФ по-

²³⁰ Медична документація по справі може бути надана на запит.

²³¹ Інформація внесена до ЄДР за № 42023220000000027.

²³² Свідчення ОСОБА_35 викладені у Свідченнях № 9.

грозували розстріляти ОСОБА_28 та відрізати йому вуха. ОСОБА_28 свідчить, що під час т. зв. «допитів» його запитували щодо його сина ОСОБА_37, який раніше служив у АТО.

Наступного дня військові РФ знову «допитували» ОСОБА_28 та погрожували вбивством, але, як свідчить ОСОБА_28, т. зв. «допит» вже проводив **співробітник ФСБ РФ**.

Під час утримання у полоні військові РФ не дали ОСОБА_28 та іншим полоненим ні води, ні їжі; у туалет полонені ходили на відро.

ОСОБА_28 також свідчить, що під час утримання у полоні він чув позивні військових РФ, зокрема, **«Калининград», «Гранит», «Хан» та «Ярик»**.

Військові РФ «допитували» ОСОБА_28 близько двох тижнів. Під час т. зв. «допитів» військові РФ постійно били ОСОБА_28 по ногах, зокрема, по коліну лівої ноги били прикладом від автомата та ногами. Також військові РФ застосовували електрошокер та били ОСОБА_28 струмом.

5 березня 2022 року почалися морози, і ОСОБА_28 отримав обмороження усього тіла, оскільки його та інших полонених утримували у повністю неопалюваному сараї.

10 березня 2022 року військові РФ возили ОСОБА_28 та інших полонених на т. зв. «допит» до КПП «Гоптівка», де ОСОБА_28 «допитував» **співробітник ГРУ РФ та співробітник ФСБ РФ**. ОСОБА_28 свідчить, що під час перебування на КПП «Гоптівка» йому дали підписати документ про те, що начебто ОСОБА_28 не має претензій до військових РФ та начебто військові РФ його не катували.

14 березня 2022 року ОСОБА_28, ОСОБА_38, ОСОБА_35 та ще чотирьох чоловіків, які раніше служили у АТО та проживали у селі Липці, випустили на цвинтарі у селі Липці.

У зв'язку із вищезазначеними подіями, ОСОБА_28 звернувся із заявою про кримінальне правопорушення до правоохоронних органів України. Досудове розслідування у справі триває.

Свідчення № 9 (свідчить ОСОБА_35)

Місце події: т. о. т. Харківської області

3 березня 2022 року ОСОБА_35 приїхав додому до своєї матері, яка проживає у селі Руські Тишки Харківського району Харківської області. Коли ОСОБА_35 зайшов у будинок, військові РФ приставили до голови ОСОБА_35 дуло автомата, розвернули ОСОБА_35 обличчям до стіни та почали проводити т. зв. «обшук» у будинку (начебто шукали зброю).

Після т. зв. «обшуку» військові РФ *натягли ОСОБА_35 на очі шапку та примотали її скотчем до голови*; далі ОСОБА_35 посадили у вантажний автомобіль. Після того, як військові РФ дізналися, що ОСОБА_35 раніше служив у спецназі, вони також примотали його руки до борту машини. Далі ОСОБА_35 повезли у невідомому напрямку, при цьому ще два рази протягом поїздки автомобіль зупинявся.

Після того, як з ОСОБА_35 відмотали скотч та зняли шапку, він зрозумів, що військові РФ привезли його на базу «Славутич»²³³. Близько 14:00 ОСОБА_35 завели у сарай, а згодом забрали на т. зв. «допит». З самого початку т. зв. «допиту», військові РФ почали бити ОСОБА_35 по голові та катувати, зокрема, почали різати йому вуха та пальці. Під час т. зв. «допиту» військові РФ хотіли дізнатися місця розташування ЗС України.

Наступного дня військові РФ «допитували» ОСОБА_35 три рази; всі т. зв. «допити» проводили різні особи, проте задавали однакові питання. ОСОБА_35 свідчить, що один із

²³³ Це місце також називають «магазин «Славутич».

тих, хто його «допитував», був **співробітником ФСБ РФ**. Військові РФ також «допитували» ОСОБА_35 про його військову службу.

ОСОБА_35 свідчить, що протягом його утримання в полоні військові РФ «допитували» його кожного дня по три рази. Під час цих т. зв. «допитів» військові РФ *постійно били ОСОБА_35 руками та прикладами від автоматів*.

Утримували ОСОБА_35 у нелюдських умовах: *він спав на бетонній підлозі, коли на вулиці було приблизно від -5 до 1 градусів за Цельсієм; їсти давали один раз на день у відрі*.

Протягом перших чотирьох днів разом із ОСОБА_35 у сараї утримували ОСОБА_28²³⁴, ОСОБА_36 та ще одного молодого чоловіка. На четверту добу утримання ОСОБА_35 до сараю привели ОСОБА_38. ОСОБА_35 свідчить, що протягом цього часу із ним утримувалося близько 10 людей.

У сараї біля магазину «Славутич» ОСОБА_35 протримали до 12 березня 2022 року. 12 березня 2022 року військові РФ відвезли ОСОБА_35, ОСОБА_28, ОСОБА_38 та ще одного чоловіка з села Липці Харківського району Харківської області до приміщення відділу прикордонної служби (ВПС) «Козача Лопань». Там ОСОБА_35 «допитували», під час чого *постійно били струмом (застосовували електрошокер)*. ОСОБА_35 свідчить, що йому стало відомо, що приміщення ВПС «Козача Лопань» було місцем, де приймалось рішення про те, чи полоненого «судить чи відпустить».

Зранку 13 березня 2022 року ОСОБА_35 та інших полонених знову привезли на базу «Славутич» у Черкаських Тишках. Військові РФ пообіцяли випустити полонених 14 березня 2022 року.

14 березня 2022 року військові РФ *обстріляли сарай, де утримували ОСОБА_35 та інших полонених*. Близько 10:00 військові РФ наділи полоненим на очі шапки, примотали їх до голови скотчем, та повезли у невідомому напрямку (машина їхала хвилин 15–20).

Далі полонених, зокрема, ОСОБА_35, вивантажили із машини, вирахували у шеренгу та пересмикнули затвор. Потім «старший» серед військових РФ оголосив, що полонених відпускають; він наказав полоненим рахувати до 200, а потім знімати пов'язки.

Коли ОСОБА_35 зняв пов'язку, він зрозумів, що військові РФ висадили полонених у селі Липці Харківського району Харківської області. Далі ОСОБА_35 та інші полонені пішли до сільської ради та попрохали сільського голову доставити їх до Руських Тишків. Коли ОСОБА_35 приїхав до Руських Тишків, він пішов додому до матері.

У зв'язку із вищезазначеними подіями, ОСОБА_35 звернувся із заявою про кримінальне правопорушення до правоохоронних органів України. Досудове розслідування у справі триває²³⁵.

Свідчення № 10 (свідчить ОСОБА_39)
Місце події: т. о. т. Харківської області

18 березня 2022 року ОСОБА_39 разом зі своєю дівчиною ОСОБА_40²³⁶ перебували біля магазину «Славутич» у селі Черкаські Тишки Харківського району Харківської області. У цей момент до ОСОБА_39 підійшли близько десяти військових РФ, які почали перевіряти ОСОБА_39 та інших людей, що були поруч; після перевірки військові РФ приставили людей до стіни.

²³⁴ Свідчення ОСОБА_28 викладені у Свідченнях № 8.

²³⁵ Інформація внесена до ЄДР за № 22023220000000586.

²³⁶ Свідчення ОСОБА_40 викладені у Свідченнях № 11.

Після цього військові РФ повели ОСОБА_39 на т. зв. «допит» в гараж, а ОСОБА_40 залишилася стояти на вулиці неподалік від магазину «Славутич». Коли ОСОБА_39 завели в гараж, військові РФ спочатку його *сильно побили* і тільки після цього почали ставити запитання. ОСОБА_39 свідчить, що його «допитував» головний серед групи військових, проте ОСОБА_39 не знає його імені. ОСОБА_39 *перебував у шапці, натягнутій на очі та примотаній скотчем до голови*. Під час т. зв. «допиту» ОСОБА_39 запитували персональну інформацію, оскільки військові РФ думали, що ОСОБА_39 начебто корегувальник вогню, а також питали, чи є у ОСОБА_39 зв'язки із ЗС України. Після т. зв. «допиту» військові РФ дали ОСОБА_39 підписати аркуш паперу, на якому було щось записано з його слів, та відправили у сарай. Військові РФ також вимагали від ОСОБА_39 дати їм свій телефон.

У перший день військові РФ дали ОСОБА_39 та іншим захопленим у полон цивільним поїсти. ОСОБА_39 свідчить, що із ним у полоні утримували ще 3 чоловіків. Ввечері цього дня військові РФ завели до сараю ОСОБА_41, який почав випитувати у полонених, хто вони і як сюди потрапили. Зранку наступного дня військові РФ забрали ОСОБА_41.

ОСОБА_39 свідчить, що того ж вечора до сараю привели ОСОБА_42, який, за його словами, був громадянином РФ. ОСОБА_42 розповів полоненим, що він приїхав до кордону РФ з Україною, після чого його захопили військові РФ та відправили до сараю.

ОСОБА_39 свідчить, що вранці і ввечері до сараю заходив лікар. Другий день пройшов без сутичок, військові РФ не били ОСОБА_39.

На третій день зранку військові РФ визвали ОСОБА_40 на т. зв. «допит»; через чотири години ОСОБА_40 відпустили.

Після цього ОСОБА_39 визвали на т. зв. «допит». З самого початку т. зв. «допиту» військові РФ *почали бити ОСОБА_39*. Він вважає, що сталося це після того, як ОСОБА_41 передав військовим РФ їхню розмову, яка була у перший день. Оскільки військові РФ не отримали від ОСОБА_39 ніякої інформації, йому *погрожували розстрілом*. Після т. зв. «допиту» військові РФ вивели ОСОБА_39 та *водили його кругами*. Далі військові РФ *поставили ОСОБА_39 на коліна, приставили приклад та «зняли» затвор автомата*.

Не четвертий день ОСОБА_39 знову забрали з сараю. У цей день мама ОСОБА_39 привезла військовим РФ телефон ОСОБА_39. Коли ОСОБА_39 розблокував телефон для військових РФ, вони розпочали перевірку. Через деякий час військові РФ знайшли у телефоні ОСОБА_39 фотографії чоловіка у військовій формі та почали питати ОСОБА_39, хто цей чоловік; ОСОБА_39 їм не відповів, тому *військові РФ так сильно вдарили його об стіл, що ОСОБА_39 майже втратив свідомість*.

На п'ятий день із сараю вивели одного з полонених, а через 20 хвилин вивели і ОСОБА_39. На вулиці військовий РФ (за словами ОСОБА_39, «чеченської зовнішності») сказав ОСОБА_39 *«прощатися з життям»*. Після цих слів до ОСОБА_39 підійшло два військових т. зв. «ДНР» і почали питати ОСОБА_39, що він думає стосовно «ситуації з Донецьком та Луганськом». Після цього ОСОБА_39 та іншого полоненого погрузили в машину та повезли до КПП «Гоптівка». Коли вони приїхали, військові РФ поставили полонених до стінки та наказали не рухатися. *Після трьох годин очікування ОСОБА_39 повели на т. зв. «допит»*.

На т. зв. «допиті» ОСОБА_39 *прив'язали до стільця, до його пальців намотали драти та почали бити током*. Після цього т. зв. «допиту», ОСОБА_39 забрав інший військовий РФ, який знову почав «допитувати» ОСОБА_39. Після т. зв. «допиту» цей військовий РФ сказав конвойним, що *ОСОБА_39 завтра розстріляють*.

ОСОБА_39 свідчить, що у камері розмірами 3 на 5 метрів утримували 20 людей; не було, чим дихати, тому *деякі люди почали задихатися*. ОСОБА_39 свідчить, що він запам'ятав декількох чоловіків, яких також утримували у цьому приміщенні (серед них був чоловік із

села Циркуни, інші чоловіки із села Липці та чоловік, якого раніше утримували разом із ОСОБА_39 у сараї). Ввечері полоненим дали кашу з жиром та чашку чаю з шипшиною.

На другий день полонених відправили на роботи. На третій день полонених відправили на розвантаження товарів. У цей день ОСОБА_39 були прикладом.

На четвертий день військові РФ посадили ОСОБА_39 у машину і відвезли у село Стрілеца Харківського району Харківської області і там відпустили. За час полону у ОСОБА_39 утворився набряк ніг.

Коли ОСОБА_39 дійшов до села Глибоке, його знову почали «допитувати». На виході із села Глибоке на блок-пості військ РФ *військовий РФ почав стріляти у ОСОБА_39 та казав, щоб той не рухався.*

Коли ОСОБА_39 підійшов до села Липці, *військові РФ знову почали стріляти по ногах ОСОБА_39.* У селі Липці ОСОБА_39 пішов до своєї квартири, але не зміг до неї потрапити, оскільки у нього не було від неї ключів. Потім ОСОБА_39 пішов до своїх знайомих, які проживають у селі Липці.

Наступного ранку, а саме 25 березня 2022 року, за ОСОБА_39 приїхала його матір і забрала його.

У зв'язку із вищезазначеними подіями, ОСОБА_39 звернувся із заявою про кримінальне правопорушення до правоохоронних органів України. Досудове розслідування у справі триває²³⁷.

Свідчення № 11 (свідчить ОСОБА_40)

Місце події: т. о. т. Харківської області

18 березня 2022 року ОСОБА_40 разом зі своїм хлопцем ОСОБА_39²³⁸ їхали на скутері за гуманітарною допомогою; біля магазину «Славутич» у селі Черкаські Тишки Харківського району Харківської області ОСОБА_40 та ОСОБА_39 зупинили військові РФ. Військові РФ покликали «старших» та наказали ОСОБА_40 і ОСОБА_39 стати обличчям до стіни; після цього *військові РФ замотали ОСОБА_40 та ОСОБА_39 очі.*

Далі військові РФ повели ОСОБА_39 до сараю, а ОСОБА_40 у цей час чекала на вулиці. Після цього військові РФ повели ОСОБА_40 до гаражу і там почали «допитувати»; ОСОБА_40 свідчить, що військові РФ питали її про те, чи є у ОСОБА_40 зв'язки із ЗС України, також військові РФ казали, що ОСОБА_40 та її хлопець начебто «потрапили під підозру», а також військові РФ питали, що ОСОБА_40 «відчувала щодо Донецька та Луганська». Під час т. зв. «допиту» військові РФ *погрожували ОСОБА_40 розстрілом.* Окрім цього військові РФ «допитували» ОСОБА_40 про батька ОСОБА_39, зазначаючи, що ОСОБА_40 та ОСОБА_39 начебто «здають» батьку ОСОБА_39 інформацію про місцезнаходження військ РФ. ОСОБА_40 зазначає, що під час т. зв. «допиту» військові РФ щось записували собі, а в кінці наказали «підписати допит».

Далі ОСОБА_40 відвели до сараю, де утримували її хлопця ОСОБА_39 та ще троє чоловіків (пізніше ОСОБА_40 дізналася, що чоловіків звали ОСОБА_43, ОСОБА_44 та ОСОБА_45). Пізніше до сараю привели ОСОБА_41, а через деякий час також привели ОСОБА_42, який розповів, що він з РФ та приїхав до кордону РФ з Україною, щоб забрати

²³⁷ Інформація внесена до ЄРДР за № 22023220000000585.

²³⁸ Свідчення ОСОБА_39 викладені у Свідченнях № 10.

свою тітку. Далі ОСОБА_41 почав підозріло випитувати у полонених інформацію. Перший день утримання ОСОБА_40 та ОСОБА_39 у полоні закінчився.

На другий день військові РФ забрали ОСОБА_41, і більше він не з'являвся. Пізніше також забрали ОСОБА_42. *ОСОБА_40 свідчить, що військові РФ не дозволяли полоненим вийти у туалет та давали їжу у відрі.*

На третій день військові РФ знову повели ОСОБА_40 на т. зв. «допит» і почали задавати такі ж питання, що і під час минулого т. зв. «допиту». ОСОБА_40 свідчить, що військові РФ питали ОСОБА_40 про машину її батька, про яку вони дізналися від ОСОБА_41. Під час т. зв. «допиту» військові РФ дали ОСОБА_40 випити чай.

ОСОБА_40 свідчить, що під час т. зв. «допиту» військові РФ *неодноразово погрожували їй розстрілом*; також вони пропонували ОСОБА_40 «здати» інформацію про військовослужбовців ЗС України та колишніх учасників АТО, проте ОСОБА_40 відповідала, що не знає нічого і що вона приїхала сюди до своїх знайомих. ОСОБА_40 свідчить, що, на її думку, «головним» серед військових РФ, які її утримували та «допитували», був *чеченець* — він усіма командував й інші військові РФ його слухалися та радилися із ним.

Далі ОСОБА_40 відвели у сарай, а пізніше на т. зв. «допит» забрали ОСОБА_39. *ОСОБА_40 чула, як її хлопця ОСОБА_39 сильно побили та як він після цього тяжко дихав.* ОСОБА_40 свідчить, що чула, як військові РФ казали її хлопцю ОСОБА_39, що *зараз розстріляють його, причому зроблять це, як дослівно чула ОСОБА_40, «іменем Російської Федерації»*. Після «допиту», ОСОБА_39 завели до сараю. Через кілька годин ОСОБА_40 попросила у військових РФ таблетку для ОСОБА_39. Ще через дві години військові РФ принесли ОСОБА_40 таблетку «Валідолу». Ввечері прийшов лікар, оглянув ОСОБА_40 та ОСОБА_39 і пішов.

21 березня 2022 року військові РФ визвали ОСОБА_40 на т. зв. «допит» та дозволили зняти шапку. Військовий РФ сказав ОСОБА_40, що її та її хлопця ОСОБА_39 «переплутали» і що її відпускають. Також військові РФ сказали ОСОБА_40, щоб вона нікому нічого про ці події не розповідала. Далі військові РФ сказали ОСОБА_40, щоб вона з'їздила додому і привезла свій мобільний телефон та мобільний телефон ОСОБА_39, а також привела матір ОСОБА_39 — ОСОБА_46. Також військові РФ сказали ОСОБА_40, що вона повинна надати їм підтвердження, що батько її хлопця ОСОБА_47 надав посвідчення пожежного.

Після цього військові РФ віддали ОСОБА_40 скутер. ОСОБА_40 взяла усі необхідні документи та разом з ОСОБА_46 приїхали до магазину «Славутич», де ОСОБА_40 та ОСОБА_39 утримували у полоні. Коли вони прийшли, до них вийшов військовий РФ; він взяв у ОСОБА_46 телефони та документи, *надів ОСОБА_46 чорний мішок на голову та повів ОСОБА_46 на т. зв. «допит»*. Пізніше військові РФ відпустили ОСОБА_46.

Ввечері того ж дня ОСОБА_40 разом з ОСОБА_46 повернулися, щоб забрати ОСОБА_39, проте військові РФ відмовилися його віддати та навіть не надали жодної інформації про те, де ОСОБА_39. Відтак, ОСОБА_40 та ОСОБА_46 повернулися додому.

Наступного ранку ОСОБА_40 та ОСОБА_46 знову приїхали до магазину «Славутич»; там військові РФ сказали ОСОБА_46, щоб вона привезла їм свій телефон. Близько 15:00 ОСОБА_40 та ОСОБА_46 привезли військовим РФ телефон ОСОБА_46, але телефон ніхто не забрав. У цей же день військові РФ (як свідчить ОСОБА_40, *росіянин та чеченець*) сказали їм, що ОСОБА_39 «потрібно ще потримати для встановлення обставин».

23 та 24 березня 2022 року ОСОБА_40 та ОСОБА_46 нічого не змогли зробити, оскільки дороги були перекриті. 25 березня 2022 року військові РФ відпустили ОСОБА_39.

Більше ОСОБА_40 не затримували. Також ОСОБА_40 свідчить, що кожного дня, поки ОСОБА_40 та ОСОБА_39 утримували у полоні, ОСОБА_46 приїжджала до магазину

«Славутич», проте військові РФ їй відповідали, що ОСОБА_39 та ОСОБА_40 начебто вивезли до Белгорода (РФ).

У зв'язку із вищезазначеними подіями, ОСОБА_40 звернулася із заявою про кримінальне правопорушення до правоохоронних органів України. Досудове розслідування у справі триває²³⁹.

Свідчення № 12 (свідчить ОСОБА_48)
Місце події: т. о. т. Харківської області

27 березня 2022 року ОСОБА_48 перебував у себе вдома у селі Вільхівка Харківського району Харківської області. Близько 11:00 до двору будинку ОСОБА_48 увірвалися близько 20 військових РФ; за свідченнями ОСОБА_48, серед військових РФ був **«старший», якого вони називали за позивним «Шаман»** та казали, що **«Шаман»** є начебто депутатом.

Військові РФ побили ОСОБА_48, зв'язали його та почали обшукувати будинок і двір ОСОБА_48; у льосі військові РФ знайшли цінні речі ОСОБА_48, зокрема, документи, грошові кошти, мобільний телефон, планшет, ноутбук, маленький телевізор.

Потім ОСОБА_48 зв'язаного «допитували» у сусідньому будинку; під час т. зв. «допиту» військові РФ били ОСОБА_48 ногами та прикладами від автоматів (внаслідок чого зламали ОСОБА_48 ніс), імітували розстріл ОСОБА_48, стріляючи над головою.

Потім військові РФ повели ОСОБА_48 до **«комбата»** (ймовірно, командира батальйону); ОСОБА_48 свідчить, що **«комбат» був молодий чоловік невисокого зросту, «комбата» військові РФ кликали «Душман»**. «Комбат» також бив ОСОБА_48 прикладом від автомату.

ОСОБА_48 свідчить, що бачив, як військові РФ вбивали полонених військовослужбовців ЗС України (із жовтими та синіми пов'язками).

Близько доби ОСОБА_48 не ввели до туалету. Близько 12:00 наступного дня ОСОБА_48 привели до **«Шамана»**; там ОСОБА_48 на власні очі бачив, як **«Шаман» дуже сильно бив військовослужбовців ЗС України**. Разом із **«Шаманом»** ходив його «охоронець» у військовій формі, схожу на ту, яку носили радянські десантники. ОСОБА_48 свідчить, що там він безпосередньо бачив, як військові РФ катували військовослужбовців ЗС України.

Після цього військові РФ повезли ОСОБА_48 до села Веселе Харківського району Харківської області. Разом із ОСОБА_48 повезли двох хлопців із реабілітаційного центру, який знаходиться у с. Веселому.

ОСОБА_48 свідчить, що потім його разом із іншими полоненими та військовими РФ, які начебто відмовилися брати зброю, перевезли до сільської ради села Веселе, де продовжували утримувати у полоні. Серед військових РФ, які відмовилися брати зброю та утримувалися разом із ОСОБА_48, був чоловік, який представився начебто викладачем із міста Донецьк; у «викладача» був телефон, через який ОСОБА_48 виходив на зв'язок із своїм братом, щоб той сповістив дружину ОСОБА_48.

ОСОБА_48 свідчить, що разом із ним був чоловік із Харкова, ОСОБА_49 із села Веселе, ОСОБА_50 разом із своєю дружиною ОСОБА_51 та 5-річним сином ОСОБА_52 (ОСОБА_50 та ОСОБА_51 прихистили ОСОБА_48 після втечі з полону); також була одна місцева жінка, її привів «комбат».

ОСОБА_48 свідчить, що з 1 травня по 5 травня 2022 року військові РФ обстрілювали касетними боєприпасами село Веселе.

²³⁹ Інформація внесена до ЄДР за № 22023220000000585.

5 травня 2022 року військові РФ почали збиратися відходити до міста Белгород (РФ); у цей час ОСОБА_48 вдалося втекти.

У зв'язку із вищезазначеними подіями, ОСОБА_48 звернувся із заявою про кримінальне правопорушення до правоохоронних органів України. Досудове розслідування у справі триває²⁴⁰.

Свідчення № 13 (свідчить ОСОБА_53)
Місце події: т. о. т. Харківської області

21 березня 2022 року близько 10:00 ОСОБА_53 перебував вдома у місті Вовчанськ Чугуївського району Харківської області. У цей момент до подвір'я ОСОБА_53 приїхали два автомобіля (один із автомобілів — пікап «Мітсубіши Л-200») із військовими РФ. Військові РФ *направили на ОСОБА_53 автомати*, спитали у нього, чи він знає ОСОБА_54, на що ОСОБА_53 відповів ствердно, після чого *наділи на ОСОБА_53 мішок та поклали його у кузов автомобіля «Мітсубіши Л-200»*.

Після цього військові РФ *вивезли ОСОБА_53 за місто, де били ОСОБА_53 та стріляли у нього холостими набоями, погрожуючи вбивством. Військові РФ били ОСОБА_53 по всьому тілу ногами, автоматами та киркою; військові РФ вибили ОСОБА_53 зуби*.

Після цього військові РФ знову завантажили ОСОБА_53 до автомобіля та повезли, як ОСОБА_53 потім з'ясував, до приміщення, де була база військових РФ у місті Вовчанськ. Там військові РФ поклали ОСОБА_53 *на підлогу та продовжили бити*. Коли ОСОБА_53 утримувався на базі військових РФ у місті Вовчанськ, туди привезли ще декількох людей; серед них ОСОБА_53 по голосу впізнав ОСОБА_54. Пізніше ОСОБА_53 *чув звуки пострілу автомата під час т. зв. «допиту» ОСОБА_54*.

Далі військові РФ *декілька разів вдарили ОСОБА_53 молотом, внаслідок чого ОСОБА_53 втратив свідомість*. Коли ОСОБА_53 прийшов до тями, він побачив, як військові РФ збиралися увозити ОСОБА_54 та ОСОБА_55. Коли ОСОБА_53 прийшов до тями, він ніяким чином не продемонстрував це, а тому військові РФ, ймовірно, вирішили, що ОСОБА_53 мертвий.

Військові РФ *витягли ОСОБА_53 із будівлі та залишили на вулиці*. Далі ОСОБА_53 самостійно дістався до себе додому.

У зв'язку із вищезазначеними подіями, ОСОБА_53 звернувся із заявою про кримінальне правопорушення до правоохоронних органів України. Досудове розслідування у справі триває²⁴¹.

Свідчення № 14 (свідчить ОСОБА_56)
Місце події: т. о. т. Харківської області

ОСОБА_56, 1977 р. нар., був захоплений військовими РФ та насильно доставлений у приміщення Балаклійського відділу поліції (вул. Жовтнева, місто Балаклія), де утримувався в тюремній камері.

²⁴⁰ Інформація внесена до ЄРДР за № 22022220000002469.

²⁴¹ Інформація внесена до ЄРДР за № 12022221140001077.

Під час утримання ОСОБА_56 у приміщенні Балаклійського відділу поліції, його неодноразово «допитували» військові РФ. Під час цих т. зв. «допитів» військові РФ застосовували до ОСОБА_56 фізичне та психічне насильство, зокрема, били по всьому тілу та погрожували.

Після звільнення з полону ОСОБА_56 звернувся за правовою та психологічною допомогою до ХПГ. Згідно консультаційного висновку спеціаліста, який було отримано адвокатом ХПГ 13 березня 2023 року, ОСОБА_56 було діагностовано *забій лівого ліктьового суглобу, забій грудної клітини, забій шийного відділу хребта*²⁴². На даний час ОСОБА_56 отримує допомогу психолога, який у подальшому підготує висновок спеціаліста стосовно психологічного стану ОСОБА_56.

У зв'язку із вищезазначеними подіями, ОСОБА_56 звернувся із заявою про кримінальне правопорушення до СБ України, розпочате досудове розслідування²⁴³.

Свідчення № 15 (свідчить ОСОБА_57)
Місце події: т. о. т. Харківської області

24 лютого 2022 року РФ розпочала широкомасштабний військовий наступ на територію України. Село Савинці, Ізюмського району, Харківської області було окуповано військами РФ. ОСОБА_57 був цивільною особою та ніякого відношення до військової служби або правоохоронних органів не мав.

28 травня 2022 року близько 06:30 ОСОБА_57 перебував на дачі у смт. Савинці Ізюмського району Харківської області. Він почув удари по хвіртці, а потім побачив, як у дворі ходять 8 людей у військовій формі зеленого кольору. Коли вони його побачили, то почали *втрюх бити руками, кулаками по всьому тілу*, після чого почали проводити т. зв. «обшук», унаслідок якого забрали всі документи, золото, відеокамеру. Потім ОСОБА_57 вивели з двору, посадили до мікроавтобуса білого кольору, *руки зв'язали хомутами* і привезли до його квартири в селі Савинці.

У квартирі військові РФ проводили т. зв. «обшук» близько 2 годин та забрали у ОСОБА_57 цінні речі. Потім ОСОБА_57 відвезли до гаража селищної ради та наказали сидіти чекати на «слідчого РФ». Особа, яка представилася як «слідчий РФ», приїхала через півдня і почав питати, чи викладав ОСОБА_57 пересування техніки військ РФ. Прийшли ще *троє військових РФ у масках і почали бити його кулаками по тілу і голові, це тривало близько 15 хвилин*.

Після цього приєднали до пальців ніг дроти і апарат, що подавав електричний струм, та включили його, ОСОБА_57 почав кричати. Після другого удару струмом він *знепритомнів і впав на підлогу*. Слідчий РФ сказав: «Хватит, а то 3 раз он не выдержит» (пряма мова). ОСОБА_57 одягли мішок на голову, *пальці зв'язали хомутами і відвезли на мікроавтобусі до підвалу приміщення «Міськгазу» у селищі Нафтовиків*, сказали, якщо він *зніме мішок, то його розстріляють*. Закрили його, а через кілька хвилин хтось підійшов і сказав: «Знімай мішок», він відповів: «Так, розстріляють», а він каже: «Мене вже 5 днів розстріляють і жодного разу не зайшли навіть води дати попийти». Після цього ОСОБА_57 зняв мішок, і побачив чоловіка, він був із смт. Чкаловське.

²⁴² Медична документація по справі може бути надана на запит.

²⁴³ Інформація внесена до ЄРДР за № 22023220000000342.

29 травня 2022 року близько 15:30 ОСОБА_57 відвезли до відділу поліції у місті Балаклія. Завели в камеру № 3, на той момент там вже було 7 людей, усі сказали, щоб він розмовляв на російській мові, інакше будуть бити. Камера була розрахована на трьох осіб, місця було дуже мало, туалет був усередині, годували кашею і 4 рази на тиждень давали хліб, коли виводили на вулицю в туалет по великому, ОСОБА_57 рвав виноградне листя і додавав у кашу, щоб було ситніше.

Після т. зв. «допитів» до камери заводили людей синього кольору від побоїв. За місяць ОСОБА_57 перевели до іншої камери. Його постійно водили на т. зв. «допити», на яких постійно били, зокрема битами, застосовували електрошокер. Протягом т. зв. «допитів» 40–50 разів били струмом за кожне українське слово.

ОСОБА_57 дражили Бандерою і питали чи герой він, після чого щоразу били. На одному із т. зв. «допитів» військові РФ вимагали, щоб він на своєму ютуб-каналі публікував відео, які вони скажуть. Наступного дня ОСОБА_57 викликали, він відмовився, йому сказали, що за годину його розстріляють. ОСОБА_57 попросив передати рідним, що він їх любить та помре чесною людиною. ОСОБА_57 став чекати, але ніхто не прийшов. Після цього ОСОБА_57 викликали лише через 2 тижні, знову запропонували знімати відео в обмін на свободу. Йому погрожували відрізати по одному пальцю (одного в нього й так вже нема 20 років).

04 вересня 2022 року близько 06:00 ОСОБА_57 відпустили, документи не повернули. Утримували ОСОБА_57 понад 100 днів, за час перебування у полоні він втратив 12 кілограмів.

05 липня 2023 року ОСОБА_57 звернувся за правовою допомогою до ХПГ. Юристом ГО «ХПГ» було відібрано письмові пояснення ОСОБА_57 та свідків, а також було складено заяву про кримінальне правопорушення до СБ України.

Того ж дня спеціалістом-психіатром було проведено психологічне обстеження ОСОБА_57 та надано висновок²⁴⁴. Згідно з висновком спеціаліста-психіатра, дії військових РФ, які полягали у незаконному утриманні та застосуванні фізичного насильства, у період часу з 28 травня по 04 вересня 2022 року, носили характер політравми та мають наслідки психічної травми. Для потерпілого дії військових РФ були гіперекстремальними та спричинили потерпілому страждання та моральну шкоду, також викликали у ОСОБА_57 стан дистресу, при якому людина не в змозі повністю адаптуватися до стресових ситуацій та спричинених ними наслідків, під впливом цього стану пригнічуються воля і свідомість особистості, у подальшому — має ознаки ПТСР. Страждання ОСОБА_57 носили характер травматичного стресу, руйнівна сила якого мала наслідки психічної травми, середнього ступеня важкості та є причиною проявів ПТСР у даний період часу, та є тривалими. На момент проведення клінічної бесіди у ОСОБА_57 реєструються такі ознаки ПТСР як: нічні кошмари, що асоціюються з перебуванням у полоні; тривожні нав'язливі думки та образи; тремтіння кінцівок, нездатність згадати фрагменти травматичної події; легка лякливність; дратливість; труднощі зі сном; втрата інтересу до занять, які раніше подобалися, постійне переживання страху, жаху, гніву, що суттєво впливає на погіршення особистої та соціальної життєдіяльності потерпілого.

21 липня 2023 року ОСОБА_57 був супроводжений юристом до лікарні для проведення рентгенографії ребер, у зв'язку з чим був наданий консультативний висновок лікаря про те, що відмічається консолідований перелом переднього відрізка IV ребра праворуч²⁴⁵.

²⁴⁴ Висновок спеціаліста-психіатра може бути наданий на запит.

²⁴⁵ Медична документація по справі може бути надана на запит.

Свідчення № 16 (свідчить ОСОБА_58)**Місце події:** т. о. т. Харківської області

24 лютого 2022 року РФ розпочала широкомасштабний військовий наступ на територію України. З перших годин село Липці, Харківського району, Харківської області було окуповано військами РФ.

ОСОБА_58 був цивільною особою та ніякого відношення до військової служби або правоохоронних органів не мав. ОСОБА_58 проживав зі своєю родиною на території с. Липці.

27 лютого 2022 року ОСОБА_58 стояв у черзі до місцевого магазину за продуктами, після чого вирішив спуститися під міст, який знаходився неподалік, щоб зрозуміти як можна його зруйнувати, щоб завадити переміщенню російської військової техніки. В якийсь момент ззаду підійшло троє чоловіків у військовій формі та зі зброєю. Один із них наказав стояти, ОСОБА_58 підняв руки догори, вони підійшли до нього, *завалили лицем до землі та заламали назад руки. Вони обшукували його та знімали одяг, щоб перевірити його тіло на предмет татуювань.* ОСОБА_58 їм сказав, що просто спустився до туалету, вони відповіли: «Не надо лезть здесь, иди отсюда» (пряма мова), після чого він повернувся до магазину.

На початку березня 2022 року до ОСОБА_58 додому у с. Липці прийшли військові РФ, їх було чоловік 8-10, це була **Росгвардія**. Вони почали проводити т. зв. «обшук» в домі, це тривало хвилин 15, після чого вони пішли, нічого не знайшовши.

Наприкінці квітня 2022 року ОСОБА_58 вирішив вивезти свою матір, сестру, зятя та трьох племінників до с. Тернова, після чого час від часу їздив до них, щоб привезти продуктів харчування, одягу тощо. Одного дня він знову поїхав до своєї сім'ї та на зворотному шляху на блокпосту в с. Веселе його зупинили. Військові РФ, які стояли на цьому блокпості, почали перевіряти автомобіль, документи, забрали паспорт і почали йому розповідати, що «час викинути свій паспорт, що вже всі змінили свої паспорти на російські, що це через таких як він у них війна 8 років триває».

Після цього під'їхав автомобіль «УРАЛ» зеленого кольору, до ОСОБА_58 підійшло 3 чоловіка, *руки заламали, повернули лицем до автомобіля, одягли мішок на голову, закинули в цей автомобіль та везли хвилин 15 в невідомому напрямку.* Потім автомобіль зупинився, але ОСОБА_58 залишили лежати в автомобілі до вечора, після чого його дістали та відвезли до льоху невідомого приміщення, там було темно, холодно та сиро. Там він перебував одну добу, до нього ніхто не приходив, їжу та воду не давали.

На наступний день ОСОБА_58 повели на т. зв. «допит», де він весь час сидів із мішком на голові. В нього питали хто він, чим займається, куди вивіз свою сім'ю, як ставиться до цієї війни, він відповів, що він проти війни. Під час т. зв. «допиту» ОСОБА_58 *били по голові, по ребрам, а також електрошокером в області правого стегна та в бік.* Йому сказали розповісти про себе щось цікаве, інакше буде погано, також питали, чи має хтось із його сім'ї відношення до військової служби, чи хтось воює, ОСОБА_58 відповів, що ні. «Допитували» ОСОБА_58 близько години. Після т. зв. «допиту» його знову *закинули до льоху, де він просидів ще добу, воду та їжу не давали.* На наступний день його знову повели на т. зв. «допит», сказали, що в ОСОБА_58 є останній шанс все розповісти, але він не розумів, що вони від нього хочуть. Потім його *знову закинули до льоху, а на наступний день відвезли на те місце, звідки забрали.* Загалом ОСОБА_58 перебував там 4 дні.

07 червня 2022 року ОСОБА_58 перебував на роботі на підприємстві, де він працював інженером. В той день він перебував там разом із охоронцем, ОСОБА_59. ОСОБА_58

був на кухні, а ОСОБА_59 вийшов на подвір'я, після чого почув: «ОСОБА_58, иди сюда». ОСОБА_58 почав виходити, йому одразу заламали руки, вивели на подвір'я та поклали лицем до землі, почали питати, хто ще є на території підприємства. Серед них був **дагестанець, його звали Рамазан, він хвалився, що у нього єдина сім'я в Росії, в котрій три брати мають «крапові бирети»**. ОСОБА_58 разом із ОСОБА_59 завели до підвалу на території підприємства, періодично їм дозволяли виходити із підвалу та переміщуватися по території, але залишати її було заборонено.

20 червня 2022 року почався обстріл, під час котрого ОСОБА_58 та ОСОБА_59 вирішили тікати, вони добігли до місцевої школи та сховалися там. Після обстрілу ОСОБА_58 прийняв рішення повернутися, бо боявся, що буде гірше, якщо вони почнуть його шукати. Він повернувся, але йому сказали: «Едь домой» (пряма мова).

Одного дня, у липні (точну дату не пам'ятає), ОСОБА_58 знову перебував на роботі, він намагався приходити туди кожного дня, щоб наглядати за територією. Приїхали військові РФ, вони часто там змінювалися, в нього почали питати чому він не бере їх гуманітарну допомогу, чому його немає у списках, ОСОБА_58 відповів, що йому не потрібна гуманітарна допомога. Після цього його декілька днів утримували на території підприємства.

12 серпня 2022 року ОСОБА_58 вирішив поїхати до своїх знайомих ОСОБА_60 та ОСОБА_61, які також проживали у с. Липці. Близько 18:00 він під'їхав до їх будинку і через декілька хвилин під'їхав автомобіль «Ніва», з якого вийшло декілька чоловіків у військовій формі, озброєні та спитали: «ОСОБА_60 здесь проживает?» (пряма мова), це також почула і бабуся ОСОБА_60, котра його покликала. ОСОБА_60 вийшов з будинку, вони його посадили до свого автомобіля та повезли у невідомому напрямку. Того ж дня, зранку, забрали і його батька ОСОБА_61. Вони сказали, що зараз допитають ОСОБА_60 і привезуть назад. Того ж дня його так і не повернули. На наступний день ОСОБА_58 вирішив їхати до с. Стрілеча, він чув, що всіх утримували саме там, також там був штаб військових РФ. Місцева жінка показала йому, до кого він може підійти спитати, він підійшов до військового і почав йому розповідати, що в нього забрали автомобіль, а після цього спитав, за що забрали ОСОБА_60. Йому відповіли, що передали все головному та щоб він очікував. Чекав ОСОБА_58 до вечора, а потім до нього вийшов один із військових і сказав: «Доставай все, что есть в карманах» (пряма мова), а після сказав другому військовому щоб той відкривав магазин. ОСОБА_58 спитав за що, адже він сам сюди прийшов, він відповів: «Меньше вопросов» (пряма мова), *під дулом автомату його завели до магазину*. На той час там було 15 чоловік, серед них одна жінка, також він впізнав ОСОБА_60, та інших односельців.

В приміщенні магазину було дуже холодно вночі та жарко вдень, більшість із людей спали на холодній бетонній підлозі. Їжу приносили 1 раз на день в загальному відрі, замість туалету було відро, на котре ходили і жінки, і чоловіки. За час, доки його там утримували, люди постійно додавалися. Багатьох виводили на різного роду роботи, але ОСОБА_58 не виводили. В магазині ОСОБА_58 протримали із 13 по 24 серпня 2022 року. В останній день його повели підписувати якісь документи про те, що йому повернули речі, після чого його відпустили.

За час перебування в магазині ОСОБА_58 два рази виводили на т. зв. «допит», говорили, що він зливає про них інформацію, психологічно тиснули. Також він постійно чув крики людей, котрих катували, після чого їх заводили до магазину побитих, із синцями, в крові.

На наступний день після того як його відпустили, ОСОБА_58 знову туди повернувся, він хотів поговорити із комендантом про ОСОБА_60, спитати на якій підставі його утримують, але до нього не пустили, а також сказали: «Не суй свой нос и не задавай лишних

вопросов» (пряма мова). Після цього ОСОБА_58 повернувся у с. Липці та повідомив рідним ОСОБА_60 про те, що він живий.

04.07.2023 року ОСОБА_58 звернувся за правовою допомогою до звернувся за правовою допомогою до ХПГ. Юристом ГО «ХПГ» було відібрано письмові пояснення ОСОБА_58 та складено заяву про кримінальне правопорушення до СБ України.

Того ж дня спеціалістом-психіатром було проведено психологічне обстеження ОСОБА_58 та надано висновок²⁴⁶. Згідно з висновком спеціаліста-психіатра, для ОСОБА_58 дії військових РФ, які полягали у незаконному утриманні та застосуванні фізичного насильства, у період часу з 13.08.2022 по 24.08.2022, носили характер політравми та мали наслідки психічної травми, були гіперекстремальними та спричинили потерпілому страждання та моральну шкоду, а також викликали у ОСОБА_58 стан дистресу, при якому людина не в змозі повністю адаптуватися до стресових ситуацій та спричинених ними наслідків, під впливом цього стану пригнічуються воля і свідомість особистості, у подальшому — має ознаки ПТСР. Страждання ОСОБА_58 носили характер травматичного стресу, руйнівна сила якого мала наслідки психічної травми, середнього ступеня важкості та є причиною проявів ПТСР у даний період часу, та є тривалими.

Свідчення № 17 (свідчить ОСОБА_62)
Місце події: т. о. т. Харківської області

10 березня 2022 року близько 15:00 годин ОСОБА_62 за наказом військового РФ (співробітника ФСБ РФ) з'явився в штаб військових РФ, який був розташований в будинку через дві вулиці вище місця розташування дачі ОСОБА_62.

ОСОБА_62 затримали, оскільки він був головою Садівничого товариства «Лукомор'є».

Коли ОСОБА_62 завели в будинок, він побачив двох чоловіків, які були одягнені у військову форму. Один з них дістав пістолет марки «ПМ», цього **військового РФ називали за позивним «Сармат»**. «Сармат» з цим пістолетом ходив навколо ОСОБА_62 і постійно задавав ОСОБА_62 питання, хто ОСОБА_62 є насправді, а також вимагав передати йому інформацію.

Коли ОСОБА_62 перебував у будинку, «Сармат» *прикладав пістолет до вуха ОСОБА_62 та засовував пістолет до рота ОСОБА_62*. Також «Сармат» *бив ОСОБА_62 по ниркам кулаками та колінами*.

Перед тим, як відпустити ОСОБА_62, «Сармат» сказав йому, що якщо ОСОБА_62 чи хтось інший з 18 чоловік, які залишилися в садівничому товаристві, втечуть чи в цій місцевості буде артилерійський обстріл, то ОСОБА_62 уб'ють.

На наступний день, близько 15:00 годин, ОСОБА_62 перебував у себе на підвір'ї, коли в цей час до його двору підійшов «Сармат» і ще один військовий РФ з автоматом. «Сармат» покликав ОСОБА_62 на вулицю, після чого *приставив до його тіла дуло автомата і повів в дім, де його вчора катували*.

Цього дня до ОСОБА_62 застосовували психологічне та фізичне насильство, а саме військові РФ *повністю роздягнули (зняли навіть нижню білизну) ОСОБА_62 та били його*. Протягом трьох годин військові РФ допитували ОСОБА_62, після чого відпустили його додому.

Через два дні до ОСОБА_62 знову прийшов «Сармат» та військовий РФ з автоматом. Вони знову повели ОСОБА_62 до будинку, де у них був штаб. «Сармат» був в стані алкогольного сп'яніння. Коли ОСОБА_62 зайшов в будинок, «Сармат» наказав сісти на стілець, після

²⁴⁶ Висновок спеціаліста-психіатра може бути наданий на запит.

чого розпочав бити ОСОБА_62: бив по животу, в сонячне сплетіння — загалом ОСОБА_62 було нанесено близько 6 ударів. Після побиття та погроз ОСОБА_62 відпустили.

Після катувань, які застосовувались до ОСОБА_62 «Сарматом», ОСОБА_62 повертався додому зі слідами побоїв на тілі, вказані тілесні пошкодження бачила дружина ОСОБА_62.

ОСОБА_62 описує військових РФ, які катували його. «Сармат» був середнього зросту, приблизно 1.75 метрів, волосся та борода чорного кольору, чорні очі, ніс маленький, мав спортивну статуру та смуглу шкіру. «Сармат» говорив, що він по національності татарин, проживає в м. Казань, РФ.

Одного зі своїх підлеглих «Сармат» називав за **позивним «Алтай»**. «Алтай» був не високий на зріст, але більший за «Сармата».

Фізичне та психологічне насилля над ОСОБА_62 продовжувалось протягом місяця, поки «Сармат» не поїхав в місто Куп'янськ.

Свідчення № 18 (свідчить ОСОБА_63)

Місце події: т. о. т. Харківської області

23 травня 2022 року військові РФ захопили ОСОБА_63, коли він перебував у себе вдома у селі Новий Бурлук Чугуївського району Харківської області, територія якого на той момент була т. о. т.

Коли військові РФ захоплювали ОСОБА_63, йому та його родині погрожували зброєю. Військові РФ обшукали будинок ОСОБА_63, але нічого там не знайшли.

Потім військові РФ завели ОСОБА_63 у гараж, який розташований поруч із будинком, і там *почали сильно бити руками і ногами*. Також військові РФ *били ОСОБА_63 прикладом від автомата*.

Під час катувань військові РФ *ставили ОСОБА_63 на коліна та імітували розстріл*. Потім почали проводити т. зв. «допит», протягом якого військові РФ *погрожували ОСОБА_63 тим, що вб'ють його та зґвалтують його дружину, яка на той момент була вагітна*.

Свідчення № 19 (свідчить ОСОБА_64)

Місце події: т. о. т. Харківської області

20 травня 2022 року ОСОБА_64 був викрадений військовими РФ зі свого будинку у селі Гракове Чугуївського району Харківської області. У цей час село Гракове було т. о. т.

У полоні ОСОБА_64 утримували до 06 червня 2022 року.

Протягом утримання у полоні військові РФ *били ОСОБА_64 по голові, спині та інших частинах тіла, катували (клали грудьми на ящик і кидали каміння на спину ближче до шиї)*. ОСОБА_64 неодноразово не витримував жорстоких катувань та втрачав свідомість.

У процесі т. зв. «допиту» його *також били та катували*. У двомісній камері, де військові РФ протиправно утримували ОСОБА_64, також утримували ще 8 осіб.

ОСОБА_64 та інших людей утримували у нелюдських умовах. На прогулянки практично не виводили. У камері не було світла, була сильна задуха, не було туалету. Давали їжу, яка була непридатна для вживання.

06 червня 2022 року військові РФ відпустили ОСОБА_64, і він пішов додому. Проте дорогою додому, на блокпості перед с. Чкаловське, військові РФ знову затримали ОСОБА_64 та утримували добу у селі Дослідне Чкаловської селищної громади Харківської області. *Протягом доби утримання йому не давали ні води, ні їжі, в туалет ходили в пляшку*.

Свідчення № 20 (свідчить ОСОБА_65)**Місце події:** т. о. т. Харківської області

19 травня 2022 року військові РФ затримали ОСОБА_65, коли він підійшов до будинку свого знайомого ОСОБА_66²⁴⁷, який розташований у селі Новий Бурлук Чугуївського району Харківської області. На той час село Новий Бурлук було т. о. т.

Погрожуючи ОСОБА_65 зброєю, військові РФ завели його в гараж, який розташований поруч із будинком, і там *почали сильно бити ОСОБА_65 руками та ногами*, а також *били прикладом від автомата по животу та інших частинах тіла*. Військові РФ забрали у ОСОБА_65 телефон.

У гаражі військові РФ катували ОСОБА_65, зокрема, *ставили гумовий чобіт ОСОБА_65 на коліна та з усієї сили били по них, ставили ОСОБА_65 на коліна та імітували розстріл*. Також, військові РФ роздягнули ОСОБА_65 та *почали шукати у нього на тілі татуювання*.

Коли військові РФ катували ОСОБА_65, вони ставили йому запитання, хто він і що він тут робить. Протягом т. зв. «допиту» військові РФ погрожували вбити ОСОБА_65.

Після побиття і катувань військові РФ відпустили ОСОБА_65.

23 травня 2022 року до ОСОБА_65 додому (село Новий Бурлук) знову прийшли військові РФ. Військові РФ відразу ж *побили ОСОБА_65, зав'язали йому очі і відвезли*. Через годину військові РФ відпустили ОСОБА_65. Навіщо його відвозили ОСОБА_65 так і не знає.

Свідчення № 21 (свідчить ОСОБА_67)**Місце події:** т. о. т. Харківської області

19 травня 2022 року військові РФ затримали ОСОБА_67, коли він підійшов до будинку свого знайомого ОСОБА_66²⁴⁸, який розташований у селі Новий Бурлук Чугуївського району Харківської області.

Погрожуючи ОСОБА_67 зброєю, військові РФ завели ОСОБА_67 в гараж, який розташований поруч із будинком, і там *почали сильно бити ОСОБА_67 руками та ногами*, а також *били прикладом від автомата по животу та інших частинах тіла*.

У гаражі військові РФ катували ОСОБА_67: *його били та ставили питання, хто він і що він тут робить. Протягом т. зв. «допиту», військові РФ погрожували вбити ОСОБА_67.*

Також військові РФ *ставили ОСОБА_67 на коліна та імітували розстріл*, а потім *роздягнули ОСОБА_67 та почали шукати на його тілі татуювання*. Далі військові РФ *вивели роздягнутого ОСОБА_67 на подвір'я, поставили на коліна та почали імітувати розстріл*.

Після побиття та катувань військові РФ відпустили ОСОБА_67.

Свідчення № 22 (свідчить ОСОБА_66)**Місце події:** т. о. т. Харківської області

19 травня 2022 року військові РФ затримали ОСОБА_66, коли він перебував у себе вдома у селі Новий Бурлук Чугуївського району Харківської області.

²⁴⁷ Свідчення ОСОБА_66 викладені у Свідченнях № 22.

²⁴⁸ Свідчення ОСОБА_66 викладені у Свідченнях № 22.

Від початку затримання військові РФ посадили ОСОБА_66 на лавочку біля його будинку та почали «допитувати»: питали, де його телефон і чи є в нього інша техніка. Військові РФ забрали у ОСОБА_66 телефон.

Після т. зв. «допиту», погрожуючи зброєю, військові РФ завели ОСОБА_66 у гараж, який розташований поруч з будинком ОСОБА_66, і там почали *сильно бити руками і ногами*. Також військові РФ *били ОСОБА_66 прикладом автомата по животу та інших частинах тіла*. Потім військові РФ роздягнули ОСОБА_66 та почали перевіряти його тіло на наявність татуювань.

Після катувань у гаражі, військові РФ вивели ОСОБА_66 на вулицю, де поставили на коліна й імітували розстріл (кілька разів стріляли біля вуха ОСОБА_66).

Коли військові РФ били ОСОБА_66, йому ставили запитання, хто він, де працює; протягом т. зв. «допиту» військові РФ погрожували його вбити.

Після побиття та катувань військові РФ відпустили ОСОБА_66.

Свідчення № 23 (свідчить ОСОБА_68)
Місце події: т. о. т. Харківської області

09 травня 2022 року ОСОБА_68 був викрадений зі свого будинку, який знаходиться у селі Залиман Харківської області. У цей період село Залиман Харківської області було т. о. т.

Стосовно захоплення у полон ОСОБА_68 свідчить, що його захопили **військові т. зв. «ЛНР»**. Після захоплення в полон військові РФ доставили ОСОБА_68 до т. зв. «комендатури», яку військові РФ облаштували у приміщенні сільської ради Савинської ОТГ.

У перші два дні утримання у полоні військові РФ *били ОСОБА_68, катували його та проводили т. зв. «допити»* (ОСОБА_68 свідчить, що т. зв. «допити» проводили **співробітники ФСБ РФ**).

На третій день військові РФ відвезли ОСОБА_68 до приміщення Балаклійського районного відділу поліції та посадили до камери. 15 червня 2022 року військові РФ відпустили ОСОБА_68.

Внаслідок утримання в полоні та катувань ОСОБА_68 отримав фізичні та психологічні травми. Наразі ОСОБА_68 проходить лікування у психолога.

Свідчення № 24 (свідчить ОСОБА_69)
Місце події: т. о. т. Харківської області

У середині травня 2022 року військові РФ протиправно затримали ОСОБА_69, коли він перебував у себе вдома у селі Слобожанське Харківського району Харківської області.

Після затримання військові РФ *вивели ОСОБА_69 з дому під дулом автомата і так його вели під дулом автомата до блокпоста*.

Коли військові РФ привели ОСОБА_69 до блокпоста військових РФ, то в нього відразу ж відібрали паспорт.

Після цього військові РФ *надягли на ОСОБА_69 гранати і сказали, що відправлять його в бік Харкова*. Потім з ОСОБА_69 *зняли гранати і повели за зупинку, де поставили до стінки і сказали прощатися з життям*. Після цих погроз військові РФ відпустили ОСОБА_69.

Наприкінці травня додому до ОСОБА_69 знову прийшли військові РФ. Вони вивели ОСОБА_69, його доньку ОСОБА_70, його зятя ОСОБА_71 та його 8-річну (2014 р. н.) онуку ОСОБА_72 на вулицю, вишикували у ряд та почали стріляти вище голови просто так, заради задоволення. Після цього військові РФ пішли.

Свідчення № 25 (свідчить ОСОБА_73)

Місце події: т. о. т. Харківської області

06 травня 2022 року ОСОБА_73 перебував на базарі у місті Балаклія Ізюмського району Харківської області (на той момент місто Балаклія було т. о. т.), звідки був захоплений у полон військовими РФ та доставлений до приміщення Балаклійського районного відділку поліції.

Військові РФ тримали ОСОБА_73 у полоні 50 днів (до 24 червня 2022 року). Протягом утримання у полоні військові РФ били ОСОБА_73 палицями по голові, спині та інших частинах тіла — внаслідок жорстоких катувань ОСОБА_73 неодноразово втрачав свідомість.

У полоні ОСОБА_73 утримували у нелюдських умовах: у камері розміром 2,5 на 3,5 метри окрім ОСОБА_73 утримували ще 8 осіб. На прогулянки виводили дуже рідко і лише із чорним пакетом на голові. У камері не було світла і була сильна задуха.

Внаслідок протиправного тривалого утримання в полоні та неодноразових жорстоких катувань ОСОБА_73 отримав фізичні та психологічні травми. Наразі ОСОБА_73 проходить лікування у психолога.

Свідчення № 26 (свідчить ОСОБА_74)

Місце події: т. о. т. Харківської області

03 квітня 2022 року на блокпості військових РФ, який був розташований у місті Балаклія Ізюмського району Харківської області (на той момент місто Балаклія було т. о. т.) військові РФ протиправно із застосуванням погроз зброєю захопили ОСОБА_74 у полон.

Під час захоплення військові РФ надягли ОСОБА_74 на голову чорний мішок, зв'язали руки і повезли разом з іншими протиправно затриманими людьми. Військові РФ привезли ОСОБА_74 у підвал автопарку в місті Балаклія (вулиця Завгородня, буд. 7).

Протягом утримання у полоні у підвалі, військові РФ не давали ОСОБА_74 ні води, ні їжі, весь час тримали його із зав'язаними руками, на голові у ОСОБА_74 був постійно одягнений чорний мішок, через що він не бачив денного світла та не міг себе забезпечувати в своїх особистих потребах, а саме у нього не було можливості самостійно сходити до туалету.

Сходити до туалету ОСОБА_74 допомагали інші полонені, які у той час також утримувалися у підвалі. ОСОБА_74 свідчить, що ні окремої кабінки, ні іншого приміщення для туалету у підвалі не було.

Військові РФ звільнили ОСОБА_74 5 квітня 2022 року.

Внаслідок утримання в полоні у нелюдських умовах та катувань ОСОБА_74 отримав фізичні та психологічні травми. Наразі ОСОБА_74 проходить лікування у психолога.

Свідчення № 27 (свідчить ОСОБА_75)**Місце події:** т. о. т. Харківської області

28 травня 2022 року ОСОБА_75 перебував у дворі свого дому у селі Гракове Чугуївського району Харківської області (на той момент село Гракове було т. о. т.). У цей момент до нього у двір прийшли військові РФ, які повідомили йому, що прийшли його забрати.

Військові РФ відібрали у ОСОБА_75 телефон та почали погрожувати йому вбивством. Після того, як військові РФ відібрали у ОСОБА_75 телефон, вони почали обшукувати його будинок та двір. Після т. зв. «обшуку» військові РФ надягли ОСОБА_75 на голову мішок, зав'язали йому руки, забрали його і його сина ОСОБА_76 та відвезли їх у будівлю сільсько-господарського комплексу недалеко від смт. Чкаловське Чугуївського району Харківської області. У приміщенні сільськогосподарського комплексу батька та сина тримали окремо.

Протягом утримання у приміщенні сільськогосподарського комплексу *військові РФ катували ОСОБА_75, зокрема били його по спині, у живіт, по грудній клітині, пахвинній ділянці, застосовували до нього електрошокер та душили.*

Потім військові РФ перевезли ОСОБА_75 до приміщення Балаклійського районного відділу поліції. У приміщенні Балаклійського районного відділу поліції військові РФ проводили щодо ОСОБА_75 т. зв. «допити», а саме *катували його шляхом побиття гумовими кийками та застосування електрошокера в руки, шию та ноги ОСОБА_75. При цьому військові РФ під час т. зв. «допиту» постійно загрожували вбити ОСОБА_75.*

ОСОБА_75 свідчить, що *військові РФ переставали його бити та застосовувати до нього електрошокер тільки тоді, коли електрошокер розряджався, а коли він заряджався знову, вони починали знову катувати ОСОБА_75.*

Внаслідок жорстоких катувань ОСОБА_75 *неодноразово втрачав свідомість. Коли це траплялося, військові РФ надягали ОСОБА_75 на голову мішок, обливали його холодною водою та відводили у камеру.*

Протягом утримання у полоні у приміщенні Балаклійського районного відділу поліції військові РФ майже не давали ОСОБА_75 води та їжі.

Внаслідок протиправного утримання в полоні у нелюдських умовах та жорстоких катувань ОСОБА_75 отримав фізичні та психологічні травми. Наразі ОСОБА_75 проходить лікування у психолога.

Свідчення № 28 (свідчить ОСОБА_77)**Місце події:** т. о. т. Харківської області

05 квітня 2022 року ОСОБА_77 був викрадений військовими РФ зі свого будинку у селі Гракове Чугуївського району Харківської області. У цей період село Гракове було т. о. т.

Протягом утримання ОСОБА_77 у полоні, військові РФ проводили щодо нього т. зв. «допити», а саме жорстоко катували ОСОБА_77, зокрема, били його по голові, спині та інших частинах тіла. Не дивлячись на похилий вік ОСОБА_77 та стан його здоров'я, військові РФ постійно били його та погрожували вбити.

У полоні ОСОБА_77 утримували у підвалі на сирій землі, умови перебування в підвалі були жахливими. У підвалі була сильна задуха, не було світла та не було туалету; до туалету полонених виводили із мішком на голові.

Військові РФ утримували ОСОБА_77 у полоні до 13 квітня 2022 року.

Свідчення № 29 (свідчить ОСОБА_78)**Місце події:** т. о. т. Харківської області

02 серпня 2022 року військові РФ протиправно затримали ОСОБА_78 в селі Слобожанське Харківського району Харківської області (на той момент село Слобожанське було т. о. т.) та привезли в будинок, де у військових РФ був штаб.

У будинку, що на той момент був штабом військ РФ, ОСОБА_78 одразу роздягнули до трусів, посадили на залізний стілець, облили водою, взяли дроти для зарядки акумулятора, один дріт причепили за мізинець лівої руки, а інший дріт причепили на мізинець ноги.

Після під'єднання дротів військові РФ почали бити ОСОБА_78 струмом. Після третього подання струму ОСОБА_78 втратив свідомість. Прийшов до тями ОСОБА_78 від того, що на нього вилили відро води.

Після цих катувань військові РФ відпустили ОСОБА_78, при цьому сказали, що наступного разу його вб'ють.

Свідчення № 30 (свідчить ОСОБА_79)**Місце події:** т. о. т. Харківської області

28 серпня 2022 року ОСОБА_79 був викрадений військовими РФ зі свого будинку, який розташований у місті Ізюм Харківській області. На той момент місто Ізюм було т. о. т.

Протягом утримання ОСОБА_79 у полоні військові РФ проводили щодо ОСОБА_79 т. зв. «допити», а саме катували ОСОБА_79, зокрема, били його по голові та тілу, зламали йому ліву руку, внаслідок знущань у ОСОБА_79 відкрилася кровотеча у шлунку. Внаслідок жорстоких катувань ОСОБА_79 неодноразово втрачав свідомість і думав, що він не виживе.

Військові РФ утримували ОСОБА_79 у нелюдських умовах — у підвалі, де не було світла, не було туалету, а тому доводилося справляти потребу безпосередньо там у підвалі.

07 вересня 2022 року ОСОБА_79 непритомного після катувань доставили до лікарні.

Внаслідок протиправного утримання в полоні у нелюдських умовах та жорстоких катувань ОСОБА_79 отримав фізичні та психологічні травми. Наразі ОСОБА_79 проходить лікування у психолога.

Свідчення № 31 (свідчить ОСОБА_80)**Місце події:** т. о. т. Харківської області

24 лютого 2022 року село Липці Харківського району Харківської області було окуповане військами РФ. З цього моменту село Липці було т. о. т.

З 4 березня 2022 року військові РФ почали проводити т. зв. «фільтраційні заходи», зокрема, заходили в кожний будинок та проводили т. зв. «обшуки» в будинках в селі Липці та населених пунктах поряд. Військові РФ шукали колишніх учасників АТО, співробітників поліції, прикордонників. ОСОБА_80 є колишнім учасником АТО.

5 березня 2022 року ОСОБА_80 перебував у себе вдома у селі Липці Харківського району Харківської області. ОСОБА_80 почув, як до нього в двері почали голосно стукати. Це були військові РФ в зеленій військовій формі в балаклавах. Біля двору стояла тентована вантажна машина «Урал» військових РФ.

Коли ОСОБА_80 вийшов з будинку, він побачив, як декілька військових РФ з автоматами побігли по периметру двору. Першим до ОСОБА_80 у двір зайшов **командир військових РФ, він був без балаклави, розмовляв російською мовою, за віком був приблизно від 45 років.**

Командир спитав: «Кто дома есть? Где собака?» (пряма мова). Військові РФ завели ОСОБА_80 до будинку та поставили до кута, зв'язали руки скотчем за спиною, одягли поліетиленовий пакет на голову, він накривав обличчя ОСОБА_80 повністю.

Після цього військові РФ обшукали будинок ОСОБА_80 (під час т. зв. «обшуку» командир сказав: «Хорошо живешь» (пряма мова). Військові РФ забрали у ОСОБА_80 мішки з олією, цукром, іншою їжею, телефон, ноутбук його доньки.

Військові РФ посадили ОСОБА_80 в машину. Як ОСОБА_80 дізнався потім, в машині вже перебував ОСОБА_81 з села Липці. Машина декілька разів зупинялась. Вони приїхали до магазину «Славутич» в селі Черкаські Тишки Харківського району Харківської області, де військові РФ потягнули ОСОБА_80 за кут в кінці паркану.

Двоє військових РФ почали йому погрожувати, бити ногами по всьому тілу. Військові РФ розбили ОСОБА_80 ліве око, поламали ребро, йому було важко дихати. Потім ОСОБА_80 холодною водою намочив шкарпетку та підносив до гематоми на оці. Військові РФ говорили: «До утра не доживешь», «Убийца», «Мы тебя закопаем» (пряма мова). ОСОБА_80 розумів, що військові РФ погрожують йому вбивством, ОСОБА_80 боявся за своє життя, адже думав, що його реально можуть вбити тут.

ОСОБА_80 також роздягали приблизно разів 9 для того, щоб знайти татуювання, він роздягався по пояс. Тричі йому наказували зняти й штани.

Після цього ОСОБА_80 завели в приміщення магазину, там ОСОБА_80 побачив ОСОБА_81. В приміщенні утримували 15 людей. Це був сарай, 6 метрів на 8 метрів, стіни якого були зі шлакоблоків, стояло 3-4 дивани та кипа дерев'яних піддонів. Температура всередині була приблизно -3 градуси за Цельсієм, потім ставали ще холодніше, доходило до -15 градусів Цельсієм. ОСОБА_80 було холодно, він був одягнений в звичайні штани, светр, кофту. Давали декілька ковдр на всіх, під однією ковдрою спали 3–4 чоловіки. ОСОБА_80 не міг спати разом з ними, адже в ОСОБА_80 боліло ребро, він не міг спати на одному боці. Він майже не спав через біль в ребрі. Їсти давали двічі на день, перший раз давали в 10-11 годин ранку, другий раз — ввечері. В основному давали картоплю. В деяких людей, яких утримували з ним в цьому приміщенні, боліли животи від цієї їжі. В туалет ходили всі на відро, яке стояло посеред приміщення, його виносили раз на добу.

Починаючи з 8 березня 2022 року всіх, кого утримували з ОСОБА_80 в приміщенні військові РФ почали виводити на т. зв. «допити» (по двоє-троє людей) і не повертали.

Приблизно 10 березня 2022 року ОСОБА_80 останнім з усіх викликали на т. зв. «допит», йому одягли пакет на голову, очі зв'язали скотчем, руки зв'язали. ОСОБА_80 повели двором, водили в різні місця, потім завели в сусіднє приміщення на т. зв. «допит». **На т. зв. «допит» прийшов їх командир, років 50-60, ОСОБА_80 бачив його сиву бороду та ніж з білої слонової кістки, пістолет.** Йому задавали питання про те, де ОСОБА_80 вчився, де працював.

До приміщення також привозили чоловіка, депутата, військові РФ били його більше та сильніше всіх, він переночував в приміщенні один раз, після цього його забрали.

Коли ОСОБА_80 утримували в цьому приміщенні, були постійні обстріли, один раз був сильний вибух, від якого відійшла стінка сараю, посипалась штукатурка.

Після т. зв. «допитів» всіх по 2–3 людини почали перевозити до іншого місця та привозили назад через певний час, вони приїжджали дуже налякані. Від холоду, який був в приміщенні, у ОСОБА_80 замерзли ноги, було обмороження, злізли нігті. ОСОБА_80 роз-

ривав одяг та обмотував ноги, щоб зігріти їх. ОСОБА_80 розумів, що він не зможе більше перебувати в цьому приміщенні, адже було дуже холодно, тому ОСОБА_80 прохав військових РФ перевезти його до іншого місця, бо *ноги вже були відморожені*.

ОСОБА_80 *надягли шапку на голову, замотали скотчем очі дуже сильно, зав'язали руки, посадили в машину*. Вони поїхали до іншого місця, його водили по двору, завели до льоху. Льох був великий, там ОСОБА_80 зустрів людей, яких також утримували в магазині «Славутич».

Перші три дні ОСОБА_80 сидів в кімнаті, в якій не було світла. Там було десь 6 людей. Спав ОСОБА_80 на картонній коробці на підлозі. В льоху були дерев'яні піддони, однак йому не вистачило піддонів. В льоху також утримували ОСОБА_82 з м. Харків, ОСОБА_83, ОСОБА_84 та ОСОБА_85.

Їх водили в туалет, біля нього була каністра з водою, в якій можна було помити руки. Ходили в туалет разом по декілька людей, часто ходити не можна було. *Всі люди, які курили, курили в цьому приміщенні, але приміщення не провітрювалось*. Потім ОСОБА_80 переселили у іншу кімнату, там ОСОБА_80 бачив хлопця, його забрали з батьком, у батька була машина марки «Джип». До ОСОБА_80 у приміщення посадили сина, а в інше приміщення посадили батька. Там також був чоловік, який працював таксистом. Військові РФ знущалися над усіма полоненими.

В той день, як вони приїхали, військові РФ почали *бити ОСОБА_80 ногами*. Там приблизно було 3-4 військових РФ та караульні, в військовій формі зеленого кольору, у балаклавах. Їх командир та караульні були росіяни.

Військові РФ намочили ОСОБА_80 водою потилицю та почали *бити електрошокером в потилицю*. ОСОБА_80 був дуже слабкий. *Били електрошокером двічі. Під час другого разу в ОСОБА_80 почали смикатись ноги та він обмочився під себе*.

Військові РФ погрожували йому, говорили: *«Смотри, снимаем тебе штаны, ложишься на стол, берем кипятильник, засовываем в задний проход» (пряма мова)*.

Військові РФ неодноразово погрожували, що ОСОБА_80 не вийде звідти живим. *Йому одягли наручники, посадили на стілець у якомусь приміщенні*. ОСОБА_80 там сидів довго, один раз вивели в туалет. Військовослужбовці РФ наказували йому: *«Не шевелись!», «Не спи!» (пряма мова)*. Тільки після цього ОСОБА_80 повели до приміщення льоху чи підвалу.

Приблизно 20 березня 2022 року ОСОБА_80 відпустили. Йому *зв'язали руки, наділи пакет на голову, повели до машини, посадили в машину*. ОСОБА_80 та ще кількох чоловік, зокрема, ОСОБА_82 та двох інших людей, один чоловік років більше 55, повезли. ОСОБА_80 висадили, поставили, наказали стояти 5 хвилин, після чого ОСОБА_80 може йти. За весь час полону ОСОБА_80 схуд приблизно на 7 кг.

У зв'язку із вищезазначеними подіями, адвокат ХПГ в інтересах ОСОБА_80 звернувся із заявою про кримінальне правопорушення до правоохоронних органів України. Досудове розслідування у справі триває²⁴⁹.

Свідчення № 32 (свідчить ОСОБА_86)
Місце події: т. о. т. Харківської області

24 лютого 2022 року село Липці Харківського району Харківської області було окуповане військами РФ. З цього моменту село Липці було т. о. т.

²⁴⁹ Інформація внесена до ЄРДР за № 22023220000001357.

На території села Липці військові РФ почали проводити т. зв. «фільтраційні заходи», зокрема, заходили в кожний будинок, проводили т. зв. «обшуки» та перевіряли телефони. Військові РФ шукали колишніх учасників АТО, співробітників правоохоронних органів, прикордонників.

ОСОБА_86 був цивільною особою та ніякого відношення до військової служби або правоохоронних органів не мав.

05 березня 2022 року близько 12:00, коли ОСОБА_86 йшов по вулиці Миколаївській у с. Липці Харківського району Харківської області, він зустрів знайомих ОСОБА_87 та ОСОБА_88, з якими вони зупинилися в колишній закинутій столовій, щоб поговорити.

Згодом ОСОБА_87 вийшов на вулицю, і вони почули декілька вистрілів, після чого ОСОБА_86 разом із ОСОБА_88 вийшли на вулицю.

ОСОБА_87 вони не бачили, але майже одразу під'їхало 2 автомобілі «УАЗ» з позначками «Z», з автівок вибігли військові РФ та почали кричати: «Лежать». Військові РФ *завалили ОСОБА_86 та ОСОБА_88 на землю, зв'язали руки за спиною, на голови одягнули пакети та закинули в автомобілі.*

ОСОБА_86 закинули в одну машину, а ОСОБА_88 в іншу. Везли ОСОБА_86 близько 5 хвилин, потім зупинилися, його вивели, посадили на якийсь бордюр, там він просидів хвилин 10. Після цього його та ОСОБА_88 повели по сходах на другий поверх, завели в якесь приміщення, там їм зняли с голів пакети, руки залишили зв'язаними.

ОСОБА_86 впізнав це приміщення, це був підрозділ «Харківенергозбут», Липецький РРСЦ, що за адресою: вул. Пушкінська, б. 180, с. Липці.

У цьому приміщенні перебувало 5 військових РФ, у формі зеленого кольору, зі зброєю. Троє з **них були чеченцями, розмовляли з акцентом, один із них невеликого зросту, середньої статури**, він кричав: «Груз 200, в поле их и попытка к бегству — расстрелять» (пряма мова).

Один із чеченців був високого зросту і великої статури, його позивний «Мир». Інших ОСОБА_86 не запам'ятав. Двоє з цих військових були росіянами, розмовляли на чистій російській мові. У ОСОБА_86 та ОСОБА_88 питали, хто з ними був третім, вони відповіли, що то був ОСОБА_87, їх товариш, на що військові РФ відповіли: «Ну не повезло вашему товарищу».

Після цього ОСОБА_86 разом із ОСОБА_88 відвели до якогось сараю, там їм розв'язали руки та закрили. Зранку їх повели на роботи, їх змушували рубати дрова, прибирали територію, це все відбувалося під наглядом одного військового, який ходив за ними зі зброєю. **Він був років 25, невеликого зросту, середньої статури, розмовляв на російській мові, його звали Сергій, він розповідав що він із Донбасу** (Луганськ чи Донецьк ОСОБА_86 точно не пам'ятає). Ввечері їх заводили назад до сараю.

Воду та їжу давали 1-2 рази на день, вони собі зробили тарілки із пластикових пляшок. Спали на холодній підлозі, в приміщенні було дуже холодно, грілися один від одного, ходити в туалет можна було тільки зранку коли виводили на роботи та ввечері, коли заводили до сараю. 5 діб ОСОБА_86 та ОСОБА_88 там утримували та кожного дня водили на роботи.

Через 5 днів їх змусили завантажити речі до автомобілів «УАЗ», військові збиралися переїжджати.

ОСОБА_86 разом із ОСОБА_88 також посадили до автомобілів та перевезли до будинку, що за адресою: вул. Пушкінська, с. Липці, (це був будинок власника господарчого магазину у с. Липці, ОСОБА_89). Після того, як їх туди привезли — *змусили розвантажувати речі, після чого завели до підвалу, там їх утримували наступні 13 діб.*

Воду та їжу також давали 1-2 рази на добу, вони були під постійним наглядом того ж самого охоронця Сергія, там їх також змушували прибирати будинок та подвір'я.

Військовий РФ Сергій постійно говорив: «Скоро отпустим». Приблизно на 8 день ОСОБА_88 забрали з підвалу та кудись повезли, а ОСОБА_86 залишився. Він заснув, прокинувся від того, що над ним хтось стоїть. Він розплющив очі та побачив що над ним стоять двоє військових РФ, це були **чеченці, одному з них (котрий його бив) на вигляд було близько 50 років**, ОСОБА_86 навіть не встиг нічого розгледіти, як він його **вдарив ногою по обличчю, потім ще декілька разів, він вибив ОСОБА_86 зуби**. Після чого військові РФ просто мовчки пішли. Пізніше привезли ОСОБА_88, коли ОСОБА_86 спитав куди його везли, він промовчав.

Серед військових РФ, які проживали в тому будинку, ОСОБА_86 бачив **військового РФ, в якого все тіло було в татуюваннях, всі його називали «Комбат», на вигляд йому близько 50 років, середнього зросту, середньої статури, розмовляв російською мовою**.

Наступні дні військові РФ знову примушували ОСОБА_86 та ОСОБА_88 працювати.

Приблизно 23 березня 2022 року охоронець Сергій зайшов до підвалу та сказав: «Радуйтесь, вы сегодня домой», після цього ОСОБА_86 та ОСОБА_88 вивели з підвалу, довели до воріт та відпустили. Коли їх виводили один із військових сказав: «Оставайтесь с нами, здесь будет лучше», ОСОБА_86 відповів, що він в Липцях виріс, він тут і помере.

У зв'язку із вищезазначеними подіями, адвокат ХПГ в інтересах ОСОБА_86 звернувся із заявою про кримінальне правопорушення до правоохоронних органів України. Досудове розслідування у справі триває²⁵⁰.

Свідчення № 33 (свідчить ОСОБА_90)

Місце події: т. о. т. Харківської області

24 лютого 2022 року місто Вовчанськ Чугуївського району Харківської області було окуповане військами РФ. З того моменту місто Вовчанськ було т. о. т.

Оскільки у місті Вовчанськ були проблеми з постачанням продуктів харчування, дядько ОСОБА_90 їздив у місто Харків та через день привозив хлібобулочні вироби, які ОСОБА_90 допомагав розвантажувати та роздавати місцевим мешканцям.

2 травня 2022 року близько 10:00 години під час того, як ОСОБА_90 та його дядько розвантажували та роздавали хліб у м. Вовчанськ місцевим мешканцям, яких було близько 30 осіб, до будинку під'їхав 1 БТР, з якого вийшли 7 озброєних військових РФ та зайшли на подвір'я будинку.

У дворі будинку також була мати ОСОБА_90, його друг та двоюрідний брат ОСОБА_91. Військові РФ були добре екіпіровані, вони говорили без акценту російською мовою. Військові РФ питали, де ОСОБА_90, після чого підійшли до нього та спитали: «Это ты любитель интернета?» (пряма мова), сказали брати з собою все, з чого він заходив в Інтернет. Він взяв свій мобільний телефон. Військові РФ наказали ОСОБА_90 йти в будинок та показувати ще пристрої, з яких він заходив в Інтернет.

Вони зайшли до будинку, військові РФ забрали системний блок комп'ютеру, фотоапарат, мобільний телефон. ОСОБА_90 наказали взяти з собою паспорт і шапку та піти з ними до БТР. Коли вони сіли в БТР, ОСОБА_90 наказали надіти собі на очі шапку. В БТР він почув голос свого двоюрідного брата ОСОБА_91 та зрозумів, що військові РФ також забрали його.

²⁵⁰ Інформація внесена до ЄРДР за № 22023220000001355.

Коли вони їхали в БТР, ОСОБА_90 розумів, що вони їдуть в напрямку Вовчанського районного відділу поліції. Коли вони під'їхали до райвідділу, ОСОБА_90 наказали вийти з БТР та стати до стіни.

Військові РФ забрали всю техніку, яку вони взяли з його будинку. Поряд з ОСОБА_90 до стіни поставили його двоюрідного брата ОСОБА_91. Військові РФ сказали його брату, що він може попрощатись з ОСОБА_90, бо вони можуть вже не побачитись. ОСОБА_90 та його двоюрідний брат ОСОБА_91 потиснули один одному руки. ОСОБА_90 подумав, що їх вб'ють. Потім військові РФ почали питати в ОСОБА_90, чи служив він у війську. Весь цей час ОСОБА_90 стояв з шапкою на обличчі.

ОСОБА_90 наказали тримати руки за спиною, після чого військові РФ повели його за руки, як ОСОБА_90 потім дізнався, на перший поверх райвідділу в камеру. Його посадили на лавку та наказали йому сидіти. ОСОБА_90 просидів в шапці близько трьох годин, оскільки військові РФ наказали йому.

ОСОБА_90 чув, що військові РФ періодично дивились в його камеру через віконце. В камері були два ліжка. *В камері було холодно, приблизно 12 градусів тепла, це було напівпідвальне приміщення.* ОСОБА_90 був одягнений у тонкі спортивні штани та футболку, йому було холодно. *В камері було тільки маленьке закрите вікно, через яке в камеру не поступало повітря.* ОСОБА_90 принесли матрац та кинули поряд з ліжком. Він продовжував сидіти на ліжку. Після трьох годин до нього в камеру прийшли троє військових РФ, вони говорили без акценту, російською мовою, сказали не знімати шапку. *Вони сказали підняти футболку та зняти штани, перевіряли на наявність татуювань. Т. зв. «допит» продовжувався приблизно півтори години.*

ОСОБА_90 дозволили зняти шапку, коли військові РФ вийдуть, однак йому наказали надягати шапку відразу, коли хтось буде заходити до нього в камеру. На другу ніч ОСОБА_90 чув, як військовий РФ підійшов до камери та почав кричати охоронцям, які стояли біля неї, щоб його впустили до його камери та він ОСОБА_90 «покаже».

В перший день перебування ОСОБА_90 в камері райвідділу йому не давали води та їжі взагалі. *Туалет був в камері.* Спав ОСОБА_90 на дерев'яній лавці, накрився матрацом, адже було холодно.

На наступний день, 3 травня 2022 року, близько 07:00-08:00 годин військові РФ зайшли в камеру, наказали ОСОБА_90 надягти на очі шапку, питали його ті ж питання протягом приблизно 3 годин. Приблизно через 2 години в камеру зайшли 2 чи 3 військових РФ, ОСОБА_90 одягнув шапку на очі. *Вони наказали ОСОБА_90 встати та почали бити його кулаками по руках та грудній клітині.* ОСОБА_90 питали про його родичів та знайомих, які служать в війську, питали про дядька, який розвозив хліб. Військові РФ *вдарили його разів 5–6.* Після цього вони пішли. Приблизно через годину до нього в камеру зайшов військовий РФ, поставив ОСОБА_90 в тарілці кашу на стіл та сказав, що можна їсти, заніс пляшку води 0,5 л.

4 травня 2022 року його перевели до іншої камери, площею 4 метри на 3 метри, де стояла довга дерев'яна лавка, був туалет, однак не було технічної води. В камері було лише одне вікно та маленька квартирка. Через приблизно 2 години до нього в камеру зайшли 3-4 військових РФ, ОСОБА_90 одягнув шапку на голову. Почався т. зв. «допит», ОСОБА_90 сказали лягти на підлогу, замотали йому руки скотчем за спиною, почали ставити питання та після кожної відповіді вони піднімали його руки вгору, ОСОБА_90 було дуже боляче. Питали про дядька, як ОСОБА_90 приїхав в місто Вовчанськ. Військові РФ казали ОСОБА_90, що його дядько поїхав разом зі своїм сином, кинув його. Цей т. зв. «допит» продовжувався приблизно півтори-дві години. Після чого військові РФ пішли.

Починаючи з цього дня їсти давали ОСОБА_90 двічі на день, іноді раз на день, давали макарони, каші, приносили чай разом з обідом та 0,5 л води в день. *Митись його не водили, технічної води в камері не було. В камері був туалет, але в ньому не було води.*

На наступний день, 5 травня 2022 року, в камеру зайшли 2 військових РФ, 1 військовий залишився за дверями. ОСОБА_90 надягнув шапку, однак йому дозволили на декілька секунд зняти її. **Один військовий РФ був зростом 190 см, вагою приблизно 120 кг, темне волосся. Другий військовий РФ був зростом 170-180 см, худий, світле волосся. Вони розмовляли без акценту російською мовою. Військові РФ були озброєні пістолетом Макарова.**

ОСОБА_90 допитували за принципом «добрий та поганий поліцейський». Один військовий РФ говорив з ним «по-доброму», а інший застосовував фізичне насильство та психологічний тиск. Військовий РФ дістав шприц та сказав, що вони зроблять ОСОБА_90 ін'єкцію та, якщо ОСОБА_90 не скаже правду протягом 2 годин, вони не вколють ОСОБА_90 ін'єкцію протиотрути та в його буде зупинка серця.

Військовий РФ дістав пістолет Макарова, звів затвор, та почав водити дулом пістолета по його нозі, задаючи при цьому питання. Військовий РФ питав в нього, що ОСОБА_90 більше не потрібне, коліно, стегно, права чи ліва нога. В нього питали всі ті самі питання, що питали минулих разів. Також він водив ОСОБА_90 дулом пістолета по пальцям руки. Після цього він поставив питання, приставив дуло пістолета до ноги та спустил курок, однак патрону в магазині не було. Протягом т. зв. «допиту» декілька разів ОСОБА_90 били. Також військові РФ били його електрошокером приблизно 15 разів в ноги вище коліна та 1 раз вдарили його електрошокером в руку. Його ноги від струму німіли.

Військові РФ електрошокером пропалили ОСОБА_90 спортивні штани, та в них залишились дірки. Т. зв. «допит» тривав приблизно півтори години. Після цього військові РФ пішли. Декілька днів після цього до нього не приходили, тільки двічі на день давали їжу.

Мати ОСОБА_90 приходила до райвідділу і агрегатного заводу та питала, де ОСОБА_90, однак їй говорили, що його тут немає. 9 або 10 травня 2022 року до нього в камеру привели чоловіка 33 років. Коли він заходив в камеру в нього на голові був мішок з-під цукру. Він сказав, що в мішку важко дихати. Його декілька разів забирали на т. зв. «допити», били. Вони домовились, що якщо його першого випустять, він сходить до матері ОСОБА_90 та повідомить їй, що з ним, адже ОСОБА_90 думав, що може не повернутись. 18 травня 2022 року його відпустили. Через приблизно 2 години до камери завели хлопця 17 років з села Огурцове Харківської області.

19 травня 2022 року ввечері ОСОБА_90 сказали, щоб віз збирав свої речі. ОСОБА_90 надягли шапку на голову та повели в кабінет. У нього спитали, чи все він зрозумів, ОСОБА_90 наказали, приходити до них кожний вечір, розповідати, що відбувається у місті. ОСОБА_90 віддали його паспорт, вивели з будівлі райвідділу та відпустили. До дому ОСОБА_90 було йти 1,5 кілометри, ОСОБА_90 пішов пішки. Коли він повернувся додому, його зустріла мати.

За час його перебування в полоні у приміщенні Вовчанського районного відділу поліції ОСОБА_90 схуднув на 10 кг.

Коли військові РФ утримували ОСОБА_90 у камері, він чув, що військові РФ говорили, що вони з **46-ої мотострілкової бригади ЗС РФ**. Після того, як його відпустили, ОСОБА_90 з матір'ю ОСОБА_92 пішли до військових РФ спитати про техніку, яку забрали з будинку; тоді ОСОБА_90 почув, що **у одного з військових РФ був позивний «Рижий»**. Пізніше ОСОБА_90 також побачив, що у його Google аккаунт заходили з **Дагестану**.

У зв'язку із вищезазначеними подіями, адвокат ХПГ в інтересах ОСОБА_90 звернувся із заявою про кримінальне правопорушення до правоохоронних органів України. Досудове розслідування у справі триває²⁵¹.

Свідчення № 34 (свідчить ОСОБА_93)
Місце події: т. о. т. Харківської області

21 лютого 2022 року ОСОБА_93 разом зі своєю дружиною ОСОБА_94 поїхали у гості до батьків його дружини до будинку у селі Липці Харківського району Харківської області.

24 лютого 2022 року розпочалося повномасштабне вторгнення РФ на територію України. 24 лютого 2022 року село Липці Харківського району Харківської області було окуповане військами РФ. З цього моменту село Липці було т. о. т.

2 червня 2022 року близько 05 години 00 хвилин 6-10 осіб одягнених у військову форму з розпізнавальними знаками ЗС РФ *вибили вікно і вдерлися до будинку батьків дружини ОСОБА_93, штовхнули на підлогу його, його дружину ОСОБА_94 та її батьків і надягли їм мішки на голову. Військові РФ наступали на руки ОСОБА_93, питали, де зброя та прилади. Військовослужбовці РФ погрожували йому, що його битимуть. Будинок обшукали.*

Військові РФ *зв'язали йому руки клейкою стрічкою, посадили в автомобіль марки «Тигр» та за хвилин 30 привезли до села Стрілеца Харківського району Харківської області. Там військові РФ посадили ОСОБА_93 до підвалу. За хвилину після того, як його посадили до підвалу, військові РФ вивели його з підвалу та відвели до складського приміщення магазину. Люди, яких вже утримували у цьому приміщенні, допомогли ОСОБА_93 зняти мішок з голови і розв'язати його руки.*

Площа приміщення, де військові РФ утримували ОСОБА_93, була приблизно 9 метрів на 10 метрів. Там утримували 30 людей. *У туалет усі 30 людей ходили на одне відро, яке стояло у приміщенні. Води давали 5 пляшок по 1,5 літри на всіх на день, їжу давали щодня у відрі без посуду (холодну консервовану вівсяну кашу, перемішану з недоїдками). Вікна у приміщенні були зачинені чорною плівкою та фарбою, світла не було зовсім. Замість спальних місць були дерев'яні піддони. Однак на дерев'яних піддонах не вистачало місць усім, хто був у цьому приміщенні, тому деякі люди спали на підлозі. У приміщенні було холодно вночі та спекотно вдень. Через сморід з відра, а також через те, що вікна приміщення були забиті, в приміщенні було важко дихати. Людей, яких утримували у цьому приміщенні та відводили на т. зв. «допити» військові РФ, потім приносили після побиття та кидали на підлогу.*

2 червня 2022 року приблизно о 13 годині 00 хвилин військові РФ забрали ОСОБА_93 на допит. Його завели до кімнати у цьому ж будинку у під'їзді, який знаходився за 5 метрів від приміщення, де його утримували. До кімнати зайшов один військовий РФ, представився т. зв. **«слідчим» т. зв. «Міністерства внутрішніх справ ЛНР» на ім'я Павло**, запитав прізвище, ім'я та по батькові ОСОБА_93, його адресу, ставив інші питання про зброю та техніку, відповіді на які він не знав. *Т. зв. «слідчий на ім'я Павло» погрожував ОСОБА_93 зг'валтуванням.*

Після цього т. зв. «слідчий» сказав: «Сейчас мы будем тебя пытаться!» (пряма мова). *Прийшов ще один військовий РФ зі шприцом з голкою, в якому була рідина жовтого кольору. Т. зв. «слідчий на ім'я Павло» тримав ОСОБА_93, а другий військовий РФ встромив*

²⁵¹ Інформація внесена до ЄДРП за № 22023220000001322.

йому у вказівний палець правої руки шприц і погрожував ввести в нього, за їхніми словами, сечу.

Після цього до кімнати зайшов ще один військовий РФ чеченської зовнішності, ОСОБА_93 ставили запитання щодо якихось «біолабораторій». Потім цей військовий РФ пішов, а натомість до кімнати зайшов **військовий РФ із позивним «Граніт», якого звали В'ячеслав (на той момент «Граніт» був т. зв. «комендантом» у селі Стрілеча Харківського району Харківської області)**, і продовжив ставити запитання.

Приблизно через 6-7 годин від початку т. зв. «допиту» ОСОБА_93 відвели назад у приміщення магазину. Наступного дня, 3 червня 2022 року, близько 14 години 00 хвилин його відпустили, і він пішов додому пішки.

10 серпня 2022 року близько 12 години 00 хвилин ОСОБА_93 перебував вдома у батьків його дружини, коли до двору підїхала, на той момент, **керівник т. зв. «народної міліції ЛНР» Яна Рубан** разом із трьома військовими РФ, **одного з яких звали Саша, у іншого був позивний «Чапа»**.

Яна Рубан сказала, що ОСОБА_93 викликають у комендатуру поговорити про його діяльність. Військові РФ посадили його в машину та відвезли до села Стрілеча Харківського району Харківської області.

Коли ОСОБА_93 вивели з їхньої машини біля того ж приміщення магазину, де його тримали в перший раз, до нього на вулиці підійшов **військовий РФ із позивним «Майор» (ріст приблизно 190 см, щільної статури, до 37 років, був заступником військового РФ з позивним «Граніт» № 2)**. Військовий РФ із позивним «Майор» сказав ОСОБА_93, що він не повинен нікого лікувати.

Після цього військові РФ відвели ОСОБА_93 до приміщення магазину, туди, де його утримували уперше. Під час його утримання у приміщенні магазину вдруге умови були ті самі. Два рази за весь час **військовий РФ із позивним «Фізрук» ставив усіх полонених у ряд і бив по нирках кожного другого в ряду**. Один із військових РФ погрожував зґвалтувати дружину ОСОБА_93, говорив, що він нічого не зможе зробити. Відпустили ОСОБА_93 4 вересня 2022 року.

Після утримання російськими військовослужбовцями його у приміщенні магазину в селі Стрілеча Харківського району Харківської області у ОСОБА_93 сильно погіршився загальний стан здоров'я, він був змушений звертатися до лікарів та приймати лікарські препарати.

У зв'язку із вищезазначеними подіями, адвокат ХПГ в інтересах ОСОБА_93 звернувся із заявою про кримінальне правопорушення до правоохоронних органів України. Досудове розслідування у справі триває²⁵².

Свідчення № 35 (свідчить ОСОБА_95)
Місце події: т. о. т. Харківської області

24 лютого 2022 року розпочалося повномасштабне вторгнення РФ на територію України. 24 лютого 2022 року село Липці Харківського району Харківської області було окуповане військами РФ. З цього моменту село Липці було т. о. т.

2 вересня 2022 року близько 11 години 00 хвилин ОСОБА_95 разом зі своїм чоловіком ОСОБА_96, перебувала у дворі свого будинку у селі Липці Харківського району Харківської області. До двору підїхали два автомобілі, з яких вийшли 6 військових РФ (за свідченнями

²⁵² Інформація внесена до ЄДР за № 22023220000001095.

ОСОБА_95, це були військові т. зв. «ЛНР»). Серед цих військових РФ була **військова на ім'я Яна, 24 роки, яка очолювала певну т. зв. «службу» т. зв. «ЛНР»**.

ОСОБА_96 військові РФ приставили до живота дуло автомата. У цей час військові РФ наказали ОСОБА_95 йти за документами до будинку. Після того, як ОСОБА_95 винесла документи, військові РФ затримали її і посадили в один із їхніх автомобілів. Один із військових РФ розпитував ОСОБА_95 про її онука ОСОБА_97, говорив, що вона бреше, що він працює за професією в ІТ індустрії.

Спочатку ОСОБА_95 привезли до приміщення пожежної частини села Липці Харківського району Харківської області, куди військові РФ вивозили усіх незаконно затриманих людей. Там військовий РФ, який розпитував ОСОБА_95 про її онука, наказав іншим військовим РФ везти її до села Стрілеча Харківського району Харківської області.

На блокпосту у селі Глибоке Харківського району Харківської області ОСОБА_95 пересадили в інший автомобіль та повезли до села Стрілеча. Її привезли до магазину, що знаходився у селі Стрілеча. Біля магазину до неї підійшов **військовий т. зв. «Л/ДНР» із позивним «Кум» (вік понад 35 років, худорлявої статури, зростом 175 см, сірі очі, рівний довгастих ніс, волосся світло-русявого кольору, коротка стрижка, помічник військового РФ з позивним «Граніт»)**. Військовий т. зв. «Л/ДНР» із позивним «Кум» ставив ОСОБА_95 запитання, перевіряв її номер телефону на предмет дзвінків. Після т. зв. «допиту» військовий РФ з позивним «Кум» відвів ОСОБА_95 до напівпідвального складського приміщення магазину.

У складському приміщенні вже утримувалося 12 осіб. Усі 12 полонених були чоловічої статі. Замість спальних місць були дерев'яні піддони. Однак на дерев'яних піддонах не вистачало місць усім, хто був у цьому приміщенні, тому деякі люди спали на підлозі. У приміщенні було холодно вночі та спекотно вдень. Їжу приносили один раз на добу (2 буханки хліба, консервна банка з перловкою та горохом), воду також давали раз на добу. Замість туалету прямо в приміщенні стояло одне відро на всіх. В туалет ОСОБА_95 доводилося ходити на очах у чоловіків у це відро, що принижувало її честь та гідність. Через сморід з відра, а також через те, що вікна приміщення були забиті, в приміщенні було важко дихати. Освітлювалося приміщення за допомогою недогарка свічки. У сусідньому приміщенні була кімната для катування. Над приміщенням була кімната, в якій мешкав **військовий РФ із позивним «Граніт»**.

Ліків не давали жодних. Першого ж дня перебування ОСОБА_95 в цьому приміщенні їй стало погано. Вона попросила постукати і покликати лікаря, на що інші люди, яких тримали в цьому приміщенні, сказали їй, що стукати не можна, інакше всіх поб'ють.

Протягом утримання ОСОБА_95 у цьому приміщенні було багато обстрілів. 11 вересня 2022 року вони спостерігали активні збори військових РФ, а вночі цього ж дня їм відчинив двері військовий РФ і випустив зі словами: «Свобода» (пряма мова).

Один із чоловіків, з яким ОСОБА_95 перебувала у складському приміщенні, запитав у військового РФ із позивним «Граніт», де їхні документи, на що отримав відповідь, що їх у нього немає. Після чого військові РФ поїхали на своїх автомобілях.

Всі люди, яких утримували у приміщенні, разом пішли до кімнати військового РФ із позивним «Граніт», щоб знайти документи. Проте вони знайшли лише пенсійне посвідчення чоловіка, який мешкає у селі Слобожанське Харківського району Харківської області та документи, які забрали з Липецької сільради. Оскільки були сильні обстріли, ОСОБА_95 та інші почекали до ранку, і вже вранці 12 вересня 2022 пішли пішки додому.

Внаслідок утримання у полоні у складському приміщенні у селі Стрілеча Харківського району Харківської області у ОСОБА_95 сильно погіршився загальний стан здоров'я, вона змушена відвідувати лікарів та приймати лікарські препарати.

У зв'язку із вищезазначеними подіями, адвокат ХПГ в інтересах ОСОБА_95 звернувся із заявою про кримінальне правопорушення до правоохоронних органів України. Досудове розслідування у справі триває²⁵³.

За ініціативою юриста ГО «ХПГ» ОСОБА_95 пройшла психологічне обстеження спеціалістом-психіатром, за результатами якого 18 жовтня 2023 року спеціалістом-психіатром був підготовлений та наданий висновок²⁵⁴, відповідно до якого для ОСОБА_95 дії військових РФ, які полягали у незаконному утриманні та застосуванні фізичного та психологічного насильства, у період часу з 2 вересня 2022 року по 11 вересня 2022 року, носили характер політравми та мали наслідки психічної травми; були гіперекстремальними та спричинили потерпілій ОСОБА_95 страждання, та моральну шкоду, також викликали у неї стан дистресу, при якому людина не в змозі повністю адаптуватися до стресових ситуацій та спричинених ними наслідків, під впливом цього стану пригнічуються воля і свідомість особистості, у подальшому — має ознаки ПТСР. Страждання ОСОБА_95 носили характер травматичного стресу, руйнівна сила якого мала наслідки психічної травми середнього ступеня важкості, є причиною проявів ПТСР у даний період часу, та є тривалими.

Свідчення № 36 (свідчить ОСОБА_98)

Місце події: т. о. т. Харківської області

24 лютого 2022 року розпочалося повномасштабне вторгнення РФ на територію України. 24 лютого 2022 року село Липці Харківського району Харківської області було окуповане військами РФ. З цього моменту село Липці було т. о. т.

10 червня 2022 року близько 12 години 00 хвилин ОСОБА_98 перебував у центрі села Липці Харківського району Харківської області біля магазину «Елена» разом зі своїм знайомим ОСОБА_99.

У цей момент до них підійшли двоє військових РФ у формі темно-болотного кольору з автоматами і наказали стояти на місці і не рухатися. Один із військових РФ запросив по рації групу приїхати до центру села Липці.

Хвилин за 15 приїхав автомобіль «Renault Lodgy» (універсал, світло-болотного кольору). З автомобіля вийшли двоє військових РФ (ймовірно, буряти). Один із військових РФ підійшов до ОСОБА_99, а інший — до ОСОБА_98.

Військовий РФ приставив до коліна ОСОБА_98 дуло автомата і запитав, хто він. ОСОБА_98 представився, на що військовий РФ повторив своє питання і додав: «Зачем ты здесь?» (пряма мова). Цей діалог повторювався разів 5, причому весь цей час дуло автомата було приставлено до коліна ОСОБА_98, а після кожної відповіді військовий РФ кричав: «Я сейчас выстрелю!» (пряма мова).

Далі військовий РФ запитав ОСОБА_98: «Может ты нам поможешь?» (пряма мова). ОСОБА_98 відмовився, на що військовий РФ почав пхати його в спину дулом автомата, щоб він йшов у напрямку магазину «Елена».

²⁵³ Інформація внесена до ЄДР за № 12023221340000226.

²⁵⁴ Висновок спеціаліста-психіатра може бути наданий на запит.

Так військовий РФ довів ОСОБА_98 до старого спортзалу школи, де він побачив три автомобілі болотного кольору. Однак розглянути автомобілі ОСОБА_98 не встиг, оскільки військовий РФ швидко запхав його у двері будівлі спортзалу.

На вході до спортзалу військовий РФ підставив ОСОБА_98 підніжку, внаслідок чого ОСОБА_98 впав і вдарився головою об підлогу. Військовий РФ почав питати ОСОБА_98: «Зачем ты пришел и где стоят “Ваши”?» (пряма мова). ОСОБА_98 відповів: «О чём ты вообще?» (пряма мова), після чого військовий РФ почав *бити ОСОБА_98 ногами по тулубу*.

У цей момент у будівлю спортзалу увійшов ще один військовий РФ, направив на ОСОБА_98 дуло автомата і наказав не ворушитись. Військовий РФ *бив ОСОБА_98 ногами по різним ділянкам тіла протягом двох-трьох хвилин, після чого почав бити і по голові, іноді в живіт і по ребрах*. Внаслідок жорстокого побиття ОСОБА_98 втратив свідомість, до чого він прийшов вже вдома.

За словами матері ОСОБА_98 — ОСОБА_100 — близько 15 години 30 хвилин у двір її будинку увійшов ОСОБА_99, який вів ОСОБА_98 під руку. Його тіло та одяг були вкриті глиною та піском, тому що ОСОБА_98 лежав на підлозі будівлі спортзалу, на який постійно обсипається штукатурка зі стін.

У ОСОБА_98 було *зламано 5 ребер з лівого боку тулуба (одне ребро — зі зміщенням у двох місцях), ліворуч за вухом у ОСОБА_98 текла кров, було три розсічення*. У нього також була нудота і запаморочення, що свідчить про черепно-мозкову травму. Його обличчя та тулуб з лівого боку були розпухлими від гематом. Під час побиття ОСОБА_98 намагався прикривати праву сторону тулуба (область, де знаходиться серце), тому що має діагноз «вегетосудинна дистонія». Він був змушений ще довгий час проходити лікування медикаментозними препаратами, тому що у нього дуже погіршився загальний стан здоров'я²⁵⁵.

Військовий РФ, який бив ОСОБА_98, виглядав на 30–40 років, мав спортивну статуру, кучеряву бороду і вуса, дуже коротку стрижку, волосся чорного кольору, середньої смуглявості шкіру, кирпатий ніс, темні очі, басистий голос. Зріст — близько двох метрів, був одягнений у футболку, носив чорний круглий годинник на руці, мав сучасний автомат, пістолет і був у повному обмундируванні.

У зв'язку із вищезазначеними подіями, адвокат ХПГ в інтересах ОСОБА_98 звернувся із заявою про кримінальне правопорушення до правоохоронних органів України. Досудове розслідування у справі триває²⁵⁶.

Свідчення № 37 (свідчить ОСОБА_101)

Місце події: т. о. т. Харківської області

24 лютого 2022 року розпочалося повномасштабне вторгнення РФ на територію України. Селище міського типу Савинці Ізюмського району Харківської області було т. о. т. військами РФ. На території смт. Савинці велись активні бойові дії, населений пункт зазнавав постійних обстрілів.

28 травня 2022 року близько 15 години 55 хвилин ОСОБА_101 перебував у квартирі сусіда в смт. Савинці Ізюмського району Харківської області на першому поверсі. Коли ОСОБА_101 подивився у вікно разом із сусідом, ОСОБА_101 побачив мікроавтобус марки «Мерседес» (модель «Віто» жовтого кольору), поряд з яким стояли близько 15 людей з бо-

²⁵⁵ Медична документація по справі може бути надана на запит.

²⁵⁶ Інформація внесена до ЄДРП за № 12022221170000986.

родами у військовій формі зеленого кольору з розпізнавальними знаками співробітників ФСБ РФ. Вони розмовляли російською.

Після цього, ОСОБА_101 попрямував до своєї квартири. Приблизно о 16 годині 00 хвилин співробітники ФСБ РФ зайшли в під'їзд, почали стукати у двері ОСОБА_101 і кричати: «Открой или выбьем дверь!» (пряма мова).

ОСОБА_101 відчинив двері і побачив 6-7 людей у військовій формі, що стояли вздовж стіни. Один із співробітників ФСБ РФ направив на ОСОБА_101 пістолет, запитав, чи є хтось ще у квартирі, пройшовся по квартирі та вийшов.

ОСОБА_101 зачинив двері, йому наказали тримати руки за спиною, віддати ключі від квартири, паспорт та мобільний телефон. Коли ОСОБА_101 все віддав, співробітники ФСБ РФ почали обшукувати його квартиру.

Тим часом ОСОБА_101 підвели до мікроавтобуса і зв'язали руки пластмасовою стяжкою. Після чого його відвезли до гаражу біля приміщення селищної ради смт. Савинці Ізюмського району Харківської області.

За дві години прийшов військовий РФ і розрізав стяжку, якою були зв'язані руки ОСОБА_101. ОСОБА_101 утримували у цьому гаражі близько доби.

29 травня 2022 року близько 09 години 00 хвилин у гараж увійшов **співробітник ФСБ РФ у формі чорного кольору на ім'я Богдан, казах, стрункої статури, зріст 176–180 см, мав тонкі вуса.**

Богдан зв'язав руки ОСОБА_101 мотузкою і повідомив, що його сусіда, військовослужбовця ЗС України, взяли в полон. ОСОБА_101 одягли на голову мішок і повели до виходу. Дорогою Богдан ударив ОСОБА_101 кулаком по обличчю чотири рази. Його посадили у кузов вантажного автомобіля «УРАЛ» чорного кольору та привезли до Балаклійського районного відділення поліції. Богдан, погрожуючи ОСОБА_101 розпраткою, сказав: «Мы ещё увидимся» (пряма мова), після чого ОСОБА_101 привели до камери.

У камері, яка розрахована на двох людей, було сім чоловік. Спати доводилося по черзі, бо місць для семи людей не вистачало. Годували дуже бідно двічі на день. Температура у камері була близько сорока градусів тепла. Коли ОСОБА_101 та інших полонених виводили в туалет, який був не в камері, їм одягали мішки чи пакети на голову. Вони йшли по три-чотири чоловіки колоною, тримаючись за плечі один одного. Якщо хтось із полонених дивився убік, їх били по всьому тілу. У віконце, через яке давали їжу, ОСОБА_101 бачив військових у формі з відмітними знаками РФ.

26 червня 2022 року або 27 червня 2022 року, близько 09 години 00 хвилин **військовий т. зв. «ЛНР», якого називали «дядя Саша»,** одягнув ОСОБА_101 на голову шапку і повіс його на т. зв. «допит».

ОСОБА_101 привели до кабінету, посадили на стілець та зняли шапку. Праворуч від ОСОБА_101 сидів **співробітник ФСБ РФ у зеленій формі, зріст близько двох метрів.** Перед ОСОБА_101 стояв **співробітник ФСБ РФ на зовнішній вигляд — не слов'янської зовнішності, з бородою, міцної, спортивної статури, зріст 167-170 см, волосся чорне, ніс з горбинкою.** Поруч стояв ще один **співробітник ФСБ РФ, росіянин, стрункої статури, волосся пряме рудого кольору, зріст близько 190 см.** Зліва від ОСОБА_101 сидів співробітник ФСБ РФ на ім'я Богдан, який сказав ОСОБА_101: «Я же сказал, что мы встретимся!» (пряма мова).

Богдан почав ставити ОСОБА_101 запитання. Відповідати треба було дуже швидко. Коли ОСОБА_101 відповідав повільно, **Богдан (спортивної статури, накачаний)** бив його посиленою палицею гумовою по колінах, руках, грудях.

Цей т. зв. «допит» та побиття тривали протягом 1,5 години. Інший військовий РФ приставляв ОСОБА_101 до коліна автомат, питав, де він служив. ОСОБА_101 відповів, що він

танкіст, на що військовий РФ сказав ОСОБА_101, що зараз його посадять у БТР і відправлять до блокпосту, щоб «твої же тебе и убили» (пряма мова).

Також військові РФ питали у ОСОБА_101, якої він орієнтації. Богдан казав: «Сейчас мы приведём твою жену, и у неё на глазах тебя изнасилуют» (пряма мова). Після того, як цей т. зв. «допит» закінчився, ОСОБА_101 відвели до камери. Все його тіло опухло і боліло від ударів, які йому завдав Богдан.

28 червня 2022 року ОСОБА_101 повторно викликали на т. зв. «допит». ОСОБА_101 думав, що його ведуть вбивати, попрощався з усіма, хто був з ним у камері. ОСОБА_101 одягли на голову мішок і повели до кабінету на т. зв. «допит».

Його завели до кабінету, зняли мішок з голови, і він побачив військового РФ у зеленій військовій формі та балаклаві, який тримав у руках його паспорт і сказав, що ОСОБА_101 «пройшов перевірку». Після чого ОСОБА_101 ще раз завели в камеру, звідки він зміг забрати куртку, вивели за ворота, і він пішов додому.

За час протиправного утримання ОСОБА_101 військовими РФ у гаражі біля приміщення селищної ради смт. Савинці та Балаклійського районного відділу поліції він схуднув на дванадцять кілограмів. Наступного дня після його звільнення ОСОБА_101 був змушений звернутися до лікаря через жахливі болі по всьому тілу²⁵⁷.

У зв'язку із вищезазначеними подіями, адвокат ХПГ в інтересах ОСОБА_101 звернувся із заявою про кримінальне правопорушення до правоохоронних органів України. Досудове розслідування у справі триває²⁵⁸.

За ініціативою юриста ГО «ХПГ» ОСОБА_101 пройшов психологічне обстеження спеціалістом психіатром, за результатами якого 10 жовтня 2023 року спеціалістом-психіатром був підготовлений та наданий висновок, відповідно до якого для потерпілого ОСОБА_101 дії військових РФ, які полягали у протиправному утриманні та застосуванні фізичного насильства у період з 28 травня 2022 року по 28 червня 2022 року, носили характер політравми та мали наслідки психічної травми; були гіперекстремальними та спричинили потерпілому ОСОБА_101 страждання та моральну шкоду, а також викликали у нього стан дистресу, при якому людина не в змозі повністю адаптуватися до стресових ситуацій та спричинених ними наслідків, під впливом цього стану пригнічуються воля і свідомість особистості, у подальшому — має ознаки ПТСР. Страждання ОСОБА_101 носили характер травматичного стресу, руйнівна сила якого мала наслідки психічної травми середнього ступня важкості, є причиною проявів ПТСР у даний період часу, та є тривалими.

Свідчення № 38 (свідчить ОСОБА_102)

Місце події: т. о. т. Харківської області

24 лютого 2022 року розпочалося повномасштабне вторгнення РФ на територію України. 24 лютого 2022 року село Липці Харківського району Харківської області було т. о. т. військами РФ. На території с. Липці велись активні бойові дії, та військові РФ проводили т. зв. «фільтраційні заходи».

ОСОБА_102 був цивільною особою та ніякого відношення до військової служби або правоохоронних органів не мав.

²⁵⁷ Медична документація по справі може бути надана на запит.

²⁵⁸ Інформація внесена до ЄДР за № 22023220000000978.

12 серпня 2022 року близько 18:00 ОСОБА_102 перебував вдома разом з матір'ю та бабусею. В цей час до будинку під'їхав автомобіль «Ніва» темно-фіолетового кольору, з автомобіля вийшло троє озброєних чоловіків у військовій формі, характерній для військових РФ, та сказали ОСОБА_102, щоб той взяв паспорт та їхав з ними. Того ж дня о 06:00 військові РФ захопили батька ОСОБА_102 та вивезли у невідомому напрямку.

ОСОБА_102 не чинив опір, тому що військові РФ були озброєні. Його посадили на заднє сидіння автомобіля та наказали опустити голову донизу, один із військових РФ тримав голову ОСОБА_102 рукою.

Дорога зайняла приблизно 25 хвилин, після чого автомобіль зупинився, військові РФ дістали ОСОБА_102 з машини, на голову натягнули капюшон та перемотали голову скотчем. Потім його повели в кімнату невідомого приміщення (кімната була розташована на другому поверсі), посадили на стілець, руки завели назад та вдягли наручники.

Поки ОСОБА_102 вели в цю кімнату, то погрожували розстрілом, що скинуть із даху або змусять бігти по мінному полю. Під час т. зв. «допиту» ОСОБА_102 били гумовою палицею по потилиці, колінам, ниркам, кулаками били в область грудної клітини, били електрошоком по зап'ястям рук. Під час побиття питали, чому ОСОБА_102 не виїхав з України, чи буде воювати на їхньому боці. Цей т. зв. «допит» тривав близько 1,5 години.

Після цього т. зв. «допиту» ОСОБА_102 вивели на вулицю, поставили обличчям до якогось приміщення та намагалися зняти наручники, але в них довго не виходило, після чого один із військових сказав «Давай отрежем ему руку» (пряма мова).

Потім ОСОБА_102 завели до підвалу гуртожитку (тоді він впізнав місцевість, це було с. Стрілеча Харківського району Харківської області) та закинули в одну із кімнат. Один військовий РФ погрожував ОСОБА_102, що *прострілить йому коліно*.

В тій кімнаті було *темно, холодно та сиро*. ОСОБА_102 утримували там дві доби, їжу давали 1 раз на день. Через дві доби його знову повели на т. зв. «допит», погрожували розпратою над сім'єю, *схиляли воювати на їх боці, розповідали, що України більше ніколи не буде*.

Після цього ОСОБА_102 завели до приміщення старого магазину та розв'язали руки. В той час в магазині утримували приблизно 20 людей, серед них ОСОБА_102 впізнав декількох односельців. *Їжу приносили 1 раз на добу в загальному відрі, давали 10 літрів води на день на всіх. Замість туалету було відро, на котре ходили і жінки, і чоловіки*. Водили на різні роботи (розвантажувати гуманітарну допомогу, їздити на джерело за водою, рубати дерева, копати ями для загиблих місцевих жителів). ОСОБА_102 постійно чув крики людей, котрих катували, їх часто заводили до магазину побитими, із синцями.

На т. зв. «допити» ОСОБА_102 водили близько 8 разів. Ці т. зв. «допити» проводили різні люди, кожен т. зв. «допит» супроводжувався психологічним та фізичним насильством.

11 вересня 2022 року, близько 00:00 години відкрили двері магазину та сказали: «Вы свободны» (пряма мова). Того ж дня ОСОБА_102 повернувся додому та 13 вересня 2022 року всю територію Харківського району було деокуповано.

У зв'язку із вищезазначеними подіями, адвокат ХПГ в інтересах ОСОБА_102 звернувся із заявою про кримінальне правопорушення до правоохоронних органів України. Досудове розслідування у справі триває²⁵⁹.

За ініціативою юриста ГО «ХПГ» ОСОБА_102 пройшов психологічне обстеження спеціалістом-психіатром, за результатами якого спеціалістом-психіатром був підготовлений та наданий висновок, відповідно до якого для потерпілого ОСОБА_102 дії військових РФ, які

²⁵⁹ Інформація внесена до ЄРДР за № 22023220000001096.

полягали у незаконному утриманні та застосуванні фізичного та психологічного насильства, у період з 12 серпня 2022 року по 11 вересня 2022 року, мали характер політравми та мали наслідки психічної травми; були гіперекстремальними; заподіяли постраждалому страждання та моральну шкоду, а також викликали у нього стан дистресу, при якому людина не в змозі повністю адаптуватися до стресових ситуацій та спричинених ними наслідків, під впливом цього стану пригнічуються воля та свідомість особистості, надалі — має ознаки ПТСР та тривожно-депресивного розладу. Страждання ОСОБА_102 мали характер травматичного стресу, руйнівна сила якого мала наслідки психічної травми середнього ступеня тяжкості та середнього ступеня інтенсивності, і є причиною прояву ПТСР та тривожний період, і є тривалим.

Свідчення № 39 (свідчить ОСОБА_103)**Місце події:** т. о. т. Харківської області

24 лютого 2022 року розпочалося повномасштабне вторгнення РФ на територію України. Село Веселе Ізюмського району Харківської області було т. о. т. військами РФ.

ОСОБА_103 був цивільною особою та ніякого відношення до військової служби або правоохоронних органів не мав.

22 квітня 2022 року близько 07 години 30 хвилин ОСОБА_103 перебував вдома у селі Веселе Ізюмського району Харківської області. У цей момент до будинку під'їхав автомобіль, після чого до його квартири увірвалося троє чоловіків у військовій формі зеленого кольору, у балаклавах та зі зброєю. Один із військових крикнув ОСОБА_103: «На колени, сейчас ноги прострелю» (пряма мова), ОСОБА_103 став на коліна, йому зв'язали руки, а потім почали вивертати всі речі у квартирі, забрали документи та телефон.

Після цього т. зв. «обшуку», військові РФ вивели ОСОБА_103 під руки, посадили в автомобіль «УАЗ» сірого кольору з літерою «V» та відвезли до занедбаного приміщення.

Там ОСОБА_103 змусили стати на коліна і почали питати, яку інформацію він передавав місцевому жителю ОСОБА_104. Військові РФ наносили ОСОБА_103 удари ногою в грудну клітину, також били руками та прикладом автомата, це тривало протягом приблизно 1 години 30 хвилин.

Далі військові РФ принесли відро води і опускали туди голову ОСОБА_103, тримаючи її руками. Потім його почали катувати струмом, приєднавши до ноги дроти. Утоплення та струм військові РФ чергували.

Потім військові РФ наказали ОСОБА_103 підвестися, але ОСОБА_103 не зміг, двоє з них підняли його під руки, ножом розрізали скотч на руках і зняли дріт. Один із них сказав: «Так ты же еще и футболист, ну получай» (пряма мова), після цього були удари брусом по лівій нозі, внаслідок чого утворилася відкрита рана, після якої до сьогоднішнього дня залишився шрам. Під час катувань військові РФ загрозували привезти дружину ОСОБА_103 та знущатися над нею.

Після цього ОСОБА_103 привезли до місцевого СТО, закинули в підвал і закрили. Там було темно, він навпомацки знайшов якийсь піддон і ліг на нього. На годиннику він побачив, що було близько 14 години 00 хвилин. Через 2 години підвал відкрили та запитали: «Живой?» (пряма мова), він попросив пити. Спати через біль ОСОБА_103 не міг.

Близько 11 години 00 хвилин наступного дня ОСОБА_103 сказали: «Выходи» (пряма мова), він відповів, що не може. Двоє військових його витягли, посадили у той самий автомобіль «УАЗ» та відвезли додому.

У зв'язку із вищезазначеними подіями, адвокат ХПГ в інтересах ОСОБА_103 звернувся із заявою про кримінальне правопорушення до правоохоронних органів України. Досудове розслідування у справі триває²⁶⁰.

Свідчення № 40 (свідчить ОСОБА_105)

Місце події: т. о. т. Харківської області

ОСОБА_105, 1967 р. н., свідчить, що військові РФ утримували його у селі Гоптівка Харківської області з 24 березня 2022 року по 4 квітня 2022 року та катували.

24 березня 2022 року до будинку ОСОБА_105 у селі Липці Харківського району Харківської області під'їхало 15–20 озброєних військових РФ. Вони оточили будинок ОСОБА_105, націлили кулемети на будинок, зайшли у двір, у якому на той момент перебували дружина та дві дочки ОСОБА_105.

У будинок зайшли 5 військових РФ, які попереду себе вели ОСОБА_105 та погрожували йому автоматами. Військові РФ обшукали будинок ОСОБА_105, шукали зброю, засоби зв'язку та карти Харківської області, казали, що ОСОБА_105 начебто коригувальник. Військові РФ забрали з дому ОСОБА_105 ноутбук, флешки, диски, мобільний телефон ОСОБА_105, а також всі документи: посвідчення водія ОСОБА_105, технічний паспорт на його автомобіль, банківські картки.

Потім військові РФ пішли до батьків ОСОБА_105, які також перебували у будинку: батькові ОСОБА_105, якому було 82 роки, та матері ОСОБА_105 сказали, що їх поведуть на т. зв. «допит», а тому сказали надіти теплі куртки.

Далі військові РФ вивели ОСОБА_105 з будинку та запхали його у броньовану машину «Тигр», руки ОСОБА_105 зв'язали пластмасовою стяжкою, на голову ОСОБА_105 надягли мішок, а зверху балаклаву, і щільно примотали їх скотчем до голови. Військові РФ везли ОСОБА_105 у невідомому напрямку; ОСОБА_105 вважає, що, ймовірно, його везли на базу відпочинку «Дубрава».

Потім ОСОБА_105 протримали години 3 на вулиці. Після цього військові РФ почали кричати «Слава Україні», на що ОСОБА_105 відповів «Слава Богу». Військові РФ спитали ОСОБА_105, чи він не знає, що треба відповідати, на що ОСОБА_105 сказав, щоб військові РФ «навчили його»; після цього військовий РФ вдарив ОСОБА_105 по нирках.

Військові РФ завели ОСОБА_105 до будівлі, протримали його там близько години, потім пересадили ОСОБА_105 до іншої машини, де були військові РФ, як ОСОБА_105 зрозумів по їх розмові, «кавказької національності», та повезли його у невідомому напрямку. Везли ОСОБА_105 близько 1,5 години.

Коли вони приїхали, військові РФ вивантажили ОСОБА_105 з вантажівки, повели дорогою, потім спустили ОСОБА_105 донизу, у підвал, завели у приміщення, де перебувало 3–4 військових РФ, та посадили на стілець.

Військові РФ почали проводити щодо ОСОБА_105 т. зв. «допит». Його питали, як він начебто коригував вогонь, хто є друзями ОСОБА_105; протягом т. зв. «допиту» військові РФ завдавали ОСОБА_105 удари гумовими палицями, ногами, били по руках, ногах, тулубу, били дуже сильно кулаком у лоб.

Цей т. зв. «допит» тривав близько години. Далі військові РФ почали бити ОСОБА_105 електрошокером. Також вони надягали ОСОБА_105 на мізинці драти та били струмом.

²⁶⁰ Інформація внесена до ЄРДР за № 1202222170000986.

Після цього військові РФ *надавали затискачі на вуха ОСОБА_105 та подавали струм. ОСОБА_105 свідчить, що відчував нестерпний біль*. Загалом військові РФ двічі вдарили ОСОБА_105 струмом через мізинці та один раз — через вуха; у цей час вони намагалися дізнатися у нього інформацію, чи є у нього в родині військовослужбовці ЗС України.

Після т. зв. «допиту» військові РФ вивели ОСОБА_105 до іншого приміщення та залишили його там.

У цьому приміщенні з голови ОСОБА_105 зняли мішок. Світло у цьому приміщенні не вмикали. У приміщенні розмірами близько 4 метри на 5 метрів було близько 10 осіб, троє були дуже побиті; один із чоловіків у цьому приміщенні був настільки побитий, що міг тільки сидіти та не міг лежати. У одного з хлопців були поламані ребра та рука.

У приміщенні було дуже душно. До приміщення почали додавати нових людей, загалом було близько 20 осіб. Полонених практично не годували, ОСОБА_105 свідчить, що він їв лише скоринку хліба та чашку води; посуд був один на всіх та дуже мало. Всі полонені сильно кашляли, були застуджені, оскільки спали на підлозі.

Через день після першого т. зв. «допиту» ОСОБА_105 знову водили на т. зв. «допит». Під час допиту ОСОБА_105 зав'язали очі. Йому показували фотографії людей та казали, що він приховував якихось людей, проте ОСОБА_105 не знав цих людей. Після т. зв. «допиту» ОСОБА_105 вивели.

Потім полонених привели до купи піску (за об'ємом — близько 5 вантажних машин «КАМАЗ»). Військові РФ примушували полонених до важкої фізичної роботи, зокрема, вони закладали мішками з піском вікна будівлі. Кожний мішок важив близько 20 кг, полонених примушували вручну насипати пісок у мішки та закладати вікна. Їх також возили на блокпост військ РФ, щоб вони там також заклали вікна мішками з піском. Військові РФ також примушували полонених розвантажувати склади з продовольством та питною водою у пляшках.

Полонених охороняли озброєні військові т. зв. «Л/ДНР», а саме, вони представилися «народна міліція Луганська та Донецька» (дослівно), вони були у зеленій формі та з георгієвськими стрічками, у одних була одна стрічка, у інших — кілька.

4 квітня 2022 року прийшов «старший» серед військових РФ зі списком, полонених вишукували та перевірили, виділили тих, хто був з с. Стрілеча, с. Козача Лопань, с. Руська Лозова, с. Черкаська Лозова, та сказали пішки йти додому.

ОСОБА_105 та інших полонених посадили у машину, надягли мішки на голову та відвезли до с. Липці, де відпустили. ОСОБА_105 свідчить, що їх везли військові РФ, за його словами, «кавказької національності»; це він зрозумів з їх розмови.

Поки ОСОБА_105 не було вдома, військові РФ двічі обшукували його будинок.

У зв'язку із вищезазначеними подіями, ОСОБА_105 звернувся із заявою про кримінальне правопорушення до правоохоронних органів України. Досудове розслідування у справі триває²⁶¹.

Свідчення № 41 (свідчить ОСОБА_106)

Місце події: т. о. т. Харківської області

10 травня 2022 року близько 13:00 годин ОСОБА_106, його цивільна дружина ОСОБА_107 (1980 р. н.)²⁶² та ОСОБА_108 йшли на дачу. На блокпосту військових РФ у селі

²⁶¹ Інформація внесена до ЄРДР за № 22023220000001092.

²⁶² Свідчення ОСОБА_107 викладені у Свідченнях № 42.

Липці Харківського району Харківської області (на той момент село Липці було т. о. т.) військові РФ затримали ОСОБА_106, ОСОБА_107 та ОСОБА_108.

Військові РФ забрали у ОСОБА_106, ОСОБА_107 та ОСОБА_108 документи та *наказали роздягатися до нижньої білизни*. Далі військові РФ зав'язали жертвам очі, щоб ті нічого не бачили, та руки; після чого посадили захоплених цивільних у БТР та відвезли у невідомому напрямку.

Коли військові РФ привезли ОСОБА_106, його почали «допитувати»: ставили питання щодо людей, які проходять військову службу, та били *прикладом автомата*. Протягом цього т. зв. «допиту» військові РФ *зняли з ОСОБА_106 штани та почали погрожувати йому (травили на ОСОБА_106 собаку, віддавали їй команди «Фас», «Кусай»)*.

Після цього військові РФ вивели ОСОБА_106 на вулицю, щоб його розстріляти.

ОСОБА_106 свідчить, що головним серед військових РФ, які утримували його у полоні та катували, був **військовий РФ із позивним «Сармат»**, саме він наказував іншим військовим РФ вчиняти щодо ОСОБА_106 протиправні дії.

Далі військові РФ відвели ОСОБА_106 до підвалу. Через шість днів військові РФ знову повели ОСОБА_106 на т. зв. «допит», який проводили троє військових РФ: військовий РФ із позивним «Сармат» та двоє військових РФ, які на зовнішній вигляд були бурятами. Після т. зв. «допиту» ОСОБА_106 знову посадили до підвалу.

22 травня 2022 року військові РФ відпустили ОСОБА_106.

Також військові РФ ще раз захоплювали ОСОБА_106 у полон 18 серпня 2022 року у селі Липці, коли ОСОБА_106 був у себе вдома. Цього разу військові РФ відвезли ОСОБА_106 у с. Стрілеча Харківської області.

У зв'язку із вищезазначеними подіями, ОСОБА_106 звернувся із заявою про кримінальне правопорушення до правоохоронних органів України. Досудове розслідування у справі триває²⁶³.

Свідчення № 42 (свідчить ОСОБА_107)

Місце події: т. о. т. Харківської області

12 травня 2022 року близько 13:00 години ОСОБА_107 разом із цивільним чоловіком ОСОБА_106²⁶⁴ та знайомим ОСОБА_108 перебували у с. Липці Харківського району Харківської області (на той момент село Липці було т. о. т.). У цей час ОСОБА_107, ОСОБА_106 та ОСОБА_108 йшли зі свого будинку в бік садового товариства «Політехнік» для того, щоб пригладити за будинком давніх знайомих ОСОБА_107, які виїхали.

Коли вони йшли, ОСОБА_107 почула вистріли у повітря та злякалася, а тому побігла вперед. Попереду опинився блокпост військових РФ (раніше ОСОБА_106, ОСОБА_107 та ОСОБА_108 раз на тиждень ходили цією дорогою наглядати за будинком, і блокпосту там не було).

З блокпосту вийшли троє військових РФ у темно-зеленій формі та з озброєнням, вони наказали пред'явити документи та спитали, що ми тут робимо та куди йдемо. ОСОБА_107, ОСОБА_106 та ОСОБА_108 відповіли, що йдуть подивитися за будинком знайомих, які виїхали, та назвали точну адресу. Військові РФ не повірили постраждалим та сказали, що ті начебто спеціально тут видивляються, щоб здавати позиції військ РФ.

²⁶³ Інформація внесена до ЄРДР за № 22023220000001222.

²⁶⁴ Свідчення ОСОБА_106 викладені у Свідченнях № 41.

Після цього один із військових РФ по рації сказав, що вони затримали трьох осіб. У ОСОБА_107, ОСОБА_106 та ОСОБА_108 забрали документи та наказали чекати.

Через приблизно 15 хвилин до блокпосту приїхав БМП темно-зеленого кольору, з нього вийшли 5-6 військових РФ у темно-зеленій формі та зі зброєю. Військові РФ наставили зброю на ОСОБА_107, ОСОБА_106 та ОСОБА_108 і наказали не рухатися (говорили військові РФ чистою російською мовою).

Військові РФ наказали ОСОБА_107 сидіти, а чоловіків (ОСОБА_106 та ОСОБА_108) підняли та наказали роздягнутися до спідньої білизни (шукали татуювання). Після чого чоловікам зав'язали очі одежею та повели до БТР. Далі військові РФ зав'язали очі ОСОБА_107, і також повели її до БТР. ОСОБА_107 свідчить, що **військовий, який вів її до БТР, по голосу — до 30 років, середньої статури, зріст приблизно 1,70 метрів.**

Їхали вони приблизно 5 хвилин. Як тільки постраждалих висадили, то одразу повели у підвал. На той час у підвалі вже утримувалися сусіди ОСОБА_107, а саме ОСОБА_109, ОСОБА_110 та їх неповнолітній син ОСОБА_111. Ці люди розв'язали ОСОБА_107 очі. ОСОБА_107 чула крики ОСОБА_106 та ОСОБА_108, а також чула постріли.

Приблизно через 20 хвилин двері підвалу відкрили та сказали, щоб ОСОБА_107 вийшла. ОСОБА_107 вийшла, та їй сказали сісти на диван (це був перший поверх будинку). У кріслі сидів військовий РФ, поруч із ним стояв автомат, у руках у нього був блокнот. **Цей військовий РФ з блокнотом був середнього зросту, середньої статури, волосся чорне, очі карі, на вигляд — років 30, обличчя овальне, брови широкі чорні, розмовляв чистою українською мовою.**

У приміщенні також були інші військові РФ. Один з військових РФ стояв позаду ОСОБА_107, інший — праворуч від ОСОБА_107, ще інший — біля того, що сидів у кріслі. Військовий РФ, що стояв позаду ОСОБА_107, впритул поставив автомат до її спини, інші — просто наставили автомати на ОСОБА_107. Ці троє військових РФ були у балаклавах.

ОСОБА_107 вважає, що військовий РФ, який її «допитував», був співробітником ФСБ РФ. Він питав, скільки у ОСОБА_107 дітей, які їх дати народження, що вони робили на дачах. Відповіді він записував.

Потім цей військовий РФ дістав список односельців ОСОБА_107, почав його зачитувати та питати про кожного, особливо про тих, хто служить, або тих, хто воював у АТО.

Пізніше він сказав військовому РФ, що стояв позаду ОСОБА_107, що той знає, що робити з ОСОБА_107, після чого цей військовий РФ *зав'язав ОСОБА_107 очі та наказав покласти руки на ноги, а також наказав не робити зайвих рухів, бо розстріляють.*

Військові РФ *приставили ОСОБА_107 дуло автомату до внутрішньої сторони стегна та почали тиснути. Після кожної «неправильної відповіді» чи у випадках, коли ОСОБА_107 замислювалася над відповіддю, вони починали тиснути сильніше та підіймали дуло все вище по стегну. В результаті військові РФ підняли автомат аж до паху ОСОБА_107 та дуже сильно тиснули.*

Далі військові РФ *почали погрожувати ОСОБА_107 залити у її анальний отвір монтажну піну.*

Протягом т. зв. «допиту» ОСОБА_107 чула крики ОСОБА_106 та ОСОБА_108, також ОСОБА_107 чула постріл, після чого до приміщення зайшов військовий РФ та сказав: «Минус нога» (пряма мова).

Наприкінці т. зв. «допиту» військовий РФ, що був головним, сказав, що вони «все одно би приїхали» за ОСОБА_107 та ОСОБА_106. ОСОБА_107 вважає, що це пов'язано з тим, що брат її чоловіка військовий та воював у АТО.

Цей т. зв. «допит» тривав приблизно 30 хвилин, після чого ОСОБА_107 відвели до підвалу. Там її утримували 2 дні. Їжу давали два рази на день у загальному відрі. Кожного ранку

полоненим дозволяли сходити у туалет. Також у підвалі стояло відро, до якого у туалет ходили і чоловіки, і жінки в одному приміщенні. У підвалі було дуже холодно та сиро, одяг полонених не підходив для температури у приміщенні, а тому було дуже холодно.

15 травня 2022 року близько 7 ранку відкрили підвал та сказали, що ОСОБА_109, ОСОБА_110 та ОСОБА_111 можуть виходити. ОСОБА_109 спитала, що стосовно ОСОБА_107, на що їй відповіли, що ОСОБА_107 також може виходити.

Коли полонені вийшли з підвалу, їм зав'язали очі, та двоє військових РФ кудись їх повели (ОСОБА_107 думала, що на розстріл). Насправді, їх довели до дамби, сказали йти 100 метрів та не озиратися, а потім розв'язати очі. Постраждали так і зробили, після чого пішли додому.

У зв'язку із вищезазначеними подіями, ОСОБА_107 звернулася із заявою про кримінальне правопорушення до правоохоронних органів України. Досудове розслідування у справі триває²⁶⁵.

Свідчення № 43 (свідчить ОСОБА_112)
Місце події: т. о. т. Харківської області

13 травня 2022 року ОСОБА_112 перебував вдома у місті Балаклія Ізюмського району Харківської області (на той момент місто Балаклія було т. о. т.), де разом зі своєю дівчиною ОСОБА_113 порався у городі.

Раптом до будинку під'їхала кунга з кулеметом. Військовий РФ запитав прізвище ОСОБА_112, та після відповіді ОСОБА_112 приблизно 8 військових РФ увірвалися на подвір'я. Військові РФ одразу вивели ОСОБА_112, повалили на землю, на голову наділи мішок та сказали, що ОСОБА_112 поїде з ними. Як потім розповіла ОСОБА_113, військові РФ обшуквали їх будинок, шукали зброю, бронежилети та інші предмети, які могли б свідчити про те, що ОСОБА_112 був коригувальником вогню.

Військові РФ нічого не знайшли та повезли ОСОБА_112 у невідомому напрямку. Везли ОСОБА_112 з мішком на голові, проте за поворотами він здогадався, що його привезли до приміщення Балаклійського районного відділу поліції.

Перед входом до приміщення Балаклійського ВП військові РФ обшуквали ОСОБА_112, після чого повели до камери № 4. Перед входом до камери ОСОБА_112 зняли мішок з голови. У камері вже утримували ОСОБА_114 та ОСОБА_115. ОСОБА_112 свідчить, що ОСОБА_114 не захотів співпрацювати з військовими РФ, а тому його сильно побили, після чого йому було дуже погано, йому викликали лікаря та відпустили додому, де він помер.

14 травня 2022 року ОСОБА_115 відпустили. 15 травня 2022 року до камери привели ОСОБА_116, який розповів ОСОБА_112 історію свого захоплення у полон.

16 травня 2022 року ближче до обіду військові РФ повели ОСОБА_112 на т. зв. «допит». Двері камери відчинив **наглядач, якого кликали «дядя Саша», він був з Луганська**. «Дядя Саша» надів ОСОБА_112 мішок на голову, проте руки не зв'язував. Він відвів ОСОБА_112 до кабінету на тому ж поверсі (на шляху не було сходинок).

У кабінеті перебувало троє військових РФ: (1) **військовий РФ, якого кликали «Рембо», хоча його справжній позивний був «Тайсон»** (він був не слов'янської зовнішності, високого зросту, спортивної тілобудови, плечистий, був у балаклаві, характерною рисою на обличчі були скули, які сильно виділялися та не прикривалися балаклавою, одягав великі чорні окуляри, на доступних для огляду ділянках обличчя шрамів або татувань не було);

²⁶⁵ Інформація внесена до ЄДР за № 22023220000001302.

(2) **військовий РФ із позивним «Сурік»** (слов'янської зовнішності, невисокого зросту, приблизно 1,70 метрів, збитої тілобудови, навіть повненький, був у балаклаві, очі блакитного кольору, на доступних для огляду ділянках обличчя шрамів або татуювань не було, промова була чітка та ясна); (3) **інший військовий РФ (слов'янської зовнішності, високого зросту, збитої тілобудови, у балаклаві, очі також блакитного кольору, ніс з горбинкою, на доступних для огляду ділянках обличчя шрамів або татуювань не було, промова була чітка та ясна).**

Військовий РФ, якого кликали «Рембо», стояв збоку від ОСОБА_112. Військовий РФ із позивним «Сурік» сидів за столом. Інший військовий РФ сидів біля вікна та майже не приймав участі у т. зв. «допиті».

Військові РФ посадили ОСОБА_112 на стілець, зняли з нього мішок, потім підняли, роздягнули до нижньої білизни та оглянули на наявність татуювань та шрамів, після чого запитали ОСОБА_112, чи він знає, за що його затримали, на що ОСОБА_112 відповів негативно.

Після відповіді ОСОБА_112, «Сурік» звернувся до «Рембо» та наказав йому щось продемонструвати. «Рембо» дістав гумову палку та продемонстрував її ОСОБА_112. У цей момент «Сурік» наказав «Рембо» завдати ОСОБА_112 удару по сідницях, що «Рембо» і зробив; ОСОБА_112 відчув сильний біль. Після цього військові РФ сказали ОСОБА_112, щоб той швидко одягався та сідав.

ОСОБА_112 знову запропонували розказати всю інформацію, яка ОСОБА_112 відома, зокрема, кому ОСОБА_112 телефонував та з ким розмовляв. ОСОБА_112 сказав, що йому нічого не відомо. Військовий РФ, який сидів біля вікна, сказав, щоб ОСОБА_112 не брехав, оскільки вони вже «допитали» «моїх» (дослівно), проте, кого саме, не сказали. Вже потім ОСОБА_112 дізнався, що вони мали на увазі ОСОБА_12 (вітчима ОСОБА_112) та ОСОБА_117 (дядька ОСОБА_112), яких військові РФ також затримали паралельно з ОСОБА_112.

ОСОБА_112 почав казати, що телефонував особі, яка займалася медом, проте ця відповідь не сподобалася «Суріку», та він сказав «Рембо» починати. Відразу «Рембо» почав наносити ОСОБА_112 удари гумовою палицею, спочатку бив по ногах та поступово підіймався вище. «Рембо» наносив удари зі значною силою. Коли «Рембо» наніс ОСОБА_112 удар у живіт, той зігнувся від болю, проте «Рембо» продовжив наносити удари по голові та спині ОСОБА_112. Коли «Рембо» дійшов до низу спини, він почав наносити удари у зворотному напрямку; зупинився він на голові.

Коли «Рембо» зупинився наносити удари, у ОСОБА_112 знову запитали, чи згадав він інформацію стосовно телефонування, на що ОСОБА_112 відповів негативно. «Сурік» наказав вести ОСОБА_112 назад до камери. При цьому військові РФ наказали ОСОБА_112 слідкувати за тим, що будуть казати у камері, і потім їм про це розповідати. Військові РФ надягли ОСОБА_112 на голову мішок та відвели до камери.

18 травня 2022 року військові РФ знову привели ОСОБА_112 на т. зв. «допит» у той саме кабінет, що і першого разу. У кабінеті були ті ж військові РФ, що і першого разу, проте додався ще один військовий РФ, який і проводив т. зв. «допит». Вказаного військового РФ ОСОБА_112 запам'ятав, оскільки той був без балаклави. Це був чоловік не слов'янської зовнішності, невисокого зросту (близько 1,65 метрів), мав чорне волосся, чорну бороду, чорні очі, був збитої тілобудови, будь-яких анатомічних особливостей на обличчі не було, промова була з кавказьким акцентом. ОСОБА_112 свідчить, що ймовірно це був **військовий РФ з позивним «Ірбіс»**.

Коли ОСОБА_112 завели до кабінету, його посадили на стілець. Без задавання будь-яких питань «Сурік» сказав «Рембо» нагадати, навіщо всі зібралися. Після чого «Рембо»

почав завдавати удари ОСОБА_112 за тим же принципом, що і минулого разу (від ніг рухаючись угору).

Після цього «Ірбіс» запитав, чи згадав ОСОБА_112 щось, на що ОСОБА_112 відповів негативно. У цей момент «Сурік» вибіг з-за столу, вихопив у «Рембо» гумову палку та почав наносити ОСОБА_112 удари по голові. Він сказав, що буде так годину бити ОСОБА_112. ОСОБА_112 почав кричати, навіщо його б'ють, та сказав військовим РФ поставити йому нормальне, конкретне запитання.

Після цих слів ОСОБА_112 «Сурік» віддав палку «Рембо» та взяв до рук електрошокер. У цей момент «Рембо» почав наносити ОСОБА_112 удари гумовою палкою по ногах, а «Сурік» бив електрошокером у грудну клітину. Наприкінці військові РФ нанесли ОСОБА_112 удар електрошокером у область статевих органів, від чого ОСОБА_112 підкинуло. Після цього знущання над ОСОБА_112 припинилося.

Військовий РФ, який сидів біля вікна, запитав, навіщо ОСОБА_112 начебто фотографував збитий російський літак, на що ОСОБА_112 відповів, що не робив цього. Військовий РФ показав йому у телефоні фото, на що ОСОБА_112 сказав, що це автозавантаження з додатку «Telegram».

«Ірбіс» почав задавати питання, які зводилися до того, чому ОСОБА_112 та ОСОБА_12 начебто допомагали військовослужбовцям ЗС України, на що ОСОБА_112 відповідав, що не робив цього і що йому нічого не відомо про це.

Після цього «Рембо» знову бив ОСОБА_112 гумовою палицею, але ударів було менше, оскільки внаслідок побиття ОСОБА_112 отримав розсічення на лівій нозі, а тому «Рембо» наносив удари саме у це місце.

Після цього ОСОБА_112 знову відвели до камери та сказали, щоб він знову згадував, кому телефонував.

Протягом утримання ОСОБА_112 у камері він запам'ятав багатьох осіб, яких утримували разом з ним.

23 травня 2022 року ОСОБА_112 знову надягнули мішок на голову та вивели з камери. ОСОБА_112 подумав, що його знову ведуть на т. зв. «допит», але розумів, що ще одного він не витримає, а тому попросився з усіма, кого утримували у камері. Коли ОСОБА_112 вивели, то сказали, що відпускають додому, йому повернули телефон та паспорт. ОСОБА_112 вивели у двір, посадили до машини «Нива», там зняли з голови мішок та повезли до будинку, де мешкав ОСОБА_12. Там військові РФ забрали належний ОСОБА_12 автомобіль «Рено Меган» та поїхали.

Також ОСОБА_112 свідчить, що «Сурік» постраждав внаслідок обстрілу. Під час обстрілу він був у балаклаві, яка від високої температури прилипла до його обличчя та її знімали разом зі шкірою у лікарні. У нього залишився значний опік на правому боці шиї.

У зв'язку із вищезазначеними подіями, ОСОБА_112 звернулася із заявою про кримінальне правопорушення до правоохоронних органів України. Досудове розслідування у справі триває²⁶⁶.

Свідчення № 44 (свідчить ОСОБА_12)
Місце події: т. о. т. Харківської області

2 березня 2022 року місто Балаклія Ізюмського району Харківської області було окуповано військами РФ. З того моменту місто Балаклія було т. о. т.

²⁶⁶ Інформація внесена до ЄДРП за № 12022221080000526.

ОСОБА_12 та його брат ОСОБА_117²⁶⁷ мають спільний будинок на двох, який має два окремі входи.

13 травня 2022 року приблизно о 19-00 годин до будинку ОСОБА_12 під'їхав БТР з розпізнавальними знаками РФ (висів прапор РФ). З цього БТР вийшли 11 озброєних чоловіків у військовій формі, в руках у них були автомати Калашнікова, у деяких військових РФ у руках були тактичні щити, у кожного на головах були балаклави та тактичні шоломи.

Військові РФ розділилися. До будинку ОСОБА_12 зайшли 6 військових РФ, ніхто не представлявся. Військові РФ одразу поклали ОСОБА_12 обличчям на підлогу, хтось зі «старших» серед військових РФ сказав, що у цьому будинку є три одиниці зброї. Військові РФ побачили сейф та спитали ОСОБА_12, де ключі; ОСОБА_12 віддав їм ключі. Військові РФ забрали у ОСОБА_12 три його рушниці.

Після цього військові РФ схопили ОСОБА_12 та його брата ОСОБА_117, наділи братам мішки на голови, посадили у БТР та катали по місту приблизно хвилин 30-40, після чого завели до якоїсь будівлі та зняли мішки з голови. ОСОБА_12 побачив, що він стояв перед тюремною камерою, але на той момент ОСОБА_12 не розумів ще, куди саме його привезли.

Далі незнайомий чоловік у військовій формі записав анкетні дані ОСОБА_12 та ОСОБА_117, а після братів розвели по різних тюремним камерам. Як ОСОБА_12 пізніше дізнався, цього **чоловіка у військовій формі звали Олександр**.

У камері, куди помістили ОСОБА_12, утримували виключно чоловіків. Всіх полонених, яких утримували у цій камері, ОСОБА_12 не запам'ятав, проте точно запам'ятав, що там утримували, зокрема, ОСОБА_11 та ОСОБА_56 (вони були мешканцями міста Балаклія), ОСОБА_101 та ОСОБА_118 (вони були мешканцями села Савинці Балаклійського району), а також ОСОБА_119 (з міста Краматорськ Донецької області).

Наступні три дні ОСОБА_12 ніхто не чіпав, його просто утримували у камері. Тоді ОСОБА_12 дізнався, що його утримують у приміщенні Балаклійського районного відділу поліції.

17 травня 2022 року близько 12-00 години до камери зайшов вищеназваний військовий РФ на ім'я Олександр (полонені називали його **«дядя Саша»**, він був з Луганська). «Дядя Саша» надів ОСОБА_12 на голову мішок та повів до якогось кабінету цієї будівлі.

У кабінеті ОСОБА_12 посадили на стілець та зняли мішок з голови. ОСОБА_12 побачив, що перед ним сиділи двоє чоловіків у військовій формі. Один з військових РФ був у формі повністю чорного кольору, а інший — у формі бежевого кольору (ОСОБА_12 пізніше дізнався, що цей **військовий РФ мав позивний «Сурік»**). Праворуч від ОСОБА_12 стояв чоловік у формі чорного кольору (ОСОБА_12 пізніше дізнався, що цей **військовий РФ мав позивний «Тайсон»**). Всі троє військових РФ були весь час у балаклавах.

ОСОБА_12 свідчить, що **військовий РФ з позивним «Сурік»** був круглолиций, очі були голубого кольору, статура коренаста, зріст приблизно 165 см, мав характерний російський говір. ОСОБА_12 також свідчить, що у червні внаслідок обстрілу «Сурік» отримав опік шиї з правої сторони.

ОСОБА_12 свідчить, що **військовий РФ з позивним «Тайсон»** крім балаклави постійно носив сонцезахисні окуляри, але ОСОБА_12 звернув увагу на його характерні виступаючі скули. «Тайсон» мав худорляву, спортивну статуру, зріст приблизно 190 см.

Зазначені три військові РФ запропонували ОСОБА_12 співпрацювати з ними, зокрема, оскільки ОСОБА_12 користується авторитетом серед місцевого населення, вони запро-

²⁶⁷ Свідчення ОСОБА_117 викладені у Свідченнях № 45.

понували йому наступного дня пройтися по місту з прапором РФ. ОСОБА_12 відмовився. Після цього «дядя Саша» відвів його до камери.

22 травня 2022 року близько 12-00 години «дядя Саша» знову привів ОСОБА_12 на т. зв. «допит» до того ж кабінету. У кабінеті ОСОБА_12 побачив «Суріка», «Тайсона» та третього військового РФ, який був і минулого разу. В руках у військових РФ були гумові дубинки, якими вони одразу почали бити ОСОБА_12. *Військові РФ били ОСОБА_12 по тулубу, по голові, по рукам; ОСОБА_12 здалося, що його били протягом трьох хвилин. Військові РФ зламали ОСОБА_12 ребра з лівого боку, завдали гематому на обидва ока, біля лівого ока було розсічення та по всьому тілу були синці, ОСОБА_12 почав задихатися.*

Після побиття військові РФ викинули ОСОБА_12 за ворота Балаклійського ВП та кинули на землю. «Сурік» сказав ОСОБА_12, що якщо той виживе, то нехай приходить завтра. ОСОБА_12 умився водою з калюжі та пішов додому.

Наступного дня ОСОБА_12 знову прийшов до приміщення Балаклійського ВП, де військові РФ знову помістили ОСОБА_12 у ту ж камеру.

24 травня 2022 року близько 14-00 години ОСОБА_12 знову привели у кабінет на т. зв. «допит». Коли з ОСОБА_12 зняли мішок, він побачив, що у кабінеті також утримували його брата ОСОБА_117 з мішком на голові. Військові РФ провели між братами т. зв. «перехресний допит», після чого військові РФ відпустили ОСОБА_117, а ОСОБА_12 на обох руках зламали всі пальці, крім великих, після чого відвели у камеру.

Через декілька днів ОСОБА_12 знову привели на т. зв. «допит». У кабінеті знову були ті ж військові РФ, як і минулі рази. «Сурік» запитав у ОСОБА_12, кого той знає з правоохоронних органів України. Військові РФ казали ОСОБА_12, що той начебто допомагає ЗС України. ОСОБА_12 відповідав, що нікого не знає та нікому не допомагає.

Після цього «Сурік» сказав «Тайсону», що ОСОБА_12 йому набрид, а тому наказав «Тайсону» та третьому військовому РФ зробити ОСОБА_12 «сюрприз». Після цього військові РФ наділи ОСОБА_12 мішок на голову, посадили в автомобіль «Нива» та повезли до лісу, де вдарили ОСОБА_12 прикладом автомата по голові, поставили на коліна і зняли мішок з голови. ОСОБА_12 побачив, що він стояв біля ями в лісу, у якій лежали два трупи невідомих чоловіків. Військові РФ зробили декілька пострілів з автомата біля голови ОСОБА_12, після чого підняли ОСОБА_12 та відвезли назад до камери у приміщенні Балаклійського ВП.

23 червня 2022 року близько 12-00 години ОСОБА_12 знову повели на т. зв. «допит». «Сурік» питав ОСОБА_12 стосовно зброї, яка була у ОСОБА_12. Відповідям ОСОБА_12 «Сурік» не повірив, а тому вони надягнули на ОСОБА_12 мішок, вивели на вулицю, посадили в автомобіль «Нива», самі сіли до іншої машини («Нісан Джук» жовтого кольору) та знову поїхали у ліс.

У лісі військові РФ знову імітували розстріл ОСОБА_12, а саме ставили ОСОБА_12 на коліна та робили постріли біля його голови.

Далі військові РФ знову завантажили ОСОБА_12 до машини та повезли до будівлі Балаклійського ВП. Коли машина під'їжджала до будівлі ВП, військові РФ зняли з голови ОСОБА_12 мішок, та він побачив на сидінні біля себе свій ноутбук, телефон свій та дружини. Військові РФ сказали ОСОБА_12, що зараз вони повезуть ОСОБА_12 до його будинку і якщо той віддасть їм карабін, який військові РФ не забрали під час першого т. зв. «обшуку», то вони його залишать та віддадуть йому його особисті речі. ОСОБА_12 погодився.

ОСОБА_12 також свідчить, що протягом утримання його у камері у приміщенні Балаклійського ВП, до нього у камеру заходив військовий РФ *без балаклави на голові, азіатської зовнішності, схожий на казаха, коренастої статури, зріст близько 165 см;* як

ОСОБА_12 пізніше стало відомо, цього **військового РФ звали Богдан, а його позивний був «Ірбіс»**.

У зв'язку із вищезазначеними подіями, ОСОБА_12 звернулася із заявою про кримінальне правопорушення до правоохоронних органів України. Досудове розслідування у справі триває²⁶⁸.

Свідчення № 45 (свідчить ОСОБА_117)
Місце події: т. о. т. Харківської області

2 березня 2022 року місто Балаклія Ізюмського району Харківської області було окуповано військами РФ. З того моменту місто Балаклія було т. о. т.

ОСОБА_117 та його брат ОСОБА_12²⁶⁹ мають спільний будинок на двох, який має два окремі входи.

13 травня 2022 року приблизно о 19-00 годин до будинку ОСОБА_117 під'їхав БТР з розпізнавальними знаками РФ (висів прапор РФ). З цього БТР вийшли 11 озброєних чоловіків у військовій формі, в руках у них були автомати Калашникова, у деяких військових РФ у руках були тактичні щити, у кожного на головах були балаклави та тактичні шоломи.

Військові РФ розділилися. До будинку ОСОБА_117 зайшли 5 військових РФ, ніхто не представлявся. Військові РФ одразу поклали ОСОБА_117 обличчям на підлогу, почали обшукувати весь будинок. Військові РФ забрали рушницю ОСОБА_117. ОСОБА_117 свідчить, що за поведінкою військових РФ було видно, що вони чітко знали, де у ОСОБА_117 розташований сейф та що саме там лежить.

Після цього військові РФ схопили ОСОБА_117 та його брата ОСОБА_12, наділи братам мішки на голови, посадили у БТР та катали по місту приблизно хвилин 30–40, після чого завели до якоїсь будівлі та зняли мішки з голови. ОСОБА_117 побачив, що він стояв перед тюремною камерою, але на той момент ОСОБА_117 не розумів ще, куди саме його привезли.

Далі незнайомий чоловік у військовій формі записав анкетні дані ОСОБА_117 та ОСОБА_12, а після братів розвели по різних тюремних камерах. Як ОСОБА_117 пізніше дізнався, цього **чоловіка у військовій формі звали Олександр**.

У камері, куди помістили ОСОБА_117, утримували 6 чоловіків. Всіх полонених, яких утримували у цій камері, ОСОБА_117 не запам'ятав, проте запам'ятав декількох полонених.

Наступні три дні ОСОБА_117 ніхто не чіпав, його просто утримували у камері. Тоді ОСОБА_117 дізнався, що його утримують у приміщенні Балаклійського районного відділу поліції.

17 травня 2022 року близько 14:00 години до камери зайшов вищеназваний військовий РФ на ім'я Олександр (полонені називали його **«дядя Саша»**, він був з Луганська). «Дядя Саша» надів ОСОБА_117 на голову мішок та повів до якогось кабінету цієї будівлі.

У кабінеті ОСОБА_117 посадили на стілець та через близько 10 хвилин зняли мішок з голови. ОСОБА_117 побачив, що перед ним сиділи двоє чоловіків у військовій формі. Один з військових РФ був у формі повністю чорного кольору, а інший — у формі бежевого кольору (ОСОБА_117 пізніше дізнався, що цей **військовий РФ мав позивний «Сурік»**). Ліворуч від ОСОБА_117 стояв чоловік у формі чорного кольору (ОСОБА_117 пізніше дізнався, що

²⁶⁸ Інформація внесена до ЄРДР за № 12022221080000498.

²⁶⁹ Свідчення ОСОБА_12 викладені у Свідченнях № 44.

цей **військовий РФ мав позивний «Тайсон»**). Всі троє військових РФ були весь час у балаклавах.

ОСОБА_117 свідчить, що **військовий РФ з позивним «Сурік»** був круглолиций, очі були голубого кольору.

ОСОБА_117 свідчить, що **військовий РФ з позивним «Тайсон»** крім балаклави постійно носив сонцезахисні окуляри, він має характерні виступаючі скули.

Зазначені три військові РФ запропонували ОСОБА_117 співпрацювати з ними, зокрема, вони запропонували йому під відеозапис кричати «Слава Росії». ОСОБА_117 відмовився. Після чого **«Тайсон» одразу завдав ОСОБА_117 численні удари гумовою дубиною по передпліччям та ногам**. Після цього військові РФ сказали ОСОБА_117, що це було тільки «перше знайомство», після чого «дядя Саша» зайшов до кабінету, надягнув ОСОБА_117 мішок на голову та відвів його до камери.

Кілька днів ОСОБА_117 ніхто знову не чіпав, його просто утримували у камері.

Через два-три дні «дядя Саша» знову надягнув ОСОБА_117 мішок на голову та повів його на т. зв. «допит» у кабінет, посадив на стілець, зняв мішок з голови, а сам вийшов. У кабінеті ОСОБА_117 знову побачив тих самих трьох військових РФ, що і минулого разу.

«Сурік» наказав ОСОБА_117 підвестися, ОСОБА_117 встав на ноги, після чого **«Сурік» наказав ОСОБА_117 спустити штани донизу, ОСОБА_117 зробив це**. Далі «Сурік» наказав «Тайсону» бити ОСОБА_117, після чого **«Тайсон» гумовою дубиною почав наносити ОСОБА_117 численні удари по сідницях, по задній стороні ніг, а також один раз сильно вдарив по потилиці**. У ОСОБА_117 запаморочилася голова, але свідомість він не втратив. Після цього «дядя Саша» відвів ОСОБА_117 назад до камери.

24 травня 2022 року «дядя Саша» знову повів ОСОБА_117 на т. зв. «допит», де «Сурік» сказав ОСОБА_117, що якщо військові РФ зараз не знайдуть нічого у телефоні ОСОБА_117, то його відпустять додому. Протягом приблизно 10 хвилин «Сурік» вивчав телефон ОСОБА_117, але жодної компрометуючої інформації не знайшов. Після цього військові РФ відвели ОСОБА_117 до його камери, «дядя Саша» віддав ОСОБА_117 його речі з камери та вивів його на вулицю, після чого ОСОБА_117 пішов додому.

ОСОБА_117 свідчить, що його брата ОСОБА_12 звільнили 23 червня 2022 року.

У зв'язку із вищезазначеними подіями, ОСОБА_117 звернулася із заявою про кримінальне правопорушення до правоохоронних органів України. Досудове розслідування у справі триває²⁷⁰.

Свідчення № 46 (свідчить ОСОБА_120)

Місце події: т. о. т. Харківської області

ОСОБА_120 проживав у себе вдома у селі Малі Проходи Харківського району Харківської області. З 2 березня 2022 року село Малі Проходи потрапило під тимчасову окупацію військами РФ та з цього моменту було т. о. т.

До ОСОБА_120 двічі з т. зв. «обшуком» приходили військові РФ. Вперше у березні 2022 року та вдруге у квітні 2022 року. Першого разу шукали, дослівно, «бандер», але нічого не знайшли. Другого разу 15–20 військових РФ оточили будинок та квартиру ОСОБА_120, перевернули все у будинку, шукали зброю, проте її не було, та забрали телефон ОСОБА_120.

²⁷⁰ Інформація внесена до ЄРДР за № 12022221080000505.

Втретє військові РФ прийшли до ОСОБА_120 та сказали, що *він повинен працювати на них, або вони його застрілять*. Зі страху за своє життя ОСОБА_120 довелось погодитися. Військові РФ викликали ОСОБА_120 на примусові фізичні роботи (наприклад, розвантажити машину гуманітарної допомоги для військових РФ). Якщо ОСОБА_120 не виходив на зв'язок, тому що був зайнятий своїми справами, військові РФ його шукали: *вони стріляли у повітря біля його будинку, стріляли по сараю біля його будинку, постійно контролювали його та погрожували вбити чи зробити калікою, якщо ОСОБА_120 не буде виконувати їх накази*.

Одного разу ОСОБА_120 невчасно вийшов до них, то *військові РФ поставили його до стінки та стріляли над його головою*. Також військові РФ приходили до ОСОБА_120 у стані алкогольного сп'яніння.

Деякі місцеві жителі почали співпрацювати з окупаційною владою та займалися мародерством, а ОСОБА_120 почав ловити їх, після чого вони погрожували ОСОБА_120 та здали його окупаційній владі.

17 серпня 2022 року ввечері до ОСОБА_120 додому цілеспрямовано прийшли троє військових РФ, зокрема, **військовий РФ з позивним «Юрга»** (чоловік, приблизно 30 років, брекети на зубах, зростом близько 170 см, худорлявої статури) та **військова т. зв. «ЛНР» з позивним «Белка»** (жінка, руде волосся, худорлявої статури, зростом близько 170 см, мала татуювання на шії). Військові РФ були озброєні, вони увірвалися до квартири ОСОБА_120 та почали обшукувати її, шукали зброю та запаси їжі. Сусіди ОСОБА_120, які евакуювалися, віддали ОСОБА_120 ключі від своїх квартир, а тому військові РФ забрали ключі від квартир та їх також обшукали. В результаті цього військові РФ повністю обікрали квартиру ОСОБА_120 та дві квартири сусідів.

Після цього *військові РФ побили ОСОБА_120, надягнули йому мішок на голову та вдарили ОСОБА_120 прикладом по голові, від чого ОСОБА_120 втратив свідомість*. Внаслідок побиття ОСОБА_120 отримав закриту черепно-мозкову травму та струс головного мозку, що встановлено висновком судово-медичної експертизи²⁷¹; через травму у ОСОБА_120 постійно був головний біль та запаморочення.

Прийшов до тями ОСОБА_120 у машині, коли його везли у невідомому напрямку. ОСОБА_120 був у кайданках. Його привезли у село Стрілеча Харківського району Харківської області. Привезли ОСОБА_120 туди вночі та одразу кинули до підвалу.

Три дні ОСОБА_120 утримували у темному та сирому підвалі. Разом з ОСОБА_120 у цьому підвалі утримували приблизно 40 полонених. Годували полонених уже погано, давали мочену кислу капусту, могли дати дві буханки хліба на 20 людей. Замість туалету всі полонені ходили на єдине спільне відро на очах у всіх інших полонених, засоби особистої гігієни полоненим не видавалися.

ОСОБА_120 також свідчить, що для того, щоб полонених погодували, військові РФ змушували полонених терпіти навчання їхніх медпрацівників на собі: *військові медичні сестри військових РФ вчилися на полонених робити уколи та крапельниці, вводили полоненим у вену якийсь розчин (ОСОБА_120 точно не знає, що це було)*.

20 серпня 2022 року ОСОБА_120 вивели до магазину у селі Стрілеча, там вже утримували приблизно 20 людей. Військові РФ змушували полонених примусово працювати, а саме: вантажити дрова в машини, набирати та приносити їм воду, змушували робити всю брудну роботу, наприклад, чистити вольєри собак та мити туалети. *Військові РФ називали*

²⁷¹ Медична документація по справі може бути надана на запит.

полонених «неграми» та постійно загрожували вбивством, скаліченням, катуванням електрошумом та вбивством.

Щовечора ОСОБА_120 чув, як військові РФ катували полонених: застосовували до них електрошокер, били, навіть над жінками знущалися, катовані полонені дуже кричали.

Коли розпочався контрнаступ ЗС України, війська РФ почали залишати окуповану територію та ОСОБА_120 відпустили додому. 10 вересня 2022 року ОСОБА_120 повернувся додому.

У зв'язку із вищезазначеними подіями, ОСОБА_120 звернулася із заявою про кримінальне правопорушення до правоохоронних органів України. Досудове розслідування у справі триває²⁷².

Свідчення № 47 (свідчить ОСОБА_121)

Місце події: т. о. т. Харківської області

8 квітня 2022 року до будинку ОСОБА_121 у селі Кутузівка Харківського району Харківської області увірвалися семеро військових РФ, серед яких були **військовий РФ із позивним «Витязь»** (він був «головний» серед цієї групи військових РФ), **військовий РФ із позивним «Ара»** (він був «заступником» «Витязя») та ще п'ятеро військових РФ, озброєних автоматами.

Військові РФ повідомили ОСОБА_121, що ОСОБА_122 стверджує, що ОСОБА_121 начебто навідниця ЗС України та начебто теща працівника СБ України. ОСОБА_121 все заперечувала.

Військові РФ обшукали будинок ОСОБА_121, забрали приватні речі ОСОБА_121 та лякали дітей, які мешкали у будинку. Оскільки військові РФ не змогли знайти телефон ОСОБА_121, вони захопили її у полон, при цьому погрожуючи катуваннями та розстрілом.

ОСОБА_121 відвезли у село Веселе, де утримували у полоні три дні та зовсім не давали жодної їжі. ОСОБА_121 утримували у кімнаті без вікон та з металевим лежачком. ОСОБА_121 було дуже холодно та страшно. Першої ночі у ОСОБА_121 відмовив язык, та вона не могла поворухнутися.

Військові РФ декілька разів «допитували» ОСОБА_121. Під час цих т. зв. «допитів» військові РФ кричали на ОСОБА_121 та залякували розстрілом чи тим, що відправлять до табору військовополонених.

Після цього утримання у полоні **військовий РФ із позивним «Шаман»** відвіз ОСОБА_121 додому.

Після повернення додому до ОСОБА_121 кожен день приходили військові РФ з автоматами та залякували дітей, які перебували у будинку, та казали, що ОСОБА_121 «неблагонадежная» (дослівно).

Через тиждень до ОСОБА_121 знову повернувся «Шаман» у супроводі інших військових РФ. «Шаман» змусив ОСОБА_121 продекламувати промову, у якій ОСОБА_121 повинна була сказати, що вона удома та що військові РФ її начебто не били; «Шаман» записав цю промову на камеру. Потім «Шаман» повідомив, що ОСОБА_121 поміняють на дочку «Шамана», яку затримали у Харкові.

27 квітня 2022 року село Кутузівка було звільнене ЗС України.

²⁷² Інформація внесена до ЄДР за № 22023220000000856.

У зв'язку із вищезазначеними подіями, ОСОБА_121 звернулася із заявою про кримінальне правопорушення до правоохоронних органів України. Досудове розслідування у справі триває²⁷³.

Свідчення № 48 (свідчить ОСОБА_123)
Місце події: т. о. т. Харківської області

ОСОБА_123 свідчить, що до повномасштабного вторгнення РФ на територію України вона постійно проживала у селі Куп'янського району разом з матір'ю та старшою донькою.

3 травня 2022 року додому до ОСОБА_123 прийшли 4 військові РФ у цивільному одязі, але озброєні. Військові РФ були у стані алкогольного сп'яніння. Військові РФ сказали ОСОБА_123, що вона начебто коригувальниця, а тому має їхати з ними, щоб її «допитали» співробітники ФСБ РФ.

Коли ОСОБА_123 перевдягалася, один з військових РФ спостерігав за ОСОБА_123.

Військові РФ везли ОСОБА_123 на старому автомобілі без номерів (не військовому), де на склі скотчем була наклеєна літера «Z». Поки ОСОБА_123 везли, військові РФ лякали її, що якщо вона виявиться коригувальницею, то її вивезуть у тюрму до РФ.

Військові РФ привезли ОСОБА_123 до одноповерхового будинку, де військові РФ проживали. В цьому будинку було ще 3 військових РФ (загалом було 7 військових РФ). Всі військові РФ були п'яні та змусили ОСОБА_123 випити алкоголь. На вулиці було вже темно, але ОСОБА_123 не може навести точний час.

Серед військових РФ ОСОБА_123 детально запам'ятала декількох військових РФ: (1) **військового РФ на ім'я Олег** (36 років, маленького зросту 165–170 см, товстий, мав татуювання на лівій руці у вигляді піци, планет та космонавта, та на правій руці — татуювання у вигляді абстракції); (2) **військового РФ на ім'я Саша та з позивним «Кіт»** (зріст до 170 см, товстий, інші військові РФ казали, що Саша з Липецька, РФ); (3) **військового РФ на ім'я Саша** (худий, високий, зріст 180–185 см, мав татуювання на грудній клітині у вигляді свастики, біля свастики був орел, цей Саша був головним серед групи військових РФ); (4) **військового РФ з позивним «Кузнец»** (приблизно 30–35 років, худий, казав, що з Санкт-Петербурга, РФ; ОСОБА_123 свідчить що цей військовий РФ не чіпав її); (5) **військового РФ на ім'я Ілля** (24 роки, дуже агресивний, весь час змінювався настрої, худий, рудий з бородою); (6) **військового РФ з позивним «Рижий»** (рудий, десь 30–35 років, щільний, середнього зросту). ОСОБА_123 свідчить, що може впізнати всіх військових РФ за сукупністю рис обличчя.

Перший раз ОСОБА_123 потягнули у іншу кімнату близько 12 ночі. Тягнув ОСОБА_123 Саша, який мав татуювання. У кімнаті Саша сказав, щоб ОСОБА_123 роздягнулася, та сказав, що в Україні «всі фашисти». Далі Саша почав різати одяг ОСОБА_123 та сказав, що якщо ОСОБА_123 не буде слухатися, то вони вб'ють, заріжуть та закопають її.

У цей момент до кімнати зайшли інший Саша та Ілля. Вони почали гвалтувати ОСОБА_123. ОСОБА_123 свідчить, що двоє з них були без презервативів. Військові РФ гвалтували ОСОБА_123 анально, орально та вагінально. Спочатку військові РФ гвалтували ОСОБА_123 по черзі, а потім всі разом. Під час гвалтування військові РФ коментували дії один одного та погрожували прострелити ОСОБА_123 ногу. Ілля знімав все це на камеру. Військові РФ гвалтували ОСОБА_123 десь до 5 ранку.

²⁷³ Інформація внесена до ЄРДР за № 22023220000000726.

Також, окрім Саши з татуюванням, Саши з позивним «Кіт» та Іллі у цей день ОСОБА_123 ґвалтував ще один військовий РФ, проте ОСОБА_123 не може згадати його ім'я.

Після цього Олег вивів ОСОБА_123 та казав іншим військовим РФ, щоб вони припинили. ОСОБА_123 поклали в іншу кімнату.

Зранку 4 травня 2022 року всі військові РФ, окрім Олега, пішли рити окопи. Олег змушував ОСОБА_123 пити пиво.

Десь близько 13:00 всі 6 військових РФ повернулися та почали пити алкоголь.

Потім Саша з татуюванням повів ОСОБА_123 в кімнату. Всі військові РФ сміялися, коли знущалися над ОСОБА_123. ОСОБА_123 відчувала приниження.

Саша з татуюванням почав ґвалтувати ОСОБА_123. Потім до кімнати прийшов Ілля та «Рижий». Всі разом вони ґвалтували ОСОБА_123 та били її по обличчю, по нирках. Якщо ОСОБА_123 відмовлялася, вони погрожували їй автоматом та штик-ножом. ОСОБА_123 була впевнена, що вони її потім вб'ють. ОСОБА_123 казала, що хоче додому, проте Олег сказав, щоб ОСОБА_123 звикала, оскільки тепер вона буде жити з ними. Потім п'яні військові РФ спали. ОСОБА_123 хотіла збігти, проте розуміла, що вони її знайдуть та вб'ють. Потім прийшов Ілля та сказав, що у них збори о 19:00.

О 19:00 усі, окрім «Кузнеца», поїхали, а «Кузнец» мав проблеми з серцем, тому і лишився.

Пізніше зайшов якийсь командир, який спитав, чому ОСОБА_123 тут перебуває, та наказав йти звідси і не повертатися. ОСОБА_123 спитала у «Кузнеца», чи можна їй було йти, бо була налякана, що її знайдуть та вб'ють. На що «Кузнец» сказав ОСОБА_123, що інших військових РФ, які її ґвалтували, мають сьогодні покарати.

ОСОБА_123 побігла до свого свекра, бо повертатися до того місця, де вона жила раніше, ОСОБА_123 боялася.

Через тиждень після цього ОСОБА_123 самостійно виїхала через територію РФ. До жодних органів РФ чи «комендатури» ОСОБА_123 через страх не зверталася. Більше ОСОБА_123 ніколи не бачила військових РФ, які її ґвалтували.

У зв'язку із вищезазначеними подіями, ОСОБА_123 звернулася із заявою про кримінальне правопорушення до правоохоронних органів України. Досудове розслідування у справі триває²⁷⁴.

Свідчення № 49 (свідчить ОСОБА_124)

Місце події: т. о. т. Харківської області

2 червня 2022 року близько 10:30 години ОСОБА_124 перебував вдома у місті Балаклія Ізюмського району Харківської області. ОСОБА_124 почув звук автомобілів, вийшов подивитися та побачив, як неподалік зупинилося два автомобілі з позначками «Z» (автомобіль «УАЗ» зеленого кольору та броньована машина «Тигр»).

ОСОБА_124 побачив 14 військових РФ. До його будинку підійшли декілька військових РФ з різних сторін, а потім вони покликали інших. Один із військових РФ спитав, як ОСОБА_124 «було в АТО», після чого військові РФ сказали ОСОБА_124 взяти речі, посадили до автомобіля «УАЗ» та повезли до приміщення Балаклійського автопарку.

ОСОБА_124 сидів у машині, коли військовий РФ кудись поніс документи ОСОБА_124, після чого ОСОБА_124 повезли до приміщення Балаклійського районного відділу поліції. Військові РФ наділи ОСОБА_124 на голову мішок та завели до камери № 3 на другому по-

²⁷⁴ Інформація внесена до ЄДР за № 12023200480001642.

версі. На той час у камері утримували 5 осіб, серед яких ОСОБА_124 запам'ятав ОСОБА_125, ОСОБА_57²⁷⁵, ОСОБА_126, ОСОБА_127 та ОСОБА_128.

У перший день ОСОБА_124 повели на т. зв. «допит», перед цим наділи мішок на голову. Там ОСОБА_124 посадили на стілець, перед ОСОБА_124 був **один військовий РФ у зеленій формі** (до 30 років, зріст близько 2 метрів, спортивної статури, мав темне волосся, темні круглі очі, розмовляв чистою російською мовою). Він питав ОСОБА_24, де той живе, де служив, а також про сім'ю ОСОБА_124. Цей т. зв. «допит» тривав 40 хвилин, після чого ОСОБА_124 відвели назад у камеру.

11 червня 2022 року близько 15:00 ОСОБА_124 повели на т. зв. «допит» з мішком на голові. Одразу ж ОСОБА_124 *вдарили ногою у живіт та посадили на стілець*. У ОСОБА_124 знову почали питати, де він живе, звинувачували, що ОСОБА_124 начебто повідомив щось військовослужбовцям ЗС України. Після кожної т. зв. «неправильної відповіді», військові РФ били ОСОБА_124 по голові та тілу, а також били електрошокером. Також військові РФ погрожували ОСОБА_124, що привезуть його дружину.

25 червня 2022 року близько 11:00 ОСОБА_124 знову повели на т. зв. «допит» з мішком на голові. ОСОБА_124 *одразу почали бити по нирках, плечах, руках, а також застосовували струм*. Серед військових РФ, які били ОСОБА_124, були на вигляд і росіяни, і чеченці.

Приблизно 28 червня 2022 року ОСОБА_124 посадили до автомобіля та кудись повезли. У автомобілі було 5 військових РФ (то були військові Росгвардії). Один з військових РФ сказав ОСОБА_124, що його *везуть на розстріл*. Також військові РФ сказали ОСОБА_124, що *знайшли його дітей, та скажуть їм, що ОСОБА_124 загинув*.

Коли автомобіль приїхав, ОСОБА_124 поставили на коліна та сказали, що *яма вже готова, а потім приставили зброю до голови, але стріляти почали убік*.

Після цього військові РФ відвезли ОСОБА_124 назад до Балаклійського ВП та посадили до камери. Після цього ОСОБА_124 більше не викликали на т. зв. «допити».

12 липня 2022 року зранку ОСОБА_124 випустили, та він пішов пішки додому. Близько 12:30 ОСОБА_124 був вдома, його зустріла дружина.

У зв'язку із вищезазначеними подіями, ОСОБА_124 звернувся із заявою про кримінальне правопорушення до правоохоронних органів України. Досудове розслідування у справі триває²⁷⁶.

Свідчення № 50 (свідчить ОСОБА_129)

Місце події: т. о. т. Харківської області

ОСОБА_129 проживав вдома у селі Липці Харківського району Харківської області разом зі своєю цивільною дружиною ОСОБА_130. У ОСОБА_129 є два сини, один служить у ЗС України, інший — цивільний. У ОСОБА_129 онкологія шлунку третього ступеня, перед початком повномасштабного вторгнення йому зробили операцію, після чого він пройшов 2 курси хіміотерапії і перебував на реабілітації, був дуже слабким.

24 лютого 2022 року село Липці Харківського району Харківської області було окуповане військами РФ. З цього моменту село Липці було т. о. т.

Протягом тимчасової окупації села Липці до ОСОБА_129 додому тричі приходили військові РФ з т. зв. «обшуками», говорили, що начебто «шукають коригувальників».

²⁷⁵ Свідчення ОСОБА_57 викладені у Свідченнях № 15.

²⁷⁶ Інформація внесена до ЄРДР за № 22024220000000651.

14 серпня 2022 року близько 5 ранку до будинку ОСОБА_129 під'їхав БТР, до будинку увірвалися близько 15 озброєних військових РФ (вони були у формі військ РФ та військ т. зв. «ЛНР»). Без пояснень військові РФ накинули ОСОБА_129 мішок на голову, зв'язали руки за спиною скотчем, із застосуванням фізичної сили витягли ОСОБА_129 надвір і кинули до БТР на підлогу.

У будинку в ОСОБА_129 провели т. зв. «обшук», забрали всі документи ОСОБА_129: паспорт, посвідчення водія, документи на будинок, дозвіл на носіння зброї, а також забрали рушницю, яка лежала у сейфі.

ОСОБА_129 привезли до села Стрілеча Харківського району Харківської області, де розташовувалась т. зв. «військова комендатура» окупаційної влади.

Зі словами «ви батько нашого ворога» (маючи на увазі сина ОСОБА_129, який служить у ЗС України, цю інформацію військові РФ дізналися від сусідів ОСОБА_129), військові РФ кинули ОСОБА_129 у підвал, де знаходився один шматок руберойду, який ОСОБА_129 використав, щоб сісти, тому що *в підвалі було дуже сиро та холодно, були постійні протяги*. У сирому підвалі ОСОБА_129 утримувався у тому одязі, у чому його забрали з дому, а саме в одній футболці та шортах, було дуже холодно.

У підвалі утримували 4 особи. ОСОБА_129 запам'ятав, що постійно разом з ним утримували ОСОБА_131 та ОСОБА_132, решта полонених постійно змінювалася. *Спали полонені на шматку руберойду, тулячись разом, бо було дуже холодно. Полонених практично не годували, давали 120 грам хліба на добу та 2 літри зерноsumіші на чотирьох осіб, годували один раз на добу. До кінця місяця полонені вже не могли пересуватися з голоду.*

Їжу давали через дірку у стіні. Весь час утримання у підвалі полонені були вимушені перебувати у цілковитій темряві, наприкінці місяця принесли одну свічку зі словами: «Погляньте хоч один на одного».

ОСОБА_129 водили на т. зв. «допит». Під час цього т. зв. «допиту» на ОСОБА_129 надягали якісь дроти, можливо, це був детектор брехні, питали, де воював син ОСОБА_129. Через поганий стан здоров'я на т. зв. «допиті» ОСОБА_129 зомлів.

Замість туалету у полонених було одне відро на чотирьох, помитись можливості не було, бо води не вистачало навіть для пиття. Відро виносили щодня. Якось полонених не годували 3 дні, один із військових т. зв. «ЛНР» сказав при цьому: «Чим більше вас здохне, тим нам легше».

Медичну допомогу полоненим ніхто не надавав, хоча ОСОБА_129 дуже потребував її, тому що він людина з онкологією шлунку третього ступеня та не відновився після двох хіміотерапій та операції, такі жахливі умови його утримання та харчування сильно погіршили його стан.

Одного дня ОСОБА_129 кричав та благав про медичну допомогу, оскільки більше не міг терпіти цей жахливий біль у шлунку і слабкість, погане самопочуття, головний біль, але ніхто так і не відреагував на його прохання.

Військові т. зв. «ЛНР» говорили полоненим, що «полонені — тварюки», що вони «прийшли помститися». *Одного разу ОСОБА_129 не витримав і сказав військовим РФ, що вони гестапівці, його за це жорстоко побили.*

Вночі до полонених у підвал заводили людей і катували їх, били, вони слухали ці крики жаху, одного разу привезли ОСОБА_133, його дуже сильно побили.

У підвалі ОСОБА_129 утримували з 14 серпня по 12 вересня 2022 року.

Коли розпочався контрнаступ ЗС України, полонених перевезли через КПП «Гоптівка» до СІЗО у Белгороді, РФ, але у СІЗО ОСОБА_129 не прийняли через поганий стан його здоров'я, сказали що їм «не потрібен труп».

Після цього ОСОБА_129 повезли до концтабору під с. Таволжанка Харківської області, там був пункт обміну військовополоненими. Там ОСОБА_129 протримали місяць з 13 вересня 2022 року по 12 жовтня 2022 року.

Там був наметовий табір, намет розрахований на 25 осіб, годували погано, їжа була низькокалорійною. Туалет був на вулиці, полонених туди водили строем, самому не можна було сходити в туалет, а у ОСОБА_129 через проблеми зі шлунком було нетримання їжі, тому він дуже страждав.

Часто вночі ОСОБА_129 чув, як катують українських військовополонених. У лазні ОСОБА_129 побачив, що на них немає живого місця, вони настільки побиті, що всі сині.

Військові РФ казали полоненим, що можуть їх «спокійно закопати в землі», бо полонені не мали жодних документів, але ще вдома, у селі Липці, військові РФ забрали у ОСОБА_129 всі документи. Полоненим казали, що вони «невраховані», а тому військові РФ можуть робити з полоненими все, що забажають.

У концтаборі ОСОБА_129 били, катували електрошокером та змушували ходити в позі «ластівки». ОСОБА_129 свідчить, що у цьому концтаборі військові РФ всіх полонених били електрошокером, навіть жінок.

ОСОБА_129 4 рази «допитували», за його словами, у прокуратурі РФ. Його питали про сина, який служить у ЗС України.

У ОСОБА_129 почалася пневмонія гострого ступеня, він був лежачим хворим, але медичну допомогу йому ніхто не надавав, через сильний набряк легень він вже не міг дихати.

12 жовтня 2022 року розпочався обстріл концтабору, поранило начальника, багатьох убило та поранило. Полоненим пощастило, оскільки їх закрила стіна від уламків, і вони не постраждали.

Полонених перевезли, проте через те, що ОСОБА_129 не міг самостійно пересуватися, його поволокли по землі, вкинули на підлогу в автобус і відвезли до СІЗО міста Белгород, РФ. У СІЗО ОСОБА_129 оглянули і сказали: «Може йому відразу зробити укол, щоб він здох? Нам трупи не потрібні, забирайте його».

Ніч ОСОБА_129 пролежав на холодній підлозі в т. зв. «комендатурі», вранці його кинули в машину, було дуже холодно, він дуже мерз, речі теплі не видавали, він взяв речі людини, яку забрали в СІЗО, це його врятувало, інакше помер би від холоду.

14 жовтня 2022 року ОСОБА_129 повезли до військового шпиталю у місті Курськ, РФ, проте начальник шпиталю відмовився приймати ОСОБА_129, тому що ОСОБА_129 був у жахливому стані.

Проте завідувач відділення реанімації наполіг, щоб ОСОБА_129 поклали до реанімації. Коли ОСОБА_129 поклали у реанімацію, тиск у ОСОБА_129 вже був 40 на 20, температура тіла була 34 градуси, тобто він практично вмирав. У реанімації ОСОБА_129 почали лікувати. За тиждень, проведений там, йому стало краще, проте начальник лікарні постійно приходив і кричав: «Навіщо ми його тримаємо тут, він не потрібний нам, заберіть його». До ОСОБА_129 було приставлено охорону з трьох солдатів, які змінювалися.

Через тиждень ОСОБА_129 перевели до звичайної палати для поранених військових, там ОСОБА_129 пролежав до початку жовтня, лікували запущену пневмонію та шлунок, який не сприймав їжу.

3 лютого 2023 року ОСОБА_129 відправили до концтабору у смт. Прохорівка Белгородської області, РФ. ОСОБА_129 поселили в кімнату, розраховану на 25 осіб, там постійно утримували приблизно 22 людини, вони часто змінювалися. Годували полонених слабо, змушували тільки сидіти на стільці біля ліжка, ходити не можна було, на свіже повітря полонених не виводили. Там ОСОБА_129 часто били по спині та загрожували вбивством.

2 квітня 2023 року ОСОБА_129 повезли на обмін, він приїхав до м. Суми, Україна, його помістили до шпиталю, а наступного дня його забрав син додому. Внаслідок жахливих умов перебування у полоні та катувань, *стан здоров'я ОСОБА_129 дуже сильно погіршився*²⁷⁷.

Свідчення № 51 (свідчить ОСОБА_134)²⁷⁸
Місце події: т. о. т. Чернігівської області

ОСОБА_134 проживає у м. Чернігові, але на початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України приїхав до брата ОСОБА_135 у село Левоньки Чернігівського району Чернігівської області.

ОСОБА_134 був захоплений у полон разом з ОСОБА_135 та ОСОБА_136, а також утримувався військовими РФ на території психлікарні разом з ОСОБА_137, ОСОБА_138²⁷⁹, ОСОБА_139.

ОСОБА_134 свідчить, що на відміну від інших осіб, яких захоплювали або утримували разом із ним у полоні, до ОСОБА_134 військові РФ не застосовували фізичне насильство та не відводили за гаражі, які розташовані на території психлікарні, на «розстріл».

З військових РФ, які захоплювали у полон та утримували ОСОБА_134, він запам'ятав лише одного комбата.

Свідчення № 52 (свідчить ОСОБА_138)
Місце події: т. о. т. Чернігівської області

ОСОБА_138 проживає у селі Левоньки Чернігівського району Чернігівської області.

На початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України на в'їзді у село Левоньки Чернігівського району Чернігівської області місцеві мешканці зробили завали з дерев для того, щоб не проїхала російська військова техніка.

ОСОБА_138 військові РФ затримали разом з ОСОБА_137 та ОСОБА_139, а утримували на території психлікарні також з ОСОБА_134²⁸⁰, ОСОБА_136 та ОСОБА_135.

Після того, як всіх затриманих привели на територію психлікарні у с. Левоньки та почали по черзі відводити за гаражі на т. зв. «розстріл», військові РФ повели ОСОБА_138 у туалет.

У ОСОБА_138 були зав'язані лише руки і ОСОБА_138 завели у будку навпроти кочегарки. У цій будці військові РФ витягли чеку з гранати та положили гранату ОСОБА_138 за пазуху, після чого його поклали на підлогу животом до землі і сказали, якщо ОСОБА_138 поворухнеться, то він підірветься. Військові РФ таким чином катували ОСОБА_138, щоб дізнатися у нього, хто зробив ті завали на в'їзді до села Левоньки біля мосту.

Спочатку ОСОБА_138 сказав військовим РФ, що він не знає, хто зробив ті завали (ОСОБА_138 так сказав, ще коли військові РФ допитували всіх захоплених у полон біля воріт психлікарні).

Потім ОСОБА_138 сказав військовим РФ, що той, хто їх сповістив, що це начебто зробив ОСОБА_138, сам це і зробив. Потім ОСОБА_138 сказав, що то він завалював ті дерева.

²⁷⁷ Медична документація по справі може бути надана на запит.

²⁷⁸ Дане свідчення підтверджує факти катування інших постраждалих осіб.

²⁷⁹ Свідчення ОСОБА_138 викладені у Свідченнях № 52.

²⁸⁰ Свідчення ОСОБА_134 викладені у Свідченнях № 51.

Військовий РФ запитав, хто ще, окрім ОСОБА_138, завалював дерева. ОСОБА_138 відповів, що йому зателефонували з невідомого номера, і сказали піти завалювати дерева. ОСОБА_138 завалив одне дерево, потім приїхала машина, і всі хто був у машині почали валити ці дерева. ОСОБА_138 сказав військовим РФ, що була машина з іншими людьми, але хто там був він не знає (хоча насправді ОСОБА_138 відомі всі люди, які робили завали).

Увесь цей час ОСОБА_138 лежав на підлозі на гранаті. Загалом ОСОБА_138 лежав підлозі хвилин 10-15 і у нього почали німіти руки, які були зв'язані ззаду за спиною. ОСОБА_138 сказав військовим РФ, що у нього оніміли руки.

У будці біля ОСОБА_138 були дерев'яні двері. Через хвилин 5 у будку зайшов інший військовий РФ з двору, забрав гранату, вставив чеку і обляяв того військового РФ, який був у будці разом з ОСОБА_138. Цей військовий РФ, який зайшов з двору, підняв ОСОБА_138 прикладом під задницю, загнав ОСОБА_138 у клітку до інших захоплених у полон і сказав ОСОБА_138, що його завтра будуть «різати на шматки». В результаті катувань у ОСОБА_138 почалися провали у пам'яті²⁸¹.

Свідчення № 53 (свідчить ОСОБА_137)
Місце події: т. о. т. Чернігівської області

ОСОБА_137 проживає у селі Шибириківка Чернігівського району Чернігівської області.

На початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України на в'їзді у село Левоньки Чернігівського району Чернігівської області місцеві мешканці зробили завали з дерев для того, щоб не проїхала російська військова техніка.

31 березня 2022 року приблизно 14:00 годині ОСОБА_137 пішов у с. Левоньки разом зі своєю дівчиною, щоб провести її додому. Між селами Шибириківка та Левоньки є посадка, і коли ОСОБА_137 разом зі своєю дівчиною проходили повз неї, то почули гуркіт техніки з двох сторін посадки — зі сторони с. Шибириківка і с. Жукотки. Російська військова техніка їхала у сторону ОСОБА_137 та його дівчини, але їх не помітили. Всі дороги до навколишніх сіл були закриті і ОСОБА_137 разом зі своєю дівчиною вирішили піти до неї додому посадками.

ОСОБА_137 зі своєю дівчиною пішли далі у с. Левоньки, але колона російської військової техніки, яка їхала зі сторони с. Жукотки зупинилася біля цих завалів і почала шукати тих, хто це зробив, оскільки подумали, що це свіжі завали (насправді ці завали лежали там вже близько місяця), почали стріляти (ОСОБА_137 і його дівчина чули стрілянину), а також чули постріли з підствольного гранатомета, яким військові РФ розбили трансформатор у с. Левоньки.

ОСОБА_137 зі своєю дівчиною пішли посадками, через поле, через городи в іншу частину села, щоб обійти російських військових. Коли ОСОБА_137 з дівчиною підійшли до крайньої хати у с. Левоньки, вони змогли зателефонувати до рідних дівчини ОСОБА_137 і хотіли пересидіти, щоб перечекати, поки поїдуть російські військові.

Коли ОСОБА_137 зі своєю дівчиною стояли біля крайньої хати, то побачили, що назустріч їм ідуть двоє російських військових (це ті військові, які проїхали до завалів). Один з військових був слов'янської зовнішності, а інший — дагестанець. Наскільки ОСОБА_137 пам'ятає, у дагестанця були на ногах червоні кеди. Перед цим ОСОБА_137 заховав телефон під кришу крайньої хати, яка стояла поруч.

²⁸¹ Медична документація по справі може бути надана на запит.

ОСОБА_137 разом зі своєю дівчиною побачили російських військових і пішли до них назустріч, бо військові побачили ОСОБА_137 з дівчиною, і тікати вже не було сенсу. Військові РФ сказали, щоб ОСОБА_137 і дівчина підійшли до них. ОСОБА_137 з дівчиною підійшли і військові почали розпитувати, хто вони і звідки.

У ОСОБА_137 на ногах були чоботи, і військові РФ подумали, що ці чоботи схожі на військове взуття («берці»), і подумали, що ОСОБА_137 військовий і почали запитувати навідні питання — скільки кілометрів до Чернігова, чому у ОСОБА_137 військове взуття на ногах. ОСОБА_137 дав їм відповідь, і вона їх влаштувала (ОСОБА_137 показав військовим взуття, сказав, що то не військове взуття, а звичайні чоботи, а також сказав, скільки кілометрів до Чернігова).

У тому ж селі проживала сім'я дівчини ОСОБА_137, дівчина хвилювалася за свою сім'ю і запитала, чи можуть вони піти додому (йти потрібно було через все село, через російських військових). Військові РФ зголосилися відвести їх туди, і повели через все село, довели додому дівчини, і ОСОБА_137 разом з дівчиною зайшли до неї додому, але там вже російські військові допитували людей з приводу того, хто зробив завали.

Дівчину ОСОБА_137 ніхто не чіпав, вона стояла зі своєю сім'єю, а потім ОСОБА_137 і брата дівчини забрали російські військові, вивели на двір і поставили на дворі. Брат дівчини — ОСОБА_139.

У будинку були інші військові РФ, а не ті, хто затримав ОСОБА_137 з дівчиною, і ОСОБА_137 викликав якусь підозру у військових з будинку, тому його вивели на вулицю. Ті військові РФ, які привели ОСОБА_137, були рядовими, а ті, хто у будинку і вивели ОСОБА_137 на вулицю, були вище за званнями (вони командували іншими і у деяких з них була інша та чистіша форма).

Ті військові РФ, які були у будинку, розмовляли російською. ОСОБА_137 добре пам'ятає одного військового РФ, тому що він в натовпі мав найвище звання або був найголовніший, бо він усіма керував і говорив з ОСОБА_137.

На дворі, той військовий-дагестанець, який затримав та привів ОСОБА_137, почав допитувати сусіда батьків дівчини — ОСОБА_138. Російські військові на нього мали «наводку», а тому тиснули на ОСОБА_138 (стріляли біля нього (спочатку стріляли під ноги, а потім завели за хату і там знову стріляли, але ОСОБА_138, не знає, куди саме). Потім російські військові зібрали ще двох людей: ОСОБА_136 та ОСОБА_135.

Військові РФ зібрали всіх і повели в сторону психлікарні (загалом 6 людей). Супроводжувало людей мінімум 5 російських військових, один з них — найголовніший військовий. У психлікарні був штаб військових РФ.

ОСОБА_137 і іншим затриманим потрібно було пройти метрів 500. Коли їх вели, військові РФ поводити себе агресивніше, стріляли полоненим під ноги (тим хто відходив трохи вправо або вліво).

Військові просили ОСОБА_137 і інших затриманих триматися купи, а тому між ними була відстань менше 50 см. Російські військові кричали, що якщо хтось відійде, то його «положать», там був один найбільш агресивний.

У процесі, коли військові РФ вели ОСОБА_137 і інших затриманих, ОСОБА_137 бачив російську військову техніку, яка розставлялася по всій довжині дороги (військові проїхали завал), а головний з військових РФ запитував ОСОБА_137, звідки той, що він тут робить, чим він займається і що зараз буде робити.

Військовий РФ сказав, що зараз перевірять документи і всіх відпустять. Забрали документи і запитували про телефони. Потім всі разом дійшли до психлікарні і там військовий

РФ сказав, щоб покликали «комбата». Після цього, як він це сказав, ОСОБА_137 з іншими затриманими стояли чекали.

Приїхали ще російські військові на вантажівці і ОСОБА_137 з іншими затриманими відвели до покинутого автобуса, зав'язали руки і поставили на коліна, руки тримали за спиною. Спочатку руки зав'язали якоюсь тканиною, але це було слабо і інший російський солдат підійшов і зав'язав стяжками.

На вулиці було холодно, і ОСОБА_137 просив, щоб дали можливість застібнути куртку, але військові РФ йому відмовили. Потім російські військові ще почекали якихось людей і завели ОСОБА_137 та інших затриманих за якийсь сарай і поставили у шеренгу.

ОСОБА_137 з іншими затриманими стояли у шерензі, і прийшла людина без одного ока (ОСОБА_137 і інших затриманих поставили, щоб вони все бачили). Форма у всіх була однакова. У людини з одним оком ще була тільняшка. Далі військові тикали пальцем, типу вибирали того або іншого, вибрали ОСОБА_137, а перед цим вибрали ОСОБА_138, і завели їх за сарай.

ОСОБА_137 завели в туалет на вулиці, дерев'яний, звичайний. Потім російські військові почали «гратися» і використовувати фрази з комп'ютерних ігор (сказали «я тебе покажу, что такое безумие» і дали чергу по гілкам (по туалету не попало).

Потім військові відкрили туалет, віддали документи і завели ОСОБА_137 за сарай до ОСОБА_138, якого там «допитували» (ОСОБА_137 здається, що допитував військовий, який був без ока).

ОСОБА_137 бачив, що ОСОБА_138 приставляли ніж або до горла, або до живота. Потім ОСОБА_137 поставили біля ОСОБА_138, і один з російських військових зарядив перед ОСОБА_137 і ОСОБА_138 автомат, перетягнув затвор, поставив автомат ОСОБА_137 до шиї і сказав ОСОБА_138, що якщо він зараз не зізнається, то ОСОБА_137 вб'ють.

В процесі російські військові запитували, хто зробив завали, для чого це зробили. Потім ОСОБА_137 і всіх затриманих відвели в якесь приміщення і знову зв'язали. Це була їдальня у психлікарні. Там вже були інші військові РФ, а ті, що були на вулиці — пішли.

Військові РФ, які були у їдальні, були не такі агресивні, як попередні. ОСОБА_137 і іншим затриманим принесли одну пляшку води без газу 1,5 літри на всіх. Дали попити зі зв'язаними руками. Спочатку російські військові просили, щоб ОСОБА_137 і інші затримані викрутили руки через спину (просунули через задницю і витягнули вперед). Один з військових, який приніс воду, мав трохи азіатську зовнішність, шкіра була світла, але розріз очей маленький.

Після цього, ОСОБА_137 і інших затриманих перевели у комору з ґратами, там вони і сиділи до ранку. Руки їм розв'язали, один чи два рази приносили їжу (достатня кількість) і сказали, що ОСОБА_137 з іншими затриманими будуть сидіти там, поки військові не поїдуть, бо якщо по військовим РФ влучать артилерією, то ОСОБА_137 з іншими затриманими загинуть разом з російськими військовими.

ОСОБА_137 з іншими затриманими сиділи до ранку, зранку військові дозволили вийти в туалет по черзі. ОСОБА_137 не пам'ятає, чи ходив в туалет з моменту затримання до ранку. Військові РФ закрили ґрати на замок і ще одні двері поруч з ґратами. Було дуже мало повітря, ОСОБА_137 і інші затримані просили, щоб трохи відчинили, але військові спочатку не реагували, а через пару годин відкрили двері і зробили маленьку щілину. Вікон не було.

Коли ОСОБА_137 і інших затриманих заводили до комори, то ОСОБА_138 не було. ОСОБА_138 завели до комори, коли ОСОБА_137 з іншими затриманими вже був у коморі. ОСОБА_138 вже був побитий (розсічення на обличчі, поламані окуляри, весь в крові). Так ОСОБА_137 і всі затримані сиділи до самого ранку, лягти не було де (там маленька кімната,

або сидиш у присіді, або стоїш), було дуже тісно, і ОСОБА_137 з іншими затриманими не могли спати.

Коли годували, то давали якийсь чай, ОСОБА_137 відчував спрагу. Вночі ОСОБА_137 чув, як військові чистили автомати, заряджали. Зранку, коли вивели в туалет і завели у приміщення, ОСОБА_137 і інші затримані запитували, коли їх звільнять, і військові РФ відповідали — чекайте.

Потім військові РФ поїхали і віддали ключі у диспансер для безхатченків, який знаходився на території лікарні. Мабуть сказали їм, що ОСОБА_137 і затриманих треба відчинити о якійсь годині. Але ОСОБА_137 з іншими затриманими дістали залізну штучку, розколупали замок і вийшли самотужки. ОСОБА_137 з іншими затриманими почали так робити, бо не було ніяких звуків, двері були трохи відкриті, і ОСОБА_137 з іншими затриманими нікого не бачили, але ґрати були закриті на замок.

Потім ОСОБА_137 з іншими затриманими вийшли, трохи оглянули місцевість, щоб нікого не було, і почали йти, коли до них підійшов один із безхатченків, який хотів відчинити ОСОБА_137 та інших затриманих, бо йшов з ключами. ОСОБА_137 з іншими затриманими пішли в ту будівлю, де живуть безхатченки, бо чули якісь звуки двигунів по селу.

Коли вийшли з комори, то ОСОБА_137 й інші затримані почули запах пороху, і безхатченки сказали, що військові РФ підпалили танк. ОСОБА_137 і інші затримані сиділи у безхатченків, поки горів танк, потім танк так вибухнув, що у будинках повилітали вікна.

Після цього ОСОБА_137 пішов городами та полями до будинку своєї дівчини приблизно о 11:00 годині 01 квітня 2022 року, але перед цим ОСОБА_137 пішов до тієї хати, де заховав телефон, і забрав його. Прийшовши до будинку дівчини, ОСОБА_137 побачив, що все плюс-мінус нормально, зателефонував рідним і все. У будинку дівчини була лише вона, молодші брати і батьки.

У російського військового, про якого ОСОБА_137 думає, що він був найголовніший серед цієї групи військових РФ, був великий і глибокий шрам через ліве око.

В процесі цих подій, російські військові згадували село Лукашівку, село Слободу і казали, що їх розбили ЗС України. У будинку дівчини ОСОБА_137 вночі були російські військові і розповідали, що вони воювали в Сирії. ОСОБА_137 здається, що назва бригади російських військових № 74.

Свідчення № 54 (свідчить ОСОБА_140)²⁸²

Місце події: т. о. т. Чернігівської області.

ОСОБА_140 проживає у селі Левоньки Чернігівського району Чернігівської області.

На початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України на в'їзді у село Левоньки Чернігівського району Чернігівської області місцеві мешканці зробили завали з дерев для того, щоб не проїхала російська військова техніка.

31 березня 2022 року російські військові затримали старшого сина ОСОБА_140 — ОСОБА_139 — та тримали його до ранку у психіатричній лікарні с. Левоньки разом з іншими особами, які на думку російських військових зробили завали з дерев на в'їзді до села Левоньки.

ОСОБА_140 зазначає, що 31 березня 2022 року російська військова техніка йшла зі сторони с. Жукотки Чернігівського району Чернігівської області. Російські військові доїхали

²⁸² Дане свідчення підтверджує факти катування інших постраждалих осіб.

до перехрестя вулиць у с. Левоньки, де проживає ОСОБА_140 зі своєю сім'єю. Перед цим ОСОБА_140 чув постріли і після дізнався, що російські військові вистрілили по трансформатору у с. Левоньки, і пропало світло.

Після цього російські військові почали ходити по вулиці, на якій проживають ОСОБА_140 та інші затримані в подальшому особи, і запитували, чи немає «нациків», «бендерівців», обшукували льохи та будинки. У будинку, в якому мешкає ОСОБА_140, на той час також перебували його старший син ОСОБА_139 і двоє неповнолітніх дітей ОСОБА_140.

Приблизно в обід 31 березня 2022 року військові РФ зайшли до будинку ОСОБА_140 вперше, і ОСОБА_140 заховав своїх синів у сіннику поміж рулонами з сіном. Російські військові почали запитувати, хто ще є у будинку, і сказали, якщо знайдуть, то буде гірше. ОСОБА_140 покликав своїх синів, і сини вийшли. Російські військові привели ОСОБА_140 з синами до хати і пішли.

Після цього ОСОБА_140 зі своїми синами чули, що російські військові йдуть до них знову, і вийшли на вулицю, щоб військові їх бачили. Військові запитали документи, ОСОБА_140 та його сини показали документи.

Військові РФ зайшли у будинок і перерили одяг, бо шукали військову форму. Потім військові РФ сказали, щоб ніхто нікуди не ходив і пішли. Проїшов якийсь час, прийшли інші російські військові, зайшли в будинок, запитували, хто зробив завали, і пішли. Приходили весь час різні військові РФ по дві-три людини, були з автоматами. Сказали нікуди не ходити.

Проїшло хвилин 30 і ОСОБА_140 почув, як біля моста працювала бензопила. Після цього до будинку ОСОБА_140 прийшли десь 6 російських військових і забрали всіх, хто був у будинку, а саме ОСОБА_140, його старшого сина ОСОБА_139, брата ОСОБА_140 — ОСОБА_138, ОСОБА_136, ОСОБА_135 та ОСОБА_134, та повели до моста.

Відразу сказали, що російські військові будуть пиляти дерева на завалах, а затримані особи будуть розтягувати дерева. Коли вели всіх затриманих до моста, то стріляли пару раз у повітря. ОСОБА_140 і інших затриманих привели до моста, військові пиляли дерева, а ОСОБА_140 та інші затримані розтягували гілки.

Після цього, російські військові привели безхатченка з пансіонату, який розташований на території психлікарні. Цей безхатченко вже був побитий, йшла кров і він також допомагав ОСОБА_140 та іншим затриманим розтягувати гілки та дерева.

Вся ця робота зайняла приблизно хвилин 40 і російські військові повели ОСОБА_140 з іншими затриманими назад додому. Коли привели додому, то сказали повісити червоні стрічки і нікуди не виходити (червоні стрічки для того, щоб інші російські військові знали, що ці будинки вже перевіряли).

Потім ОСОБА_140 телефонував своїй дочці (дівчина ОСОБА_137, яку в цей час затримали інші російські військові). ОСОБА_140 намагався її попередити, але вона була поза зоною. ОСОБА_140 вимкнув телефон, пройшов якийсь час, і ОСОБА_140 побачив, що російські військові ведуть його дочку і ОСОБА_137.

Військові РФ привели додому ОСОБА_137 та дочку ОСОБА_140, дочку залишили вдома. Потім російські військові знову прийшли до будинку ОСОБА_140, де в цей час інші російські військові проводили т. зв. «допити» всіх осіб, які робили завали, і сказали, що в селі російським військовим казали, що завалив дерева ОСОБА_138. Після цього російські військові забрали ОСОБА_139, ОСОБА_137 та ОСОБА_138. Пізніше ОСОБА_140 також дізнався, що забрали ще й і ОСОБА_135, ОСОБА_136, та ОСОБА_134.

Потім приблизно під вечір ОСОБА_140 чув вистріли (декілька разів) на території психлікарні. Після цих подій у будинку ОСОБА_140 знаходилися дочка та неповнолітні діти ОСОБА_140 та дочка ОСОБА_138. Вони ніч не спали, нікуди не ходили.

Зранку 1 квітня 2022 року ОСОБА_140 сидів у будинку, було годин 9–10 ранку і перед цим ОСОБА_140 почув вибух в районі психлікарні, спочатку був слабкий, потім сильний, і з території психлікарні щось летіло (на вигляд — осколки).

Через деякий час прийшов ОСОБА_138 і почав розповідати, як його допитували та катували. ОСОБА_138 розповів, що їх утримували там, де зберігалися медикаменти, вони були заперті до ранку, там було тісно. Потім ОСОБА_138 сказав, що російські військові сказали безхатченкам, щоб через дві години їх відкрили. Затримані вийшли раніше. Російські військові пішли з села.

Разом з усіма затриманими на території психлікарні також до ранку утримувався ОСОБА_139.

Свідчення № 55 (свідчить ОСОБА_135)
Місце події: т. о. т. Чернігівської області.

ОСОБА_135 проживає у селі Левоньки Чернігівського району Чернігівської області.

На початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України на в'їзді у село Левоньки Чернігівського району Чернігівської області місцеві мешканці зробили завали з дерев для того, щоб не проїхала російська військова техніка.

31 березня 2022 року приблизно після 11 години ранку у село Левоньки з села Жукотки зайшли російські військові з колоною військової техніки. Приблизна відстань між селами Левоньки та Жукотки 2 км. Як стверджує ОСОБА_135, російської військової техніки було багато, що колона техніка розтяглася від села Левоньки до села Жукотки.

Коли російські військові заїхали в село Левоньки, то відразу наткнулися біля моста в запиляні дерева. Після того, як російські військові зупинилися біля завалів з дерев, вони відразу пішли у провулок, де проживає ОСОБА_135, ОСОБА_140 та ОСОБА_138.

Приблизно за 15, можливо, за 30 хвилин до того, як військові пішли у провулок, де проживає ОСОБА_135, хтось з місцевих мешканців сказав російським військовим, що ці завали з дерев зробили саме ОСОБА_135, ОСОБА_138, ОСОБА_139 та ОСОБА_140 (тому що російські військові не пішли на інші вулиці села, а лише на вказаний провулок).

Коли військові почали заходити у провулок, то відразу вистрелили у трансформатор, і в селі Левоньки пропало світло. ОСОБА_135 уже зрозумів, що треба сховатися зі своєю сім'єю. На той момент у будинку ОСОБА_135 проживала його дружина, син — ОСОБА_136 та родичі з Чернігова, зокрема, ОСОБА_134.

ОСОБА_135 зі своєю сім'єю та родичами сховалися у льох, але почули, як російські військові почали стукати у ворота двору прикладами автомата та почали кричати — «хазяїн відкривай». ОСОБА_135, як господарю будинку, прийшлося вийти на вулицю і зустріти російських військових. ОСОБА_135 виходив сам, а інші родичі залишилися у льосі. Російські військові сказали, щоб всі, хто є, виходили. Також військові РФ запитали, чи є військовослужбовці ЗС України або «націоналісти», на що ОСОБА_135 запитав військових РФ, хто такі «націоналісти» та відповів, що у нього тільки родичі.

ОСОБА_135 зі своєю сім'єю та родичами сховалися до льоху, оскільки у селі були постріли. Поруч із будинком ОСОБА_135 розташований будинок ОСОБА_140 та будинок, в якому жила мати ОСОБА_135. Російські військові зайшли до будинку, в якому жила мати ОСОБА_135, вибили двері, а у льох кинули гранату. Як стверджує ОСОБА_135, російські військові заходили і вибивали двері не у кожний двір, а у конкретні будинки, скоріш за все, шукали конкретних осіб.

Після того, як ОСОБА_135 сказав російським військовим, що у нього тільки родичі, то російські військові сказали вийти всім з льоху, і щоб всі дали документи, у кого які є. Після чого військові РФ обходили весь двір, у будинок не заходили.

До двору ОСОБА_135 зайшло приблизно 4 особи, а по вулиці ходили ще десь 10 російських військових, і їхало МТЛБ з кулеметом. В основному це були росіяни (було видно по їх зовнішності).

Військові РФ перевірили документи та сказали ОСОБА_135, щоб той заходив у двір та не виходив за огороження, а на ручку дверей повісив червону тканину. ОСОБА_135 запитав, для чого, на що російські військові пояснили, що якщо зайде ще одна колона, то щоб вони зрозуміли, що будинок ОСОБА_135 вже перевірили, і військові пішли далі.

Приблизно через хвилин 20-30 знову появилися російські військові і почали стукати у хвіртку. Вони сказали, щоб всі чоловіки вийшли на вулицю. Також забрали сусідів — ОСОБА_140, ОСОБА_139 та ОСОБА_138.

Всіх затриманих поставили ланцюжком, стріляли під ноги, і сказали йти до мосту, де полонені будуть розпилювати дерева. Поки військові РФ вели затриманих до мосту, то багато разів стріляли, під ноги полоненим і вгору. Один російський військовий сказав, що у нього вже так болить голова, він сьогодні вже стільки настрілявся.

Серед російських військових, які супроводжували ОСОБА_135 та інших полонених, ОСОБА_135 запам'ятав, що там був **капітан, з одним оком (замість ока у нього була пластина), і він всіма командував.**

Коли затримані прийшли до мосту, то російські військові дали їм свою бензопилу, і бензопилу, яку попередньо вкрали у будинку матері ОСОБА_135, і змусили ОСОБА_135 і інших полонених розпилювати дерева. Російські військові сказали, що чим швидше полонені розпиляють дерева, тим швидше підуть додому.

Поки ОСОБА_135 та інші затримані працювали, то російські військові стріляли їм під ноги та вгору, а також весь час постійно підганяли. В цей час був обстріл, і російські військові самі боялися «прильоту».

Роботи було багато, але оскільки російські військові постійно підганяли і стріляли, то ОСОБА_135 та інші затримані швидко працювали, і це зайняло у них 1,5 години. Після того, як ОСОБА_135 та інші затримані закінчили роботу, вони так само ланцюжком стали, і російські військові повели їх додому, але під ноги вже не стріляли. Коли ОСОБА_135 йшов додому, то забрав свою бензопилу.

Російські військові довели їх додому і знову сказали, щоб ті не виходили за огороження. Не встигли ОСОБА_135 і інші затримані попити води, хвилин через 15 у двері знову постукали. Коли ОСОБА_135 вийшов на вулицю, то у сусіда ОСОБА_140 вже теж стояли російські військові.

Військові сказали ОСОБА_135, щоб всі чоловіки вийшли і чекали біля двору, і щоб взяли з собою телефони. Коли ОСОБА_135 зі своїм сином ОСОБА_136 та родичем ОСОБА_134 вийшли на вулицю, то на вулиці уже стояли сусіди ОСОБА_138, ОСОБА_139 і ОСОБА_137. Сусідів на дворі вже «допитували» і всіх разом (всього 6 осіб) повели на територію колишньої психлікарні. ОСОБА_140 сказав російським військовим, що у нього малі діти, і його не взяли.

По дорозі ОСОБА_135 й інші затримані йшли ланцюжком, їх гнали і постійно говорили, щоб швидко. Коли зайшли на територію колишньої психлікарні, там вже стояла російська військова техніка. ОСОБА_135 та іншим затриманим говорили, щоб вони дивилися під ноги, і більше нікуди не потрібно.

Після того, як ОСОБА_135 і інших затриманих привели до психлікарні, то сказали віддати всім телефони. До затриманих підійшов один російський військовий, у якого був якийсь пристрій, наче як супутник, він перевіряв телефони затриманих і сказав, що з них дзвінків не було.

Російські військові забрали телефони і сказали, що пізніше повернуть, але ніхто їх не повернув, і телефони у російських військових до цих пір. Потім військові повели полонених до гаражів на території лікарні.

Російські військові повели на територію психлікарні і стали задавати запитання, зокрема, стосовно того, хто пиляв дерева та зробив завали. Запитання задавав одноокий капітан. Після декількох запитань капітан почав кричати на ОСОБА_135 та бити його. Капітан вдарив ОСОБА_135 рукою в лице, приблизно 3 рази.

Також капітан погрожував, що якщо ОСОБА_135 не скаже, хто завалив дерева, то військові РФ розстріляють сина ОСОБА_135. Після чого російські військові повели за гараж сина ОСОБА_135 — ОСОБА_136, і ОСОБА_135 почув автоматну чергу чи постріли.

Після цього російські військові сказали ОСОБА_135, що і його зараз розстріляють. Російські військові побили ОСОБА_135 і повели його розстрілювати на те місце, де був син ОСОБА_135. Військові РФ поставили ОСОБА_135 на коліна, і ОСОБА_135 побачив, що на землі лежала брошурка, на якій зображена Божа Матір, і російський військовий сказав «молись», на що ОСОБА_135 відповів, що він людина, яка вірує у душі.

Також військовий РФ сказав, щоб ОСОБА_135 зняв светр, підняв штани і показав військовому РФ ноги. Після цього, російський військовий приставив автомат до лоба ОСОБА_135 і вистрілив вгору (ОСОБА_135 не знає, чи чергою був постріл, чи одиничним).

Після цього, російський військовий вдарив ОСОБА_135 з ноги по руці (внаслідок чого була вибита ліва рука і тиждень боліла) і сказав «іди до сина» (сказав матом, матом назвав сина).

Потім цьому російському військовому дали наказ, щоб всіх затриманих зібрали до купи і відвели до розбитого автобуса на території. Російські військові поставили на коліна затриманих, зрізали мотузку для білизни, яка висіла поруч, і позв'язували всім затриманим руки.

Військові РФ ще раз запитали у ОСОБА_135, де він служив, на що ОСОБА_135 сказав, що служив у радянській армії, і російські військові запитали, де конкретно, на що ОСОБА_135 відповів, що в Уссурійську. Військові РФ сказали, що він їх «земеля» (з однієї місцевості), та ще раз спитали, де конкретно, на що ОСОБА_135 сказав «Роздольне», і російські військові ще раз сказали, що він їх «земеля». Після цього ОСОБА_135 зрозумів, що вони російські військові і з Уссурійська. Після цієї розмови ці військові РФ стали трохи м'якші до затриманих.

Потім всіх затриманих підняли з колін і відправили в їдальню та приставили охоронця, якому дали наказ кинути у полонених гранату, якщо ті «будут дергаться». У всіх затриманих були зав'язані руки.

Потім російські військові принесли затриманим одну пляшку води, розрізали ОСОБА_136 мотузку, і він поїв затриманих. Серед затриманих не було тільки ОСОБА_138, бо його забрали в якесь інше місце.

Затримані просиділи приблизно 1 годину на кухні їдальні, після чого їх повели в адміністративне приміщення, де раніше була контора. Заводили з зав'язаними руками. Там було приміщення 2 м на 1 м, в якому зберігали наркотичні засоби, коли працювала психлікарня.

Військові розв'язали мотузки на руках і кинули затриманих туди. В кімнаті також був великий сейф, в якому колись зберігалися наркотичні препарати. Там було дуже тісно, і затримані могли тільки стояти. В кімнаті була ця клітка (зварена) і затриманих кинули туди. Потім привели ОСОБА_138, і всім затриманим зовсім бракувало місця.

Російські військові закрили затриманих у клітці і поставили охоронця, а через деякий час відкрили і запитали, чи є бажаючі в туалет. Не всі затримані хотіли, але ОСОБА_135 стояв перший і пішов.

Один російський військовий охороняв будівлю психлікарні, а інший — повів до туалету. Було темно і цей військовий світив ліхтариком (світло не вмикали, бо маскувалися також). Всі російські військові були дуже п'яні і коли ОСОБА_135 з іншим російським військовим виходив на вулицю, то той військовий, який охороняв будівлю психлікарні, дернув затвор і ледве не вистрелив. Військовий РФ, який виводив ОСОБА_135 в туалет почав кричати «свої».

ОСОБА_135 швидко сховався в туалет, і його знову повернули в клітку. Через деякий час приносили їсти і чай (хто хотів, той і їв). Порції насипали самі в одноразовий посуд (їжа потім довго там стояла).

Затриманих закрили в клітці і кімнаті, там була духота. ОСОБА_135 просив, щоб відкрили двері. Світла не було, дихати було важко. Були щілини і звідти йшло трохи свіжого повітря. ОСОБА_135 і інші затримані сиділи по черзі, хто сидів, хто стояв (бо було дуже мало місця). За ніч затримані нічого не чули, тільки пару раз черговий відкрив двері, бо ОСОБА_135 просив.

Ніхто не спав, затриманим кинули чи ковдри чи матраци, щоб присісти. Коли настав ранок, затримані чули, що прийшов до чергового якийсь солдат і розповідав свої хоробрості, як вони воювали, як він забивав українського солдата, про свої трофеї, що він там понабирав (ОСОБА_135 здається, що розповідь була для того, щоб залякати ОСОБА_135 та інших затриманих), розповідав, що забрав якусь дорогу машинку для стрижки, а також знайшов якийсь новий автомат Калашникова і собі забрав. Військовий РФ, який охороняв будівлю, називав того військового РФ, хто розповідав, по імені **Ельдар**. Ельдар був у білих кедах і ОСОБА_135 запитав у нього, чи йому не холодно, на що Ельдар сказав, що ні, бо він з «севера».

Після цього, російські військові без жодних слів пішли, а ОСОБА_135 попросив, щоб маленьку дірку в дверях залишили, щоб хоч дихати. Після цього настала тиша, ОСОБА_135 та інші затримані вже нічого не чули, чи поїхали російські військові чи ні, затримані не знали. Близько 12 години дня 01 квітня 2022 року затримані вийшли (була довго тишина, і затримані вирішили зламати двері). Виходити затримані боялися, бо не знали нічого. Дивилися у вікна, думали куди йти, може щось заміновано.

Після цього ОСОБА_135 та інші затримані почули, як відчинилися двері, і до них зайшли безхатченки, які проживали на території психлікарні (обласний центр для безхатченків). Безхатченки сказали, що їм сказали військові РФ, щоб відпустили не раніше першої години дня. Безхатченки сказали полоненим йти до них, бо військові РФ сказали безхатченкам, щоб ті не відпускали полонених раніше, бо як повернуться російські військові, то всіх по-вбивають.

Коли ОСОБА_135 запитав у безхатченків, що це стріляє, безхатченки сказали, що російські військові залили в танк бензин і підпалили його (вибухи ОСОБА_135 й інші затримані почули при переході з адміністративної будівлі до будівлі, де живуть безхатченки). Коли затримані запитали у безхатченків, де російські війська, то безхатченки сказали, що вони нічого не знають.

Перед тим як російські військові пішли, вони заставили безхатченків витягувати зенітку на дорогу, і поставили її у напрямку с. Жукотки. Коли ОСОБА_135 і інші затримані сиділи у безхатченків, то почули надзвичайно сильний вибух (танк розлетівся на шматочки).

Танк стояв за старою коморою, і коли він розлетівся, ця комора врятувала ОСОБА_135, інших затриманих і безхатченків, бо вони могли загинути. Після вибуху ніхто вже нікуди не дивився, затримані тільки побачили, що танк розлетівся, після чого всі побігли додому.

ОСОБА_135 пам'ятає про капітана військових РФ, що він постійно скаржився, що його вся сім'я воює, мати раком захворіла.

Також, коли ОСОБА_135 й інших затриманих привели на територію психлікарні і запитали, де бензопила, то ОСОБА_135 сказав, що то його, і якийсь військовий РФ сказав, що ОСОБА_135 забрав його бензопилу. ОСОБА_135 відповів, що то його бензопила, на що російський військовий почав погрожувати ОСОБА_135 розстрілом.

Свідчення № 56 (свідчить ОСОБА_136)
Місце події: т. о. т. Чернігівської області.

ОСОБА_136 проживає у селі Левоньки Чернігівського району Чернігівської області.

На початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України на в'їзді у село Левоньки Чернігівського району Чернігівської області місцеві мешканці зробили завали з дерев для того, щоб не проїхала російська військова техніка.

31 березня 2022 року приблизно о 16:00 годині до будинку ОСОБА_136, в якому він мешкає разом зі своїм батьком ОСОБА_135 та матір'ю, а також на той момент у будинку знаходилися родичі з Чернігова, а саме ОСОБА_134 зі своєю сім'єю, прийшли російські військові і почали перевіряти документи. Військових було двоє і вони представилися, що вони російські війська. Пізніше ОСОБА_136 дізнався про те, що ці військові були з Сибіру, РФ.

Після того, як російські військові перевірили документи, вони пішли і сказали ОСОБА_136 і іншим присутнім не виходити з дому. Приблизно хвилин через 15, російські військові повернулися знову і сказали ОСОБА_136 і всім чоловікам зібратися, і забрали їх.

Під дулами автоматів військові РФ повели ОСОБА_136 та інших затриманих розпилювати дерева, які були завалені на початку села Левоньки біля мосту. Коли російські військові вели ОСОБА_136 та інших затриманих до мосту, то робили постріли під ноги, запитували, чому ті не воюють.

Після того як ОСОБА_136 та інших чоловіків, які були у будинку ОСОБА_136 вивели на вулицю, до них привели сусідів, зокрема, ОСОБА_137, ОСОБА_139 та ОСОБА_138. Російські військові забрали саме цих осіб, тому що хтось в селі сказав російським військовим, що то вони ці дерева повалили.

ОСОБА_136 та інші затримані розпилювали дерева під прицілом автоматів, російські військові їм погрожували, казали, щоб вони працювали і робили постріли в повітря.

Після цього, коли ОСОБА_136 та інші затримані розпиляли ці дерева, їх повели в супроводі додому. Після цього російські військові пішли, але дуже швидко повернулися.

Потім через деякий час російські військові знову забрали ОСОБА_136 та інших осіб і повели в свій штаб, який вони облаштували в колишній психлікарні в селі Левоньки. Коли військові РФ привели затриманих на територію психлікарні, то стали «допитувати». Спочатку забрали телефони, у кого вони були, зав'язали руки і поставили на коліна.

В перший-другий день з початку повномасштабного вторгнення у селі були ЗС України, і коли вони відступали, то залишили боєприпаси, машини (заховали), але російські війська це знайшли, і почали ОСОБА_136 та інших затриманих розпитувати, чому воно тут.

Після цього зв'язали руки, поставили на коліна і всіляко погрожували, зокрема, вбивством, хто розпиляв дерева. Постійно смикали затвор автомата. Після цього, коли ні

ОСОБА_136, ні інші полонені нічого не сказали, **російський командир, в якого не було одного ока**, сказав, щоб ОСОБА_136 і інших полонених розстріляли.

Після цього, ОСОБА_136 і його батька ОСОБА_135 поодиноці повели за гаражі, де стояла раніше техніка, поставили на коліна і сказали, що зараз розстріляють, після чого стріляли над головою. Спочатку російські військові повели за гаражі ОСОБА_136, поставили на коліна, стріляли над головою ОСОБА_136, а потім сказали ОСОБА_136, заховатися за цей гараж, щоб батько ОСОБА_136 подумав, що ОСОБА_136 вбили.

Потім на це місце, де був ОСОБА_136, привели ОСОБА_135. Його поставили на коліна і стріляли над головою, сказали, що вб'ють його. ОСОБА_136 спостерігав за цим всім.

Після цього всього, всіх затриманих знову зібрали разом, але ОСОБА_137 та ОСОБА_138 з іншими затриманими не було.

Коли ОСОБА_136 й інші затримані стояли на колінах, у них руки були просто за спиною, а після того, як їх по черзі відводили за гаражі, а потім звели разом, їм зв'язали руки і відвели в одне з приміщень, яке знаходилося на території психлікарні. Після цього ОСОБА_136 і інших затриманих закрили у приміщенні та дали їм декілька пляшок води.

На території психлікарні російських військових було багато, приблизно 30 осіб, весь час під'їжджали нові. Одні і ті самі російські військові були і на вулиці, і у психлікарні, вони постійно ходили туди сюди.

Російські військові дали води, але у ОСОБА_136 і інших затриманих були зв'язані руки, і військові розрізали ОСОБА_136 мотузку і сказали, що ОСОБА_136 може напоїти своїх друзів водою. Потім до ОСОБА_136 та інших затриманих зайшов якийсь інший російський військовий і почав розпитувати про життя в Україні. ОСОБА_136 пам'ятає, що прізвище цього військового РФ **«Берьошин»**, так він представився. ОСОБА_136 пам'ятає, що цей військовий говорив, що йому було за 30 років, можливо 32.

Після цього ОСОБА_136 та інших полонених повели в іншу кімнату, в якій була металева клітка, в якій раніше зберігалися лікарські засоби для хворих, і там за ґратами російські військові тримали ОСОБА_136 та інших затриманих до ранку.

В цій клітці було дуже тісно, ОСОБА_136 з іншими полоненими сиділи спочатку на підлозі, а потім російські військові дали їм один чи два матраци, і ОСОБА_136 та інші затримані сиділи на них по черзі.

В кімнаті було дуже душно, затриманих багато (6 осіб), вікон не було і все зачинене (російські військові зачинили навіть двері). ОСОБА_136 та інших затриманих охороняв один російський військовий, який сидів з іншої сторони дверей. Потім ввечері затриманим принесли чай і щось поїсти (хтось хотів, хтось відмовився). Хтось їв, хтось ні. Потім затриманих виводили в туалет (хто хотів, той ходив, хто не хотів, той не ходив). Все було під прицілом автоматів. Так ОСОБА_136 та інші полонені просиділи всю ніч, до 5 чи 6 ранку 01 квітня 2022 року. Ніхто із затриманих не спав, бо було мало місця і було не зручно.

Зранку 01 квітня 2022 року російські військові знову принесли затриманим щось поїсти. Приблизно о 6 ранку російські військові поїхали, і в клітці залишили полонених. При цьому, російські військові погрожували полоненим, і сказали, що зараз кинуть гранату.

Російські військові майже всі були в стані алкогольного сп'яніння, вони постійно шукали горілку. Після того, як російські військові поїхали, ОСОБА_136 з іншими полоненими якимось виламали ті ґрати і двері.

На території психлікарні залишався танк, який, здається, зламався у перші дні повномасштабного вторгнення. Перед тим як поїхати, російські військові підпалили танк, і після цього цей танк надзвичайно гучно вибухнув при затриманих.

Російські військові сказали ОСОБА_136 та іншим полоненим, що їх відкриють і випустять, але ніхто не приходив. ОСОБА_136 та інші полонені спочатку пішли до безхатченків, які мешкають на території психлікарні, оскільки не хотіли попастися на очі російським військовим, а після цього пішли додому.

ОСОБА_136 пам'ятає, що російські військові казали, що вони зв'язківці.

Свідчення № 57 (свідчить ОСОБА_141)
Місце події: т. о. т. Чернігівської області.

ОСОБА_141 проживає у с. Андріївка Чернігівського району Чернігівської області та працює старостою цього села. 20 березня 2022 року російські війська зайшли в с. Андріївку, почали облаштовувати блокпости на виїзді та в'їзді до села.

Цього дня ОСОБА_141 був на виїзді по робочим справам (їздив за хлібом для населення в сусідні населені пункти). Близько 16:00 години 20 березня 2022 року ОСОБА_141 повертався вже в село Андріївку та був зупинений російськими військовими, які його змусили вийти з авто, забрали у нього мобільний телефон та почали щось шукати в телефоні.

У телефоні ОСОБА_141 російські військові побачили багато фото документів і почали запитувати його, що це за документи. ОСОБА_141 відповів, що це по роботі. Російські військові запитали, ким ОСОБА_141 працює, на що ОСОБА_141 відповів, що він — староста села Андріївка, і російські військові сказали, що вони його весь день шукають.

Після цього російські військові по рації зв'язалися з командуванням і до них під'їхав броньований автомобіль «Тигр», з якого вийшов старший і сказав військовим зняти з ОСОБА_141 куртку і зав'язати йому нею очі, після чого вони посадили ОСОБА_141 у машину із зав'язаними очима. У машині ОСОБА_141 зрозумів, що там вже утримували двох інших осіб: як потім ОСОБА_141 дізнався, це були ОСОБА_142 та ОСОБА_136.

Приблизно годину російські військові возили ОСОБА_141, ОСОБА_142 та ОСОБА_136 по селу. Коли вони приїхали на певне місце, ОСОБА_141, ОСОБА_142 та ОСОБА_136 витягли з машини, і в цей момент ОСОБА_141 почув звичні звуки і зрозумів, що це був центр села. Їх посадили на зупинці і по черзі почали водити до командира військових РФ, який задавав їм різні запитання.

Коли дійшла черга ОСОБА_141, його підняли за руки і повели до машини, яка стояла поруч із зупинкою, і з машини якийсь російський командир запитував, зокрема, скільки населення у селі, скільки пішло воювати. Точних відповідей на запитання ОСОБА_141 не давав. Також командир військових РФ запитував, чи не бачив ОСОБА_141 у селі «нациків».

Російські військові водили ОСОБА_141 до трьох-чотирьох різних військових РФ, які перебували у різних машинах, і задавали одні і ті самі запитання. Після цього пообіцяли, що відпустять ввечері 20 березня 2022 року.

Почало темніти, і ОСОБА_141 запитав, чи будуть його відпускати, на що військові РФ сказали, що до ранку його не відпустять, що його «затримують для з'ясування обставин».

На ночівлю ОСОБА_141, ОСОБА_142 та ОСОБА_136 забрали у свій штаб, який знаходився у медичному центрі «Вітал», який розташований у центрі села Андріївка. Цей медичний центр (двоповерхова будівля) не працює.

Всю ніч у ОСОБА_141, ОСОБА_142 та ОСОБА_136 були зв'язані руки і зав'язані очі. Всю ніч вони просиділи на лавці. Лише зранку російські військові вивели ОСОБА_141, ОСОБА_142 та ОСОБА_136 на вулицю, розв'язали руки і очі. ОСОБА_142 та ОСОБА_136 ро-

сійські військові відпустили, а ОСОБА_141 тримали ще близько години, після чого посадили у броньований автомобіль «Тигр».

ОСОБА_141 сказав військовим РФ, що потрібно роздавати хліб, за яким він вчора їздив, і російські військові його відпустили, але супроводжували до будинку (разом з ним пішли двоє російських військових, які йшли за ним близько двох кілометрів).

ОСОБА_141 взяв машину з хлібом і разом з російськими військовими приїхав і вивантажив хліб. Після цього йому сказали, що він може поїхати додому, поставити машину і на 9 ранку він повинен приїхати в центр села на роботу (там розташована сільська рада). Після цього ОСОБА_141 поїхав додому і перший раз за добу поїв.

Коли ОСОБА_141 та інші особи утримувалися у медичному центрі «Вітал», російські військові їм давали лише воду і якісь галети. Один з російських військових кричав, що ОСОБА_141 потрібно розстріляти.

21 березня 2022 року ОСОБА_141 о 9 ранку приїхав на роботу до сільської ради. У сільській раді перебував якийсь командир військових РФ, який представив ОСОБА_141 **т. зв. «коменданта» військових РФ на ім'я Армен**.

Цей Армен був т. зв. «комендантом» військових РФ в тимчасово окупованому селі Андріївка загалом 10 днів (до відходу російських військових з села Андріївка). ОСОБА_141 спілкувався з цим Арменом кожний день, наприклад у випадках, коли військові РФ ловили когось, то запитували, чи ця особа є місцевою.

Армен казав ОСОБА_141, щоб той передав місцевим, щоб не говорили по телефону, що у селі знаходяться російські військові, інакше він «зажене 20 танків і зрівняє село з землею».

Приблизно в обід 21 березня 2022 року, після того, як військові РФ відпустили ОСОБА_141, були влучання в с. Андріївка. Після цих влучань Армен приїхав з іншими військовими РФ до ОСОБА_141 додому, і один військовий РФ притулив дуло автомата до спини ОСОБА_141 і дуже сильно притиснув, що ОСОБА_141 аж вигнувся. Армен з погрозами почав запитувати у ОСОБА_141, хто їх начебто здав.

30 березня 2022 року о 14:00 російські військові вийшли з села Андріївка.

Після звільнення села Андріївка, т. зв. «комендант» Армен був ідентифікований СБ України — це **командир 74-ї окремої мотострілецької бригади Армен Абгарян, 1990 р. н., родом з Кемеровської області, РФ**.

Свідчення № 58 (свідчить ОСОБА_142)
Місце події: т. о. т. Чернігівської області.

ОСОБА_142 проживає у селі Андріївка Чернігівського району Чернігівської області. 20 березня 2022 року російські війська зайшли в с. Андріївку, почали облаштовувати блокпости на виїзді та в'їзді до села.

20 березня 2022 року ОСОБА_142 разом з ОСОБА_165 та господарем магазину на двох легкових авто поїхали в смт. Гончарівське, де на них чекав вантажний автомобіль з хлібом, який вони мали завезти у с. Андріївка. Господар магазину попросив, щоб ОСОБА_165 разом з ОСОБА_142 провезли автомобіль з хлібом через ліси у с. Андріївку.

Після 12 години дня 20 березня 2022 року ОСОБА_142 та ОСОБА_165 з смт. Гончарівське доїхали до села Жеведь Чернігівського району, і ОСОБА_165 зателефонували знайомі та повідомили, що в село Андріївка зайшли окупанти. Після цього ОСОБА_142 та

ОСОБА_165 почали їхати через ліси, щоб не вийти на поле або відкриту місцевість, де їх можуть помітити.

У лісі ОСОБА_165, ОСОБА_142 та господар магазину порадилися, щоб хліб розділити між різними автомобілями, і поїхати в село Андріївку різними автомобілями в різний час. Після цього вони розділили хліб.

Першим поїхав господар магазину на своєму авто та вантажний автомобіль з хлібом. ОСОБА_142 разом з ОСОБА_165 мали їхати на легковому авто з хлібом після них.

ОСОБА_165 сказав їм, що коли вони доїдуть до магазину, то щоб дали сигнал, що можна їхати. ОСОБА_142 та ОСОБА_165 чекали на сигнал близько 30-60 хвилин на околиці лісу (приблизно 1,5-2 км до села Андріївка), але сигналу ніхто не дав, бо не було зв'язку.

ОСОБА_142 та ОСОБА_165 вирішили доїхати до села Андріївка і піти додому пішки. ОСОБА_142 та ОСОБА_165 проїхали приблизно 900 метрів — 1 км до ліску і вирішили залишити авто з хлібом, бо далі вже були поля і відкрита місцевість, і їх могли помітити.

Після того, як вони залишили авто в ліску, вони пішли пішки до ОСОБА_165 додому. Коли вони пройшли половину шляху (до будинку ОСОБА_165 залишалося приблизно 200 метрів), їх помітили військові РФ, яких було приблизно 4-5 осіб. Військові РФ на той час перебували в селі і розподілилися по дорогам, перекривши в'їзди в село Андріївка.

Один із військових РФ сказав ОСОБА_142 та ОСОБА_165 іти до нього, і сказав, щоб вони підняли руки догори. Коли ОСОБА_142 та ОСОБА_165 підійшли до військового РФ, то він почав розпитувати, хто вони та звідки. У ОСОБА_165 у руках була хлібина, яку вони взяли в залишеному авто, щоб вдома можна було поїсти щось.

Після того, як ОСОБА_142 та ОСОБА_165 підійшли до військових РФ, останні почали їх обшукувати, забрали мобільні телефони, почали перевіряти телефони і вимагали документи.

Військові РФ влаштовували ОСОБА_142 та ОСОБА_165 т. зв. «допити» на місці: запитували, хто вони такі, куди йдуть, де живуть тощо. До ОСОБА_165 було звернено більше уваги, оскільки у ОСОБА_165 була коротка стрижка, він був одягнений у військові штани і військове взуття «берці» (ОСОБА_165 є колишній військовий).

Також військові РФ наказали ОСОБА_142 та ОСОБА_165 повністю зняти одяг і взуття. ОСОБА_165 запитав, навіщо знімати взуття, на що військові РФ відповіли, що шукають у них «фашистську свастику».

У ОСОБА_165 на шиї був «смертник» — медальйон із його особистими даними (прізвище, ім'я, по-батькові, дата народження та група крові). Окрім цього у ОСОБА_165 також є татуювання «скорпіон з мечем» (таке тату є військовим і означає «воювати більше ніколи не буду»).

Військові РФ почали запитувати, чи ОСОБА_165 у спецпідрозділі, на що ОСОБА_165 відповів, що ні, і один з військових РФ вдарив ОСОБА_165 прикладом автомата. В цей момент був наказ «лежати», а також сказали, що застрілять. Щодо татуювання ОСОБА_165 сказав, що він по гороскопу Скорпіон, і на цьому військові РФ трохи заспокоїлися.

Далі військові РФ почали розпитувати, чи є у селі військові чи поліцейські. ОСОБА_165 сказав, що на даний час в селі немає нікого з військових чи поліцейських, є лише місцеві.

Після цього військові РФ сказали ОСОБА_165 та ОСОБА_142 вставати і одягатися. Після цього під'їхав броньований автомобіль «Тигр», з якого вийшов старший (обличчя було закрите, перебував у балаклаві).

В цей момент з ОСОБА_165 зняли дві кофти, закрили обличчя ОСОБА_165 та ОСОБА_142 і сказали сідати у «Тигр». Після того, як вони сіли у «Тигр», десь через 1-2 хвилини до них

підсадили ще одну особу, і з розмови ОСОБА_142 зрозумів, що це староста села Андріївка ОСОБА_141.

Після того, як ОСОБА_165, ОСОБА_142 та ОСОБА_141 посадили в «Тигр», військові РФ робили різні маневри — назад, вперед (скоріш за все, щоб дезорієнтувати полонених їх на місцевості). Разом з ними в «Тигрі», окрім водія і старшого, ще хтось був, але ті військові РФ хто затримав ОСОБА_165 та ОСОБА_142 залишилися.

Приблизно через 30 хвилин таких маневрів затриманих кудись привезли. ОСОБА_165 разом з ОСОБА_142 та ОСОБА_141 сиділи у «Тигрі» десь хвилин 20, а військові РФ у цей момент вели між собою розмови.

Потім ОСОБА_165, ОСОБА_142 та ОСОБА_141 почали говорити, щоб якось сісти зручніше, бо у них затерпті ноги. Військові РФ їм відповіли, щоб ті сиділи та терпіли. Після того, як військові РФ порозмовляли між собою, ОСОБА_165, ОСОБА_142 та ОСОБА_141 сказали вилазити з «Тигра», і до кожного з них приставили їхнього військового.

Під руку повели полонених на зупинку і сказали сісти. Між ОСОБА_165, ОСОБА_142 та ОСОБА_141 була відстань близько 50 см, щоб вони один одного не торкалися. Військові РФ ставили всім різні запитання.

Один з військових РФ насміхався і почав біля ОСОБА_165 перезаряджати автомат, після чого задав ОСОБА_165 запитання, чи з'якався той, на що ОСОБА_165 відповів йому, що кожному у цьому житті накреслено, скільки кому прожити. Після цих слів цей військовий РФ розізлився і прикладом автомата ударив ОСОБА_165 по лівій нозі.

Військові РФ спілкувалися між собою, і ОСОБА_165 каже їм, що він по їхній розмові зрозумів, звідки вони, а також ОСОБА_165 запитав, чи вони колись приїжджали в Чернігів та чи не знають вони, куди вони прийшли. Після цього військові РФ стали говорити тихіше.

Під час цих розмов ОСОБА_142 чув, як у військових РФ іноді звучали найменування міст з Білорусії. Окрім цього, у цих військових форма відрізнялася від російських військових (була трохи світліша), і ОСОБА_142 зрозумів, що, скоріш за все, це військові з Білорусії.

Потім військові почали водити ОСОБА_165, ОСОБА_142 та ОСОБА_141 окремо кожного до автомобілів для т. зв. «допиту», по 10-15 хвилин до кожного автомобіля.

Так ОСОБА_165 разом з ОСОБА_142 та ОСОБА_141 просиділи на зупинці, поки не потемніло. Після т. зв. «допиту» полоненим запропонували паштет і галети, але вони відмовилися.

Потім ОСОБА_141 сказав, що дуже холодно, і попросив, щоб військові вже щось вирішили. Полонених повели до машини, яка весь час стояла з робочим двигуном. Було незручно сідати та залазити, бо було багато речей і військових РФ. Полонені сиділи мовчки, а у військових РФ між собою була розмова.

Хвилин через 20 затриманих вивели з броньованого автомобіля, сказали положити руки одному на плечі і йти пішки за військовими. Перед тим, як затриманих привезли у центр села, старший сказав іншим військовим, що якщо буде якийсь «кіпіш» з боку полонених, то він загонить в село танки і «зрівняє їхнє село із землею».

Затриманих привели до медичного центру «Вітал» (все знаходиться в центрі села — школа, медичний центр «Вітал» і сільська рада). Затриманих завели і посадили на диван. Один військовий РФ сказав, щоб затриманим зв'язали руки задля безпеки військових.

ОСОБА_142 попросив дозволу у військових, щоб ОСОБА_142 та ОСОБА_141 посунулися до ОСОБА_165, щоб трохи його зігріти. Один з військових РФ дозволив. Після цього зайшов інший військовий РФ, який запропонував дати полоненим ковдру.

Один військовий РФ перебував біля полонених всю ніч, він дав дозвіл і накрив полонених ковдрою, але руки полонені мали тримати на ковдрі. Так полонені досиділи до ранку і не ворушилися.

Вночі полонені просилися в туалет, і кожного окремо виводили під наглядом у туалет.

Десь близько 5–6 ранку 21 березня 2022 року ОСОБА_165, ОСОБА_142 та ОСОБА_141 повели до «Тигра», біля якого їх ввечері «допитували». Старший військовий РФ сказав зняти кофти з голови і розв'язати руки. Після цього цей військовий РФ ще подивився на руки ОСОБА_165 і сказав, що були сильно затягнуті.

Військовий РФ віддав затриманим паспорта, його обличчя було відкрите, і він сказав, що йому боятися нічого. Військовий запитав, кому як далеко йти додому, а також сказав, що з теперішнього часу буде комендантська година і щоб люди швидко розбігалися по домівкам. Після цього ОСОБА_142 пішов додому.

Свідчення № 59 (свідчить ОСОБА_143)
Місце події: т. о. т. Херсонської області.

ОСОБА_143 є цивільною особою, працював водієм у приватного підприємця декілька разів на тиждень. ОСОБА_143 працював у селищі Комишани Херсонської області. Роботою ОСОБА_143 було прийти, взяти машину Мерседес, приїхати до моргу, забрати покійного та доставити до пункту призначення.

Близько 9 години 14 липня 2022 року ОСОБА_143 зі своїми колегами випили каву на роботі. Після цього, коли ОСОБА_143 пішов брати машину (взяв реєстраційний квиток), в будівлю раптово зайшли військові РФ з автоматами.

Військові РФ повалили ОСОБА_143 на підлогу, почали бити його по ногам, ребрам, ногу поставили на ший, повиягали з карманів, що було (телефон та водійське посвідчення), зав'язали руки затяжкою.

Військові РФ «допитували» ОСОБА_143, де його кум. Кум ОСОБА_143 також працював у цього підприємця, але в той час на фірмі його не було, оскільки військові РФ вже були у нього вдома.

Після обшуку офісу ОСОБА_143 відвели до цеху, скрутили, перемотали руки скотчем так сильно, що вони посиніли, та почали т. зв. «обшук» цеху.

Потім завели начальника цього цеху, який також був перемотаний скотчем, у той час його «допитували» та катували (били, вмикали циркулярну пилу та ставили поруч його руки так, що від нагріву шкіра на руці почала відходити, били по спині та колінам металевою палкою, а також повісили на арматуру за руки) у сусідній кімнаті — ОСОБА_143 бачив це через вікно.

У цеху знову відновили т. зв. «допити» ОСОБА_143, питали про кума. ОСОБА_143 казав, що не знає, та вони били його ногою під дих (у грудну клітину) та в обличчя, ставили на коліна та приставляли дуло зброї до голови. Це катування продовжувалось хвилин 20.

Потім ОСОБА_143 та іншого хлопця закинули до різних автомобілів, ОСОБА_143 повезли до його дому з т. зв. «обшуком». Вдома була жінка ОСОБА_143 та бачила його усього в крові, злякалася, почала питати, що за кров, а вони відповіли, що це кров зрадника. Ще в домі був тесть та діти, коли військові РФ нічого не знайшли, то повезли знову до цеху.

В цеху все ще стояли на колінах хлопці (колеги ОСОБА_143), російські військові побалакали по раціям, відпочили та через пару годину повезли всіх до набережної у м. Херсон.

Підійшли до човнярів поговорити, шукали човен, щоб поїздити по дачам, нікого не знайшли та повезли ОСОБА_143 та інших осіб на вул. Перекопську у м. Херсон, а потім на вул. Поповича у приміщення ІТТ.

ОСОБА_143 посадили біля паркану та дали бутель води. Коли ОСОБА_143 почав пити, то підійшов один з військових РФ, надягнув ОСОБА_143 на голову шапку та заламав йому руки. Від цього ОСОБА_143 втратив рівновагу і разом із військовим РФ впав на землю, через що військовий РФ розлютився та жорсткого побив ОСОБА_143 ногами по тулубу та голові.

Потім військові РФ завели ОСОБА_143 у приміщення на другий поверх. Там ОСОБА_143 били дубинкою по ногам та спині. Після цього ОСОБА_143 посадили до камери, яка виходила в бік Антонівки. Камера була на дві особи (2 спальних місця), був стіл, раковина та туалет. Але ОСОБА_143 там був один.

Через хвилин 5-10 ОСОБА_143 почув військових РФ, які його били та погрожували. Вони питали, що написати на могилі ОСОБА_143, після чого увели ОСОБА_143 до іншої камери. До ОСОБА_143 у камеру підсадили чоловіка, у якого був синяк під оком, він вчився в Харкові на пожежного, йому років 40.

Ввечері спочатку забрали цього чоловіка, а потім через хвилин 10 прийшли до камери за ОСОБА_143. Йому знову закрили очі шапкою та привели до іншої камери (№ 11), яка була розташована нижче, вікно виходило у двір. У цій камері вже було 4 особи, а ОСОБА_143 був п'ятий. Камера була розрахована на 4 особи, був стіл, раковина та туалет. Під камерою була катівня, звідки постійно доносилися крики людей, яких били. Це відбувалось і вдень, і вночі.

Вночі до камери завели ще двох, а інших двох забрали — так повторювалося кожен ніч. Світло постійно не вимикали, від чого у ОСОБА_143 дуже боліли очі, спати через це не виходило. Спали, де було місце: на столах, на підлозі — людей було більше, ніж ліжок.

ОСОБА_143 свідчить, що бачив, як одного хлопця завели до камери без одягу, він увесь був чорно-зелений після катування (надзвичайно багато синців), а ввечері його знову забрали (цей хлопець був з Фонтанки (третій під'їзд)).

ОСОБА_143 свідчить, що полонених годували наступним чином: вранці давали макарони, в обід — нічого, а ввечері — чай. З 14 липня 2022 року до 18 липня 2022 року полонених не годували взагалі, оскільки їжа до полонених не доїжджала. ОСОБА_143 доводилося ділити сніданок на дві частини.

З 20 липня 2022 року у військових РФ була ротація, та полоненим почали давати маленькі сирки до чаю, проте хліб завжди був цвілий, полоненим доводилося в'шати цвілий хліб на скріпки, щоб він підсихав та перетворювався на сухарі. ОСОБА_143 свідчить, що інколи полоненим давали тушонку та цукерки, але це було нечасто. Протягом якихось трьох днів полоненим давали виключно чай з цвілим хлібом.

Військові РФ також примушували полонених пити щонайменше 1,5 літри води з крану (єдине джерело води у полонених), аргументували це тим, щоб «ніхто не помер».

У якусь п'ятницю (як ОСОБА_143 зрозумів зі слів військових РФ) у полонених «відкатали пальці» (взяли відбитки пальців) та взяли біологічні зразки — ОСОБА_143 свідчить, що у військових РФ була своя лабораторія.

У вівторок був т. зв. «допит». Військові РФ хотіли дізнатися інформацію про кума ОСОБА_143 та намагалися з'ясувати, у яких вони відносинах. ОСОБА_143 відповів, що зі своїм кумом він не спілкується та не тримає зв'язок, проте військовим РФ ця відповідь не сподобалась та вони продовжували ставити одні та ті самі питання протягом 15 хвилин. Наприкінці т. зв. «допиту» ОСОБА_143 дали папір та сказали думати відповіді на запитання, які військові РФ раніше поставили ОСОБА_143. ОСОБА_143 почав писати, що військові РФ вимагали. Приблизно днів 10 військові РФ не чіпали та не «допитували» ОСОБА_143.

Потім почався черговий т. зв. «допит». Військові РФ почитали, що ОСОБА_143 написав, і сказали, що це їм не підходить. Після цього військові РФ почали жорстоко бити ОСОБА_143 руками та ногами.

Далі військові РФ під'єднали ОСОБА_143 до вуха тримач з дротом і хотіли використати струм для катувань, проте їх пристрій зламався. Тоді військові РФ різко зірвали тримач з вуха ОСОБА_143 і поранили в цей момент мочко вуха ОСОБА_143. Оскільки на цьому тримачі вже була кров і залишки шкіри інших людей, то через пару днів поранене вухо ОСОБА_143 почало гноїтися і погано в подальшому загоювалося.

Також військові РФ погрожували привезти у катівню дружину або доньку ОСОБА_143 та т. зв. «допитувати» їх, на що ОСОБА_143 просив їх не робити цього.

Після цього до ОСОБА_143 зі спини підійшов один із військових РФ, перезарядив зброю та наніс удар в голову ззаду. Спочатку ОСОБА_143 не зрозумів, що сталося, і подумав, що в нього вистрілили, але потім зрозумів, що це був удар. ОСОБА_143 свідчить, що у той момент він дуже злякався. Після цього т. зв. «допиту» військові РФ відпустили ОСОБА_143 до камери та сказали «подумати краще».

1 серпня 2022 року військові РФ почали проводити ще один т. зв. «допит», під час якого запропонували ОСОБА_143 покурити, на що ОСОБА_143 погодився. Далі військові РФ вивчили і сказали, що це була «перевірка».

Після цього військові РФ натягнули ОСОБА_143 шапку на голову (закрили очі), вивезли в смт. Комишани і відпустили.

Свідчення № 60 (свідчить ОСОБА_145)

Місце події: т. о. т. Херсонської області.

ОСОБА_145 є мешканцем села Петрівка Бориславського району Херсонської області.

4 квітня 2022 року ОСОБА_145 разом із його товаришем (сусідом) захопили у полон військові РФ під приводом «з'ясування обставин».

Військові РФ везли ОСОБА_145 та його товариша десь добу та протягом усього шляху проводили жорсткі т. зв. «допити», а саме жорстоко били з метою дізнатися, де «нацисти», військові АТО та чи володіють полонені якоюсь інформацією, проте полонені нічого не знали та не могли нічого сказати. Військові РФ також погрожували полоненим приїхати до їх села та знищити його.

5 квітня 2022 року військові РФ привезли полонених до школи у селі Біляївка Бориславського району Херсонської області (на той час полонені не знали, що це була саме школа та цей населений пункт, оскільки у полонених були зав'язані очі) та помістили їх до камери (2,5 на 6 метрів), у якій утримували 4 чоловіків.

Військові РФ забороняли полоненим розмовляти. Проте інші чоловіки розповіли ОСОБА_145, що їх перевезли з села Любимівка, де їх тримали в полоні вже 21 день. Перші 2-3 дні ОСОБА_145 та його товариша вивозили, допитували та знову закривали.

В проміжок часу між потраплянням ОСОБА_145 у полон та Великоднем привозили ще 16 осіб, які були місцевими, завдяки яким полонені дізналися, що їх утримують у школі у селі Біляївка.

Полонені намагалися орієнтуватися у часі, проте це було майже неможливо, оскільки у приміщенні, де утримували полонених, не було вікон — суцільна темрява. Пізніше знову привезли декількох чоловіків.

11 квітня 2022 року до приміщення, де утримували ОСОБА_145, привезли чоловіка з Трудолюбівки. ОСОБА_145 чув, як цього чоловіка катували та били струмом. Після т. зв. «допиту» цього чоловіка привели до підвалу, де утримували ОСОБА_145, та наказали іншим полоненим не розмовляти з цим чоловіком, не розв'язувати йому ні руки, ні очі.

Цей чоловік розповів полоненим, що йому чіпляли до носа щось, та тепер його ніс пече. Полонені впізнали цього чоловіка та розв'язали його. На очах у полонених цей чоловік почав задихатися та через десь 40 хвилин помер. Труп пролежав у підвалі з полоненими до ранку 12 квітня 2022 року.

Полонені кликали військових РФ та просили допомоги, проте військові РФ лише пригрозили, що кинуть гранату у підвал та не надали жодної допомоги. На прохання привести лікаря військові РФ відповіли, якщо до ранку цей чоловік не помре, тоді вони приведуть лікаря. Вранці прийшов лікар та констатував смерть.

Трохи пізніше приїхали особи, які представилися військовою поліцією РФ, труп завантажили у мішок з-під селітри та вивезли у невідомому напрямку.

Далі, ніж за двері, полонених не випускали, та коли зачинили двері військові РФ відповіли, що все буде добре та що «він заплатить», але що це означає полонені не знали. На наступний день полоненим сказали, що начебто цього чоловіка «задушив місцевий наркоман ОСОБА_146».

Протягом 5 днів полоненим зовсім не давали води та морили голодом. Деякі полонені пили власну сечу.

Коли привели ОСОБА_146, він казав, що йому щось вкололи. ОСОБА_146 зривав із себе одяг та повзав по підлозі, як несамовитий, бився головою об стіну.

У цей час було дуже холодно, полонені зривали шпалери та клали їх у одяг, щоб якось зігрітися. Полонені просили покликали лікаря, але військові РФ категорично відмовляли, оскільки казали, що ОСОБА_146 начебто є «нациком» та «наркоманом».

Місцеві мешканці села Біляївка знали ОСОБА_146, оскільки він багато разів приїздив до Біляївки, та казали, що він був нормальним чоловіком, який просто мав певні вади промови. Також місцеві казали, що ОСОБА_146 мав сина, якому було 2 роки. ОСОБА_146 помер 20 квітня 2022 року.

Коли полонені сказали про це військовим РФ, вони навіть не відкрили двері. Через закриті двері військові РФ сказали, що якщо буде лікар, то він зайде. Також військові РФ сказали, що то начебто полонені «задавили» ОСОБА_146, щоб їм дісталось більше води.

Тіло ОСОБА_146 ще день пролежало у приміщенні, де утримували полонених, поки не прийшов лікар і не констатував смерть. Після цього один із військових РФ взяв тіло ОСОБА_146 за ногу та витягнув з підвалу. Подальша доля тіла полоненим невідома.

Увесь час полонені утримувалися у підвалі, полонених нікуди не випускали. Протягом першого місяця полонених погодували 4 рази, а потім годували щовечора, проте кожного разу військові РФ насміхалися над полоненими, зокрема, порівнювали, що вони годують їх як свиней та «пропонували» помочитися полоненим у їжу.

10 червня 2022 року військові РФ занесли полоненим відра води та куски мила, наказали помитися, а потім почали виводити полонених та задавати ті самі питання, як і з самого початку, при цьому кожного з полонених «допитували» по 5–10 хвилин.

11 червня 2022 року полонені почули, що військові РФ готувалися до приїзду їх керівництва: прибирали та наводили порядок до їх приїзду.

Потім полоненим розв'язали очі та дали читати текст. Військові РФ сказали полоненим, що у полонених є вибір: або тут залишитись, або прочитати текст на камеру. Військові РФ були у масках, їх обличчя полонені не бачили. ОСОБА_145 свідчить, що у цьому тексті була суцільна брехня та російська пропаганда про Україну та її державну владу, яку полонені мали зачитати начебто від свого імені під відеозапис. ОСОБА_145 свідчить, що у полонених не було вибору, оскільки військові РФ змусили кожного з них прочитати цей текст на камеру та залякували, щоб «нікому нічого не розповідали».

12 червня 2022 року ОСОБА_145 почув, як військові РФ розмовляли між собою, що треба готували 8 пов'язок та скотч, але потім військові РФ почали казати, що може полонених треба просто розстріляти. На той момент полонених було 11 осіб, полонені дуже злякалися.

Через деякий час до приміщення, де утримувалися полонені, зайшов якийсь командир військових РФ та почав називати прізвища полонених. По одному полонених виводили та зав'язували очі скотчем та руки — загалом вивели 8 чоловіків, зокрема, і ОСОБА_145. Полонені запитали, чи забирають їм речі (хотіли дізнатися, чи є якась надія на порятунок, чи полонених вивозять на розстріл), проте військові РФ відповіли, що туди, куди полонені їдуть, «речі не знадобляться».

Потім один із командирів військових РФ сказав тим трьом, що залишились, передати речі. Полонених почали виводити по двоє, полонені тримали один одного за плече. Коли полонені спускалися, то було чутно багато людей та техніки.

Полонених повезли невідомо куди. Коли машина зупинилася, військові РФ називали прізвища полонених, і ті виходили парами. Полоненим сказали, що їх село розташоване за правим плечем ззаду, та наказали почекати, поки військові РФ поїдуть, а потім знімати скотч з очей. Військові РФ також видали полоненим по пакету, у якому були цигарки, маленький сік та пару банок тушонки.

Коли ОСОБА_145 та його сусід зняли пов'язки з очей, то зрозуміли, де їх висадили. До їх села було йти десь 4 кілометри. Вони йшли дуже повільно, оскільки не було сил. У селі їх зустріла мати сусіда: розцілювала, проте не одразу впізнала.

ОСОБА_145 свідчить, що за 69 днів полону він втратив 22 кілограми.

Після цього до ОСОБА_145 та його сусіда ще декілька разів приїжджали військові РФ, щоб перевірити, чи не втекли ОСОБА_145 та його сусід.

Свідчення № 61 (свідчить ОСОБА_144)
Місце події: т. о. т. Донецької області.

ОСОБА_144 звільнився зі служби у ЗС України після закінчення контракту 29 березня 2021 року. ОСОБА_144 зі своєю сім'єю проживав у м. Маріуполь Донецької області ще з 2018 року, та після звільнення з військової служби працював на складі птахофабрики «Наша ряба».

Так сталося, що на момент повномасштабного вторгнення ОСОБА_144 зі своєю дружиною залишились у місті без можливості виїхати, та продовжували перебувати у квартирі, яку орендували.

ОСОБА_144 та його дружина жили без світла, води, газу та їжі, під постійними обстрілами, але будинок, де вони проживали, майже не постраждав. Сім'я ОСОБА_144 (ОСОБА_144, його дружина та двоє малих дітей) не мали змоги виїхати, адже у них не було власного транспорту. Деякі з сусідів ризикували та їхали на своїх машинах, але їх подальша доля ОСОБА_144 невідома.

03 квітня 2022 року близько 9:00 до ОСОБА_144 додому у м. Маріуполь прийшли двоє озброєних чоловіків, які назвалися представниками т. зв. «ДНР». Вони подивились документи ОСОБА_144, та почали запитувати, що ОСОБА_144, який зареєстрований на західній Україні, робить в Маріуполі. Як ОСОБА_144 пізніше дізнався, один із його сусідів (літній чоловік) здав ОСОБА_144 військовим т. зв. «ДНР» як колишнього учасника АТО.

ОСОБА_144 відповів, що у Маріуполі він працює та живе зі своєю сім'єю. Тоді військові РФ сказали, що забирають ОСОБА_144 на т. зв. «фільтрацію».

ОСОБА_144 посадили у білий бус з надписом «АДЧ» («административно-дежурная часть»), та повезли у розбитий дитячий садочок, який був розташований неподалік. У бусі було десь 12–15 людей. У бусі полонені сиділи під охороною озброєних людей та чекали, що буде вирішуватись.

Десь через 4 години ОСОБА_144 та ще чотирьох чоловіків залишили, а інших відпустили. П'ятьом полоненим, яких залишили у бусі, зв'язали руки за спиною будівельними стяжками та повезли у населений пункт Виноградне.

Там на блокпосту полонених передали представникам т. зв. «Донецького УБОЗа». Коли ОСОБА_144 привезли до т. зв. «УБОЗа», щодо нього провели т. зв. «допит», під час якого сильно побили. Т. зв. «допит» та побиття ОСОБА_144 тривало декілька годин, після чого ОСОБА_144 відвели у камеру. У камері, яка розрахована на 4 особи, утримували 16 людей. Перед тим, як відвести до камери, військові РФ зняли у ОСОБА_144 з пальця обручку та забрали її.

Зранку полоненим дали одну хлібину на п'ятьох осіб та загалом 4 літри води на усіх 16 полонених. Це був увесь раціон полонених на цілий день. Проте після обіду ОСОБА_144 та ще двох людей вивели з камери та повезли до приміщення Донецького ІТТ, де ОСОБА_144 переночував, і зранку його та ще 16 чоловіків повезли до приміщення Оленівської виправної колонії (№ 120).

Коли ОСОБА_144 та інших полонених привезли туди, їх роздягнули та обшукали. Під час цього полонених били. Потім полонених закрили у камеру (камера розрахована на 6 осіб, проте там утримували 20 людей).

Полоненим давали загалом десь 10 літрів води на добу: цю воду полонені пили, цією водою милися та змивали унітази. Води надзвичайно не вистачало, ОСОБА_144 свідчить, що цього ледве вистачало, щоб хоч трохи вгамувати спрагу.

Полонених годували дуже маленькими порціями та не давали ложки. В таких умовах ОСОБА_144 утримували десь 7 днів. За увесь цей час полонені виходили на прогулянку лише 1 раз.

Через 7 днів ОСОБА_144 перевели до бараку, там також давали дуже мало води і їжі. Там ОСОБА_144 утримували близько 15 днів, а потім знову перевели до камери, де утримували загалом 57 людей (камера була розрахована на 6 осіб). Спати полоненим доводилось сидячи та по черзі, оскільки місця всім не вистачало. Там полонені утримувалися декілька днів, після чого полонених почали вивозити невеликими групами у приміщення Донецького ІТТ. ОСОБА_144 привезли у приміщення Донецького ІТТ 7 травня 2022 року.

Протягом усього часу з 3 квітня по 7 травня 2022 року у ОСОБА_144 не було можливості помитися.

Коли ОСОБА_144 привезли до приміщення Донецького ІТТ, його знову роздягнули та обшукали, під час чого били та катували електрошокером. Під загрозою ще сильніших побиттів військові РФ примушували ОСОБА_144 наступати ногами на роздруківку герба України.

Далі полонених помістили у камери таким чином, що на кожне одномісне ліжко було розраховано 2 людини. В камерах було сиро, вікон не було, були клопи і білизняні воші. Інколи військові РФ, які наглядали за полоненими у приміщенні ІТТ, заходили до камер і били полонених.

Також протягом дня полоненим було дозволено лише стояти — лягати та сидіти було дозволено лише з 22:00 до 06:00. Порції їжі також були дуже маленькі, милися полонені в камерах холодною водою під краном.

Медичної допомоги не було взагалі: ОСОБА_144 протягом 3 днів мав дуже високу температуру, проте йому ніхто нічим не допомагав. ОСОБА_144 свідчить, що були люди, які помирили від високої температури.

ОСОБА_144 вказує, що протягом утримання у приміщенні ІТТ полонених також змушували без прочитання підписувати якісь документи.

Після утримання у приміщенні Донецького ІТТ, вага ОСОБА_144 складала близько 65 кілограмів, при тому що його нормальна вага складає близько 85 кг.

1 липня 2022 року ОСОБА_144 вивезли звідти до приміщення Калінінської виправної колонії у м. Горлівка Донецької області. Там полонених також роздягали, обшукували та били.

Протягом утримання у приміщенні Калінінської виправної колонії ОСОБА_144 вперше за весь час утримання в полоні помився трохи теплою водою.

Полонених утримували в бараках — 250 людей в одному бараці. Милися полоненим дозволяли раз на тиждень, тепла вода була не завжди. Одягу майже не було, полоненим доводилось ходити у лахмітті та рваному взутті з протертою підошвою. Іноді полонених виганяли на вулицю в такому вигляді під час дощу та холоду.

Пізніше полоненим дозволили листи, а потім — передачі до 20 кг, з яких більшу частину вмісту забирали собі військові РФ, які наглядали за полоненими у приміщенні колонії. Листи доходили, але проходили жорстку цензуру.

ОСОБА_144 свідчить, що наглядачі могли побити будь-кого і будь-коли без будь-якої на те причини: вони просто вигадували на ходу нові правила і заборони, за порушення яких полонених одразу били.

Раз на 3–4 місяці приїжджали люди в масках, які були озброєні гумовими палицями та поліцейськими протиударними щитами, та вибірково били якийсь з бараків.

В травні 2023 року полонених, серед яких був і ОСОБА_144, переселили з 3 у 8 барак, у якому не було підведене водопостачання, а також частково не було підлоги та вікон.

28 липня 2023 року ОСОБА_144 випустили з приміщення колонії без телефону та документів, які посвідчують особу, а також не дали жодним чином зв'язатися із рідними. Від того, щоб не ночувати на вулиці, ОСОБА_144 врятували незнайомі люди.

Пізніше ОСОБА_144 забрав документи і спробував виїхати через блокпост Новоазовськ на територію РФ, щоб звідти потрапити до своєї сім'ї у Фінляндію. На посту ОСОБА_144 зазнав жорсткого психологічного тиску — його кинули до камери на 5 годин, а потім випустили з камери, повернули назад та сказали, щоб він більше навіть не пробувати виїжджати під загрозою подальшого ув'язнення.

Через деякий час ОСОБА_144 поїхав через інший блокпост і успішно покинув територію невизнаних т. зв. «республік», а через 2 дні — і територію РФ.

Як потім ОСОБА_144 дізнався від дружини, коли його захопили у полон, вона блукала містом та шукала його, під час чого зазнала принизливого обшуку з роздяганням та моральними знущаннями.

Свідчення № 62 (свідчить ОСОБА_147)

Місце події: т. о. т. Донецької області.

ОСОБА_147 станом 24 лютого 2022 року постійно мешкав у м. Маріуполі Донецької області разом зі своєю сім'єю: дружиною, сином (є особою з інвалідністю з дитинства 1 групи) та 90-річною матір'ю дружини. Син ОСОБА_147 є невербальним аутистом. ОСОБА_147 зі своєю сім'єю мешкали у квартирі на 9 поверсі будинку.

ОСОБА_147 є відомим у м. Маріуполі театральним діячем, який заснував свій театр «Terra Incognita», репертуаром якого були постанови за п'єсами сучасних українських авторів.

З 2 березня 2022 року в м. Маріуполі було відсутнє світло, опалення та будь-який зв'язок. Місто фактично було в облозі військових РФ. Не було продуктів харчування, води. ОСОБА_147 готував їжу на багатті з залишків продуктів, які в них залишились.

Син заявника схуднув на 20 кілограмів, оскільки нічого не їв через своє захворювання. Також він вкрай погано переносив гучні звуки, а через постійні вибухи снарядів починав вити протягом декількох годин.

Після початку облоги м. Маріуполя ОСОБА_147 не мав можливості швидко евакуюватися, оскільки у нього не було власного автомобіля, а офіційної евакуації до початку травня 2022 року не відбувалось.

2 квітня 2022 року від фізичного та емоційного виснаження померла матір дружини ОСОБА_147, яку вони поховали на газоні перед під'їздом багатоповерхового будинку.

Щоб отримати можливість виїхати з т. о. т. на підконтрольну Україні територію 17 травня 2022 року ОСОБА_147 разом зі своєю дружиною та сином поїхали до смт. Мангуш для проходження т. зв. «фільтрації». Під час т. зв. «фільтрації» знімали відбитки пальців, чоловіків роздягали та шукали татуювання. Після проходження т. зв. «фільтрації» ОСОБА_147 зі своєю сім'єю повернулись до своєї квартири в м. Маріуполі та мали виїхати з міста 21 травня 2022 року.

20 травня 2022 року до житла заявника прийшли озброєні люди у військовій формі. Вони погрожували ОСОБА_147 зброєю та обшукали квартиру. Дружини ОСОБА_147 у квартирі не було.

Військові РФ повідомили ОСОБА_147, що він «затриманий». ОСОБА_147 просив військових РФ почекати дружину, оскільки у нього син є особою з інвалідністю, якого не можна залишати одного, проте військові РФ йому відмовили.

Військові РФ натягнули ОСОБА_147 пакет на голову та відвезли у невідомому напрямку. Поки машина їхала військові РФ «допитували» ОСОБА_147. Пізніше ОСОБА_147 дізнався, що це були т. зв. «оперативні працівники» т. зв. «МДБ» т. зв. «ДНР».

ОСОБА_147 повезли до приміщень санаторію у Приморському районі м. Маріуполь, де його утримували декілька годин, а потім повезли до м. Донецьк.

ОСОБА_147 везли вже інші люди. Протягом усього часу ОСОБА_147 утримували з пакетом на голові. Через спеку дихати було неможливо, у ОСОБА_147 піднявся тиск. ОСОБА_147 просив зняти пакет, проте військові РФ відмовили. Під час поїздки військові РФ знову «допитували» ОСОБА_147 щодо його начебто співпраці зі СБ України. Від ОСОБА_147 вимагали «зіння», йому погрожували зброєю та вбивством сім'ї.

ОСОБА_147 свідчить, що його захопили у полон за чийсь доносом за його активну проукраїнську позицію.

Коли військові РФ привезли ОСОБА_147 до м. Донецьк, його завели до кабінету колишньої школи, де т. зв. «МДБ» т. зв. «ДНР» влаштувало собі т. зв. «філію».

В цьому кабінеті до ОСОБА_147 застосовували психологічний та фізичний тиск: військові РФ били ОСОБА_147 по спині палицею. Після т. зв. «допитів» у приміщенні школи ОСОБА_147 відвезли до закладу тимчасового утримання, яку називають «Ізоляція» та яка розташована у м. Донецьк, вул. Світлий шлях, 3.

ОСОБА_147 свідчить, що до цієї школи на т. зв. «допити» його возили декілька разів.

Умови утримання у т. зв. «Ізоляції» були нелюдські. Полонених примушували прокидатися о 6:00, та з цього часу до 22:00 кожного дня полоненим було заборонено сідати чи лягати на ліжку — можна було тільки по черзі сідати на маленьку лавочку, яка була у камері.

У камері 6 на 6 метрів утримували 20 людей. Не вистачало лежачих місць, полоненим доводилось спати по черзі. Протягом утримання у полоні у ОСОБА_147 постійно підіймався тиск, але медичну допомогу не надавали.

Загалом військові РФ утримували ОСОБА_147 у полоні 10 місяців.

Свідчення № 63 (свідчить ОСОБА_148)
Місце події: т. о. т. Донецької області.

10 березня 2022 року ОСОБА_148 разом із своїм чоловіком ОСОБА_149 була захоплена у полон у м. Торез (т. о. т. Донецької області) військовими т. зв. «ДНР». На момент захоплення у полон в родині ОСОБА_148 було двоє дітей: неповнолітній ОСОБА_150 та повнолітній ОСОБА_151.

ОСОБА_148 та ОСОБА_149 були захоплені чотирма невідомими особами, які представилися т. зв. «співробітниками органів безпеки» т. зв. «ДНР». Ці особи провели обшук за місцем проживання ОСОБА_148 та ОСОБА_149, де вилучили комп'ютерну техніку та деякі інші речі домашнього вжитку, а також гроші та коштовності. У подружжя, крім того, був викрадений автомобіль. Після цього подружжя було захоплено у полон.

ОСОБА_148 та ОСОБА_149 наділи на голову мішки та вивезли на автомобілі у невідомому напрямку. Однак, ОСОБА_148 та ОСОБА_149 змогли визначити, що судячи із швидкості автомобіля та часу дороги, їх відвезли недалеко. Після цього подружжя витягли із автомобіля та розтягли по різних камерах, де зняли мішки з голови та замкнули.

Надалі ОСОБА_148 не мала контактів зі своїм чоловіком. ОСОБА_148 утримували у невеликому камерному приміщенні, яке було облаштоване із заводського приміщення. Як пояснили ОСОБА_148 інші жінки, яких також утримували у цьому приміщенні, їх утримують на заводі «Ізоляція». Цей завод був відомим серед місцевих мешканців, оскільки останні сім років використовувався як «катівня».

Камера, де утримували ОСОБА_148, представляла собою невелике приміщення, площею не більше 8 метрів квадратних, де утримували від 4 до 10 жінок. Спати полоненим доводилося по черзі, оскільки місця всім не вистачало.

Навесні, коли ОСОБА_148 потрапила до камери, там було нестерпно холодно, а теплих речей їй взяти не дозволили. Їжу надавали 1-2 рази на день, і ця їжа була дуже низької якості. Так само, полоненим надавали певну норму води (кількість постійно змінювалася), і більше пити заборонялося. До туалету полонених виводили 2 рази на день, тому у камері стояв постійний сморід.

ОСОБА_148 не може надати точні ідентифікаційні дані жінок, з якими її утримували у полоні, оскільки або не знає їхніх даних, або побоюється за їхню безпеку, оскільки цих жінок продовжують утримувати у полоні.

Однак, всі жінки, яких утримували разом із ОСОБА_148, піддавалися фізичному насильству.

ОСОБА_148 свідчить, що протягом утримання на заводі «Ізоляція» її били декілька разів (точних дат ОСОБА_148 вказати не може). Для побиття її виводили на вулицю та били у автомобілі, або ж били у спеціально облаштованому для цього приміщенні.

Перший раз військові РФ побили ОСОБА_148 через декілька днів після захоплення у полон. До неї прийшли представники т. зв. «ДНР», які вимагати, щоб ОСОБА_148 підписала документи. Коли ОСОБА_148 відмовила, представники т. зв. «ДНР» почали її бити. Вони били ОСОБА_149 по тулубу, обличчю, ногам та рукам. Таке побиття могло продовжуватися дуже довго, за суб'єктивними відчуттями ОСОБА_148, годинами. Особи, які брали участь у побиттях, за відчуттями ОСОБА_148, перебували під впливом або наркотичних, або психотропних речовин.

Військові РФ також декілька разів вимагали від ОСОБА_148 повністю роздягнутися у присутності незнайомих чоловіків, які глузували з неї, розглядали її та погрожували їй

згвалтуванням. Військові РФ також неодноразово били ОСОБА_148, коли вона була роздягнута.

Для побиття ОСОБА_148 представники т. зв. «ДНР» використовували підручні предмети, зокрема, палиці та кийки. Електричний струм до ОСОБА_148 не застосовували, однак їй відомо, що його застосовували до інших жінок.

Також ОСОБА_148 зазначає, що декілька разів (скільки саме, вона не пам'ятає), до неї застосовували удушення шляхом надягання пакету на голову. Під час удушення вона втрачала свідомість.

Приблизно через два місяці утримання у полоні на заводі «Ізоляція», ОСОБА_148 перевели для подальшого утримання до приміщення Донецького слідчого ізолятору.

Там ОСОБА_148 утримували у камері разом з іншими жінками, яких також тримали у полоні. Контактів з іншими полоненими у неї не було.

Під час утримання у слідчому ізоляторі ОСОБА_148 не били, проте її утримували у поганих умовах. Так, у камері було дуже волого та темно, не було достатнього джерела освітлення. В холодну пору року ОСОБА_148 страждала від морозу, адже приміщення не опалювалося. Для годування використовувалися найгірші і часто зіпсовані продукти, тому декілька разів вона пережила сильне отруєння. Приміщення камери було розраховано на 4-6 людей, однак час від часу у цьому приміщенні утримували близько 20 осіб.

У той час, коли ОСОБА_148 утримували у полоні, їх дітей ОСОБА_150 та ОСОБА_151 т. зв. «служба опіки» т. зв. «ДНР» намагалася переконати, що начебто їх мати та батько вже страчені за начебто вчинені ними злочини. В результаті, т. зв. «службі опіки» т. зв. «ДНР» вдалося переконати ОСОБА_150 та ОСОБА_151 у вищезазначеному, внаслідок чого дітей обманом вивезли на територію РФ, де молодшу дитину — неповнолітнього ОСОБА_150 — почали готувати до всиновлення у російську родину.

17 жовтня 2022 року під час обміну полонених ОСОБА_148 була звільнена із полону. Пізніше, за сприяння Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, її дітей — ОСОБА_150 та ОСОБА_151 — було повернуто на територію України.

Проте, ОСОБА_149 продовжують утримувати у полоні. Зв'язок із ОСОБА_149 втрачений.

Свідчення № 64 (свідчить ОСОБА_152)
Місце події: т. о. т. Київської області.

Станом на 24 лютого 2022 року ОСОБА_152 проживав із своєю родиною у м. Буча Київської області.

27 лютого 2022 року ЗС РФ увійшли до Бучі. З 28 лютого 2022 року по 4 березня 2022 року у Бучі точилися запеклі бої між ЗС РФ та ЗС України. 5 березня 2022 року ЗС РФ остаточно захопили Бучу.

ОСОБА_152 свідчить, що 18 березня 2022 року приблизно о 15 годині на вулицю Івана Руденка заїхала військова техніка РФ у кількості 14 одиниць, військових РФ було приблизно 100 осіб.

Того ж дня до будинку ОСОБА_152 прийшли 3 військових РФ.

Військові РФ перевірили документи ОСОБА_152 та членів його родини та наказали їм спуститися до підвалу будинку, де військові РФ протиправно утримували ОСОБА_152 та його сім'ю до 28 березня 2022 року.

Військові РФ також пригнали військову техніку на подвір'я ОСОБА_152 та зайняли будинок ОСОБА_152 та його гараж як пункт дислокації.

Під час протиправного утримання у підвалі власного будинку у період з 18 березня 2022 року по 28 березня 2022 року ОСОБА_152 та його сім'я піддавались систематичному психологічному та фізичному насильству.

25 березня 2022 року **військовий РФ, якого називали «Пётр»**, наказав ОСОБА_152 та його сину ОСОБА_153 вийти з будинку, після чого наказав своїм підлеглим, щоб вони розстріляли ОСОБА_153 за те, що він заглянув у вікно будинку, де у той час дислокувались військові РФ.

Військові РФ надягнули мішок на голову ОСОБА_153 та обмотали його руки скотчем. Після цього військові РФ поставили ОСОБА_153 на коліна біля стіни будинку та провели декілька пострілів з автоматичної зброї над головою ОСОБА_153.

Після цього військові РФ застосували до ОСОБА_153 фізичну силу, а саме побили його та вдарили ножом у область шиї.

Наприкінці квітня 2023 року ОСОБА_152 звернувся до ХПГ за правовою допомогою. На підставі зазначених вище фактів ОСОБА_152 звернувся до СБ України із заявою про кримінальне правопорушення²⁸³. Наприкінці червня 2023 року ОСОБА_152 та ОСОБА_153 впізнали за фотознімками військових РФ, які утримували постраждалих у полоні та катували їх.

Свідчення № 65 (свідчить ОСОБА_154)

Місце події: т. о. т. Запорізької області.

Станом на 24 лютого 2022 року ОСОБА_154 (2005 р. н., на момент зазначених у свідченнях подій — неповнолітній) проживав у місті Мелітополь Запорізької області зі своєю матір'ю ОСОБА_155 і молодшою сестрою ОСОБА_156.

7 квітня 2022 року з ОСОБА_154 зв'язався його батько ОСОБА_157 і повідомив, що наступного дня (8 квітня) ОСОБА_154 має виїхати з Мелітополя евакуаційним автобусом у напрямку міста Запоріжжя. Однак, оскільки автобуси були фактично вкрадені незаконно встановленою окупаційною т. зв. «адміністрацією» міста Мелітополь, евакуюватися цим способом ОСОБА_154 не вдалося.

Після цього ОСОБА_157 через свого знайомого домовився про евакуацію ОСОБА_154 на машині.

О 8 годині ранку 8 квітня 2022 року ОСОБА_154 виїхав у бік Запоріжжя. У зазначеному автомобілі, крім ОСОБА_154, їхало ще декілька людей.

Пізніше, об 11:22 ранку, під час проходження одного з блокпостів, а саме блокпосту у місті Василівка біля кафе «Чумацький шлях», машину, в якій їхав ОСОБА_154, зупинили для перевірки документів.

У момент перевірки документів ОСОБА_154 переглядав інформацію у своєму телефоні. Один із військових РФ попросив надати йому телефон, оскільки в нього виникли підозри, що ОСОБА_154 знімав блокпост на відео.

Військовий РФ не знайшов у телефоні ОСОБА_154 будь-якого відео, але виявив інформаційний канал «Україна-News» в одному з месенджерів, у зв'язку з чим виник конфлікт.

Коли ОСОБА_154 вийшов з машини, військовий РФ показав йому екран телефону, наставив на ОСОБА_154 автомат і почав погрожувати ОСОБА_154 тим, що розстріляє його чи розіб'є телефон.

²⁸³ Інформація внесена до ЄРДР за № 22023101110000507.

Після цього військовий РФ зателефонував невідомій особі, і за 5 хвилин до місця події приїхав **військовий РФ з позивним «225-ий»**, який відвів ОСОБА_154 на внутрішнє подвір'я кафе «Чумацький шлях», і посадив в одній з альтанок.

При цьому у ОСОБА_154 забрали документи й телефон. Військові РФ, які там перебували, почали розпитувати ОСОБА_154 про його ставлення до війни, чи вважає він росіян «фашистами» і «орками». На всі запитання ОСОБА_154 відповідав нейтрально та дуже стримано, бо розумів, що головне завдання — зберегти своє життя.

ОСОБА_154 вважає, що однією з ключових причин його затримання стало те, що військові РФ на блокпості змогли отримати інформацію про те, що він є сином державного службовця. ОСОБА_157, який є батьком ОСОБА_154, займає високу посаду у державній адміністрації міста Запоріжжя.

На блокпості ОСОБА_154 утримували близько 2-3 годин. Протягом цього часу військові РФ ухвалювали рішення, чи варто його відпускати.

Перед ухваленням рішення, у військових РФ на блокпості виникли питання до ОСОБА_158 — водійки автомобіля, у якій їхав ОСОБА_154. Один із військових РФ підійшов до неї і показав їй електронну декларацію ОСОБА_157, яка була розміщена у публічному доступі у мережі «Інтернет».

Військовий РФ почав розпитувати ОСОБА_158, чи знайома вона з ОСОБА_154, на що жінка відповіла негативно.

Коли військові РФ підвели до машини ОСОБА_154, він зі свого боку відповів навпаки, що він знайомий з ОСОБА_158. Однак, через деякий час вдалося встановити, що ОСОБА_154 не знайомий з ОСОБА_158. Метою військових РФ було встановлення факту знайомства ОСОБА_158 з ОСОБА_157 або ж отримання нею грошових коштів за перевезення ОСОБА_154.

Після того, як вищезазначені факти військовим РФ встановити не вдалося, вони наказали ОСОБА_158 їхати. Попри її спроби забрати ОСОБА_154, військові РФ почали погрожувати, що всіх затримують і позбавлять волі. Після цього ОСОБА_158 з рештою була змушена поїхати без ОСОБА_154.

Після цього ОСОБА_154 посадили у військовий вантажний автомобіль «Урал» і доставили у будівлю Василівського ВП. У приміщенні ВП ОСОБА_154 помістили в одиночну камеру і наказали чекати. Одразу після потрапляння у камеру ОСОБА_154 почав чути крики й прохання про допомогу з сусідніх камер.

Протягом утримання у приміщенні ВП військові РФ не били і не катували ОСОБА_154. Перші 3-4 дні ОСОБА_154 не виходив на вулицю, а також не пив і не їв. Через деякий час йому дозволили прогулянки у внутрішньому дворі тривалістю 15–20 хвилин.

9 квітня 2022 року з ОСОБА_157 зв'язався **чоловік на ім'я Мурад Саїдов** і почав перемовини щодо обміну ОСОБА_154 на свого сина, який перебував в Україні. Процес перемовин відбувався через телефонні дзвінки, смс-повідомлення, а також дзвінки в месенджері «WhatsApp». У деяких випадках ОСОБА_157 спілкувався з Мурадом Саїдовим через мобільний телефон ОСОБА_154. Практично всі розмови записувалися на диктофон, ці записи доступні до прослуховування.

На 2-3 день утримання у камері у ОСОБА_154 стався напад, який виник у зв'язку з сильним емоційним перенапруженням. Цей напад супроводжувався важким диханням, скутістю рук, відчуттям можливої втрати свідомості.

Протягом утримання у полоні ОСОБА_154 неодноразово був свідком застосування катувань до ув'язнених, яких військові РФ доправляли до приміщення ВП. Одного із чоловіків, до яких військові РФ застосовували катування, деякий час утримували в одній каме-

рі з ОСОБА_154. На 6-й день застосування до цього чоловіка катувань він у присутності ОСОБА_154 порізав собі вени, використовуючи кришку від консервної банки.

ОСОБА_154 був свідком також й інших катувань, оскільки військові РФ змушували його прибирати кімнату, в якій відбувалися ці дії. Як ОСОБА_154 вказує, у деяких випадках крові було настільки багато, що її насилу доводилося відтирати зі стін і підлоги цього приміщення. ОСОБА_154 з максимальною деталізацією описує ті катування, свідком яких він був.

Про умови утримання у полоні ОСОБА_154 вказує, що у його камері не працював туалет, і він був змушений зливати воду за допомогою миски, в якій йому давали їжу. Вікно камери було майже завжди закрите. Вікно відкрили в останні 15 днів утримання в камері, оскільки був сильний запах крові. Сама камера мала розмір 2 на 2 метри. Ліжко було дерев'яним, зі старим матрацом, а також тонкою ковдрою. З їжі ОСОБА_154 давали сухі пайки, консерви, а також іноді кашу. Перший раз ОСОБА_154 отримав доступ до душу через 2 тижні утримання у полоні.

У межах досудового розслідування, яке проводиться у справі, де ОСОБА_154 є потерпілим, слідчим органам України вдалось допитати ОСОБА_159 — цього чоловіка військові РФ утримували у приміщенні Василівського ВП протягом чотирьох днів та катували. Коли військові РФ виводили ОСОБА_159 з приміщення відділення 22 квітня 2022 року, то у коридорі між камерами він розминувся з хлопчиком, який зайшов до іншої камери. Коли слідчі показали ОСОБА_159 фотографії ОСОБА_154, то ОСОБА_159 без сумнівів зазначив, що це саме той хлопець, якого він бачив у ВП.

Військові РФ утримували ОСОБА_154 у Василівці з 8 квітня до 26 травня 2022 року. Увечері 26 травня 2022 року приїхав Мурад Саїдов, який сказав, що забирає ОСОБА_154 в Мелітополь.

Дорогою Мурад Саїдов ознайомив ОСОБА_154 з його т. зв. «кримінальною справою», яка нібито пов'язана зі збутом наркотиків — ці матеріали спеціально сфабрикували для шантажу. Під час спілкування ОСОБА_157 з Мурадом Саїдовим, останній згадував цю т. зв. «кримінальну справу» з метою тиску на ОСОБА_157. Близько 21:00 ОСОБА_154 привезли до готелю «Роял Плюс» у Мелітополі.

Умови утримання у готелі були суттєво кращими, ніж у Василівському ВП. Був доступ до душу, телефону, а також їжі. Під час перебування в Мелітополі ОСОБА_154 також мали змогу провідувати його родичі — тітка та бабуся.

Варто зазначити, що ОСОБА_154 регулярно мав проблеми зі здоров'ям, що полягало в підвищенні артеріального тиску. Часом він доходив до 180 мм. рт. ст. У нього була можливість вимірювати тиск тонометром, який йому принесла його тітка.

7 липня 2022 року військові РФ звільнили ОСОБА_154 з полону, де його утримували загалом протягом 3 місяців.

Свідчення № 66 (свідчить ОСОБА_160)

Місце події: т. о. т. Сумської області.

ОСОБА_160 є жителем міста Тростянець Сумської області, що розташоване за 30 кілометрів від кордону з РФ. ОСОБА_160 народився і проживав у цьому місті все своє життя. ОСОБА_160 є цивільною особою.

25 лютого 2022 року в м. Тростянець зайшли війська РФ, які тимчасово окупували цей населений пункт. Тимчасова окупація міста тривала місяць, поки 25 березня 2022 року місто не було звільнено ЗС України.

19 березня 2022 року ОСОБА_160 разом зі своїм товаришем ОСОБА_161 домовилися наступного дня (20 березня) піти до одного з приватних підприємців для купівлі продуктів.

Вранці 20 березня 2022 року ОСОБА_160 разом з ОСОБА_161 вирушили до підприємця, проте після прибуття на місце його торгівлі виявилось, що він не працює. ОСОБА_160 та ОСОБА_161 попрямували назад додому.

Дорогою додому біля входу на ринок м. Тростянець ОСОБА_160 та ОСОБА_161 побачили двох військових РФ, які проходили алеєю ринку. Військові РФ побачили ОСОБА_160 та ОСОБА_161 та наказали до них підійти. Військові РФ були озброєні.

Військові РФ наказали ОСОБА_160 та ОСОБА_161 показати їм свої документи та дати свої мобільні телефони «на перевірку». Також військові РФ запитували, з якою метою і куди ОСОБА_160 та ОСОБА_161 пересуваються.

Далі військові РФ завели ОСОБА_160 та ОСОБА_161 на територію ринку та поставили їх спиною до торговельного павільйону. Поки вони стояли, біля них поставили ще трьох місцевих мешканців, однак через деякий час цих місцевих мешканців відпустили, а ОСОБА_160 та ОСОБА_161 військові РФ повели за собою.

Далі військові РФ натягнули ОСОБА_160 та ОСОБА_161 шапки та капюшони на обличчя, силоміць посадили у автомобіль типу «бус» та повезли у невідомому напрямку.

Шлях до місця, де полонених висадили, тривав приблизно 3-4 хвилини. Коли автомобіль зупинився, ОСОБА_160 та ОСОБА_161 висадили з автомобіля та повели в невідомому напрямку, після чого завели в приміщення.

У приміщенні ОСОБА_160 та ОСОБА_161 почали т. зв. «допитувати», зокрема, чому вони залишилися в місті, чи відомо їм що-небудь про дислокацію ЗС України. Під час утримання у приміщенні військові РФ зв'язали ОСОБА_160 руки та ноги металевим тросом.

Протягом утримання у полоні військові РФ кували ОСОБА_160 фізично та психологічно. Військові РФ завдавали ОСОБА_160 удари по обличчю, тулубу, голові, шиї, спині, сідницях та інших частинах тіла.

Військові РФ наказували ОСОБА_160 опустити руки, і після того, як він це робив, наносили удари. Коли ОСОБА_160 намагався повторно прикрити місце удару руками, то йому наказували їх опустити, після чого завдавали нові удари.

Після третього удару ОСОБА_160 нахилився до своїх колін, і його знову почали бити в область потилиці, шиї, спини. За відчуттями ОСОБА_160, удари наносилися прикладом і гумовими кийками. Побиття тривало приблизно годину. Від ударів ОСОБА_160 втратив свідомість і впав на підлогу.

Військові РФ почали бити ОСОБА_160 після того, як на їх питання про дислокацію ЗС України ОСОБА_160 відповів, що йому нічого не відомо. ОСОБА_160 свідчить, що під час побиття один із військових РФ казав, що це «помста за те, що Україна руйнувала ДНР і ЛНР» (пряма мова, перекладено з російської).

До тямі ОСОБА_160 прийшов тоді, коли його підняли з підлоги й знову посадили на лавку.

Після цього військові РФ почали повторно ставити свої запитання про дислокацію ЗС України. Коли ОСОБА_160 знову відповів, що не знає, військові РФ почали завдавати удари (приблизно 5 ударів) по ногах ОСОБА_160, а після цього розрізали куртку ОСОБА_160 від плеча до плеча і знову завдали ударів гумовим кийком. Після цього військові РФ перестали бити ОСОБА_160 і ставити запитання.

Військові РФ також використовували психологічне насильство щодо ОСОБА_160. Вони погрожували покалічити його шляхом стрільби в ноги, а також погрожували вбити.

ОСОБА_160 неодноразово просив військових РФ відпустити його назад до сім'ї, проте військові РФ ігнорували це прохання.

Далі військові РФ просунули невідомий предмет між тросом, яким були затягнуті руки ОСОБА_160, та почали тягнути його сходами вниз.

Приблизно о 13:00 20 березня 2022 року ОСОБА_160 заволокли у підвальне приміщення. Як виявилось, це був підвал вокзалу міста Тростянець. За 10 хвилин у це приміщення привели ОСОБА_161 та залишили його на підлозі поруч із ОСОБА_160.

Коли ОСОБА_160 опинився в підвалі, там вже лежав на підлозі чоловік. Надалі вдалося з'ясувати, що цього чоловіка звати ОСОБА_162.

Наступного дня, 21 березня 2022 року, до приміщення, де утримували ОСОБА_160, привели ще одного чоловіка на ім'я ОСОБА_163. Перед тим, як його завели в кімнату, ОСОБА_160 чув його крики й прохання не бити.

Цього ж дня, 21 березня, військові РФ дали полоненим харчові продукти у вигляді сухого пайка і води. Цього дня ОСОБА_160 не катували.

22 березня 2022 року ОСОБА_160 не катували фізично, проте військові РФ погрожували йому розправою та катуваннями.

23 березня 2022 року ОСОБА_160 намагався вмовити військових РФ зняти з його рук кайданки, однак коли ОСОБА_160 простягнув руки військовому РФ, той завдав сильного удару по голові ОСОБА_160. Цього дня удари наносилися й іншим ув'язненим, яких утримували у підвалі, а саме ОСОБА_162 та ОСОБА_163. Цього дня полоненим також давали сухий пайок і воду.

24 березня 2022 року військові РФ не катували полонених. Увечері до кімнати привели ще одного чоловіка на ім'я ОСОБА_164. Чоловік був побитий і перебував у стані алкогольного сп'яніння.

25 березня 2022 року військові РФ почали різко збиратися і готуватися кудись іти. Далі до кімнати зайшли двоє військових РФ, і один із них сказав, що ОСОБА_160 та інших осіб, яких там утримують, потрібно розстріляти, проте другий із військових РФ заперечив, що цього робити не потрібно.

Після того, як полонених залишили наодинці, вони подумали, що військові РФ залишили територію вокзалу, і почали намагатися звільнитися від наручників. Однак, вони побачили світло ліхтаря та були вимушені зупинитися.

До камери зайшов військовий РФ, який по черзі наказував усім полоненим до нього підійти. Коли ОСОБА_160 підійшов до нього, той запитав, чи бачить він його. Після ОСОБА_160 до військового РФ підійшли ОСОБА_162 і ОСОБА_161, яким військовий РФ завдав ударів. Після цього військовий РФ пішов.

Після цього полонені пролежали на підлозі ще приблизно 15 хвилин і вирішили залишати приміщення, де їх утримували. Вони звільнилися від кайданок і після певних дій змогли вибратися із підвалу залізничного вокзалу. Після звільнення ОСОБА_160 попрямував додому.

30 березня 2022 року, після деокупації міста Тростянець, за наведеними вище фактами правоохоронними органами України було розпочато досудове розслідування, в ході якого було зафіксовано тілесні ушкодження, які отримав ОСОБА_160, проведено огляд місця події, де відбувались катування, проведено генетичну експертизу зразків крові, які були отримані з поверхонь підвалу вокзалу, а також встановлено підрозділи ЗС РФ, які перебували у тимчасово окупованому м. Тростянець.

Додаток 3.

ФОРМИ СТАНДАРТИЗОВАНИХ ДОКУМЕНТІВ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ ХПГ У ПРОЦЕСІ ЗІБРАННЯ ТА ОБРОБЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ВІД ЖЕРТВ ТА СВІДКІВ ЖОРСТКОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ²⁸⁴

Форма 1. ФОРМА ЗАЯВИ НА НАДАННЯ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ²⁸⁵

ДИРЕКТОРУ Громадської організації
«Харківська правозахисна група»
Захарову Є.Ю.

[ПІБ ЗАЯВНИКА]
[АДРЕСА ПРОЖИВАННЯ]
[КОНТАКТНІ ДАНІ (ТЕЛЕФОН, ЕЛЕКТРОННА ПОШТА)]

Заява на надання правової допомоги

Я, [ПРИЗВИЩЕ, ІМ'Я, ПО-БАТЬКОВІ], [ДАТА НАРОДЖЕННЯ] р. нар., телефон [КОНТАКТНИЙ
НОМЕР ТЕЛЕФОНУ], прошу надати мені вторинну правову допомогу у зв'язку з тим, що
[КОРОТКИЙ ВИКЛАД ОБСТАВИН ПОДІЇ]

[ДАТА]

[ПІДПИС] [ПІБ]

²⁸⁴ У наведених у цьому Додатку формах інформація у квадратних дужках [] заповнюється заявником.

²⁸⁵ На основі цієї заяви особа отримує кваліфіковану правову допомогу від ХПГ, що включає, зокрема, але не виключно, допомогу під час національних процедур в Україні (ініціювання та представлення під час досудового розслідування), допомогу під час юридичної комунікації з органами РФ, звернення до міжнародних механізмів захисту прав людини (договірних органів ООН), подання свідчень до МКС тощо.

Форма 2. ФОРМА ЗГОДИ НА ОБРОБКУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ²⁸⁶

Директору Громадської організації
«Харківська правозахисна група»
Захарову Є.Ю.

[ПІБ ЗАЯВНИКА]
[АДРЕСА ПРОЖИВАННЯ]
[КОНТАКТНІ ДАНІ (ТЕЛЕФОН, ЕЛЕКТРОННА ПОШТА)]

**Згода
на обробку персональних даних**

Я [ПРИЗВИЩЕ, ІМ'Я, ПО-БАТЬКОВІ], , народився (-лась) [ДАТА НАРОДЖЕННЯ], паспорт серія [СЕРІЯ ПАСПОРТА] № [НОМЕР ПАСПОРТА], виданий [ОРГАН, ЯКИЙ ВИДАВ ПАСПОРТ]

Відповідно до Закону України «Про захист персональних даних» з ціллю надання мені правової, психологічної та гуманітарної допомоги, фіксування (документування) воєнних злочинів, підготовки статистичної, адміністративної та іншої інформації з питань персоналу, даю згоду на:

- обробку моїх персональних даних з первинних джерел у такому обсязі, зокрема відомості про мою професію, паспортні дані, особисті відомості (вік, стать, родинний стан, склад сім'ї), відомості про зареєстроване або фактичне місце проживання, відомості, що стосуються стану здоров'я в межах визначених законодавством, відомості про пільги та спеціальні соціальні статуси
- використання персональних даних, що передбачає будь-які дії володільця персональних даних з обробки таких даних, їх захисту, а також дії з надання часткового або повного права обробки персональних даних іншим суб'єктам відносин, пов'язаних з персональними даними, що здійснюються за згодою суб'єкта відносин, пов'язаних з персональними даними, що здійснюються
- за згодою суб'єкта персональних даних чи відповідно до закону (стаття 10 зазначеного Закону);
- поширення персональних даних, що передбачає дії з передачі відомостей про фізичну особу за згодою суб'єкта персональних даних (стаття 14 зазначеного Закону);
- зобов'язуюся у разі зміни моїх персональних даних надавати у найкоротший термін уточнену, достовірну інформацію та оригінали відповідних документів для доповнення моїх персональних даних.

[ДАТА]

[ПІДПИС] [ПІБ]

²⁸⁶ Складена у відповідності до вимог внутрішнього законодавства України щодо забезпечення дотримання права на захист персональних даних; використовується ХПГ у провадженнях на національному рівні

Форма 3. ФОРМА ІНФОРМОВАНОЇ ЗГОДИ²⁸⁷**ІНФОРМОВАНА ЗГОДА**

Ця інформована згода надається Харківській правозахисній групі (ХПГ) та Данському інституту проти катувань (DIGNITY).

Ваша інформована згода необхідна як для збору, так і для використання наданої Вами інформації з метою кримінального розслідування та/або судових процесів, а також для більш широких зусиль щодо притягнення до відповідальності у відповідь на серйозні порушення міжнародного права, такі як міжнародні злочини та порушення прав людини, скоєні з моменту вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року.

Надаючи свою інформовану згоду, Ви підтверджуєте, що були проінформовані, розумієте характер та обсяг діяльності з документування, погоджуєтеся на участь у ній та погоджуєтеся з тим, що надана Вами інформація може бути передана компетентним національним та/або міжнародним слідчим органам, у тому числі Офісу Прокурора Міжнародного кримінального суду. Ви також погоджуєтеся з тим, що надана інформація може бути передана іншим міжнародним органам, таким як Європейський суд з прав людини, договірні органи ООН та/або інші міжнародні/регіональні механізми, уповноважені сприяти зусиллям щодо забезпечення справедливості в Україні.

Підписуючи цей документ, Ви надаєте свою інформовану згоду.

Цим я визнаю і підтверджую, що:

- Це добровільний процес, і я надав / надала інформацію, документацію або речові докази вільно, без будь-якого примусу, погроз або тиску.
- Мене повідомили, що надана мною інформація, документація або речові докази можуть бути використані у кримінальному розслідуванні та/або судових процесах та передані компетентним національним та/або міжнародним слідчим органам, у тому числі Офісу Прокурора МКС.
- Мене поінформували, що надана мною інформація, документація або речові докази можуть бути також використані в міжнародних судових процесах з прав людини, процедурах ООН з прав людини та/або процедурах по виплаті компенсацій/репарацій.
- Мене поінформовано про моє право відкликати свою згоду в будь-який час. Відкликання згоди не впливає на законність юридичних процедур, які започатковані на підставі згоди до її відкликання.
- Я усвідомлюю, що мої особисті дані, а також будь-яка надана мною інформація можуть бути розкриті сторонам під час майбутнього кримінального та/або іншого процесу.
- Я розумію характер і мету діяльності з документування, потенційне використання наданої мною інформації, а також всі потенційні ризики, пов'язані з моєю участю в цій діяльності.

Цим я даю свою згоду:

1. Зазначте, на що дається згода:

- на розповідь про те, що Ви пережили або свідком чого Ви стали;
- на передачу інформації, документації або інших предметів;
- на відео- та аудіо- фіксацію інтерв'ю;
- на фотографування та документування тілесних ушкоджень;
- на розповсюдження переданої мною інформації в медіа та інтернеті;
- інше [будь ласка, опишіть] [ОПИСАННЯ]

²⁸⁷ Розроблена ХПГ у партнерстві із Данським інститутом проти катувань (DIGNITY); використовується ХПГ у справах, де наявні міжнародні процедури.

2. На передачу інформації, документації або фізичних предметів, які я надав / надала:

- Офісу Прокурора МКС для використання у кримінальних розслідуваннях та/або судових процесах;
- компетентним національним органам України для використання у кримінальних розслідуваннях та/або судових процесах;
- компетентним органам іноземних держав, що діють за принципом універсальної юрисдикції, для використання у кримінальних розслідуваннях та/або судових процесах за кордоном;
- іншим компетентним міжнародним механізмам для використання в судових процесах з прав людини та/або інших більш широких ініціативах щодо притягнення до відповідальності, процедурах ООН з прав людини та/або процедурах по виплаті компенсацій / репарацій.

3. Якщо є будь-які обмеження. будь ласка, уточніть:

[ОПИСАННЯ ОБМЕЖЕНЬ, ЯКЩО ТАКІ Є]

Ім'я та прізвище: [ПРИЗВИЩЕ, ІМ'Я, ПО-БАТЬКОВІ]

Підпис: [ПІДПИС] Дата: [ДАТА]

Про обробку персональних даних:

Я приймаю, що ХПГ володітиме моїми персональними даними та надаю свою інформовану згоду на обробку моїх персональних даних ХПГ та її партнерською організацією «DIGNITY», отриманих документаторами/юристами ХПГ у процесі їхньої діяльності з документування та/або надання правової допомоги, з метою сприяння притягненню до відповідальності у зв'язку з російсько-українською війною, з моменту 24 лютого 2022 року.

Я ознайомився/ознайомилася із Заявою про обробку персональних даних ХПГ/«DIGNITY» та розумію політику ХПГ щодо збору та використання моїх персональних даних, а також здійснення прав відповідно до Закону України № 2297 «Про захист персональних даних» («ЗПД») та Загального регламенту про захист даних Європейського Союзу («GDPR») при передачі інформації партнерській установі ХПГ «DIGNITY» зі штаб-квартирою в Данії.

Пояснювальна записка про обробку персональних даних

Ця записка пояснює, як і чому Харківська правозахисна група («ХПГ») та Данський інститут проти катувань («DIGNITY») використовують персональні дані, які Ви надаєте під час інтерв'ю. Причина, через яку ми маємо пояснити це перед інтерв'ю, полягає в тому, щоб переконатися, що Ви повністю поінформовані про Ваше право на захист даних та конфіденційність відповідно до Закону України № 2297 «Про захист персональних даних» («ЗПД») та Загального регламенту ЄС про захист даних («GDPR»), після подальшої обробки інформації DIGNITY (штаб-квартира знаходиться в Копенгагені, Данія).

І. Інформація, яку ми збираємо

Під час цього інтерв'ю ХПГ збиратиме про Вас **персональні дані**, які в подальшому будуть оброблятися ХПГ та її партнерською організацією DIGNITY. Типи персональних даних, які ми можемо збирати у Вас, включають Ваше ім'я, адресу та контактні дані; дату та місце народження; Ваш рівень освіти; інформацію про інциденти та події за участю Вас як жертви або свідка (наприклад, деталі катувань або інших ймовірних міжнародних злочинів, яким Ви піддавалися або свідком яких Ви були). Ми також можемо збирати та використовувати **спеціальні категорії персональних даних** про Вас, включаючи Ваше расове або етнічне походження, політичні погляди, фізичне та психічне здоров'я, релігійні або філософські переконання, членство в профспілках, сексуальну орієнтацію та гендерну ідентичність.

1. Як ми використовуємо цю інформацію

Ми збираємо, зберігаємо, переглядаємо та надалі обробляємо ці персональні дані з метою:

- Обмінюватися інформацією про ймовірні міжнародні злочини з компетентними національними та/або міжнародними слідчими та прокурорськими органами, включаючи Офіс Прокурора Міжнародного кримінального суду, з метою проведення кримінальних розслідувань та судових процесів.
- Обмінюватися інформацією про ймовірні міжнародні злочини та порушення прав людини з іншими міжнародними механізмами притягнення до відповідальності, які були створені після вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року.
- Надавати Вам інформацію та підтримку, де це необхідно і можливо.
- Зв'язуватися з Вами в майбутньому, якщо у нас виникне така потреба.

Ми будемо збирати тільки той обсяг персональних даних, який необхідний для ефективного виконання цих функцій.

1. Обмін персональними даними

ХПГ та DIGNITY можуть передавати Ваші персональні дані наступним третім особам:

- Офісу Прокурора МКС для використання у кримінальних розслідуваннях та/або судових процесах;
- компетентним національним органам України для використання у кримінальних розслідуваннях та/або судових процесах;
- компетентним органам іноземних держав, що діють за принципом універсальної юрисдикції, для використання у кримінальних розслідуваннях та/або судових процесах за кордоном;
- іншим компетентним міжнародним механізмам для використання в судових процесах з прав людини та/або інших більш широких ініціативах щодо притягнення до відповідальності, процедурах ООН з прав людини та/або процедурах по виплаті компенсацій/репарацій.

Коли ми надамо Вам достатньо інформації, щоб Ви могли прийняти обґрунтоване рішення, ми запитаємо Вас, чи даєте Ви згоду на передачу Ваших персональних даних вищезазначеним третім особам. Ми також можемо передавати Ваші персональні дані, якщо фізична або юридична особа, яка їх отримує, має легітимний інтерес, для якого обробка є необхідною та пропорційною.

У виняткових випадках ми можемо бути зобов'язані передати Ваші персональні дані іншим органам, якщо ми зобов'язані це зробити за законом, якщо це не порушує міжнародне право в галузі прав людини. Це може трапитися, якщо ми будемо зобов'язані зробити це на підставі рішення суду або з метою запобігання шахрайству чи іншому злочину.

1. Зберігання персональних даних

Ми зберігатимемо та передаватимемо Ваші персональні дані з використанням безпечних методів, щоб запобігти несанкціонованому доступу до Ваших персональних даних, їх зміні або втраті. Ми відстежуємо будь-які підозри щодо порушення даних і повідомлятимемо Вас і будь-який відповідний регуляторний орган про підозри порушень, якщо ми зобов'язані це зробити згідно з законом.

2. Міжнародна передача даних

Коли Ваші персональні дані передаються з правової юрисдикції України до Європейського Союзу, третьої країни або міжнародної організації, це може бути зроблено тільки в тому випадку, якщо відповідна третя країна або міжнародна організація відповідає законодавчим

вимогам щодо забезпечення належного рівня захисту прав фізичних осіб на недоторканість приватного життя та захист персональних даних.

3. Зберігання даних

Ми зберігатимемо Ваші персональні дані лише протягом часу, який необхідний для виконання цілей, для яких ми їх збирали, в тому числі з метою задоволення вимог обліку або звітності. При визначенні терміну зберігання даних ми враховуємо обсяг, характер і чутливість інформації, потенційний ризик заподіяння шкоди від несанкціонованого використання або розголошення Ваших персональних даних, цілі, для яких ми обробляємо Ваші персональні дані, і чи можемо ми досягти цих цілей за допомогою інших засобів, а також відповідні законодавчі вимоги.

4. Ваші права

За наявності підстав, за законом Ви маєте право на таке:

- Відкликати згоду в будь-який час.
- Запитувати доступ до Ваших персональних даних («запит суб'єкта даних на доступ»). Це дозволить Вам отримати копію персональних даних, які ми зберігаємо про Вас, і перевірити, чи законно ми їх обробляємо.
- Попросити нас виправити персональні дані, які ми зберігаємо про Вас, які є неправильними, неповними або неточними.
- Попросити нас видалити Ваші персональні дані з наших файлів і систем, якщо немає вагомих причин для їх подальшого зберігання.
- Заперечувати проти використання нами Ваших персональних даних для сприяння досягненню легітимних інтересів.
- Попросити нас обмежити або призупинити використання Ваших персональних даних, наприклад, якщо Ви хочете, щоб ми встановили їх точність або підстави для їх використання.

Попросити нас передати Ваші персональні дані іншій особі або організації, наприклад, медичному або юридичному працівнику, який надає Вам послуги.

5. Контакти

Якщо ви хочете скористатися будь-якими своїми правами, бажаєте відкликати згоду, подати скаргу або маєте будь-які запитання щодо обробки ваших персональних даних або гарантій, які ми запровадили для їх захисту, будь ласка, зв'яжіться з нами:

- **Електронна пошта:** Електронна адреса ХПГ: consent@khpg.org
Електронна адреса DIGNITY: gdpr@dignity.dk
- **Пошта:** Пошта ХПГ: м. Харків, вул. Свободи, 27, кв. 4, 61002, а/с 10397
Пошта DIGNITY: Bryggervangen 55, 2100 København, Denmark

6. Скарги

Ви також маєте право в будь-який час подати скаргу до регулятора з питань захисту даних в країні, в якій обробляються Ваші дані.

Скарги щодо обробки персональних даних можуть бути подані:

В Україні — до Уповноваженого Верховної Ради з прав людини — <https://ombudsman.gov.ua>.

У Данії, де знаходиться «DIGNITY», діє Данське агентство із захисту даних — datatilsynet.dk

Наукове видання

Владислав Должко, Ірина Марчук,
Геннадій Токарев

**КОМУНІКАЦІЯ ЗА СТАТТЕЮ 15
РИМСЬКОГО СТАТУТУ ДО ОФІСУ ПРОКУРОРА
МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ
СТОСОВНО ЙМОВІРНОГО ЗЛОЧИНУ
КАТУВАННЯ, ВЧИНЕНОГО
РОСІЙСЬКИМИ ВІЙСЬКОВИМИ
В УКРАЇНІ**

Відповідальний за випуск
Євгеній Захаров

Підписано до друку 23.12.2024
Формат 60×84 ¹/₈. Папір офсетний.
Умов. друк. арк. 19,53. Наклад — 100 прим.

ГО «ХАРКІВСЬКА ПРАВОЗАХИСНА ГРУПА
61002, Харків, а/с 10430
khpg.org та library.khpg.org

Друк: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО ПРАВА ЛЮДИНИ»
61002, Харків, вул. Дарвіна, 7, кв. 35
Свідоцтво Державного комітету телебачення і радіомовлення України
серія ДК № 4783 від 23.10.2014 р.
ел. пошта: distribution.hr.publisher@gmail.com
publisher@khpg.org